

Öteki Palyaço

Mehmet Güreli 30.08.2008

Vapurda yıllar önce okuduğum bir hikâye geldi aklıma...

...

Müthiş bir palyaço o...

Onu izlemek için insanlar saatlerce kuyruklarda bekliyor.

Her gece onun için doluyor sirk.

Çocukların çılgınlık attığı muhteşem saatler...

Gösteri sonunda herkesin yüzünün güldüğü, evlerine mutlu döndüğü günler...

Böylece yıllar geçiyor.

Bir gece salondaki boşluklar dikkati çekecek kadar belirginleşmeden bir şeyler sezmeye başlıyor.

Kahkahaların eskisi kadar güçlü olmadığını, çınlamadığını, kimseyi pek güldüremediğini hissediyor palyaçomuz. Zamanında herkesin mutluluk kaynağı, esprilerine karşılık bulamıyor artık. Döneminin sona erdiğini kabullenmekten başka çaresi kalmadığını hissediyor. Bunu sineye çekmeye hazır değil ama başka bir yol da görünmüyor.

Çok sevdiği sirkten kopmakta olduğunu hissediyor.

Ve patronun onu görmek istediği an her şey bitiyor.

Yollara düşüyor, bir serseri gibi yıllarca sokaklarda dolaşıyor, küçük işlerle yaşamını sürdürüyor.

...

Zamanla, yeteneğini kaybetmiş olmanın acısını bile unutuyor. Bir gün dolaşırken ayakları onu geçmiş yıllara sürüklüyor, eski çalıştığı sirkte buluyor kendini. Belki eski mutlu saatlerinin kokusu çekiyor onu, belki de anlatamayacağı bir duygu.

Şehrin her yanında, yerini alan palyaçonun başarısı konuşuluyor. Ama sirke vardığında garip bir havayla karşılaşılıyor. Palyaçonun hastalandığı ve gösteriye çıkamayacak kadar da ağır olduğu söyleniyor. Bu sırada karşısında eski patronunun çaresiz ve tedirgin yüzünü görüyor. Patronu onu hemen tanıyor, kendisine doğru yürürken, aklından hiçbir şey geçmemesine rağmen, sıkıldığını hissediyor. Patronu hemen konuya giriyor: “Bu gece onun yerine geçer misin? Tabii onun makyajıyla...”

Hiç düşünmeden,”evet”, diyor ve hazırlanmak için gözden kayboluyor.

Yıllar sonra başka biri gibi yeniden sahneye çıkma düşüncesi kafasını karıştırıyor, ama gösteri saati yaklaştıkça heyecanı, buruk bir sevince dönüşüyor. “Her şeye bedel bir duygu, insanları bir kez daha güldürmeyi denemek”, diye düşünüyor. Aslında neler yapabileceğini de pek kestiremiyor. Hasta palyaçoğu yıllar önce sadece bir kez izleyebildiğinden, neler yaptığını hatırlamıyor bile. Ama sahneye çıktığı eski günlerdeki gibi, içinde büyük bir güvenle ilk kahkahanın ateşlemesine duyduğu inancın sesini duyuyor. Beyninden vücuduna yayılan da ilk hareketinin seyircileri büyülemesi için beklediği bir kıvılcım.

Gösteri saati gelip çatığında her şey dağılır ve toparlanır palyaçonun beyninde. Tüm zamanlarının en yüksek noktasına ulaşır. Her hareketi çarpar seyirciyi, kahkahalar zincirleme kaplar her yanı. Alkışlar, çığlıklarla ayrılır pistten...

Gece uyuyamaz heyecandan.

Ertesi gün herkes palyaçonun kendini aştığından, muhteşem bir performans gösterdiğinden söz etmektedir. Ve teklif çabuk gelir, çünkü hasta palyaço ölmüştür. Kendisinden öbür palyaço olarak devam etmesi istenir. Oysa yaptıkları tamamen kendisine ait, kendi yarattıkları, kendi buluşlarıdır. Patrona döner ve, “başkası olarak kendim olamam”, der ve yine yollara koyulur.

Michel ve Oduncu

Mehmet Güreli 06.09.2008

“Yaşamın sebep olduğu olayları yaşamın kendisine tercih etmek saçmadır.”

Francis Bacon

Yıllardır matbaalarda çalışan Michel'in emekliliğine üç yıl kalmıştı.

O gece de yine işlerinin yoğunluğundan geç çıkmıştı.

Hava buz gibiydi Paris'te. Yakasını kaldırdı. Sokaklarda kimseler yoktu. Alman askerleriyle dolu bir kamyon geçti yanından. Bir ürperti hissetti. Fırına yöneldi iki baget sıkıştırdı koltuğunun altına. Merdivenlerden çıkarken birini yarılamıştı bile.

Üç saat önce karşı pencerede bir Fransız, matbaacının karısını ve kızını Nazilerin tutuklayıp götürüşünü seyrediyordu. Yahudi olmadığından emindi.

Bir hafta sonra, bu kez isim benzerliğinden kendisi ölüm kamplarına giden trendeydi. Dönemeyeceği bir yolculuğa çıkıyordu. Yahudi olmadığını düşünüyor, öyle olmadığını bilmesine rağmen, onlarla birlikte öldürüleceğinin nedenini hiç anlayamıyordu.

İnsan sadece bildiğini hatırlar.

Onun gidişini de Michel penceresinden izledi...

Karısı ve kızını bir daha göremedi.

Anılarını yazdı, yahudi olmayan komşusunu hatırladı bir gün.

Yaşamın sebep olduğu olayları yaşamın kendisine tercih etmek üzerine düşündü durdu...

İnsan bilmediği bir şeyi nasıl unutabilirdi.

Eski fotoğraflara baktı.

Kimseye cehennemden söz etmek istemiyordu...

Paris yine buz gibiydi...

...

Yaşadığı yer, sanki ormanın içine saklanmış, ıslıl ıslıl, kalabalık bir köydü.

Herkes sokaktaydı...

Oduncu, sabah erkenden kalkar, görevini yapmak için ormana giderdi.

Bir sabah yine yola koyulmuş, akşama kadar odun kesmişti. Dönme vakti geldiğinde bir elinde fener, bir elinde balta huzur içinde geri dönmeye hazırlanıyordu.

Kuş sesleri rüzgarın hafif esintisiyle ağaç yapraklarındaki böceklerle nefes aldırıyordu.

Etrafta kimsecikler yoktu. Günlük odun kesme işini bitirmiş, terziye uğrayıp evine gitmeyi düşünüyordu.

Köye vardığında iyice şaşırdı. Büyük bir sessizlik kaplamıştı her yanı. Işıklar sönmüş, kapılar açık bırakılmıştı. Sanki köy boşalmıştı. Oduncu, hemen terzinin evine yöneldi. Kızının gelinliğini merak ediyordu. Eve vardığında terziyi bulamadı ama gelinlik oradaydı. Bitmemişti.

İşini bitirmemiş, görevini tamamlamamış insanlara öfke mi duymalıydı...

Sokağa çıktı, bir fırına uğradı, birkaç simit attı torbasına...

Simitler tazeydi...

Şimdi yavaş yavaş şaşkınlıktan kurtuluyordu. Köy boşalmıştı. Ama oduncunun aklı fikri gelinlikteydi. Evine uğramadan komşu köye yöneldi. Kahvede oturan bir ihtiyara yaklaştı ve köyündeki insanların nerede olduklarını sordu.

“Bilmem ne hikmetse” diye ellerini havaya kaldırdı yaşlı adam ve hafifçe gülümsedi ve “her yıl böyle giderler” dedi, “nereye gittiklerini de kimsenin bildiğini sanmam...”

“Peki, buralarda terzi var mı?, diye sordu oduncu, “kızımın gelinliğini bitirecek biri...”

Yaşlı adam, “merak etmeyin dönerler” dedi, “zaten nereye gidecekler..”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Epiktetos ve genç kız...

Mehmet Güreli 13.09.2008

Elimde mum, yine caddeden aşağı yürümeye başladım.

Knut Hamsun

Epiktetos, efendisi Epaphroditos'un ölümünden sonra kölelikten kurtulmuştu. Pek emin olmasak da Roma'da yaşıyordu ve kapısı olmayan bir kulübesi vardı. Evinde eşya diye bir masa ile tahta bir sedir ve paçavra bir yatak vardı.. Felsefesi arınmışlık, çok az şeyle yetinmeyi içerdiğinden sonuna kadar fakir kalmaya yemin etmişti. Bir gün bu düşüncenin dışına biraz olsun çıkarak ve kendine küçük bir hediye olsun diye demirden bir lamba satın

aldı. Hemen cezasını gördü, sevinci çok kısa sürdü. Açık kapıdan süzülen bir hırsız kulübeye girerek lambayı götürdü.

Epiktetos, "yarın yine gelirse iyice şaşıracak" dedi, "çünkü bu kez sadece topraktan bir kandil bulacak!"

...

Tabii Epiktetos'tan geriye kalan sadece düşünceleriydi ama, bu topraktan lamba da nerden bakılsa ondan mirasdı ve Filozofun ölümünden sonra felsefeye aşık olduğunu sanan bir budala tarafından üç bin drahmiye satın alındı.

Lukianos bize bu hikayeyi şöyle anlatır: "Halen hayatta olan bir adam Epiktetos'un topraktan lambasını üç bin drahmiye satın almıştır. Zavallı geceleyin, bu lambanın ışığında okursa uykusunda Epiktetos'daki bilgeliğin birdenbire kendisine geçeceğini ve noktası noktasına bu eşsiz yaşlıya benzeyeceğini ummuştur."

...

Bir dilin kaybolacağına inanmak zordu.

Hele yıllarca konuştuktan sonra.

Ama bir gün son konuştuğu kişi de öldü.

Babasını kaybedince da tüm dünyası bir anda değişti. Binlerce kelime, özellikle babasının son sözleri kulağında çınlıyordu genç kızın.

Uzun bir süre babasının yokluğunun acısı, kendi diliyle yaşayacağı sorunları düşünmesini engelliyordu. Kaybettiğinin tam anlamıyla ne olduğunu, müzik niteliğini ise uzun zaman fark edemedi. Bir gün "müzik", dedi, kendi kendine, "evet dengeyi sağlayan müzik, mesele başkalarıyla anlaşabilmek değil, yazabilmek değil, sesi yakalamak, müziği hissedebilmek."

Aklını kurcalayan, kendi yolunu ararken başka birine dönüşmekti.

“Belki sadece korku bu...” dedi,

“Kendi sesiyle yaşamak”.

Kendini dinlemek ve kendini yeniden yaratmak.

“Bir trenin sesini duyduğumda evde duyduğum tüm seslerin burada saklı kaldıklarını, hiçbir yere gitmemiş olduklarını hissediyorum. Trenin sesi uzaklaştıkça da, o seslerin birbirleriyle konuştuklarını, bana yalnız olmadığımı söylediklerini duyuyorum...”

O gece de konuşuyordu kendisiyle. Her gün en az on dakikasını bu işe ayırmıştı. Giyinir kuşanır geçerdi aynanın karşısına, kendi güzeliğini seyre dalar, sonra başlardı anlatmaya:“Korku, cezadan daha berbattır, çünkü ceza bellidir. Ben sadece senle konuşuyorum. Ellerim bağlı gibi. Bildiğimi unutmayacağımı düşünüyorum, unuttuktan sonra nasıl biri olacağımı tahmin bile edemiyorum. Konuşmalarımı bu yüzden aksatmıyorum.

Sana öğretmem çok zor. Çünkü sen beni dinlemiyorsun bile. Sadece benim söylediklerimi, hareketlerimi tekrarlıyorsun. Bazen yüzünde bir tedirginlik, bir korku da sezmiyor değilim, önemli değil, karşımdasın ya...Çok üzgün görünüyorsun bugün, yolculuk öncesi bitkin görünmen beni çok endişelendiriyor...”

Bir gece trenle uzun bir yolculuğa çıktı genç kız. Kompartımanda kırlara bakıyor, çocukluğunun mutlu anları pencereden hızla akıyordu. Karşısında oturan adamın bile çok sonra farkına varabildi. Gülümsüyordu yaşlı adam. Sanki onu yıllardır tanıyormuş gibi bakıyordu genç kıza. Birden elinde tuttuğu defteri açtı adam; bir şeyler yazdı, sayfayı kopardı ve kıza uzattı.

Kağıtta, “yenmesi elinde olmayan bir savaşa girmezsen yenilemezsin” yazıyordu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Romy ve Uykusuzluk...

Mehmet Güreli 20.09.2008

Aşka, hırsa, topluma sırt çevirenlerden kendinizi sakınınız.. Vazgeçmiş olmanın intikamını alacaklardır.

E. M. Cioran

Hayatın basitliğinden, insanların yataktan kalkıp günü geçirdiklerinden, çalışıp yorulup sonra yattıklarından, tekrar uyanıp başka bir güne başladığından söz eder filozof E.M. Cioran.

Romen asıllıdır, Fransızca yazar, yıllarca sürmüş uykusuzluktan muzdariptir ve hep kopukluğun olmadığı izlenimini uyandıran bir ruh halindedir.

“Uyku bir süreci durdurur. Ama uykusuz insan, gecenin ortasında, ne zaman olursa olsun, uyanıktır. Gece gündüz fark etmez onun için. Bu bir çeşit sonu gelmez zamandır.”

Tabii sabah uyanan insan, güzel bir uyku gecesinden sonra yeni bir şeye başladığını sanabilir. Ama bütün gece uyanıksanız hiçbir şeye başlamazsınız.

İşte trajedi burdadır, sokaklarda dolaşmalar uzadıkça ilerlemenin manasızlığına vardırır düşüncelerini Cioran’ın. Zihnin ıstıraplarındaki bir ağırbaşlılık vardır ki beyhude yere kalbindekilerde de aranır.

Geceler gündüz olur, yalnızlık küstahlıkla yumuşayan büyük azaba dönüşür, felsefe hüzne karşı bir panzehir hizmeti görür, gerçeğin nefes darlığı yaptığını haykırır.

Uykusuz gecelerinde sürekli Dostoyevski okur, Çehov’u da ıskalamaz. Ama sadece hasta yazarları sever ve şöyle der: ”...gerçeği söylemek gerekirse, benim için, hasta olmayan bir yazar davayı daha baştan kaybetmiştir.”

...

1956 yılında tüm dünya, gözleri ıslıl ıslıl yanan, melekleri bile kıskandıracak bir gülümseyişe sahip bir oyuncuyla, Romy Schneider’le tanıştı. Canlandığı kişi ise, tarihin ünlü imparatoriçelerinden Avusturyalı Wittelsbachlı Elisabeth’di. Kendisine halk tarafından Sissi denilen bu güzel ve zeki kadın kısa sürede Romy Schneider’le de özdeşleşmişti. Bir yıl sonra da iki Sissi filmi daha çevirdi.

Filozof Cioran’ın en sevdiği tarihi kişilerden biriydi Sissi.

Cioran’ı Paris’te Odeon sokağındaki çatı katında Sissi filmlerini izlerken hayal edebilir insan. Ya da Sissi’nin bir şiiri okurken:

Yalnız, lanetli bir İmparatoriçe

Ben, perilerin kraliçesi...

Yalnız ben bulamam, hiçbir zaman

Ruhumun kardeşini...

Kaç kez indim, boşuna!

Zambaklarla süslü tahtımdan...

İmparatoriçe, Shakespeare'ın soytarılarına hayrandı ve deli diye adlandırdığımız herkese akıllı gözüyle bakmaktan yanaydı.

Hayatı facialarla doluydu Sissi'nin.

Kaynı Maximillian Meksika'da idam edilmiş, görünçesi Charlotte delirmiş, yeğeni II. Ludwig ölmüş, oğlu Rudolf kaybolmuş, kızkardeşi Alençon düşesi Paris'te bir hayır eşleri kermesi yangınında diri diriyanarak ölmüştü.

Ailesi üzerine çöken felaketler, sadece insanlardan uzaklaşmasına neden olmamış, görevlerini unutmasını da kolaylaştırmıştı.

Dünyaya eşine az rastlanır bir kaçış örneği sunmuştu. Ve ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru bir eylül günü İsviçre'nin Lemán Gölü kıyılarında, Lucheni adlı bir anarşist tarafından hançerlenerek öldürüldü.

Lucheni ise aslında hedefini şaşırmış, Bir İmparatoriçe'yi, monarşinin bir simgesini yok ettiğini sanıyordu, oysa o, yaşamı boyunca Habsburg egemenliğine başkaldıran kadını öldürmüştü.

...

Romy, Sissi'den sonra sinema tarihinde çok önemli, unutulmaz filmlerde oynadı. 1981 yılında on dört yaşındaki oğlu David'i kaybetti. Bir yıl sonra da evinde ölü bulundu...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medrano Sirki ve Baudelaire

Mehmet Güreli 27.09.2008

Serçe kafese girince / Gökyüzü hiddetlenir.

William Blake

Zaman taşımaz hileleri...

Neyi nasıl, niçin yaptığını vurur yüzüne,

Hastalıklı bir rengin çığlığı

kader saklanamaz .

Pencerenin altından geçer

Defineler ararsın

Ve batarsın diplere...

Ama her zaman biri yardım eder...

Düşmezsın

...

Küçük bir evde yaşıyordu Sibel. Uzaklarda sevdiği biri vardı, bazen onu ziyarete geliyor, günlerce kalıyor, sonra yine kaybolur gibi uzaklaşıyordu. Yıllardır böyle sürüyordu hayat. İlk zamanlarda duyduğu yalnızlığı da aştı giderek. Artık bildiği bir şey vardı. Bir sabah uyandığında onun gitmiş olabileceği...

...

Şiirler arasında yaşırdı Nathan. Yıllarca mimar olarak hayatını kazanmış, sonunda kendini resme vermişti.

Bazı dizeleri çok severdi, büyük kağıtlara yazar, odasına asardı.

Resimlerinin her birinde çeşitli dizeleri bulurdunuz. Baudelaire en sevdiği ozandı.

Bir gün evine biri geldi ama kendisine o kadar çok benziyordu ki; ne yapacağını şaşırdı, heyecanlandı, eli ayağı birbirine dolandı.

Kuzey Dakotalı olduğunu, resmini yaparsa istediği parayı vereceğini söylüyordu. Özellikle birinin resmini yapma fikrinden hiç hoşlanmıyordu Nathan, ama karşısındaki adam ona o kadar çok benziyordu ki, sanki kendi resmini yapacağını geçirdi aklından.

Bir otoportre bile yapsa ona benzerdi...

Kabul etti, adam ertesi gün gelebileceğini söyleyerek ayrıldıktan sonra kendine bir kahve yaptı ve koltuğuna oturdu. Hiç tedirgin olmadığını düşündü.

Ertesi gün erkenden kalktı.

O adamı bir daha hiç görmedi.

...

Biri her zaman yardım eder, düşmezsin.

Başka bir gün aynada okumadığın kitaplar gelir aklına. Başka bir gün pencereden bakar gülersin.

Odasında yıllarca bekleyen birini bilmezsin, zaten kimse de söylemez sana. Günün birinde öğrenir ama gitmezsin.

Çevrende görmediğin biri için dua da etmezsin, elin ayağın birbirine dolanır, sendeler ama düşmezsin.

Küçük küçük şarkılar ezberleyip komşularına söylersin, karşına iyi bir şarkı çıktığında salonu terkedip gidersin.

Çarşambaları eve geç gelir, perşembeleri neden geç kalktığını bilmezsin.

...

İnsan ne zaman kendini özgür hissetse, baş dönmesi de birlikte gelir. Farklı olduğunu hissetmenin rahatlığı bir tedirginlik yaratır, tedbirsizliğin yol açtığı huzursuzluk, bireyin yaptığı şey için değil, yapmak zorunda olduğu ve yapabileceği şey için kaygılanmasına yol açar.

...

Medrano sirkinin İstanbul'a geldiği yıllar...

Kasımpaşa'da bayramlarda ata binen çocukların geceleri...

gözlerinin önce parladığı sonra uykuya daldığı saatler...

Kapı çok yavaş çalınmış, sanki biri usulca dokunmuştu zile. Erken girmişti yatağa Cemil, yorganını başının üstüne çekmiş dalmıştı hayallere. Uyku tutmuyordu. Zili duyduğunda heyecanlandı ama annesi yatağından hiç çıkmamasını söylediği için hiç kıpırdamadı, gelenin kim olduğunu biliyordu ama onu görmeye izni yoktu. Birkaç saat dahagözlerini kırpamadı.

Sonra daldı hayallere...

Ormana yakın bir yerlerdeydi. Nehrin kıyısında beyaz bir ata takıldı gözü. Uzun bir koşudan dönmüş gibiydi at, yeleleri ıslak, gözleri güvenle bakıyordu. Ona dokunmak istiyordu, belki arkadaş olabilirler, onla gezintilere çıkabilirdi.

Birden içerden gelen konuşmalarla açtı gözlerini, dokuz yaşındaydı.,

Dinlemek istemiyordu...

Yine daldı hayallere...

Görmek istediği filmlerden birine daldı bu kez. Sabu'yla karşılaştı. Geniş gövdesi olan bir ağacın önünde duruyordu, hızla sarmaşıkları kaldırdığını ve ağacın içinde kaybolduğunu heyecanla izledi. Peşindekilerden kurtulmuştu. Ağacın içinde bir gizli geçit vardı.

...

Pencereden bakıyordu bir gün.

Otobüs durağında insanlar üşüyordu

Birine takıldı gözü, evlerine bakıyordu.

Son otobüsü bekleyen insanlar sanki onu tedirgin ediyordu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hokusai ve Geçici Dünyadan Mektuplar...

Mehmet Güreli 04.10.2008

Peki salyangoz-

Tırman Fuji Dağı'na

Yavaş yavaş ama

Issa

Japon resminden söz etmeden önce uzun uzun Fuji Dağı'nı seyretmeli ve susmalı. Belki yıllar sonra bir şeyler söylenebilir. Eskiden beri ölümsüzlüğün sırrının bulunduğu yer olarak bilinir burası. Ve bu gelenek, resmin delisi olarak da nitelenen Hokusai için de dağa ilişkin bir saplantının kaynağıdır.

Onlarla tanıştığım yıllarda hepsi üniversitenin tiyatro kolundaydı. Sevim, Jim, Paul, Grace ve diğerleri. Gece yaralarına kadar çalışırlardı. Daha o zamanlar herkesin dikkatini çekmişlerdi. Grubun en yetenekli, gelecek vadeden oyuncusu Sevim'di. Jim Fuller Toland çiçeği burnunda bir oyun yazarıydı.

Yıllar sonra onlara tekrar İstanbul'da rastladığımda Sevim'le Jim evlenmiş, iki çocukları olmuştu. Jim, üniversiteden ayrılmış, kendini oyunlarına vermişti. Sevim tiyatrodan tamamen kopmuş, Jim'le çocuklara yetismekten başka bir şey düşünemez olmuştu.

Bir sabah beni kahvaltıya çağırmışlardı. Jim yeni kitabından söz ediyor, Sevim söz tiyatrodan açıldığında susuyor ve başını öne eğiyordu.

Bütün gece Jim'in kitabını okudum.

Her sabah gözlerini açtığında aynı şeyi hissediyordu. Sanki aynada biri ona geçmişten aynı sözleri tekrarlıyordu. Düşleriyse farklı bir dünya gösteriyor, yataktan indiğinde her şey yeniden başlıyordu. Yıllar akıp gitse de bir umut hep vardı içinde.

Peki, aynı evde, aynı insanlarla nasıl olacaktı bu iş? Hele tüm yaşamı boyunca öyle şeyler görmüş, öyle konuşmalara tanık olmuştu ki; değil değişme, her şeyin daha da kötüye gideceğine bahse bile girebilirdi.

Sessizce kaybolur gibi yine erken çıkmıştı evden. Ara sokaklarda dolaşiyor, iki aydır bitiremediği yazısını düşünüyordu. Son yazdığı mektubunda şöyle yazmıştı: "Korkuyorum, içinde bulunduğum durum, beni senden

uzaklaştırıyor. Yazdığım her cümle, her satır tekrar okuduğumda başka düşüncelere itiyor beni. Bir gün gelecek artık sana yazamayacakmışım gibi geliyor. Bazı geceler en çok bu korkuya kapılıyorum. Okurken hayal ediyorum seni ve yazdığım her satırı boşuna yazmış olduğumu düşündüğünü hissediyorum, hatta görüyorum.

Her satırın, her kelimenin üzerinde ne kadar titizlikle durduğumu düşündüğümde, ne boş bir kuruntu, demekten de kendimi alamıyorum. Belki sana yazacak gücü bir daha bulamayacağımı düşünmek beni delirtiyor.

Bunları sana yazmak istemezdim ama yıllardır duyduğum bu kaygıdan kurtulmak artık zor, beni tamamen avucuna almış, nereye gitsem benimle.

Sonra bir sokağa saptım, küçük bir cafede masaya oturdum ve bildiğin o defterime yazmaya koyuldum. Karşı masada Franz oturuyor.

Bir anda söylediklerimden uzaklaştım. Sana biraz daha yakın olabilseydim diye her düşündüğümde düştüğüm bir kuyu sanki bu, kaybolacak sandığım cümleler yine benimle, sana doğru yola çıkmak ister gibiler. Kahvemi içerken biraz sakinleştim. Evdeki herkesi unutmuştum."

Cafeden çıktığında hava kararmak üzereydi.

Sürerken tarlayı:

Yolu soran adam

Kayboldu

Yosa Buson

Hokusai gitme zamanının çoktan gelmiş olduğunu hissediyor, dört gecedir niye gidemediğini kendi kendine soruyordu. Başladığı yere geri dönen biri olmamak için çabalamıştı hayatı boyunca. Çizdikçe ustalaşabileceğini,

bunun da yüz yaşına kadar süreceğini yetmiş üç yaşında dile getirmişti,

Otuz bin eser yaratmıştı yaşamı boyunca. En çok da kuşlar, böcekler, balıklar, dalgalar ve Fuji Dağı yer aldı onun resimlerinde. Fuji Dağı onun için bir tutkuydu. En korkunç dalgaların ardında bile bu muhteşem dağı görmek mümkündü. Yapıtlarındaki karışıklığın kaynağında ise kullanılan renklerin çeşitliliği yatıyordu.

Yaşamın sıkıcılığını, yetersizliğini hep aynı olarak kalmanın boğuculuğunu hissediyordu. Geçimsiz biriydi Hokusai. Ama hangisi? On yılda bir başkası oluyordu en geç. Bir gelenektir bu ve 20-25 takma adla dolaşmıştı ülkeyi. Bugün bile bir karışıklıktan söz edilebilir onun hakkında.

Resim, onun için bir arayış değil, değişimin ta kendisiydi. "Yeni bir renk bulmak, yeni bir tona ulaşmak ya da yaklaştığımı hissetmem benim için bir problemi çözmekten daima daha zor olmuştur" diyordu.

Öğrencilerinden birinin-belki de değil:"sürekli başka biri oldu, yerini, yurdunu değiştirdi, yeni üsluplar yaratarak şaşırttı insanları hayatı boyunca. Seksenin üzerinde ev değiştirdi, adını değiştirdi. Benim tanıdığım belki de sadece bir tanesiydi. Hangisi benim hocamdı bilmiyorum. Sanırım benim ona hayranlığım öğrendiğim şeyler yüzünden değil, onun gerçek dünyasına erişemememle ilgili, O dünyanın parçalara ayrılmış hali, birbirinden kopuk gibi ama izleri her yerde. Fuji Dağı gibi, erişilmesi imkânsız, sadece bazı tahminlerle ayakta duran bir tarih" demesi boşuna değil galiba...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avcılar ve Nazunya

Mehmet Güreli 11.10.2008

Dikkatle baktığım zaman

Çitin yanında yeşeren bir

Nazunya görüyorum!

Basho

Lionel Stander, Amerika’da McCarthy döneminde insan avına maruz kalan oyuncularından biriydi. Komünist damgası yemiş, 1951-61 yılları arasında işsiz bırakılmış, ancak 1966’da Avrupa’da Roman Polanski’nin *Cul-de – sac (Çıkmaz Sokak)* filmiyle yeniden hayata dönebilmişti. Filmin diğer oyuncularıyla Donald Pleasence ve genç yaşta bir otomobil kazasında hayatını kaybeden Françoise Dorleac’tı ve Catherine Deneuve’ün kız kardeşiydi.

Polanski’nin İngiltere’de çektiği bu filmde ilk günler her şey çok güzel gidiyordu. Ama bir gün Polanski midelerini bulandıran bir tutumla karşılaştı. Lionel Stander’le günlük ücret üzerinden anlaşma yapılmıştı ve ortada bir kurnazlık söz konusuydu. Lionel işi ağırlaştırıyor, daha fazla iş günü yaratma çabası gösteriyordu. Tabii bunu anlamak Polanski için zor değildi ama başta böyle bir ahlak anlayışını Lionel’e yakıştıramıyordu. Oysa ispatı zor gerçek ortadaydı. Lionel beceremiyor, huzursuzluk yaratıyor, gün başına alacağı her pound için mesleğini ayaklar altında çiğnemekten vazgeçmiyordu. Çekimler sona erdiğinde Polanski her şeyden çok böyle bir karakter oyuncusundan kurtulduğuna sevinecekti.

* * *

Nazunya sıradan otsu bir çiçektir, yolun kenarında yeşerir sessizce... O kadar sıradandır ki, kimse bakmaz bile. O değerli bir gül ya da lotus değildir, oysa bir göl üstünde yüzen, nadir bir lotusun güzelliğini görmek kolaydır.

Nazunya sıradan adı bir çiçektir, bakıma ve bahçivana ihtiyaç duymaz. Ona kalbinle bakmadığın sürece göremezsin. Onun güzelliğini kelimelere dökemeyebilirsin ama işaret edebilirsin. Tabii hiçbir şey bilinmeyen olarak kalmaz ve zihin her şeyi bilmediği sürece korkar. Eğer gizemli bir şey varsa korkarsın.

Zihin, anlamın yıkımıdır çünkü, her şeyin bilinmesinde ısrar eder.

Ünlem işaretine kana! denir; şaşkınlık, hayretler içindeyim, çitin yanında Nazunya yeşeriyor anlamına gelir.

O yolun kenarında bir şaire ilham verir istemeden. Onun niyeti başkadır, kendi başına sessizce yaşamak ister sadece. Bir gül, bir lotus değildir. Onu ancak dikkatle baktığın zaman görürsün ve şiirde ünlem işaretini tam anlamıyla tanıman gerekir...

* * *

Wolfram Eberhard'ın *Çin Denemeleri*'nde bir hikâyede, geyik sansardan korkar; sansar kaplandan, kaplan da ayıdan. Sarı ayı, saç başı açık bir insana benzer ve insan gibi iki ayağı üzerinde durur, müthiş kuvveti vardır ve insan için son derece tehlikelidir.

Hunan eyaletinin güneyinde bir zamanlar avcılar vardı; bunlar bambudan yapılmış bir kavalla hayvan seslerini taklit edebiliyorlardı.

Günün birinde oklarını, yaylarını, ateş çanağını alıp ormana gittiler, geyikleri çekmek için geyiğin sesini taklit ettiler. Geyikler gelinceye kadar beklediler, sonra ateş çanağını açıp hayvanlara ateş ettiler.

Sansar da geyiklerin sesini işitti ve geldi. Avcılar korktular ve sansarı korkutmak için kaplanın sesini taklit ettiler. Sansar kaçtı ama kaplan geldi. Bunun üzerine avcılar daha çok korktular ve ayının bağırmasını taklit ettiler. Ayı gelince onları boğdu, parça parça etti ve yedi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cebir ve Hamlet

Mehmet Güreli 18.10.2008

Kimse palmyeler altında etki altında kalmadan yürüyemez.

Lessing

Sınıfta herkes bir yandan konuşuyor, bir yandan da kapıya gözlerini dikmiş öğretmenlerini bekliyordu. Ders cebirdi ve sınıfın büyük bir kısmı problem çözmeyi çok seviyordu. Biraz sonra kapı açıldı ve herkes sessizce ayağa kalktı. Şimdi tahtada yazılı bir problem vardı. Çözmeye başladı çocuklar. Zaman doluyor, sonuçlar dökülmek üzereydi yavaşça. Arka sıralarda bir çocuk erken bırakmıştı kalemi nasılsa; öğlece bekliyordu sürenin dolmasını. Yüzünden kendinden emin hafif gururla karışık bir tebessüm yayılıyordu. Daha önce de olmuştu böyle erken çözmek problemleri. Birden önden biri geri döndü ve sordu:

"Sen kaç buldun?".

Hemen cevap verdi:

“19”

Öndeki çocuk yüzünü buruşturdu.

“ Bende 23 çıktı”

Yanındaki çocuk da hemen atıldı

“ Bende de 23”

Kısa bir sürede şu anlaşılmıştı ki; hemen hepsi 23 sayısında buluşmuşlardı. Bir tek kendisinin 19 olduğunu söyleyen çocuksa susmuş öyle kalmıştı.

Bu sırada öğretmeni her zaman olduğu gibi birini tahtaya çağırıp problemi çözmesini isteyecekti.

Bu da yazısı en güzel olan, sonucu 19 olarak bulan o çocuğa nasip oldu.

Yerinden kalktı, küçük adımlarıyla tahtaya vardı. Sıralardan geçerken diğer çocukların kıkırdamalarını işitiyordu.

Gülüşmeler canını sıkmıştı. Sonucun ne olduğunu düşünmüyordu; onun esas kafasını kurcalayan bir tek kendisinin farklı bir rakama ulaşmış olmasıydı. Büyük bir yanlış içinde olsa da bu ilk kez oluyordu. Ortada bir problem vardı ve sonucu değişik bulan bir tek oydu.

Tebeşiri eline aldığında problemin sonucunu hangi yoldan ortaya çıkarması gerektiğini düşünüyor, ama içindeki ses kendi yolunun daha iyi olduğunu söylüyordu.

Çözmeye başlamıştı, herkesin onun sonucunun yanlış olduğunu söyleyeceğı anı beklediğini hissediyordu.

Koro halinde söylenecekleri duyar gibiydi. Onlar gibi bir sonuca varsa sevinecekler ama bu sevinç belki çok kısa sürecekti. O hep bildiğini yaptı, kendi yöntemiyle çözmeye devam etti. Tabii kaybetmeyi de göze almıştı.

Problemi çözdüğünde sonuç yine 19'du. Sınıfta hafif bir uğultu duyuldu birden. Bazıları gülüyor, bazıları acıyor üzülyormuş gibi laflar atıyorlardı.

Birden öğretmenin sesi duyuldu:

"Kesin gürültüyü, doğrusu 19; şimdi kim bu sonuca ulaştı parmağını kaldırsın bakalım!"

Kimse kıpırdayamamıştı.

Sınıfta çıt çıkmıyordu.

Tahtadaki çocuk sınıfa döndü ve arka sıralardaki yerine doğru yürümeye başladı. Başını kaldırdığında onu süzen gözlerin hiç de güzel bakmadığını gördü, yerine oturdu, tek doğruyu kendisinin bulmasını garip bir duygu gibi hissetti. Elleri terledi, yüzü kızardı ve benliğini saran tuhaf bir utançla bütün gün kimseyle konuşmadı.

Evin her yanına sobanın üzerindeki portakal kabuklarının kokusu yayılmıştı. Odanın bir köşesinde defterine bir şeyler çizen Sibel oturuyordu. Annesi mutfaktaydı, bir yandan bir şeyler hazırlıyor, bir yandan da kendini kızıyla yapacağı konuşmaya hazırlıyordu. Onun gitmekte olduğunu hissediyordu. Hem de çok uzaklara. Belki de bir daha onu hiç göremeyecekti.

Öylece daldı pencereden bakarken, gözleri doldu."Başka kimsem olmadığından değil, onu çok sevdiğimden", diyordu içinden. Domatesleri keserken kızını yanında buldu:

"Beni anla anne, bana uçmayı öğretecekler, ancak bir leylek aşar okyanusu. Tamamlanmamış bir eserden kim söz eder ki? Bırak gideyim..."

Anne büyük gözlerini önüne eğmişti, sözlerin bazılarını duyamadı bile. Sadece sanki başka bir dünyada yaşıyormuş hissine kapıldı. Sibel'in yumuşak sesi onu ilk kez ürkütmüştü. Konuşmasının diriliği, insanı kalabalığa çekişi, yalvarmayan bir tutkunun melodisiyle buluşma isteğine dönüşüyordu sesinde. Sibel'e sadece burada bulamadıklarını onlarda bulunduğunu ilk duyduğunda, sevgisinin büyüklüğünü örtemeyeceğini söylemekle yetinmişti.

şimdi, 'yarın gidiyorum' diyordu. Oysa Sibel'in burada da her şeyi yapabileceğini inanıyordu. Ama esas sorun ondan kopmaktı, en sevdiği kişiden koparılmak. Sibel'i kucakladı ve öptü. Sibel küçük adımlarla mutfakta dönüyordu,

"Ama onlar bizden iyi" dedi.

Birden Sibel'in yüzünde bir başka ifade belirmişti. Bu söz annenin belki de hiç beklemediği bir cümleydi. Geriledi, musluğu kapadı, ellerini kuruladı.

O ifadedeki küçümseyişi hiç unutamadı...

"Onlar sadece kendilerine aitmiş gibi gösterdikleri ve ne yazık ki sundukları fikirlere yaslanmamışlardı. Öbürlerinin kabulü de bir tür anlaşmaya dönüşmüştü. Esas çatışma bunu anlayanların gemiye çıkarılmamasıydı. Bunun için de sadece sandalları batırmak yeterli" diye düşünüyordu Veneziano. "Onlar sadece neyi nerede bulabilmekten yoksun değildiler" diye de sürdürdü konuşmasını. " Onlar aynı zamanda, eskimiş bir yapının yeni olduğuna tanıklık eden, inanır görünen bir güce de tapmayı öğrenmişlerdi. Yoksa onlar içinde Avrupa klasik sanatının hiçbir çocuğuna kimse korkunç deme cesaretini gösteremezdi. Çok iyi yüzme bildiğimden, biraz da şansın yardımıyla sesleniyorum sizlere.

Size bir müjdem var; benim gibi kurtulan birçok kimse daha var.

"İnsanda sınırın tayini sadece akılda mıdır," diye sordu Veneziano."O sıçramasını yapar, etkisini göklere çıkarır; kartalların bulutların yanında uçar, salar gücünü dağlara taşlara. Attığı her adım büyütür topraklarını, düşlerini azdırır. Bir gün gelir hayallerinin rengi kaybolur, kırar mavi camlarını gökyüzünün. Akıl kaybeder kendini; çevresindeki yetiştirdiği ağaçlar dallarına söz geçiremez olur. Durmasını unuttur Cesare; yeri ise hatırlamaz artık. Mesafeleri şaşıırır, kuşları dinlemez olur.

Akıl kuşatılır, hücrelere perdeler iner.

Cesare'nin karşısına Brutüs'ün çıkması bir raslantı değildir, onun bulunduğu yer Cesare'nin fazla adımlarının gölgesiyle gizlenmiştir.

Tarihçiler boşuna mı ilk başta Shakespeare'in Hamlet'i yazmasını hiç istememişlerdi."

Taşa solucanın dediği gibi "bana zaman ver seni oyayım..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pascal ve Sigara

Mehmet Güreli 25.10.2008

Cromwell hemen hemen Hristiyan âleminin tümünü mahvetmek üzereydi; kraliyet ailesi yitirildi, onların yerine Cromwell'in kendisi iktidar makamına kuruldu-ama sidik torbasına giren az bir kum tanesi için. Neredeyse Roma bile onun pençesi altında inlemek üzereydi. Fakat bir kere o küçücük kum taneleri oraya girince, Cromwell öldü, ailesi gözden düştü, yeniden barış sağlandı ve krallık yeniden kuruldu. –

Pascal

Küçük bir köyde yaşadığı yer, sabah erkenden kalkar, defterini alır dere kenarındaki her zamanki yerine yollarırdı. Bunu yıllardır yapıyordu, hatta bir gün bile aksatmadığını yıllar sonra kendini anlatmaya çalıştığı bir hikâyede de dile getirmişti. Şöyle yazmıştı: "Uzun süre önce okuduklarımdan şöyle bir sonuca varmışım. Yazdıklarını bastıramayanların büyük bir üzüntüye kapıldıkları ve yazdıkça bu sıkıntının daha da büyüdüğü gerçeği. Onları sürekli postacının getireceği bir dergiden mektubu pencerede beklerken hayal ederdim. Tabii ben de yıllarca postacıyı bekledim. Bir gün bir öykümün kabul edildiğini bildiren bir mektup aldım ve her şey değişti hayatımda. Ama yine her gün erken kalktım, defterimi aldım ve dere kenarına gittim, durmadan yazdım..."

* * *

Tam bir aşkla sevilmesi olabildiğine doğal gözüken herhangi bir fikir, hayata tercih edilebilir.

Ateş bizi hem üsütür, hem de terletir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kopernik ve Korku

Mehmet Güreli 01.11.2008

Uzakları görebildiysem, bunu devlerin beni omuzlarına almalarına borçluyum. -Newton

Çok geniş bir ilgi alanına ve öğrenme merakına sahip Milet'li Tales, tarihe geçen "cahillik ağır yük" deyişinin de sahibidir. Hem de bu deyişi öyle kolay kullanabilen biri hiç değildir. Onun için bilgiye ulaşmak, bilgi sevgisi ve araştırma bir yaşam biçimidir. Ve her şeyden önce felaketlerinin kaynağında bu temel eksikliğin giderilmesi gerektiğine dikkatleri çeker. Dünyayı dolaşır, her türden bilginin kökenini araştırır, gözleri hep gökyüzündedir. Hatta Ezop ve Platon, bir gece Tales'in gökcisimlerini incelerken kuyuya düşmesini alaya alırlar. Ne gam! O çevresindeki her şeyi incelemekten vazgeçmez, canlılar, tabiat ve rüzgarlar üzerine düşünür, sırlar dünyasında çalışmalarını sürdürür.

* * *

Simon uzun bir süredir ders vermeyi bırakmış, kendini kaybolduğuna inanılan bir yazarın biyografisini yazmaya vermişti. Gece gündüz kitapçıları, kütüphaneleri dolaşıyor yeni ipuçları bulmaya çalışıyordu. Ama tüm çabaları boşunaydı. Bir noktadan sonra kendini dipsiz bir kuyuya düşmüş gibi hissetti, araştırma tutkusunu yitirmek üzere olduğuna inanmaya başladı. O sabah da aynı duyguyla uyandı, yataktan inmeye hiç niyeti yoktu, iki saat daha oyalandı. Sokağa çıktığında soğuğun etkisiyle biraz kendine gelir gibi oldu. Bir cafe'ye girdi, notlarını yeniden gözden geçirdi. Birden uzak masalardan birinde bir kadının gözlerini dikmiş kendisine baktığını gördü. Kadın kısa bir süre sonra yerinden kalktı ve Simon'un masasına doğru yürümeye başladı. Hiç konuşmadan masaya oturan kadın Simon'a konuşma fırsatı bile vermeden, "O kadar yanlış bilgilerle dolusun ki, bir şey bulmana hiç ihtimal vermiyorum. Sana verdiğim kitaplara da göz atmamışsın bile", diye söze başladı. Simon afallamıştı, kadın: "Senin derslerinde çok bulundum, hep geçerli olduğuna inandığın temalar üzerinde dolaşıp duruyordun, anlattıklarını herkes çoktan kabullenmişti, sen onları kendi süzgecinden geçirmiş gibi yıllarca anlattın, paylaştığımızı sandın. Köhne fikirlerinden bıktığımızı fark etmedin bile. Benim çalıştığım kütüphaneden yararlanmak istedin. Sana bazı kitaplar sundum, sen onları incelemedin bile. Eğer hangileri olduğunu bulup okursan belki yeni bir yol bulursun, ama istediğini sanmıyorum. Sana antipode derlerdi. Yani ayakları tepede başı aşağıda biri... Yıllardır böyle yürünebileceğini savunuyorsun, ama zor tabii, biliyorsun..."

* * *

Korku ve acıları nedeniyle de, kuşkusuz en ilgi çekici kişiliklerden biridir Nicolas Kopernik. Şehrin varoşlarında iki katlı bir kulede hemen hemen kimseyle ilişki kurmadan yaşar. Bu kuleden nerdeyse 40 sene hiç çıkmaz ve orada yaşamını yitirir.

Arthur Koestler'e göre de, yetenekleri sayesinde ya da şartların zorlaması sonucu insanlığın kaderini şekillendiren insanların en donuğudur. Polonya'da Frauenburg katedrali papazları arasındadır, yaşamı bir bedel almadan sürdürdüğü tıp ve astronomi çalışmaları arasında bölünmüştür. Uç bir ihtiyatlılık ama belki de çok çekingenliği nedeniyle yalnızlığı seçer. Ancak 1543 yılında ölümüne yakın eserinin tamamını yayımlamayı göze alır. Papa III. Paul'e ithaf ettiği giriş yazısında da: "Yani bu düşüncelerimi yayımlamam gerekir mi, diye kendimle çok uğraştım. Dokuz değil, nerdeyse dört defa dokuz yıl bekledim. Bu metinler beni de Yeryüzü'nün hareket halinde olduğunu düşünmeye sevk etti. Bu şekilde düşünmek saçma görünmekle birlikte, benden öncekilerin göksel olguları açıklamak için onca çember düşleme özgürlüğüne sahip olmalarına bakarak, Yeryüzü'nün hareket halinde olduğunu kabul etmeme izin verileceğini düşündüm; böyle yapmasam gökselcisimlerin hareketlerini onların yaptığından daha doğru açıklayamazdım" diye kaygılarını dile getirmiştir.

Jean-Marie Vigoureux'ya göre Kopernik, buluşunun yol açacağı sonuçların tümünü elbette görememişti ama kuşkusuz sezmiş olmalıydı. "Kopernik'i sıradan bir çekingenliğin pençesinde, ünü için endişelenir görmekten belki kurtulur, elinden tüm dayanak noktalarını alan, kendi öz yaşamının anlamını bile sorgulamaya yol açan bir gerçek karşısında kıvranan bir insan görürüz. Gecelerin ve düşlerinin nelerle dolu olduğunu kim bilebilir? Frauenburg katedralindeki o bitmez günlerini, o sığınak kulesinde geçmek bilmez saatlerini hangimiz paylaştık? Eski dünyayı çökertip, yok eden kâbuslar görmüş olamaz mı? Belki de bunalımının kökeni umutsuz keşfini dünyaya görevinde yatmaktaydı."

Oysa insanlık yıllarca görüşlerine önce katılmadığı ama sonra baştacı ettiği insanların çabalarıyla ilerledi her zaman. Kopernik'in dediği gibi matematiğe ilişkin şeyler matematikçiler tarafından yargılanamadı bir türlü. Güneş merkezli sistemi düşünen ilk kişi olan Sisamlı Aristark'ı unuttuğu gibi, bir çok buluşu da zamanında gözardı etti. Ve Kopernik iki bin yıl önceki Aristark'ın buluşunu bile ortaya koyarken korkularını yenemedi ama insanlığa hizmet duygusunu da sonuna kadar korumayı başardı, sistemi yeniden keşfetti ve bu basit buluşu sunmak için yıllarca bekledi.

* * *

Sonra Kepler girdi bilim dünyasına, buluşa giden yol onun için buluşun kendisi kadar önemliydi ve bu düşünceye o kadar inanıyordu ki, kendi kitaplarını acımasızca eleştirdi, Kozmik Gizem kitabının 25 yıl sonraki basımında, "zavallı ben, yine bir hata yaptım" diye yazdı. Saptığı yanlış yolları, bu yollarda karşılaştığı tuzakları bulduğu sonuçlar gibi aynen yayımladı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rilke, Sihirbaz ve Balık

Mehmet Güreli 08.11.2008

Gözlemimizden çıkaracağımız sonuçta şudur: İnsanlık, azdan çok yapmasını bilen bir azınlık ve çoktan az yapmasını bilen bir çoğunluk olmak üzere ikiye ayrılmıştır. -Nietzsche

Sihirbazın biri büyük bir iddiaya girmişti. Diri diri gömülüp altı ay toprak altında kalacak, sonra yine canlı olarak çıkacaktı.

Sihirbazı gömdüler. Mezar gizlice kurcalanırsa farkedilsin diye de, toprağın üstüne devedikenleri diktiler.

Üçüncü ay dolarken sihirbaz iddiayı kaybetti.

Devedikenlerini yemek için dışarı çıkmıştı.

* * *

Balıkçı yakaladığı minicik balığı sepete atmak üzereyken Balık dile geldi:

"Ne olur beni yine suya bırak. Senin işine yaramam. Zaten tanrılar balık yemez."

"Ben Tanrı falan değilim," dedi Balıkçı.

"Doğru," dedi Balık. "Ama Zeus bu yaptığını duyar duymaz seni Tanrılığa yükseltecek. İnsanlar küçük balık yakalamaz çünkü."

Ambrose Bierce'in *Karanlığın Kahkahası*'ndan...

* * *

Evinden ayrıldığında çok düşünceliydi. Kendini rıhtımda dolaşırken buldu. Aklından geçenleri kâğıda dökmeden önce bir daha gözden geçirmek istiyordu. Bir balıkçı meyhanesine attı kapağı. Bir şeyler ısmarladı ve yazmaya koyuldu: "Duino üzerine bir yazı yazmayı düşündüğünde, şatonun daha resmini bile görmemişti. Daha sonra Rilke'nin ilk dizeyi yakalayışına ulaştığında şöyle düşünmüştü. Bir yolculuk mu, yoksa her şeye ara verip bir sesin, bir dalganın büyüsunü yaşamak mı?

Şatonun kayalıklarına doğru uçan bir kuşun, dalgalarla yarıştığını görüyordu Rilke; öyle bir içten gürlemeydi ki dalgaların öfkesi, kuyularda öksüz kalmış bir keçi bile şarkıyı duyabiliyordu.

Bu sevimli yaratığı kim kurtaracaktı? Üç gündür aç susuz haykırıyordu kuyuda. Dalgaların seslerinin, kendi sesini bastırmasının da kurtuluşunu geciktireceğine inanıyordu. Son bir hamle daha yaptı, tüm yeteneği kuyudan dibinde onu kurtarmaya yetmiyordu. Daha ne kadar dayanabileceğini kestirmek zordu.

Rilke, prensesin kendisine ayırdığı odada ilk kelimelerin coşkusuyla müthiş bir gece yaşamıştı. Masasının başından hiç ayrılmamış, dostlarına bir tek kendisinin hissettiği, yeni bir yapıtın doğuşunu ve henüz nereye ulaşacağını kestiremediği hedefinin ipuçlarını duyurmuştu. Yazdığı mektuplar bugün de Rilke'nin sevincinin, yaratıcılığının tüm ayrıntılarını bizlere sunuyor. Ve dolaştığı yol bile ünlü bugün. "Rilke'nin Yolu", italyancada "Sentiero" diye anılıyor.

*...ölüm, bizden öteye dönük olan,
Bizim aydınlatamadığımız yüzüdür yaşamın...
Gerçek yaşam biçimi her iki
bölgeye uzanır, en büyük kan dolaşımı her iki boyunca...
yapılması gereken burada bırakılmış, dokunulmuş olanı,
daha geniş çemberin içine almak
gölgesiyle yeryüzünü karartan
bir öbür dünyaya değil bir bütüne, bütünün kendisine...*

İşte o dolaşmalar, şatonun görkemiyle Adriyatik kıyılarının azgın dalgalarıyla sözcüklere dönüşüyor Rilke'de. İşte o günlerden birinde, birinci Ağıt'ın günışığına çıkmaya başladığı bir saatte, aykırı bir ses karışıyor o seslere...

Keçi'nin çığlıklarını duyuyor Rilke ve hemen kendini kuyunun başında buluyor; keçiye kurtarıyor." Meyhaneden çıktığında yağmur yağıyordu, rıhtımın ıslak parke taşlarında saatlerce yürüdü, eve döndüğünde sabah oluyordu...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ortega y Gasset ve Napoléon...

Mehmet Güreli 16.11.2008

Yol, handan her zaman iyidir. –Cervantes

Kütle, kendi sınırını çizdiğinde, içine hiçbir düşünce almamış olduğunun keyfini yaşamaya başlar. Artık bazı şeyler dışarda kalmıştır. Sözü'nün geçtiğini görür, yaptığı büyük bir yanlış masanın üzerinde bırakır. Bu manevranın işe yaradığını anlaması uzun sürmeyecektir.

Dışardaki canlı titreşimleri duymamak sessizce bir metoda dönüşür. İstedikleri her şeyi yüceltebilirler. Katkı payına içtenlikle inanmak. Herkes bu tuzağa kolaylıkla düşebilir, daha önce yanınıza gelmiş, sizle fotoğraf çekirmiş bile olabilirler.

Yaptıklarınız unutulur bir anda. Gözler size acıyarak bakar; onların bir öncekidurumlarını bilen diğer kişilere baktıkları gibi...

Kısa bir süre sonra dolaşma alanlarınız kısıtlanır, öteki olmaya alışsınız zamanla. Bir başkası olmaya itilmekle, başka biri olmayı seçmek arasındaki farkı not defterinize yazar, ilk rastladığınız beyaz fareye şöyle dersiniz: "İnsanlar sizi de düşündüler ve bu kapıyı yaptılar..."

...

Belki yeniden başlamak gerekiyor burada, hiç bilmediğin, hayal etmediğin, görmediğin bir noktadan hareketle, kendini kaybetmeden hikâyenin nabzını tutmalı usulca; bir teknik arayıştan çok, ateş kadar yakıcı olmasa da başka bir zemin aramalı. Bazen de susar gibi yapanlardan uzakta çizmeli mekânı, çağdaş sanılan bir görünümünden kurtarmak için.

Kimleri acaba okudular ki; (iddia olarak) ya da kimi dinlediler ki; bu kadar garip sözler düşüyor merdivenlerden. Bu sabah yine birçok eksikle başladı güne. Boşuna kullandığını düşündüğü her şeyi evde bıraktı çıkarken, bir tek defterini aldı yanına...

Cioran'ın deyişiyle, atlılar ve zırhlılar kalmış aklında bir dipnot olarak. "Bağışlanan düşman bize musallat olur ve ket vurur, bilhassa da artık ona lanet okumamaya karar verdiğimiz zaman.

Tebessüme indirgenmiş, kibarlığa ve ikiyüzlülüğe koşulmuş, rakibini sözden başka bir yolla yok edemeyen, ister istemez iftiraya yönelen ve o görünmez hançerle, bir tek kelime marifetiyle, harekete geçmeden öldürmek zorunda kaldığı için mutsuz olan medenileşmiş kişinin ıstırapları buradan kaynaklanır."

...

İspanyol filozof Ortega y Gasset, 1930 yılında yayımladığı *Kütelerin İsyanı* kitabında bugün hâlâ tartışılan ve çözüme ulaşması imkânsız gibi görünen birçok temaya ilk değinen düşünürlerden. Hem de seçkin gibi görünen vasıflarda dahi kütleyle ait yetersizliğin üstün gelişine, hâkim oluşuna ilk dikkati çekenlerden biri. Yetersizliğin zaferi deyimi için vakit henüz erken...

"Her şeyin hâkimi, ama kendinin değil...Böylece kudret hissi ve güvensizlikten oluşmuş bir bileşim modern insanın ruhunda yerleşti..."

Peki, kim mücadele etme cesaretini gösterecekti. Ne kadar yalnız bırakılmıştı kütle adamına karşı değişik

düşünenler. Hepsini gördü tarih, daha fazlasını da görecektir birileri kalmıştır herhalde.

...

Napoloén şöyle yazmıştır:“Üstün bir kuvvet bilmediğim bir hedefe doğru beni götürüyor; bu hedefe varıncaya kadar hiçbir şey beni zedelemeyecek, sarsmayacak; fakat bu gizli kuvvetin artık bana ihtiyacı kalmadığı anda, bir sinek beni devirmeye yetecek.”

...

Ortega y Gasset'den:“Günümüzün karakteristiği şu; alelade kafa taşıdıklarını bilen insanlar, bu aleladelik hakkını ilan etmek ve onu istedikleri şekilde cemiyete kabul ettirmek inancını yürütüyor.”

İnsanların Stalin ya da Hitler'den kopamamaları boşuna değil tabii. Yalanlarını kimle paylaşacaklar, yanlışlarını nasıl giderecekler. Bir yüzyılın üçte birini içi boş ideallerle geçirdiler, anılarını anlatamıyor, masal bilmiyor, şarkı söylemiyor, yürümüyorlar. Hep yiyor, içiyorlar. Bildikleri tek fıkra bir avcı fıkrası. Korkularını taşıyorlar caddelerde, çantalarında güvelerin yemedikleri hırkalar, tarak ve bir kolonya var...

Bir Robert Louis Stevenson'ı, bir Ahmet Rasim'i okumamışlar.

Farelerin bir tarihçisi olmayacak mı?

...

Ortega y Gasset, diktatörlerin kütle adamını nasıl okşadıklarına da değinir ve ortak seviye üstünde görünen her şeyi nasıl çiğnediklerini çok iyi gördüklerini belirtir. Kütlelerdeki huzursuzluk ve güvensizliğin meydana çıkardığı Hitler'in, kütle-adamının zaafını çok iyi bildiğini söyler ve 'Mein Kampf'ında kütleleri bir 'kadın'a benzeterek der ki: “Onlar zayıf bir mahluk üzerinde hegemonya kurmaktansa, kuvvetli bir adama boyun eğmeyi tercih ederler. Kütleler, yalvaran ve yakaran liderlerden çok, idare edenleri sever ve liberal hürriyetlerden ziyade, rakibine hoşgörü tanımayan bir doktrin onların benliklerinde çok daha fazla mumnunluk uyandırır. Hatta tamamen özgür insanlar, bu hürriyetleri ile ne yapacaklarını bilemedikleri için, kendilerini terkedilmiş insanlar olarak dahi görürler.”

...

Pascal, “Epiktetos'ta, huzuru dıştaki şeylerde arayanların huzurunu kaçırmanın eşsiz sanatını buluyorum,” der.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fritz Lang ve Borges

Mehmet Güreli 23.11.2008

Kıskançlığın unufak ettiğini ün ikiye katlayarak geriye getirir. –Elias Canetti

Bazı öykülerin gerçekleşme serüvenleri, bazen hiç tahmin edilemeyecek araç gereçleri ve kişileri karşı karşıya getirir. Neyin nasıl oluştuğu anlatılamaz, okurken duyulan sevinç, büyü, şaşkınlığa yol açar, duyduğunuz sesler sizin olur. Ve zaman, aşınan maddelere kayıtsız, kaybedenlere kapalı sessizce ilerler.

Arşivde onun fotoğraflarını ilk gördüğünde sekiz yaşındaydı. Özellikle içlerinden birini çok sevmiştir, kendine ayırmayı düşündü, bunu biriyle paylaşıp paylaşmama konusunda henüz bir fikri bile yoktu. Kimseye söylememeye karar verdi, annesinden bir kek almak için mutfağa koştu.

Evde yalnız olduğunu anladı...

Bir sabah banyonun taşlarında gördüğü bir yüzü resmetmek istedi. Masaya oturdu, boyalarını çıkardı ve çizmeye koyuldu. Sonra okula gitmek için kendini sokağa attı.

Hep şöyle deniyordu ona, zaman bazen çabuk geçer, bazen ağır, bazen de hiç geçmez. Zamanı kullanma konusunda da kimin ne düşündüğünü bilemeyiz, yıpranma payını göremeyiz.

Alanda bir heykelden küçük bir parça düşmüştü, pencereyi açarken macunun erimiş olduğunu gördü, elinde kitaplar şapkalı bir adam bir kafeye girdi, peşinde iki kişi köşede belirdi...

* * *

Berlin, yıl 1933...

Nazilerin iktidara geldiği günler...

Fritz Lang'ın Metropolis'ini görmeyen kalmamış, son filmi Dr. Mabuse'nin Vasiyeti yasaklanmıştır. Marc Ferro'ya göre, tarihçi-sinemacıların en büyüğü Fritz Lang, sıkıntılıdır, ülkenin geleceğinden duyduğu kaygıyı eşi Thea'yla bile paylaşamaz.

Propaganda bakanı, Hitler'in en yakınındaki isimlerden Goebbels, Almanya'nın dünyaca ünlü yönetmeni Fritz Lang'ı makamına davet eder ve ona sinemanın başına geçmesini teklif eder. Goebbels, dev sinemacının karşısında adeta onun Yahudi asıllı olduğunu bile unutur. Fritz Lang'ın bunu hatırlatması üzerine de, Goebbels, "kimin Yahudi olduğuna biz karar veririz" der. Soğukkanlılığını koruyan Lang, teklifi düşünmek için 24 saat mühlet ister.

Almanya'daki günlerinin sayılı olduğu geçer aklından.

Sokağa çıkar, bankalar kapalıdır, bir arkadaşına telefon eder, evde bir tren bileti alacak kadar parası vardır. Pasaportunu alır ve Kuzey Garı'na yönelir, Paris trenini beklemeye koyulur.

Eşi senarist, Nazi partisi üyesi Thea von Harbou'yu aramaz bile. Gara yakın bir kafeye oturur, Berlin'i seyre dalar, belki de son kez bu çok sevdiği kente baktığını düşünmektedir.

Önce Paris'e, sonra Amerika'ya gider. Ülkesine ancak 20 yıl sonra dönebilecektir.

* * *

Babil'in Asma Bahçeleri'nde bir kral yaşarmış. Bu kral bir gün maiyetini ve mimarlarını yanına çağırarak bir labirent yapmalarını buyurmuş. Ama bu öyle bir labirent olmalıymış ki; en akıllı insanlar bile içeri girmeye cesaret edememeli, girenler de mutlaka yollarını şaşırmalıymış. Oysa şaşırtma ve mucize insanların değil Tanrı'nın işi olduğundan bu yapıt da bir skandal olarak nitelenmiş. Gel zaman git zaman günün birinde Arapların kralı Babil kralını ziyarete gelmiş. Babil kralı da (konuşuna sadeliğini göstermek için) onu labirente sokmuş; o da korku ve şaşkınlık içinde gün ağarana kadar labirentin koridorlarında dolaşıp durmuş. En sonunda ancak Tanrı'nın yardımıyla kapıyı bulabilmiş. Çıktığında Babil kralına Arabistan'da daha iyi bir labirent olduğunu,

Allah kısmet ederse günün birinde göstermek istediğini söylemiş ama hiç şikâyet etmemiş.

Arabistan'a döndüğünde ordusunu toplamış ve bilinen bir yıldızın altında Babil'i yerle bir etmiş, kaleleri yıkmış ve halkı imha ederken Babil kralını da kendi yakalamış. Onu en hızlı devesine bindirmiş ve çölün ortasına götürmüş. Üç gün süren yolculukları sırasında Arap kralı, Babil kralına şöyle demiş: "Ey zamanın ve sabrın kralı, ey yüzyılın örnek insanı, Babil'de beni bronz bir labirentin içinde merdivenlerle, kapılarla, duvarlarla gözden düşürmeye çalıştın. Ama şimdi

Allah benim sana labirentimi göstermemi buyurdu. Benim labirentimde, tırmanılması gereken kapılar, dolaşılması gereken yorucu koridorlar, yolunu değiştirmeye zorlayan duvarlar yoktur."

Daha sonra Arap kralı, Babil kralının zincirlerini çözdü ve onu açlık ve susuzluktan öldüğü çölün ortasında bırakıverdi. Ölmemişse şanındandır.

Borges'ten...

* * *

Edgar Allan Poe, damanın satrançtan daha sıkı bir oyun olduğunu söyler.

* * *

Buda için anlatılan hikâyelerden biri, ok meseli olarak da bilinir. Yine Borges'in anlattığına göre, adamın biri savaşıırken okla yaralanmış, ama oku çıkarmalarını istememiş. Önce oku atanın adını, hangi kasttan olduğunu, okun neden yapıldığını, okçunun oku attığı sırada nerede durduğunu, okun uzunluğunu öğrenmek istemiş. Bütün bunları öğrenmeye çalışırken de ölmüş. Buda olup biteni duyunca, "İşte ben insanın önce oku çekip çıkarması gerektiğini öğretiyorum" demiş.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sade, Düğmeler ve Kafka

Mehmet Gürelî 01.12.2008

İnsanoğlunun evrendeki en saygın varlık olduğu kanısına, bu konuda aksini söyleyen başka bir yaratığın bulunmadığına bakılarak ulaşılabilir.—**Lichtenberg**

Zaman içinde, bugüne değin oluşturulan her felsefi disiplinin kendi içinde koruyucuları olduğunu ilk duyduğu yıllarda_ henüz hiçbir kitabı yayımlanmamıştı Carl'ın. Deneyimlerinin azlığı, kendine tam güvenememesi onu her adımında daha temkinli olmaya ve kabul gördüğü alanlarda bile suskunluğa itiyordu.

Tek odalı çatı katında onu ziyarete gelenlerle sabahlara kadar süren tartışmalarda kendini tutuyor, gerçekte düşündüklerini tam olarak açıklamaktan çekiniyordu. Tuttuğu notlar tüm teorik söylemler içinde bulunduğu çizgiyi aşar nitelikte görünüyordu, bu da canını sıkıyordu. Yeniden tanımlama dediğinde, tüm çevresi bu çatisız kavramı bile aşırı buluyor, geçerli düşüncelerin tekrarlarıyla onu susturuyorlardı. Bir gece en yakın hocasını ziyarete gitmişti. Önce saygısından, sonra dışlanacağından emin olarak yine kendini ortaya koyamadan evine döndü. Ve yıllardır aldığı notlardan bir seçmeyi en yakın arkadaşı Isabella'ya okuma cesaretini gösterdi.

Kitabı basıldığında önce hocasının tüm çevresi onunla ilişkisini kopardı, sonra Isabella onu terketti. Yıllar sonra şöyle yazacaktı: "Eve döndüğümde üniversiteden ayrılmayı düşünmeye başlamıştım. Yol boyunca yağmurun yüzüme vuran her damlası her adımda beni Sokrates'in, Nietzsche'nin yalnızlığına itiyordu sanki. Action dergisinde bir hafta önce okuduğum Kafka'ya saldırılar geldi aklıma. Ama Kafka'nın pek çok devrimciye ters gelen kitapları üzerine Carrouges'un sözleri çok daha önemliydi benim için: "Kafka'nın tutumunun pek çok devrimciye iğrenç gelmesinin nedeni bürokrasiyi ve burjuva adaletini açıkça tartışma konusu yapmaması değildir; eğer kendini sınırlamış olsaydı ortaya çıkan boşluğu seve seve doldururlardı; onun tavrının çirkin bulunmasının nedeni, bütün bürokrasileri ve her tür sözde adaleti tartışma konusu yapmasıdır. "Georges Bataille'ın yazdığı gibi de, komünistlerin düşmanca tutumu, esas olarak Kafka'nın yorumlanmasıyla ilgilidir ve bunun böyle olmasına şaşmamak gerekir. Tek bir gerekçeye saygı gösteren, beraberinde lüks yaşayışı ve çocuksuluğu getiren akıldışı değerleri, özel çıkar dürtüsünün gizli yansımaları olarak gören bir partinin egemen tavrı benimsemesi zordur. Komünizmde kabul edilebilecek tek egemen tavır, çocuğun gösterdiği egemen tavidir, o da önemsiz sayıldığı için. Çocukları önemli sayan, egemen değerlere dokunabilmek için edebiyatla ilgilenen bir yetişkinin komünist toplumda yeri yoktur. Burjuva bireyciliğini mahkûm eden bir dünyada, yetişkin Kafka'nın açıklanamaz doğası, çocuksuluğu savunulamaz. İlkeleri bakımından komünizm, Kafka'nın taşıdığı anlamın tam reddi ve karşıtıdır."

* * *

Kafka şöyle yazmıştı: "Başımızı eğip gecenin karanlığına dalıyorduk. Gece ya da gündüz, saati yoktu! Bazen yeleklerimizin düğmeleri, ağızdaki dişler gibi birbirine çarpıyordu; bazen de, aramızda belli bir mesafe bırakarak koşuyorduk; tropikal hayvanlar gibi ağızımızdan alevler fışkırıyordu sanki. Eski zamanların süvarileri gibi eğilip eşeleniyor, birbirimizle çarpışarak kısıcık sokağı çarçabuk iniyor, hızımızı alamayıp karşı yokuşun neredeyse tamamını tırmanıyorduk. Bazıları birer birer hendeğe atlıyor, tam bayırın karanlığında kaybolmuşken tarlaların kıyısındaki yolda beliriveriyor, sanki bizi tanımıyorlarmış gibi şöyle bir tepeden tırnağa süzüyorlardı..."

* * *

Anlamını bulan tüm teorik söylemler, kavramsal şemaların işleyiş yapısı, var olan pratiğin meşrulaşmasıdır.

* * *

Birkaç kişi birlikte yola çıkmışlar, bir işe gidiyorlarmış; önlerine bir gözü kör bir karga çıkmış. Yolculardan biri: "Karga uğursuz hayvandır, dönelim geri!" demiş; ötekiler de döneceklermiş ama biri: "Yahu demiş bu karga bizim başımıza geleceği nereden bilir? Bilseydi, kendi başına geleceği bilirdi de böyle bir gözü kör olmazdı!"

Aisopos'tan...

* * *

Fransız Devrimi günleriydi, dünya edebiyatının her zaman büyük tartışmalar yaratmış büyük asi yazarı Sade, Bastille'de hapisti ve Tanrı'nın ona müstehak görebileceği daha büyük bir mutsuzluk olamazdı, çünkü Bastille isyanı sırasında elyazmaları kaybolmuştu. Bataille'a göre, bu yazılar diğer bütün kitaplarını aşan bir kitaptı, insanın, aslında, zincirlerinden boşanma gerçeğinin ta kendisi olduğunu, ona bunu bastırmanın ve susmanın öğretildiğini anlatıyordu. Sade şöyle yazmıştı: "... Elyazmalarım kaybolduğu için gözlerimden kanlı yaşlar akıyor! ... size, bu kayıptan ötürü duyduğum umutsuzluğu anlatamam, çünkü benim için telafisi imkânsız bir durum..."

... Kanlı gözyaşlarıyla beni her gün ağlatan elyazmalarım... Bu konuda yeterince ısrarlı olmadığım için beni affedin; yüreğimi öylesine parçalıyor ki, bu bahtsızlığı unutmaya çalışmak ve artık hiç kimseye söz etmemek daha iyi olacak galiba. Gerçi Bastille evraklarının atıldığı yerlerde bir şeyler buldum; ama hiçbir önemli yazılar değil..."

Sade Markizi 74 yıllık yaşamının 32 yılını hapislerde geçirdi...

* * *

Aşk, kadının erkeğe, erkeğin kadına karşı bir duygusu diye ele almak sorunu çok küçültmek olur. Dante'nin dediği gibi: "Yıldızları da güneşleri de devindiren aşktır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Renoir, Hamsun ve Balthus...

Mehmet Güreli 07.12.2008

Sıkıntı, gerçekliğe sinmiş olan hiçliğe dayanır. –Kierkegaard

Maupassant, bir yazısında genç yazarlara şöyle seslenir: "Görüş açınızı çok uzaklara, kimselerin göremeyeceği kadar uzaklara götürün ve orada yoğunlaştırın, ta ki sizin gördüklerinizi başkaları da görene kadar..."

* * *

Japon sinemasının dev ismi Akira Kurosawa, "Kurbağa Yağı Satıcısı" kitabında, filmlerinden uzun uzun söz etmekten hoşlanmadığını yazar ve bu durumu "yılan resmine ayak çizmek" atasözüyle açıklar. Ama zaman zaman da filmlerinde anlatmak istediği bir düşüncenin tam olarak anlaşılmadığına tanık olduğunu da söyler. Ama en azından her zaman anlayacak bir kişinin olduğunu altını çiziyor.

Kurosawa'ya göre, en iyi senaryolar, açıklama bölümü en az olan senaryolardır.

"Ben çekim sırasında devamlı oyunculara bakacağıma çoğu zaman başka yerleri izlerim. Bir yere bakmak tabii ki bakışlarınızı bir noktaya yoğunlaştırıp başka bir şey görmemek anlamına da gelmez. Fakat çevrede olup bitenlerin farkında olmanız gerekir."

* * *

Pontus, Oslo sokaklarında yakasını kaldırmış, vitrinlerdeki yiyecek sayılabilecek her şeyi izleyerek yürür. Küçük bir ekmek parçası bulduğunda karnını doyurmuş gibi her zaman gittiği parka gider, bir banka çöker ve yazıya döner, zor yazabildiği kalemle romanını yazmayı sürdürür. Kuzey'in soğuk gecelerinde, kirasını bir türlü ödeyemediği buz gibi odasında incecik battaniyesinin altında rüya sanılan kabuslar görür. Uyumak zordur, çalışmak zordur. Bulduğu küçük işlerde nefes alır gibi olur. Bir gece bir lokantanın önünde şansını ararken içeride yemek yemekte olan bir kıza takılır gözü. Daha sonra adının Ylajali olduğunu öğreneceği kızın peşine takılır bu kez. Kızın da ona ilgisini keşfeder.

Bir gece yine aynı lokantanın önünde karşılaşılır, zaten Pontus hep oralardadır, tanışılır.

Bu kesit Knut Hamsun'un "Açlık" romanında gözler önüne serilir ve Pontus'un perişan yaşamı Hamsun'la da çok sıkı örtüşür. Hamsun, "Açlık"ı bitirip bir gazeteye götürdüğünde, onu karşılayan editöre de gözlerini dikip öyle bir bakış sarfetmiştir ki, daha sonra editör bu anı şöyle dile getirir: "Bir anda kıvılcımlar saçan gözlerini fark ettiğimde onu reddetmeme imkân yoktu..."

* * *

Henry Miller, kelimelerden çok dile inanır ve dilden ayrı kalmış sözcükleri ölü varlıklar olarak niteler. "Kişi kendi için yarattığı dil ile kendi üslubu ile anlaşılır. Temiz yürekli insan için her şeyin, en gizli yazıların bile gün ışığında olduğuna inanırım. Böyle bir insan hep gizlerle karşı karşıyadır; ama gizler, ona bilmece gibi gelmez, o ussal, doğal bir yazgıdır ve dolayısıyla benimsenmiştir. Anlamak, gizlerin içine girmek değil, onunla mutluluk içinde sarmaş dolaş yaşamaktır."

Henry Miller, kâr getiren yanda yaşayabileceği gibi zarar getiren yanda da yaşayabileceğini, çoğu sanatçının hayatı kavrayayım derken, daha ilk adımda, onun bütünlüğünü bozduğunu söyler.

* * *

En iyi ekmeğin hangisi olduğunu kim bilebilir ki? Eskiden Taksim'de pos bıyıklı Lambo'nun bir fırını vardı. Yüz metre öteden nefis kokuları yayılırdı etrafa. Tabii bu kokuyu bugün kimlerin özlediğini nasıl bilebiliriz? Onu hiç tatmamış olanlara nasıl en iyisi oydu diyebiliriz.

Küçük Auguste, Louvre Müzesi'ni ilk gezdiğinde çok şaşırır. Eve döndüğünde elinde kalemi kağıdına hiçbir şey çizmeden öylece kalır, pencereden dışarıya bakar. Gördüğü resimlerin ressamlarını hayal etmeye başlar, evlerini, odalarını düşler. Daha sonra bir sanatçının nasıl oluştuğunu, beslenme kaynaklarını, etkilenmelerini düşünmeye başlar. Kısa bir süre sonra önce renkleri ayırdeder, sonra da ressamları tanımaya başlar. İlk çizgileri, derin etkilerin gölgesindedir. Auguste Renoir, dünyasını şöyle çizer: "Rousseau'nun, insanlar herşeyi bilerek

doğar düşüncesi edebi bir düşüncedir. Biz hiçbir şey bilmeden doğuyoruz. Bizim bir yığın olanağımız var. Ama onları ortaya çıkarmak için öyle bir uğraş gerekli ki! Bende ki resim becerisini bulmak için yirmi yıl gerekti. Yirmi yıl boyunca doğayı seyretmek ve Louvre Müzesi'ne gitmek gerekti. Bulmak diyorsam da! Ben hâlâ işin başlangıcındayım ve ömrümü ona veriyorum. Bir Essoyes köylüsünü alın, ona üstün yapıtların en üstünü, Mozart'ın "Don Giovanni"sini dinletin, adam can sıkıntısından patlayacak ve bir çalgılı kahveyi yeğleyecektir, hem de ikiyüzlü Rousseau'ya rağmen. O halde yapılacak iş çok basit, çalgılı kahveden başlamak ama iyisini seçmek gerek."

* * *

"Ressam hiçbir şeydir resmin serüveninde, sadece bir eldir, bir aygıttır, ulaştıran, kavuşturan daracık bir köprüdür, nereye gittiğini her zaman kendisi de bilmez; bu hayalin, bu henüz bilinmeyen, anlaşılamayan, gizli şeyin bir iletisi gibidir o."

"Öyle yerler vardır ki, tıpkı dostlarımız gibi, bizim için yaratılmışlardır sanki, yolda giderken karşımıza çıkıverirler ve bizim için vazgeçilmez, hatta kaçınılmaz olurlar."

Balthus'dan...

* * *

Robert Bresson'un muhteşem "Yankesici" (Pickpocket) filminden aklımda kalan bir deyiş; "Görürler ama fark etmezler, duyarlar ama işitmezler..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Simenon, Hannah ve Martin

Mehmet Güreli 21.12.2008

Doğanın bana verdiği bu ödül

Çıldırıp yitmemek için

İki insan gibi kaldım

Birbiriyle konuşan iki insan

Edip Cansever

Kendi kaderine duyduğu sadık sevginin sınırlarında o da tıpkı Dostoyevski gibi, başına geleni kurtuluş olarak hissetmiş miydi acaba?

Yahudi düşmanlığının kol gezdiği, Nazilerin iktidara yürüdükleri yıllarda felsefe âşığı bir genç kız Almanya'da korkunun gölgeleri arasında nasıl yürüyebilirdi? Kant okumuş, Yunanca ve Latinceye iyice hâkim, üstelik Yahudi... Bir arkadaşı onu şöyle anlatıyor: "Onun en göze batan tarafı, gözlerinden yayılan o etkileyici gücü. İnsan gözlerinin içinde neredeyse batıyor ve bir daha yukarı çıkamamaktan korkuyordu."

Hannah'nın yücelttiği biriydi Heidegger.

"Bir pardösü giymişti, şapkasını iyice yüzünün üzerine çekmişti ve ara sıra ağzından, neredeyse hiç duyulmayan bir fısıltıyla 'evet' ya da 'hayır' sözleri çıkıyordu." Hannah Arendt'in imgesi böyle kazanmıştı Martin Heidegger'in aklına. Hannah'nın mektuplarından ilişkinin 1924 yılının şubatında başladığı anlaşılıyor.

Martin evliydi ve iki çocuğu vardı, bu ilişkinin kurallarını da o koyuyordu. Hannah'ya şifreli mektuplar yolluyor ve bir sonraki buluşmanın detaylarını bildiriyor, incelikli sinyallerle, tedbirlerle, talimatlarla belirliyordu her şeyi...

"Sevginin, diğer kişinin sadece Kim'ini kavramasını sağlayan tutkuda, bizi başkalarına bağlayan ve aynı zamanda onlardan ayıran dünyevi ara mekân sanki alevler içinde yok olur. Sevenleri etraflarındaki dünyadan ayıran, dünyasız olmalarıdır, dünyanın sevenler arasında yanmış olmasıdır."

Bu "dünyevî ara mekân" sadece tutku tarafından değil, dışarıdan dayatılan gizlilik zorunluluğu tarafından da silinir. Sevginin kendini gösterme izninin olmadığı yerde, gerçeklik ile hayal arasındaki ayrımın ölçütü de kolayca kaybolur. Aşklarının gizli kalma zorunluluğu Hannah'yı iyice yıpratır. Bir otoportre yazarak Heidegger'e ulaştırır. Çünkü bu ilişkide, Rüdiger Safranski'nin belirttiği gibi, gerçekten mevcut olmadığı duygusu ona işkence etmektedir. Sevgisini "Biricik olan bir şeye katı bir adanmışlık" olarak niteler. Bu dönemden kalma bir şiirinde şöyle der:

Neden elini bana / utangaç bir sır gibi veriyorsun?

O kadar uzak bir ülkeden misin? / Şarabımızı tanımıyor musun?

Hannah'ın üniversiteye çok yakın çatı katında zaman zaman onu görmek için Berlin'den, Königsberg'den gelen arkadaşlarıyla uzun felsefe tartışmaları yaşanır. Martin'in gelişleriye bir muamma gibidir. Kimsenin görmediği, bilmediği, hatta aklına bile getirmediği bir ilişkidir bu, Yahudi genç kızla Nazilerin yanında duran felsefe hocasının aşkı olarak sürer gider.

İlişkinin uzaması gizliliği zorlaştırır. Başka kente taşınır Hannah, mektuplar başlar, zamanla kesilir. Yıllar sonra tekrar buluştuklarında Heinrich Blüchner'e şunları yazar: "Aslında asla unutmama konusunda haklı olduğumun basit bir onayını aldığım için mutluyum..."

Georges Simenon, her yönden özel bir yazardı. İlk yıllarında her ay bir kitap yayımlıyordu. Ayın ilk günü kitapçılarda uzun kuyruklar oluşuyor, hayranları yeni Maigret romanı okumanın heyecanını yaşıyordu.

1931 yılında okuyucularla tanıştırdığı Maigret karakteri üzerine Simenon 1950 yılında da "Maigret'nin Anıları" adlı bir kitap yayımladı. Bu kitapta da Simenon, romancılığın güzel bir buluşunu yansıtır, Maigret'nin gazetecilik yıllarında Simenon'u nasıl tanıdığını anlatır. İlk tanışmalarında Simenon'u Maigret'ye, "gazeteci Georges Sim" diye takdim ederler, ama Simenon düzelterek, "yazar" diye takdim edilmesi gerektiğini vurgular.

Yazarlığı sırasında muhabirliği bırakmayan Simenon, 1933 yılında İstanbul'a gelir ve Büyükkada'da o sırada sürgünde olan Troçki'yle bir röportaj yapar. Bu dönemden sonra da Türkiye'de geçen iki roman yazar.

“Çevresinde biriken pislikleri, rezaletleri iyice anlamadan, iyiliği belirtmenin olanağı var mıdır?” diye sorar Sade...

Van Gogh’a inanan, onun büyük bir ressam olduğundan emin olan Theo, hayatı boyunca onu desteklemiş, hep yanında olmuştu.

Van Gogh, biricik eşsiz eserinde Theo’ya bir mektubunda şöyle demişti:

“Böylesine çok ortak yanımızın olması beni öyle sevindiriyor ki... Yalnızca çocukluk anılarını paylaşmıyoruz biz... Benim şimdiye dek çalıştığım işte çalışıyor olman, bildiğim tanıdığım bir sürü insanı ve yeri senin de tanıman ve doğayı, sanatı bunca sevmen...”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oscar Wilde...

Mehmet Güreli 28.12.2008

Yüreğin ölümü en kötü ölüm şeklidir. –Oscar Wilde

Sıcak bir yaz günü geyiğin biri su içmek üzere göle gider. Gölde kendi yansımasını görür ve “Boynuzlarım ne kadar güzel, fakat ayaklarım ne kadar küçük ve ne kadar güçsüz görünüyor,” diye düşünür. Tam bu sırada avcılar fark eder ve kaçmaya başlar. Küçük gördüğü ayakları kaçmasına yardımcı olurken, boynuzları çalılıklara takılır ve avcılarının eline düşer.

Ezop’tan...

* * *

Otelden çıkacağı sırada, işsizliğin verdiği bir merakla yolcu adlarının yazılı bulunduğu kara tahtaya baktı. Adının tam yanında onun adını gördü. En azından bu gezide tam anlamıyla yalnızlığını yaşamak istiyordu. Süngeri alarak adını tahtadan sildi.

Daha istasyona varmadan, bu yaptığı işte biraz korkaklığın gizli bulunduğunu anlamaya başlamıştı; hemen geriye dönerek bavulunu tekrar yukarıya çıkardı ve adını tahtaya yeniden yazdı. Birkaç yıl sonra da öldüğünde onun için şunları yazacaktı: “Yazık, uzaklarda oluşum, mezarlığına kadar onun cenazesi ardından giden küçük kabileye katılmama imkân vermedi; orada bulunmayışımın, ona sadık kalmış birkaç dost sayısını daha da azaltmış olduğunu düşünerek bir şey yapamadan üzülp vurdum...”

* * *

Onun için korkunç bir final hazırlanmıştı. İngiltere’nin en güzel konuşan, oyunları, deyişleriyle herkesi

büyüleyen Wilde, günün birinde hapse atılmış ve Reading zindanlarında geçirdiği iki yıl sonunda bambaşka biri olup çıkmıştı.

“Bize acı çektirmek için ne yapacağını bilmiyordu... Hayalgücünden nasıl yoksun olduğunu şimdi göreceksiniz... Şunu iyice bilmelisiniz ki, hapisanede, dışarıya çıkmak için insana günde yalnız bir saat izin verirler; o zaman bütün mahkûmlar, birbiri ardında, halka halinde, bir avluda dururlar, birbiriyle konuşmak mutlak surette yasaktır. Nöbetçiler sizi gözetler, konuşurken yakalananlar, korkunç cezalara çarptırılır.

Hapse ilk girenler, dudaklarını kıpırdatmadan konuşamadıklarından belli olur... Hapse gireli altı hafta olduğu halde kimseye tek bir kelime olsun söylememiştim. Bir akşam, gezme saatinde, böyle birbirimizin arkasından yürüyorduk; ansızınarkamdan, adımın söylendiğini işittim: Konuşan, arkamdaki mahpustu, ‘Oscar Wilde, size acıyorum, çünkü muhakkak ki bizden çok acı çekiyorsunuz’ diyordu. O zaman yakalanmamak için büyük bir gayret gösterdim. (Neredeyse bayılacağımı sanıyordum) ve arkama dönmeden: ‘Hayır dostum, dedim, hepimiz eşit olarak acı çekiyoruz.’ -O günden itibaren kendimi öldürmek arzusundan artık tamamiyle vazgeçtim..

Şöyle demişti Oscar Wilde: “Bütün dehamı hayatıma koydum; eserlerime de yalnız hünerimi koydum.”

Paris’te, Beaux-Arts sokağında küçük pis bir otelde öldü Wilde. Cenazesinde yedi kişi vardı. Tabutunun üzerine çiçekler, çelenkler konulmuştu; bu çelenklerin yalnız bir tanesinde yazı vardı. O da otel sahibinin gönderdiği çelenkti ve üzerinde şu kelime okunuyordu: Kiracıma.

“Son, sanatta başlangıçtır.”

* * *

“Eğer çevrenizde ele aldığınız konuyu sizden daha iyi bilen birinin sizin yetersizliğinizi görmesinden endişe ediyorsanız ve ona hiç danışmadan sunma telaşına kapılmışsanız, hayatınız boyunca o kişiden uzak durmaya çalışır, onun hatalarını bulmaya çalışır, gereksiz yere edindiğiniz kuruntularla da hayatınızı zehir edersiniz. Bu korkuyla da hiçbir zaman olaya hakim olamaz, kısıntılarla dolu eksik bilgilerinizi, eşyanızı, materyalinizi, size karşı olma ihtimali olanlarla bile paylaşabilecek hale gelirsiniz...”

* * *

Yıllardır bazı konularda hiç düşünmeden konuşuyordu evde, hiçbir çaba harcamadan, gözlerinde sanki hiç yanılmamış birinin güvenli bakışları gizliydi. Torunu bir gün onun artık konuşmaktan sıkıldığını düşündüğünü söylemişti annesine. “Hiçbir soruma cevap vermiyor, susuyor ve pencereden bakıp, sanki birini bekliyormuş gibi yapıyor.” Annesi şöyle dedi: “Sen de bir daha soru sorma ona, belki rahatsız oluyordur...”

* * *

Büyük İskender, kötü ahlakıyla meşhur, ancak adının çok güzel manası olan bir adamı huzuruna çağırarak şöyle demiş:

“Ya adını değiştir, ya da ahlakını.”

* * *

Andre Gidé, 13 Eylül 1938'de Günlük'üne şöyle yazar:

"Hitler'in Nuremberg konuşmasını radyodan dinledim. Silah başına çağırmak, hitabeti kolaylaştırıyor. İhtirasları kızıştırmak, yatıştırmaktan kolay. Savaşa çağırmak, barışın sabırlı çalışmalarına çağırmaktan kolay. Kişiyi okşayan şu: Kollarının gücünü övmekle, alıklığına göz yumuluyor."

* * *

Sebastian bir gece sevgilisi Agnes'e şöyle dedi: "Taşınmak istiyorum sevgilim artık bu evden, evet komşum yüzünden, böyle kötü şarkılar seçen başka piyanist tanımıyorum..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diyojen, Dostoyevski ve Chesterton

Mehmet Güreli 04.01.2009

Kuru pantolon ile balık tutulmaz. –Cervantes

Küçükken gördüğü bir rüyayı hatırlar durmadan. Resimlerden tanıdığını sandığı bir canavar vardır sokakta. Evlerinin penceresinden ne zaman baksa, canavarın onların evine baktığını görür ve hemen yatağına koşar, battaniyesinin altına girer. Uyuyamaz, ama rüyasında canavarın ne yaptığını izleme olanağı vardır. Bazı sesler duyar kapının önünde, canavar bir çocuktan söz etmektedir: "Ona bir emanetim var, ulaştırmam gerekiyor, sanırım doğru adresteyim. Biraz önce pencerede gördüm onu..." Çocuk şaşırır kendisinden söz edilmesine, fırlar yataktan, ama temkinlidir pencereye yaklaşırken. Perdenin arkasından hafifçe süzer sokağı, canavarın elindeki pakete takılır gözü, geri çekilir. İçerden annesinin sesini duyar, mutfağa koşar, hiçbir şey olmamış gibi kahvaltısını eder, canavardan tek söz etmez, hayatı boyunca emanetin ne olduğunu merak edecektir. Kimsenin anlamayacağı şeylerden kimseye söz etmemeyi o gün öğrendiğini yazar yıllar sonra.

* * *

Halka açık yerlerde, yoksulluk içinde yaşar, yiyeceğini dilenerek toplar Diyojen. Tek amacı, kişinin en kısıtlı yaşam koşullarında bile mutlu ve bağımsız olabileceğini göstermektir. Bunun kaynağı bilgeliğidir. Bilgeliğe değer vermenin önemini vurgular sürekli olarak. Elinde fener, dürüst bir adam aradığını söyler soranlara. Simgeler onun yaşamına dönüşmüştür adeta. Herkesin hemfikir olduğu uygarlık değerlerini gereksiz, anlamsız ve saçma bulur. Sadeliği yakalamak için toplumdaki yapaylıkları, gelenekçiliği reddeder, doğallığa karşı olan her şeye karşı çıkar, ama kimseye kendisi gibi yaşamasını öğütmez.

O sadece gösteren olmuştur.

Diyojen bir gün çeşmeden avucu ile su içen bir çocuk görür ve "Bu çocuk bana fazla eşyam olduğunu öğretti" der, su çanağını kırar.

* * *

Diyojen'e bir adamın ne kadar akıllı olduğunun nasıl anlaşıldığını sordular. Yanıtı kısa oldu; "Konuşmasından" dedi.

Bir soru daha sordular, "Peki adam ya hiç konuşmazsa."

Diyojen'in yanıtı bu kez şöyle oldu: "O kadar akıllı olanı henüz yok dünyada."

* * *

Aziz Paulus Kalesi'ndeki bir hücrede dört ay kalır Dostoyevski, bir suikaste karıştığı düşünülmektedir. Ve bir sabah tanyeri ağarırken dokuz arkadaşıyla birlikte ölüm yolculuğuna çıkar. Yaşamla ölüm arasında geçirdiği korkunç geceler artık sona mı erecektir? İdam gömleği giydirilir, elleri ve ayakları direğe bağlanır, gözleri kapatılır. Artık gökyüzüne de bakamayacaktır. Suçsuz olduğunu bile unutmuştur. Kaderin ona hazırladığı son sahne, ölüm fermanının okunması, davulların çalmaya başlamasıyla bileklerini kanatırcasına sıkın iplerle vücudunu sarar, zaman umutsuz bir çınlamayla beynini titretir.

Ve bir beyaz mendil her şeyi değiştirir bir anda, ölüm cezası Sibiry'a da hapis cezasına çevrilmiştir. Dostoyevski'nin ikinci hayatının başladığı an...

* * *

Bir melek avare bir gezgin kılığına girer, Fransisken tarikatı manastırının kapısını çalar. Fakat kapıyı öyle gürültülü çalar ki, kardeşleri iyice sinirlenirler ve kapıyı açan keşiş: "Nerden geliyorsun sen kuzum, böyle saygısızca kapı çalınır mı hiç?" der. Melek, nasıl çalması gerektiğini sorduğunda da, "Aralıklı olarak üç defa çalar, sonra beklersin. Kapıyı açacak olana duasını bitirecek kadar zaman bırakmak gerek. Bu kadar zaman geçer de gelmezse, kapıyı yine çalarsın."

Melek: "Evet ama, işim çok acele," der.

Andre Gidé, "Dostoyevski de bu meleği hatırlatır bana" der.

* * *

Gençlik arkadaşı Riesenkaupf büyük yazarı şöyle anlatır: "Dostoyevski öyle bir adamdır ki; onun yanında ömür süren herkes çok rahat eder ama kendisi ömrü boyunca züğürt kalacaktır."

Nietzsche, Dostoyevski için "psikolojide bana bir şeyler öğretmiş tek insandır" der.

"Cehenneme gidersem muhakkak ki günde on mektup yazarak günah işlediğim için gideceğim..."

Ömrüm boyunca para kazanmaya çalıştım, ömrüm boyunca da para sıkıntısı çektim. Hele şimdi her zamankinden çok... Öylesine sıkıntıdayım ki kendimi asmaya hazırım... Ne borçlarımı ödeyebiliyorum, ne de yol param olmadığı için çekip gidebiliyorum..."

* * *

Borges, ondan bahsederken şöyle der: "Chesterton, bir Edgar Allan Poe ya da bir Kafka olabilirdi, ama çok şükür Chesterton olmayı yeğledi." Kahramanı Peder Brown öyküleriyle polisiye türünde eşsiz yapıtlar sunan Chesterton, ayrıca biyografileriyle de dikkati çeker. Özellikle Anglikan Kilisesi'nden ayrılıp Katolikliği seçtikten sonra yapıtlarında dinî savunma, belirgin olarak göze çarpar. Şişmanlığı da dillere destan olan Chesterton, bir gün otobüste kalkıp üç kadına yer vermiştir.

Yıllar sonra Peder Brown'u sinemada canlandıran Alec Guinness de, çekimler sırasında Chesterton'dan o denli etkilenir ki, o da Katolik olur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih öncesine ait hikâyeler...

Mehmet Güreli 11.01.2009

İyilik yapmak için insanların elinden bir şey gelmez. Onlar sadece kötülük yaparlar. –Voltaire

Montaigne şöyle yazar: "Aynı şeyin bir ulus bir yüzüne, bir ulus başka yüzüne bakar."

Diyojen, bir gün lahanalarını sularken oradan geçen Aristippos'a, "Lahana ile yaşamasını bilseydin, bir zorbaya dalkavukluk etmezdin" der. Aristippos'un karşılığı ise şöyle olur: "Sen de insanlar arasında yaşamasını bilseydin, böyle lahana sulamazdın."

"Neden böyle yan yan yürüyorsun yavrum!" diye sorar anne yengeç yavrusuna ve arkasından da ekler:
"Düzgün yürüsene!"

"Pekala, anne!" der yavru yengeç, "Sen önümden düzgün yürü, ben seni takip ederim."

Ellerini öylesine havaya kaldırmış daha önceki hatalarından arınmak istercesine gözlerini toprağa dikmiş,"büyük beklentilerim yok, bu nedenle hayal kırıklığına ve umutsuzluğa kapılmam söz konusu değil, yine de şunu biliyorum ki; bilgi geçmişî kapsar, gelecek açıktır. Bugünün planlarını biliyor görünenler sana inanmayabilirler, toprağa düşen her çocuk yakacak yarınlarınızı...

O köprüden sizden söz etmeye değmeyeceğini bilerek geçecekler, bunu bilin..."

Herkes dediğim-topu topu altı kişi- ona küçümser gibi bakıyor, bir mağarası bile yok diye hor görüyordu. O ise nedenini anlamasa da, çok üzülüyormuş gibi yapıyor, dışlanmışlığının kabulünü mantar toplayarak geçiştiriyordu. Çünkü o zamanlar onu beğenmeyenler gibi hayatı tanımıyordu; gelişmiş duygular üzerine de

bilgisi pek yoktu.

Hava karardığında, ay ışığının yardımıyla yoluna devam etti. Bir mağaranın ne olduğunu yeni öğrenmiş, duvarlara sürekli bir şeyler çizdiği için kovulmuş, yalnızlığına geri dönmeye zorlanmıştı. Köpeğinin çağırısı ona rehberlik ediyordu ağacına ulaşmak için.

Yıldırım düşmüş bir ağacın gövdesine yaslanmıştı köpeği, onu görünce bir memnuniyet işareti olarak sol arka ayağını öne uzattı. O da patisini okşadı köpeğinin. Yorgun görünüyordu. Daha sonra ilkbahar denecek cıvıltılarla dolu atmosferde nehre doğru ilerledi, birkaç balık yakalamayı umuyordu karnını doyurmak için. Bir şanssızlık eseri ayağı kaydı, suya düştü, başını vurdu bir taşla. Ayağa kalktığı anda, avcunda bir balık vardı.

Her yerde mağara yoktu tabii o zamanlar, kendisine de tarih öncesi insanı -onu çağırmak için Ku diyorlardı- denmesine çok kızılıyordu. Resim yapmanın duvarları kirletmek olarak algılandığı yıllar...

Yattığı yerle mağara arasındaki uzaklık zaten hep canını sıkıyordu. Kovulmanın hayırlı olabileceği geçti aklından.

Bir kış sabahı Ku, köpeğiyle ava gitmişti. Donmuş nehirde ilk kez yüzünü gördü, gözlerindeki ürkekliği ve özellikle, mağarada yaşayan adamlara ne çok benzediğini o gün keşfetti. Ona kızmalarını da duvara çizdiği hayvan figürlerine bağladı.

Yansıtmanın bedeli henüz bir kavram olarak belirmemişti..

Artık mağaralardan kimse gelmiyordu yanına. O da gündüzleri avlanıyor, nehrin öbür yanındaki bir kayaya rastladığı bizonları çizmeyi deniyordu. Hiç aksatmadan sürdürüyordu gördüklerini aktarmayı.

Bir gece yıldızları seyre dalmıştı köpeğiyle.

İnsan çalıştığı yere çok uzakta yaşamamalı.

Ne zaman göğü seyretse uykusu kaçır, etrafında mevcut olmayan kırıltıların, varolmamış nesnelerin mevcutiyetinden sıkılır, kendine dönerdi. Hayatında gördüğü birkaç kişinin benzeri olduğunu, onların bilmemiş olmalarını anlamak istemiyordu. Bir mağaraya sahip olmak için yollara mı düşmeliydi yoksa?

Sabah uyandığında yerinde kalmayı seçti.

Yüzyıllar sonra Ku'nun torunlarından biri olduğunu iddia eden ünlü sahaf Oka günlüğünde şöyle yazar: "Hiçliği

andıran varlığı onu hiçbir zaman yıldırmamış, yalnızlığını bir destana dönüştürmeyi başarmış, ilk köprüyü o yapmış, köpeği de ilk geçen olmuştur.

İnsan güzel sözlerle yaşamayı sevmişse, kendinden az söz etmeyi de bir prensip haline getirebilmeli.

Tarih öncesi insan, dili keşfetmeden önceki dönemde nasıl yaşardı?

Bir köstebek gibi yerin altına girip çıkmadan hayatın ne tadı var ki? Yaşam savaşında, değer ve kriterleri bilmeden, geceyi tanımadan korkuyu taşımak...

Meyve bahçelerinin ortasında bir ağaca ilk kez o ev demişti kısaca..."

Eğer birinin verdiği görevi hiç anlamadan yapmaya girişmişseniz, hiç tahmin edemeyeceğiniz sonuçlara da katlanırsınız veya şaşırmamaya hazırlanmış olmanız gerekir.

Tarih öncesi insan, doğal olarak tabiatı anlamıyordu, şimdi ise insanoğlu kendi yarattığı toplumu anlamıyor.

Boğulur şiddet gösterisi...

İyi görmeyen birileri bile görmeye başlayacak...

Ahmaklar kaybolacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Raymond Carver'dan sözettiğimizde...

Mehmet Güreli 18.01.2009

Ve artık o her yerdeydi, akşam saati gibi. -Rilke

Bir sabah Ray günlerdir yazmaya çalıştığı öyküsünü yeni bitirmişti. Hemen annesine koştu ve ondan daktiloya çekmesini rica etti. Annesi daktiloda yazmasını bilmediği gibi evde daktilo da yoktu. Bir daktilo kiraladı ve yazmaya koyuldu. Birlikte, korkunç bir çalışma sonunda öyküyü temize çektiler ve Ray bir dergiye yolladı.

Yazarken ağlıyordum bu satırları.

Çok az yazar Raymond Carver gibi yaşamın içinde dolaşır, yalınlığını korur ve insanın en sıradan durumlarını,

davranışlarını şiire dönüştürebilir. Öyle süssüz bir anlatımı vardır ki, insanı heyecanlandırır, dürüstlüğü yaralar, tüyler ürpertici keşifleriyle insanı büyüler. Bakmak için başınızı çevirdiğinizde zaman durur, tabaklar odada bir uçan daire gibi dolaşır, balık avına çıkacağınız gün gelip çattığında kalkamaz, hiçbir ziyaretçiyi kabul edemeyecek kadar yorgun hissedersiniz kendinizi.

* * *

50 yaşında ölen Raymond Carver'ın ardından yazar eşi Tess Gallagher şöyle yazmıştı: "Bu yitirisi bu biçimde anlatmayı hiç düşünmemiş olsam da, karısı kanserden öldükten sonra Leonard Bernstein'ın yatıp altı ayını yatakta geçirmesini anlıyorum. Benim ailemde kimseye böyle bir rahatlama hakkı tanınmazdı. Normale dönmek için kalkıp çalışman, üstüne düşen görevleri yapman gerekirdi ve kendini nasıl hissettiğinin bu işle bir ilgisi olmazdı..."

* * *

Carver bir yazıda, yazarın yazdığı şeylerle yargılanması, işlerin böyle olması gerektiğini söylemişti ve ona göre yazıyı hazırlayan koşulların başka bir şey, edebiyat dışı şeyler olduğunu vurgulamıştı.

İçmeye, hayatta kendisi, yazdıkları, karısı ve çocukları için düşündüklerinin asla olamayacağını farkettiğinde başlar. "İnsan hayata hiçbir zaman iflas eden bir kişi, bir alkolik, ya da sahtekâr, hırsız ve yalancı olmak isteğiyle başlamaz."

* * *

"Partinin yarısında bir bardak şarap içmiştim ve hatırladığım son şey buydu."

Tabî böyle başlamıyordu öyküsü, ama çeşitli işler, evlilik, çocuklar ve içki onun yaşamının büyük bölümünde daktilosunun yanında göze çarpıyordu.

"Karım ve benim kutsal olduğunu düşündüğümüz ya da saygıdeğer olduğunu kabul ettiğimiz şeylerin, bütün manevi değerlerin paramparça olduğu zamanlar geldi ve geçti. Başımıza korkunç şeyler gelmişti. Başka bir ailede olduğunu hiç görmediğimiz şeylerdi bunlar. Tam anlamıyla neler olduğunu kavrayamıyorduk. Bu bir toprak kaymasıydı ve biz engelleyemiyorduk."

* * *

İşin en ilginç yanı onla ilgili hiçbir şey bilmiyordum o güne kadar. Etrafında onu belli bir yere koyan, onu sayan ve tartışılması çok zor biri olarak kabul eden o kadar kişi vardı ki; sanki onu başka biri olarak düşünmeye gerek bile yok diye düşünüyordum. Bir gece Charles'la içki içerken rastladım ona. Hava çok sıcaktı ve gittiğim bar çalıştığım yere iki adımdı. Canım sıkındı o gün, kendi başıma bir şeyler içmeyi düşünüyordum. Ama Raymond beni masalarına davet edince fikrimi değiştirdim ve yanlarında buldum kendimi.

Charles'ı birkaç hikâyesinden tanıyordum, ama sohbet biraz koyulaştığında yeni bir hikâyesinin içinde hissetmiştim kendimi. Raymond çok neşeliydi ve içkiden yeni kurtulmuştu. Yazıya nasıl başladığını anlatmaya koyuldu:

“Size verebileceğim tek açıklama babamın bana kendi çocukluğu hakkında, kendi babası ile büyükbabası hakkında birçok öykü anlatmış olmasıdır. Büyükbabası İç Savaş’ta çarpışmıştı. İki tarafa da hizmet etmişti! Döneğin tekiydi. Güney savaşı kaybetmeye başlayınca Kuzey’e geçmişti ve Birleşik Güçler adına çarpışmaya başlamıştı. Babam bu öyküyü anlatırken gülerdi. Bunda bir hata görmezdi, sanırım ben de görmezdim. İşte böyle, babam ormanlarda gezinti ya da demiryolu seyahatleri ve demiryoluna giden inekleri kovalamakla ilgili, içlerinde ahlak olmayan öyküler, aslında anekdotlar anlatırdı. Onunla birlikte olmayı çok sever, bana bu öyküleri anlatırken onu dinlemeye bayılırdım.”

* * *

Tess Gallagher şöyle yazmıştı: “Theodore Roethke, iyi şeyler mutlu insanların başına gelir, demişti ve ben Ray’in o mutlu insana dönüşmesini izlerken kendimi ayrıcalıklı hissediyordum. Onun sık sık hayatta olmaktan ne kadar çok mutluluk duyduğunu ve mutluluk duyduğu için eşini böyle erken terketmiş olmaktan üzüntü duyduğunu hatırlıyorum şimdi. Bunu sizden saklamayacağım. Yalnızca istemek yeterli olsaydı, Ray bugün hayatta ve bizimle birlikte olurdu.”

* * *

Bazı cümleler hiç inandırıcı gelmiyor küçük Sibel’e, annesinin söyledikleri dışında.

* * *

Carver, son şiirinde şöyle seslenir:

SON PARÇA

Peki elde ettin mi?

Bu hayattan istediklerini yine de?

Ettim.

Peki ne istemiştin?

Sevilen biri oldum diyebilmek,

Sevildiğimi hissedebilmek yeryüzünde.

* * *

Carver’in öykülerini Zafer Aracagök’ün nefis çevirilerinde bulabiliriz Türkçede. Robert Altman’ın, *Short Cuts* filmi de Carver’in dünyasına hayat veren eşsiz bir yapıt.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Penceredeki çocuk...

Mehmet Güreli 25.01.2009

Şeytanla yemeğe oturanın, kaşığı uzun olmalı! –**Alman Atasözü**

İstasyonda bir banka oturmuş kitabını okuyordu kadın. Arada bir trenlerin gelişiyle başını kaldırıyor, etrafı süzüyor, beklediği kişinin gelmediğini anlayınca yine kitabına dönüyordu. Kitabın nerdeyse sonuna gelmişti ki bir el omzuna dokundu, birden irkildi. Elinde küçük bir çanta tutan çocukla göz göze geldi. Hemen sarıldılar birbirlerine, hiç konuşmadan öylece kaldılar.

"Bir haftanın nasıl geçtiğini anlamadım" dedi çocuk. Garın duvarlarında çeşitli filmlerin afişleri vardı.

O kadar sevinçle izliyordu ki çevresini...

Gardan çıktılar, yürümeye başladılar, bir sinemaya girdiler.

* * *

"Gün doğarken ona, benimle gel, demiştim. Şimdi Akanuma sazlıklarının gölgesinde yapayalnız uyumak... Ah! Nasıl da anlatılamaz bir perişanlıktır bu!"

Bu dizeleri söyledikten sonra dedi ki: "Ah, bilemezsin! Ne yaptığının farkında bile değilsin! Ama yarın Akanuma'ya gittiğinde göreceksin sen. Evet, göreceksin!" Böyle söyleyerek ve acınacak bir halde ağlayarak çekip gitti.

Lafcadio Hearn, bir samurayın kızı Koizumi Setsu'ya âşık olunca Japon yurttaşlığına geçti ve bir Japon adı aldı: Koizumi Yakumo. Japon "tuhaf öykülerini" derlediği Kvoidan'ı 1904'te yayımladı.

* * *

Uçsuz bucaksız bir arazide ilerliyordu tren.

Her yer kar altındaydı. Evlerin damları, ağaçlar, yollar bembeyazdı.

İlk kez gittiği Toledo gezisinden yeni dönmüş, yüzünde alışılmadık bir sevinç seziliyordu. Masanın üstündeki mektuplara bakarken, bir zarfın üzerindeki Miro'nun stilini andıran küçük bir desen dikkatini çekti. Mektupta şöyle yazıyordu: "Size daha önce de yazmıştım, hatırlarsınız. Derginizi garip bulduğumu, pek anlamadığımı, konulara ısınmadığımı yazmıştım. Siz de anlayışınızı bir yazınızda açıklamış, birçok izahatta bulunmuşsunuz. Ama ben yine bir şey anlamadığım için tekrar yazıyorum. Yine yazarsanız ve yine bir şey anlamazsam yine yazmayı düşünüyorum. Saygılar sunarım..."

* * *

Sıkıntı ve korkuyla karışık bir duygu içindeydi penceredeki çocuk. Sokaktan bağırarak geçen insanların ne dediklerini pek anlamıyordu. Hava kararmak üzereydi. Altı yaşındaydı, boyu yetmediği için pencereden dışarıyı zor görüyordu. Bir tabure çekti.

Alt sokaktaki üç katlı evin üst katından uzanan bir kadın dikkatini çekti. Bir sepetle büyük bir tenekeyi yukarıya çekmeye çalışıyordu. Biraz sonra sepeti tekrar aşağıya bıraktı. Kadının akrabası olduğunu sandığı başka bir kadın tenekeleri sepete atıyordu. İspiro'nun dükkanı boşaltılıyordu. Kadın durmadan tenekeleri yukarı çekiyordu. Sonra başka sepetler sarktı evlerden. Saatlerce sürdü taşımalar. Sokaktaki sesler kesilmişti. Sabah

olduğunda kardeşiyle sokağa çıktı. Bakkal İspiro'yu gördü dükkânının önünde. Ağzında her zaman olduğu gibi sigarası yaşlı gözlerle boş dükkânına bakıyor, hiç konuşmuyordu. Çevresinde mahalle sakinleri yağmalanmış dükkâna şaşkın gözlerle bakıyor, İspiro'yu teskin ediyorlardı. Birden sepetli kadının da aralarında olduğunu fark etti. O da sahte bir yüzle "geçmiş olsun" diyordu. İspiro hiç konuşmuyordu ve peynir tenekelerinin tam olarak nereye gittiğini hiçbir zaman öğrenemeyecekti.

Hayatı boyunca o kadının yüzünü unutmadı, tenekelerin on yedi kilo olduğunu da yıllar sonra öğrenecekti.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiir, balık ve elektrik...

Mehmet Güreli 03.03.2009

*Asıl olan, bulmak değildir,
Bulduğuna kendini katmaktır. –Paul Valéry*

On yedi yaşındaydı Gustav. Babası bir akşam yemekte, ertesi gün öğleden sonra bürosuna uğramasını, gelirken efendi gibi giyinmesini, birini görmeye gideceklerini söyledi. Babası daha sonra, sık sık okulu asıp kütüphaneye gittiğini, sabahlara kadar şiir yazdığını bildiğini, merakını yenmesini, bir sürpriz beklemesini ekledi. Ayrıca elektrik faturaları her şeyi izah ediyordu tabii, babası şiirlerini de okumuştur. Gustav, babasının kendisiyle bu kadar ilgilenmesine hem şaşırmış, hem de çok sevinmişti. Ve babası sürdürmüştü konuşmasını: "Yalnızca kendi anladıklarına değer veren biri değilim ben. Amacım kendi beğenimin değil, senin çalışmalarının değeri konusunda bir fikir edinmekti. Dolayısıyla, bütün şiirlerini kopya edip görüşünü almak üzere Dr. Kafka'ya verdim."

Ertesi gün, babasının bizim hukuk servisinde çalışıyor dediği Kafka ile Gustav Janouch ilk kez karşılaşacaklar, bu dostluktan da yıllar sonra *Kafka ile Söyleşiler* adlı, büyük yazarı en iyi yansıtan yapıtlardan biri ortaya çıkacaktı.

Janouch, kitabında Kafka'nın şu sözlerine yer verir: "Oğlun babaya başkaldırısı edebiyatta çok, ama çok eski bir temadır, dünyanın ise ondan da eski bir sorunudur. Bu tema üstüne dramlar ve trajediler yazılıyor, ama doğrusu istenirse bir güldürü konusu. İrlandalı Synge bunu gerçekten sezmiş biri. *Batı'nın Kahramanı* isimli oyununda oğul boşboğaz bir delikanlıdır, babasını öldürdüğünü söyleyerek övünür. Ama derken babası çıkagelir ve baba otoritesinin bu genç fatihini dünyaya geldiğine pişman eder."

"Kişinin, evinde gidip geldiği, alışıldık hareketleri, her günkü hareketleri yaptığı, yüz çizgilerinin yalnızca kendisi için gerildiği, sonra ansızın, başını kaldırınca, perdelerin açık kaldığının, sokaktan gelip geçenlerin kendisini seyrettiğinin farkına vardığı zamanlar olur."

Bilge Karasu'nun çevirisinden Georges Simenon'un *Bella'nın Ölümü* kitabından...

Yazmaya öylesine tutkuyla sarılmıştı ki; hayatın her yönünden, çevresindeki her türlü insanın tüm davranışlarından, titreşimlerinden hikâyeler yaratmıştı. Başlı başına dünyayı, binlerce insanı katmıştı yazılarına. Mark Twain ödülünü kazandığı zaman bile aldırmayan tavrıyla yine yazılarına dönmüş, edebiyat dünyasından arkadaşlarıyla olduğu gibi Burgaz'daki dostlarıyla da rakı ve mezeler arasındaki mütevazı yolculuğunu sürdürmüştü.

Öldüğü gün edebiyat dünyasındaki arkadaşları, hayranları gibi Burgaz'daki tüm arkadaşları da onun cenazesine koştular. Ada'dakilerle de yıllarca denize çıkmış, balık tutmuş, içki sofralarında sohbetler etmiş, yaşamı paylaşmıştı.

Oysa çoğu, belki de hepsi "Sait ölmüş..." dediklerinde onu tam olarak tanımadıklarını anlayacaklardı. Ve büyük bir yazar olduğunu ancak cenazede öğreneceklerdi; çünkü Sait, onlar için o güne kadar sadece Ada'nın balıkçılarından biriydi sanki...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çöl, fırtına ve Léaud...

Mehmet Güreli 08.03.2009

Kötü başlayan şeyler hastalık

Yoluyla kendilerini güçlendirirler. –Shakespeare

Bazı roman kahramanlarından o kadar şey öğreniriz ki; hayatın içinde haklarında en çok bilgi sahibi olduğumuzu sandığımız kişiler hakkında bile adeta hiçbir şey bilmediğimizi kurarız. Sonra karşımızdaki kanepede çıplak ayaklarını karnına çekmiş sessizce kitap okuyan kadının bize neleri anlatmadığını hiç bilmeyerek elimizdeki romana dalar gideriz.

Yolun biteceği bir yer olduğunu biliyordu, bu hep böyleydi, hep varılırdı. Oysa günler ilerledikçe yolculuk hiç sona ermeyecekmiş gibi göründü, sarsılarak bir adım, bir adım daha attı kumların içinde. Ne zaman başladığını hatırlamadığı dağınık bir fırtına sürüp gidiyordu. Fırtınanın başlangıcını hatırlamadığı gibi üzerindeki o emredici darbeleri ne zamandır hissetmediğini de hatırlayamıyordu, yavaşladı ve durdu. Adam her şeyin bittiği yere ondan önce varmış olmalıydı.

Çölün mutlaka geçilmesi gereken bir yer olmadığını düşündü birden, şaşırdı. Bunu ilk kez düşündüğüne, düşündüğüne. Yıllarca yolculukları, hep bir yere götürüyordu onu, şimdi ise kendisiyle baş başaydı. Bir yere gitmesine pek gerek yoktu belki de. Onu zorlayan, tekmeleyen kimse de kalmamıştı etrafta.

Çöktü, öylece bekledi sonra gökteki siyah gölgeler tedirgin etti, hafifçe silkindi, ayağa kalktı, bir kez daha silkindi, onu üzerinden atamamıştı bir kez daha denedi, hareketsiz beden kumlara düştü. Gölgele daha da yakına gelmişlerdi oysa o ilk ve son sözü söylemeye niyetliydi fırtınaya rağmen...

Kulağımız ne kadar duyuyorsa o kadar ses olduğuna inanmanın beyhudeliği şaşırtıyordu artık onu. Oysaki yıllarca çekirdek fikir olarak ele almış temel prensip olarak yanında taşımıştı.

Şimdi ise belki yüzlerce kez tekrarladığı sözlerin kendisine söz geçiremediğini hissetmeye başlayalı çok olmamıştı. Çaresiz, ışıksız bir odada yapayalnız duvarlara bakıyordu. Biraz ışık için pencereyi açacak takati yoktu.

Birçok akademik kitabın nasıl yazıldığını bilmenin derin kuşkusuyla aynanın karşısına geçti, görünür olmanın hırsıyla, teni aşmaya çalışan damarlarında yürüyen öfkesini kolayca dindiremeyeceğini anladı. İhanete uğradığını varsaydığı yarışını reddetmeyi denedi bir çıkış olduğunu sanarak. Uzun bir süre gülen düşüncenin hiç uğramamış olduğu insanların arasında yaşamış olduğunu da unutmuyarak, izah edemediği birçok kavramın peşine düşmüş, sallantıdan başı dönmüş bir halde, köhne bir analizle yazdığı yazıları düşündü satır satır. Güçlü belleğiyle alay edercesine tekrarlardı son kez onları.

Odada kış uykusuna yatmış bir sineği fark etti birden, zayıf bedenini durduğu yerden kaldırdı, kulağının duymadığı sesleri aramalıydı.

François Truffaut, filmlerinin vazgeçilmez oyuncusu Jean-Pierre Léaud için şöyle der bir söyleşide: "İlginç aktörler vardır; sanırsınız kapının önünde yalnızca onlar duruyor. Léaud, onlardan biridir."

"Koparsanız, dışarıda kalmış olursunuz, kimse sizi aramazsa üzülmeysin, onlar geminin içinde fırtınanın gücüne hapsolmuştur. Ve gemi batana kadar yüzer, siz sadece kıyıda seyredersiniz " dedi coğrafya öğretmeni ve ekledi: "En iyi Alman yazarlardan biridir Becker. Bir gezgindi hani hayatı yollarda geçti derler ya, öyle biri. Bu yüzden belki, başına gelen en tuhaf şey Tunus'ta bir otobüs kazasında ölmesi değildi. Onunla aynı okulda üç yıl çalıştık. Belki de bir yerde kaldığı en uzun zaman dilimi o günlere sıkışmıştı. 'Ben dışarıdan hiçbir şey beklemem', derdi sürekli olarak, 've her zaman da dışarıda kalmayı tercih ederim...' Bir öğrencisi anlatmıştı: "Bir gece haritalarından birinin üzerine mürekkep dökülmüş, yeniden çizmeyi denemiş, her yeri ezbere biliyormuş gibi bunu başarmıştı."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rüyalar, Oyunlar ve Helga...

Mehmet Güreli 15.03.2009

Sizi yaraladığını bildiğinizden şüphelenen birisine, asla güvenmeyin. – Henry Fielding

Gide'e göre, "büyük sanatçı, güçlüğün çoşturduğu, engeli kendisine sıçrama tahtası yapan adamdır. Derler ki Michelangelo'yu Musa'nın ellerine toplu bir hareket vermeye zorlayan, mermer yetersizliği olmuştur."

Helena otelin holünde yakasında kırmızı bir fular koridordan süzülen kadına şöyle bir baktı. Şaşırtıcı bir şekilde düşündüğü gibiydi. Genç kadın elinde küçük bir bavul, halının üzerinde yabancı adımlarla ilerliyor, bir yandan da çekingen bakışlarla Helena'yı süzüyordu. "Ben, Helga" dedi karşısındakini beklemeden ekledi "beni kabul ettiğiniz için teşekkür ederim..."

Helga, kocasının tiyatrodaki gözdelerinden sadece biriydi. Ona odasının hazır olduğunu söyledi. Her zamanki gibi son derece nazikti.

Gece olduğunda Helga yorgunluğunu üzerinden atmış, rolünü ezberlemeye koyulmuştu. Geç saatte kapının vurulmasına hiç şaşırmadı. Bekliyordu. Gelen oyunun yazarı ve tiyatronun yöneticisi Helena'nın kocası Bert'ti, adam "seni özledim" dedi, ışıklar söndü.

İki hafta sonra oyun sahnelendiğinde Bert çok hastaydı, herkes Helga'nın müthiş oyunundan söz ediyordu. İki gün sonra Bert'in ani ölümü tüm ekibi perişan etmişti.

Helga bir akşamüstü yürüyüşe çıkmıştı, döndüğünde resepsiyonun önünde duran küçük bavulunu hemen tanıdı.

O gece tuhaf rüyalarından birini daha görmüştü Sibel. Belki bu yüzden evdeki tüm canlıların nefes almalarını istemişti. Sadece kendinin duyabileceği bir sesle "Ne olur biraz dışarıda kalın" diyerek elinde kahve fincanı mutfak masasına oturdu.

Yine ormandaydı. Arabasıyla ağaçların arasında hızla ilerliyordu. Bir şeylere çarpıyor olmalıydı, sesini duyuyor ancak hiçbir engele takılmadan devam ediyordu. Işıklar altında bir kafes gördü. İçinde köpeği ulumaktan yorulmuş valvaran gözlerle ona bakıyordu. Koşuyordu, ama bir türlü kafese ulaşamıyordu. Arabası, içinde kendisi ona doğru geliyordu. O ise elleri boşluğu yakalanmış kafese ulaşmaya çalışıyordu. Arabayla, kendisiyle, boşlukla yarışıyordu. Araba kafese büyük bir gürültüyle çarptı. Köpeğin uluması çocukların çığlıklarına karışıyordu. Çocukları arabada unutmuş olabilir miydi? Bu kez rüyadan çıkmadan onları kurtarmalıydı ama beceremiyordu işte.

Merdivenlerden yorgun adımlarla indi, kendini hasta hissediyordu, arabanın anahtarını üzerinden alıp sabahlığının cebine koydu, pencereleri açtı, sonra kapıyı.

Savaş yıllarında birçok arkadaşı gibi Louis de, bazı konularda hiç konuşmuyor, düşüncesini söylemesi gerektiğinde ise "dengeleri bozmamak gerekir" demekle yetiniyordu. Bir gece sinemadan çıkmış evine doğru

yürüyordu. Sokaklar insan doluydu. Birden heykel ustası eski bir dostunun evinin önünden geçtiğini fark etti, ona bir merhaba demek geldi içinden, avluya yöneldi. Aynı anda onun da son zamanlarda kendisi hakkında ileri geri konuştuğu geldi aklına. Aynı hızla geri döndü, karşısında dostu duruyordu.İkisi de bir şey söylemeden yürüyüp gittiler...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kierkegaard, hayaller ve sokaklar

Mehmet Güreli 22.03.2009

Baktım ki ağızımın tadı kaçmış, buruklaşmışım, baktım ki içime o soğuk kasım yağmurları çiseliyor, işte o zaman bir an önce denize açılmanın zamanı geldi diye düşünüyorum. -Herman Melville

Ona gönderilen küçük bir kâğıtta sanki her şey özetlenmişti. Baştan aşağı unuttuğu, kendi kendine sonuca vardığını sandığı birkaç problemin farklılığı üzerine yeniden düşünmeye başlamış, zamanın geldiğini hissetmişti. Yine de onu dinleyecek kimsenin olmadığını biliyordu. Korkusu bu yüzdendi.

Pencereden bakarken çalan telefonla irkildi, Bris'in çok hasta olduğunu öğrendi. Onu çocukluğundan beri tanırdı. Birlikte geçirdikleri günler geldi aklına, hayallerinin ne kadarını gerçekleştirmiş olduğunu düşündü.

Yeğenlerinden dört yaşındaki Mustafa bir gün onun için para biriktirdiğini söylemişti. Söylenen böyle bir söz ilk başta ağır bir şaka gibi gelse de çok sevindirmişti onu. "Bu küçük benim sıkıntımı nasıl da fark etmiş, kimsenin anlamadığını sandığım her şeyi o yakalamıştı, bana gösterdiği kumbarasını hiç unutamadım" demişti. Yıllar sonra Fransa'ya yerleştiğini duymuştum. Bir kaza geçirmişti, ama hiç umudunu yitirmemiş, çalışmalarını sürdürmüştü.

Onu ziyaret etmek için yola çıktı.

Alan W.Watts bir yerde şöyle yazar: "Alışılmış şeylerden kurtulmayı istemek onları aşağılamak değil, onlarca aldatılmaya boyun eğmemektir." Bu sözü sürekli tekrarlamak gerekir.

İnsanların dıştan hiç bilgi almadan aklıyla her şeyin üstesinden geleceği, gizli yasaları sezebileceğini düşünen biriydi. Yalnızdı ve zamanının büyük bir kısmını piyanosunun başında geçiriyordu. Yıllar önce sevgilisinden kısa bir süre kopmak zorunda kaldığında, döndüğünde her şeyin değişmiş olduğunu görmüş, ne yapacağını iyice şaşırmıştı. Sevgilisi başka biriyle nişanlanmış ona da yeni bir yaşama başlaması gerektiğini duyurmuştu. Sanki Kierkegaard'ın başına gelenleri yaşıyordu. Kimden duyduğunu hatırlamıyordu ama bu filozof da buna benzer bir şeyler yaşamıştı. O da kitabını yazmak için sevgilisinden uzaklara gitmiş, aldığı bir mektupla gerçeği

öğrenmişti.

Bir gün sokakta dolaşırken ona rastladı, yalnızdı ve kimseyle konuşmaya niyeti yoktu. Oysa o kadar yakındaydı ki, kaçamadı, eski sevgilisi: "On yıldan fazla sana hiç rastlamamış olmam ne tuhaf, bir ay sonra bu kentten ayrılıyorum, hiç değişmemişsin..." dedi. Önüne baktı, "demek gidiyorsun" dedi ve hızlı adımlarla yürümeye başladı. Eve döndüğünde piyanosunun başına oturdu, çok eski bir şarkısını çaldı.

Babasının bıraktığı parayla geçiniyor, kendine yetmenin sınırlarını keşfetmeye çalışıyordu. Bir gün bestelerini ortaya çıkarma düşüncesini terketti, artık sokakta ona rastlamayacağından emindi.

Jack Kerouac yerinde durmayı sevmeyen, kendini yollara adanmış biridir. Şöyle der: "Daha uzun bir yol vardı aşılacak. Ama ne tasa, yol yaşamdır." Bazı akımları o enerjileri yaratanlar sürükler. Beat Kuşağı da varlığını bir avuç gezgine borçludur. Ginsberg, Ferlinghetti, Burroughs, Orlovsky, Corso gibi bu akımın önde gelen yazarları da Amerika'yı bir baştan bir başa dolaşırlar, yaşayıp yazmayı seçerler. Kerouac'ın örnek aldığı kişi de maceraların adamı büyük yazar Jack London'dur.

André Maurois: "Niçin bir turna balığına, bir sazan balığına üç yüz yıl veriliyor da Byron'a, Mozart'a yalnız otuz yıl yeterli görülüyor" diye sorar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Max, Karşıyaka ve Berivan...

Mehmet Güreli 29.03.2009

Acılar da yanılabilirler.

-Elias Canetti

Birçok hayat başladığı günden itibaren nereye gideceğini kestiremeden öylece akar gider, çevrenin onun varlığıyla olan ilişkisinden nasibini alır. Ve evin atmosferi, bakışı çocuğa biçim verir, ilk adımın yönünü belirler. Max Jacob da o günleri anlatırken yaşadıklarından duyduğu sevinci tüm hayatı boyunca gözlerinde taşıdığından söz eder. Başka birinde de her zaman ilk dikkatini çeken şey gözlerin nereye baktığından çok nelerle yüklü olduğudur. Bir bakışta çocuklukların nasıl geçtiğini, evlerdeki yaşamları görür gibi olur. Ellerin kullanım biçimlerinden bile sezer her şeyi. Şiirlerle, resimlerle yaşar. En yakın dostları Picasso ve Apollinaire'dir, ama Apollinaire'in zamansız ölümü onları perişan eder. Kendi de 1944'de Gestapo tarafından tutuklanıp kamplara gönderildiğinde, akibeti iki kardeşi gibi olacaktır. Hepsinden çok yaşayan Picasso da, iki dostunun yokluğunu hayatı boyunca derinden hisseder, hep eksik yaşadığını vurgular.

Atlas okyanusuna bakan küçük bir şehirdir Quimper. Birleşmiş nehirler anlamına gelir. Paris'te geçirdiği yıllarda akli hep buradadır Max'ın. İnsan nereye giderse gitsin, çocukluğunun geçtiği bu şehri ve yirmi yılı hiç unutamadığını yazar. Quimper onun için bir neşe kaynağıdır her zaman. "Nereye gidersem gideyim Quimper'deki günlerimi hiç unutamadım" diye yazar.

Edip Cansever'in unutulmaz "Şairin Kanı" şiirinden:

*Kanıdır şairin bu seilmeyen yüz
Gözleri bir köpeğin, bırakmış köpeğini
Tanrısız, kimsesiz, her şeyden biraz
Gözleri bir başına insanlar gibi
Kanıdır şairin ölümle kımıldamaz.*

O gece sinemaya bilet almış eve dönmüştü, iki saati vardı. Kızkardeşi çocuklarının dersleriyle uğraşüyor, gözleriyle televizyondaki donmuş resme bakıyordu. İzmir'in Karşıyaka semtinin görüntüsü öylece duruyordu ekranda. Birden kızkardeşinin ağladığını hissetti. Çocuklar da kalemli bir yana bırakmış annelerine sarılmışlardı. Küçük çocuğu da ağlamaya başlamıştı. Yirmi yaşında İstanbul'a yerleşmişti annesi, kardeşi yanına geldi, o da bir süre Karşıyaka görüntüsüne baktı, arıza giderilememişti hala. Birbirlerine baktılar, yaşadıklarının hikâyelerini, bahçelerindeki koşmalarını hatırladılar.

Berivan o gece yine yatma vakti geliyor diye huzursuzdu. Annesi o yatağa gittiğinde hemen uyumadığını çok iyi biliyordu, çünkü yeni yaşındaki Berivan ressam olmayı kafasına koymuş, ele avuca sığmaz bir boya tutkunuydu. Duygularını resimle anlatıyordu, bir şey söyleyeceği zaman hemen çizmeye koyuluyordu.

Bir gün bir rüyasını çizmişti, akşam yatağına girdiğinde annesi onu öpmek için odasına girdi. Gözlerini kâğıttan ayıramıyordu ama annesini de o kadar seviyordu ki, boyalarından bir an olsun ayrılmayı göze aldı. Annesine sarıldı ve "şu evin duvarını boyar boyamaz uyuyacağım, söz veriyorum anneciğim" dedi. Annesi resimlerini çok seviyordu Berivan'ın. Öptü kızını ve usulca çıkıverdi odadan.

O yazarken, kertenkelesi cebinden sıyrılıp tavanda eğleniyor. Kertenkele tepesinde oraya buraya seğırtirken, o da cümleler kaleme alıyor, kimi zaman kertenkeleye ılık çalıyor, ya da bunun tersi oluyor.

İşi bitince, artık aklına hiçbir şey gelmeyince, kertenkele yeniden onun cebine süzülüyor.

Elias Canetti'nin "Saatin Gizli Yüreği" kitabından, Ahmet Cemal'in nefis çevirisiyle.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fotoğraflardan silinen kahramanlar

Mehmet Güreli 05.04.2009

Bülbülün ve karganın ses organları benzer yapıdadır, ama birincisinin çeşit çeşit şakımak için kullandığı bu organları, ikincisi yalnız gagalamak için kullanmaktadır.

–Charles Darwin

Şöyle yazar Oscar Wilde: “Acıya duyulan sempati elbette varolacaktır. O, insanın ilk dürtülerinden biridir. Birey hayvanlar, tabir caizse daha yüksek hayvanlar bu duyguyu bizimle paylaşırlar.

Fakat şunu unutmamalı ki, sevinci paylaşmak dünyadaki sevincin toplamını yoğunlaştırırken, acıya yerinmek acının miktarını gerçekten azaltmaz. İnsanın kötülüğe daha iyi göğüs germesini sağlayabilir, ama kötülük ortadan kalkmaz. Vereme yerinmek veremi ortadan kaldırmaz; bunu Bilim yapar.”

En büyük amacın, evrensel temel yasalara ulaşmak olduğunu ve bu yasalara giden mantıksal yolların olmadığını söyler Albert Einstein. Ona göre, onlara yalnızca sezgiyle, deneyimin sempatik kavranışı ile varılabilir.

Hayatın içinde söylediğimiz her söz, her davranış, oturup seyrettiğimiz her oyun bize aklımızın, sezgilerimizin yeterliliği konusunda apaçık veriler sunar durur. Kâh dururken, kâh düşünürken tüm çizelgeler yanılgılarımızda ya da doğru tahminlerimizde yanıp yanıp sönerler. Kime ne söylediğimizi duymaya başlarız sessizce. Geçmiş denilen takvimden kopmuş zaman birimine kötü bir benzetmeyle bakmayı öğreniriz, acımasızca uzak durur, doğrularımızla baş başa kalmanın acısını çekeriz. Kime ne söylediğimizi hatırlamak bile istemeyiz.

Bazı toplumsal değerlerin kitlelerin beğenileriyle yeniden düzenlenir görünmesinden ürkmenin altında yatan neden de budur. Anlatamamak değildir bu, tam tersine her şeyi mükemmel düşündürmektir. Kimsenin yanınızda olmamasına da üzülmeyizin çabuk atlatılabilir olmasına da pek şaşırmamak gerekir.

Eğer tarihteki fotoğraflarda yer alan kişileri silmeye çalışan birine hayranlık duyanlara rastlarsanız, ne düşündüğünüz hiç önemli değildir artık. O, beklemediğiniz bir yerde duymayı bile hayal edemeyeceğiniz cümleler taşımaktadır kafasında. Comines şöyle der: “Zalim insan hiçbir zaman cesur olmamıştır.”

1990’larda, Japoncada “gönüllü olarak aşırı çalışmak” anlamına gelen “karo” sözcüğünden, “aşırı çalışmaktan ölmek” anlamına gelen “karosi” sözcüğü türetilmişti ve kelime kısa sürede İngilizce, Almanca ve Fransızcaya girdi. 1994’te ölü sayısı 32, ertesi yıl da 76 olarak açıklandı. Artık hastalık tescil edilmişti.

Theodor W. Adorno'dan: "Kültürlü zevksizler bir sanat yapıtının onlara bir şey "vermesi" gerektiğini düşünürler hep. Radikal yapıtlara artık kızmıyor ve su utanmazca alçakgönüllü mazerete sığınıyorlardır. Anlamıyorum.

Bu tavır, hakikatle son negatif ilişkileri olan muhalifliği bile ortadan kaldırır ve tacizkâr nesne de tatlı bir gülümsemeyle kendi benzerleriyle birlikte kataloglanır: Reddetme veya yeğlenme sorumluluğu bile üstlenilmeden reddedilebilecek veya yeğlenebilecek tüketim mallarıdırılar artık."

Söyle der Kafka: "İki hasmı var: Birincisi onu ardından, başlangıçtan bastırıyor. İkincisi ise yolun ilerisini kesmiş. Her ikisine karşı da savaş veriyor. Tabii ikincisine karşı savaşında birincisinden destek alıyor, çünkü birincisi onu ileri itmek istiyor. Aynı şekilde birincisiyle olan savaşında, kendisini geriye ittiği için ikincisinden destek alıyor. Ama bu yalnızca teorik olarak böyle. Zira ortada yalnızca iki hasım yok, kendisi de var; gerçekten kendi niyetinin ne olduğunu biliyor mu? Yine de savunmasız kaldığı bir anda –ki bu ânın şimdiye dek hiçbir gecenin olmadığı kadar karanlık olması gerekir- kavga hattının dışına sıçramanın ve kavgadan edindiği tecrübeyle hasımların birbirleriyle olan savaşında hakemlik konumuna yükselmenin hayalini kuruyor."

Hannah Arendt de bu hikâyeyi şöyle yorumluyor; "Bütün basitliği ve kısalığıyla bu hikâyede "düşünce olayı" denebilecek bir zihinsel bir görüngü (fenomen) anlatılır. Sahnede geçmiş ile geleceğin güçlerinin birbirleriyle savaştığı bir savaş alanı vardır; aralarında da ayakları üzerinde durmak için her iki tarafa karşı da mücadele vermek zorunda kalan, Kafka'nın o dediği insan yer alır. Dikkat edilmesi gereken ilk şey sadece geleceğin değil, aynı zamanda geçmişin de bir güç olarak görülmesidir; öte yandan geçmişin yükü, geleceğe doğru ilerlemekte olan insanların sırtlarından atabilecekleri, hatta atmaları gereken bir yük değildir.

Faulkner'in deyisiyle, "geçmiş asla ölü değildir, hatta geçmiş bile değildir." Üstelik geriye, başlangıç noktasına kadar uzanan bu geçmiş insanı geriye çekmez, ileriye iter ve beklenenin aksine, bizi geriye, geçmişe doğru çeken gelecektir."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Canetti ve Montaigne...

Mehmet Güreli 12.04.2009

Arzu hayatın yarısıdır; kayıtsızlık ölümün yarısıdır. –Halil Cibran

Dünyaya en uzun süre etki eden düşünceler, en derin düşünceler değildir. –Elias Canetti

Üç aydır her gece lambasının altında yazdıklarını yeniden okudu. Direnme gücünün boyutlarını zorlarken,

zaman zaman çözülüyor, yazdığı karakterin ruh halini tam yansıtamadığını hissediyordu.

O gece uyuyamadı, sabaha karşı masasının başına döndü, odasında koltuğuna çökmüş, düşüncelere dalmış, gözlerini kirli duvarlara dikmiş bir adamın gözlerini görür gibi oldu. İlk bakışta kim olduğunu anlayamadı. Ona yaklaştıkça yüzü ondan uzaklaşıyor, belirsizleşiyor, tanınmaz bir hale geliyordu. Tam olarak kim olduğunu anlayamayacağına inandı birden. Geri çekildi. Şimdi yine uzaklaşıyor, yüz daha belirginleşiyordu. Odanın genişliği de şaşırtıcıydı, yürüdükçe bitmeyecek hissi veriyordu insana. Sonuna varmalı diye düşündü.

*Demek nesneler yüceltiler seni böyle
ve sen anlatamazsın ne zamandı bu?*

Gideceği günü ona söyleyecek kimsenin olmadığını o kadar iyi biliyordu ki; düşündüğü sadece içinde yaşadığı süreyi iyi değerlendirmek ve sevincini kaybetmemektir. Ne zamandır böyle bir tasvir okumadığını düşündü. Sözcükler arasında gizlenmiş portre o kadar karmaşık düşüncelere bürünmüştü ki; çaresizliğin, umudun silinmiş atmosferinde geziniyordu sanki. Yazıya yaklaştıkça, içinde gizlenmiş gittikçe büyüyen gücün etkisinde hissetti kendini, birkaç söz söylemekten kendini alamadı; "Kurtulacaksın" dedi, "kapılar açılacak ve pencereden kendini bıraktığında bir kumsalda bulacaksın onu; geride kalacak her şey, aştığın her engel, her saniye seni besleyecek, seni bir örtü gibi koruyacak, korkularını anlatmaktan bile vazgeçeceksin..."

Duvarın dibine kadar sokuldu, eski bir kitaba dokundu. Rastgele açtığı bir sayfadan bazı satırları not defterine geçirdi: "Sabahın erken saatlerinde sinemanın çıkış kapısının kuytu bir köşesinde üşüyen birine rastladığımı sandım. Üzerindeki siyah bir palto bir aldatmacaydı."

Cibran şöyle diyordu: "Kaplumbağalar yollar hakkında tavşanlardan daha fazla şey anlatabilirler."

Hayatın başka bir zamanını, aklından geçen müthiş hikâyelerde yaşıyor gibiydi.

Elias Canetti, *Edebiyatçılar Üzerine/Über die Dichter* kitabında Don Quijote'nin büyük yazarından şöyle söz eder: "Cervantes'i, çağının yerel zihniyetinden daha çok bildiği için ve belki de kendisinin bile fark etmediği ikiyüzlülüğünün kolay anlaşılabilirliği için severiz. Ben, onun mekânsal genişliğine hayranım; öyle her yana savuran yazgısı onu daraltacağına genişletmiştir. Onun sevdiğim bir başka yanı, çok geç tanınması, bu nedenle belki de buna karşın umudunu yitirmeyişidir. Hayatın "kurmaca" hikâyelere izin veren bir sürü hilelerine karşın o, hayatı olduğu gibi sever. Bence bu anlatı sanatı için eşsiz yetenektir. Hayatı en korkunç yanıyla tanıdığı halde tutkuyla sevmek, bir kerecik olsun çaresizliğe düşmeyen bir sevgi, çünkü bunun, her türlü çaresizlik içinde dokunulmazlığı vardır. Bu ayrıca bir inanca da bağlı değildir, çünkü kökleri hayatın çeşitliliğinde, onun sezilmeyeninde, şaşırtanında, harikalarında, önceden asla bilinmeyen dönemeçlerindedir. Hayatı kovalayan ve bundan asla vazgeçmeyen insana hayat, bu kovalamaca sonrasında yüzlerce yeni, hayret verici, tuhaf yaratıklara dönüşür ve bu yüz çeşidin hepsini bıkmadan yorulmadan kovalayan insan için aynı şekilde yeni binlerce çeşide dönüşür."

"Montaigne'de beni sıkça rahatsız eden şey, alıntılarının yoğunluğu" der Elias Canetti. Bu birçok yazar için de söylenebilir, ama bu gönlü bol yazarların bir özelliğidir önce, belki de fazlalığıdır. Onlar ki; gece gündüz

demededen okuduklarından yaşamlarına kattıklarını paylaşmayı düşünürler sadece. Böylece birçok yazar da gün ışığına çıkıverir bazen. Az bilinenlerden bahsetmenin işe yaraması da budur.

“Montaigne’de en güzel şey acele etmemesidir. Sabırsızlık dolu heyecan ve düşünceleri bile yavaş yavaş ele alır. Kendine karşı ilgisi, sarsılmaz türdedir, kişiliğinden asla utanmaz, kendisi Hristiyan değildir. Gözlemlediği her şey onun için önemlidir, ama uçsuz bucaksız olan, yalnızca kendisidir. Bu, ona kendi kendine olmak konusunda bir çeşit özgürlük sağlamıştır. O, hiç kaybolmayan bir konudur, kendisi hep vardır. Gözden kaçırmadığı bu tek hayat, onun gözlemi kadar yavaş geçer.”

Halil Cibran’dan: “Bir hokkabaz yalnızca topunu kaçırdığında bana ilginç gelir.”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tramvaydaki adam...

Mehmet Güreli 19.04.2009

Kaldırımda dalgın dalgın yürüyordu. Ellerini birbirine kavuşturmuş bir çiçekçi kadınla göz göze geldi. Kadının gözlerindeki parıltıdan etkilendi birden; biraz tedirgin hissetti kendini, bakışlarında tazelenen canlılığa şaşırdı, adımları hızlandı. Yolun sonunda geriye dönüp bir daha bakmak istedi kadına, cesaret edemedi.

“Öyle bir şey yazarsın ki” dedi, “başlı başına müthiş gelir sana, tekrar tekrar okursun. Bırakıp gidersin sonra cümleyi; akşam döndüğünde ne bulacağından emin, sevinçle koşarsın masana. Bir daha okursun, sonra bir daha okursun, hikâyenden apayrı, kendi başına çaresiz kelimelere çarpar, şaşarsın. Onu yalnız bırakmaya kıyamazsın, ama o gitmek istiyordur. Bütünün anlamı bozulmamıştır, bir zedelenmeden söz edilebilir belki.”

Artık bir şeylerin kaybolduğundan söz etmeyecek kadar olgunlaşmış birine benziyordu, ama yanılabılır insan. Tramvay, Tünel’e doğru ilerliyor. Kucağındaki çantasına sımsıkı sarılmış, gözlerini etrafta gezdiriyor, sonra bir soru soracakmış gibi bana bakıyordu. Çok temiz giyimliydi; bordo kravatı dikkati çekiyordu. Sanki hiç planlamadan öylesine bırakmış kendini hayata. Ödünç bir kazakla, sıcak bir sobanın yanında düşüncelere alışmış, onlarsız kendini yok sayan bir masada Nyman’ın bir aryasını dinliyor izlenimini uyandırmıştı bende. Sibel’e söylediğimde, “Nyman dinlediğini nereden çıkardın?” gibi bir şey söylemişti sanırım. Pencereden dışarıyı seyreliyordu, öylece takılmış kalmıştı. Çiçekçi kadına bakıyordu, tramvay adamı köşeye kadar izlemişti. Sonra her şey geride kaldı, silindi...

Dalgaların arasında ilerleyen küçük bir kayıktaydım, Salacak’tan Kız Kulesi’ne doğru sürükleniyordum. Her gece böyle oluyordu, demişim bir yerde. Tabii bazı tabletlerde böyle geçecekti istemeden. Salı sabahı erkenden uyanmış kendimi sahile atmışım, kimse yok ortalarda, en fazlası bir köpek, ama sessiz çarşı, bir lamba sönmemiş, yerde bir orta sayfa boyaları dökülmüş, bankta uyuyor gece, az sallanmış dubalar ve mor yağmur kıskanılıyor bazı evlerde...

"Değmez," diyor sivri çeneli balıkçı, "cevap soru sorana verilir." Oymacılarla, ebrucular, takıcılarla her şeyi üzerinde taşıyanlar yan yana, ellerini havaya kaldırmadan ıslananlar, bir sağanak gibi kıyıda buluşmuş. "Ordan geçmeye niyetim yok, ama sürükleniyorum," diyor nasılsa. "Nerede buluşacağız unutmuşum," diyor. Gülüyor, saflığın kabulünü rica eder bir yüz yansıyor iskelenin ıslak zeminine. Bu şiir değil, diyor, ne olduğunu ben de bilmiyorum.

Albrecht'i yıllardır görmüyordum, bu kez iki aylığına gelmişti İstanbul'a. Ben de onun için bir ev tutmuştum Tepebaşı'nda. "Hem de iki odalı, teşekkürler" dedi. Monica'yı daha önce tanımıyordum. Balkona çıkmıştık beraber, bir kitap uzattılar.

Yağmur yağıyordu, düşünceli düşünceli yürüyordu, başında şapkası, elinde bir çanta vardı. Yeni taşınmıştı, durağın yerini öğrenmişti. Bana "yeter," dedi, "sığarım mutlaka." Sessizce değiştiririm yerlerini dolapların kimse duymaz bile. Eskiden böyle değil miydi? Kimseye soru sormaz hayat, göstermez aynanın eski yerini. Çok becerikli olmalı bu konuda, galiba çeşme iyi çalışmıyor. Yaptıklarından en az birinin haberi olur. Sessizlikteki kıpırdanmalar, merdivenleri tırmanırken daha çabuk farkedilir, akıllarından neler geçtiğini basamakları sayarken anlamış olmalısın. "Bazı kesinlikler fazla," dedi. Tabii, karşı binada izleyecek bir şey bulmazsanız, kızmayın, taşınırsınız, o sıkıntıdan kendi yaptığı binaların sokağından geçemeyen mimarı översiniz. Yaptığın her şeyden en az birinin haberi olur.

Battaniyenin üzerinde on altı taş oynarken seyrediyorum onları.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Francisco ve Solange

Mehmet Güreli 26.04.2009

Biliyorum, öyle bir yerde durmuşsunuz ki, sizin için hiçbir şey ifade etmiyor bu fotoğraf.

Beethoven, mutlak sessizliğe gömüldüğü anda mı ilk kez müziği duymaya başladığını söylemişti, iç dünyasına hapsolmuş, mabedinin meçhul duvarlarına yaslanmıştı, bilinmez.

Solange, villasının önünde, ellerini yüzüne kapatmış, kısık sesler çıkararak ağlıyordu. Geçmiş zamanın izleri dalga dalga yayılıyordu beyninde, garip olaylarla dolu hayatı saniye saniye gözünün önünden akıyor, sanki her şeyini kaybetmiş birinin davranışlarını sergiliyordu. Yağmurun sürüklediği demir kokan bu şehrin dehlizlerinde ezilmiş mektupların yeniden okunamayacağını bir tek o biliyordu. Kaybolduğunu dile getirmese ne olurdu? Başa dönmenin imkânsızlığını, ya da oraya taşındığı ilk günde olduğu gibi ona bir daha rastlayamayacağını geçirdi aklından. Yüzü öyle acıyla doluydu ki, sokaktan biri geçse ne düşünürdü kimbilir, belki de içi sızlardı. Bilmek öyle bir şeydi, ulaşmak, dokunmak, sarsmak ve en azından kurtarmaya çalışmak gibiydi. Oysa durduramıyordu gözyaşlarını, yağmur gibi. O kadar yorgundu bedeni; bir parça dinlenmek için yaslandığı kapının aniden açılmasıyla uyanır gibi oldu, sendeledi, şaşkınlığını gizleyemedi, gözleri kapandı, kendini

bırakıverdi usulca, kapının kapandığını duyamadı bile.

Sanki küçük adımlarla ilerliyordu rüyasında. Pencereye birkaç metre kalmıştı, ulaşacağına emindi yine. Öfkesinden çıldırmış bir kadının sesi tüm sokağı çınlatıyordu. Çocuk, adamın Solange'ı kucaklayıp içeri aldığı anda başladı ağlamaya.

Her gece aynı bölümü tekrar tekrar okuyordu, sonra yeni eline geçen Gustave Doré'nin çizgileriyle hayallere dalıyordu. Yıllarca bu düşünle gizli bir dünya yaratmış, İspanya'nın her yanını dolaşma fikriyle, kafasında bir destana dönüşen eserin her satırını yeniden yaratmayı, filme almayı sayıklar hale gelmişti. Yıllar sonra her çabası bu emele ulaşmak için bir vesile olacak, başka filmlerden kazandığı her kuruşu bu işe yatırıyordu. Kurduğu setlerde Cervantes'le birlikteydi artık; geçmişe dönmüş, saldıracağı yel değirmenlerinin yanına koymuştu çocukluk hayallerini.

Şimdilik pencereden bakmak yetiyordu fakir şövalyeye...

Orson Welles, 25 yıl uğraştı Don Quijote'nin montajıyla. Bu, bir hayranlığın da ötesinde büyük bir tutkuyla, koskoca sandığımız yaşamda mufassal bir kitaba yolculuktu. Nerede, ne zaman başladığını kestiremediğimiz, ama bitişyle ilgili bazı ipuçlarına sahip olduğumuz bir serüvendi.

Gerçekte rüyalarının büyük bir bölümü Francisco Reiguera'nın bir gün Mexico'dan gelen ölüm haberiyle sona ermişti; Francisco, Don Quijote'yi canlandıran oyuncuydu, ama film Orson'un son gününe kadar sürecek, belki de hiç bitmeyecekti.

En zor durumda olanlar bir daha başlayabilecekleri bir şeyleri olmadığına inananlardır, diye yazmıştı Sibel, günlüğüne. "Bir bahar günü", diye başlıyordu. Sibel, aldığı notları yıllarca saklamış, birkaç yıl önce de onun için yazdığı bir denemede yayınlamıştı. Adını nedense anmak istemediği çok sevdiği bir yazarın konferansında olmaktan çok mutlu olduğunu sık sık belirtiyordu. "Hatta bugün bile," diyordu: "İnsan unutamıyor, cümleler yeni anlamlar kazanarak, bazen de eksilerek kafamda çınıyor hâlâ, şu anda bile aynı duygularla yazabiliyorum. Şöyle dediğini hatırlıyorum üstâdın; Sabah, buraya geleceğimi bilen bir dostumdan bir telefon aldım. Katılamayacağımı, fazla konuşmak istemediğini, yarım kalmış bir hikâyeyi bitirmeye çalıştığını ve çok zorlandığını ekliyordu."

Ve bir gün vapurda biri yanıma geldi, bana üzerinde Sibel'e hitaben yazılmış bir zarfı vermek istediğini söyledi, akşam Sibel'e göturdüm, kime götüreceğini tahmin edebiliyordum. Bu onu son görüşümdü.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anna, Boris ve Herder...

Mehmet Güreli 03.05.2009

*Taş bir sözcük düştü parçalandı
Henüz yaşayan göğsümde
Zararı yok, ben zaten hazırdım
Gelirim bunun da üstesinden.*

– Anna Ahmatova

Anna Ahmatova, şöyle yazıyordu:

“Ben bizim kadınlarımıza nasıl konuşulması gerektiğini öğrettim, ama onları sessizleştirmenin nasıl olacağını bilmem.”

İşte... yazın hışırdayan sıcak soluğu

Bayram gibi sarıyor pencereyi.

Ben çoktan sezmiştim bu

Aydınlık günü ve boş evi

...

Hedeflerinin neler olduğunu söyleyen, tarihsel olarak da ispatladığını düşündüğümüz ya da saydığımız nice kişinin gerçekte neleri söylemediklerini ve yenemedikleri korkularının gizli damarlarının sinir uçlarını araştırmak için yola çıkmıştı sanki Boris. Bir görüşe göre de, üniversiteye bu yüzden girmiş, sekiz yılda üç tez hazırlamış, ama hiç kabul görmemişti zavallı Boris. Oysa ölümünden dokuz yıl sonra St. Petersburg’da yayımlanan bir dergide ondan ‘geleceğin habercisi’ diye söz ediliyor ve tezinden geniş bir bölüme yer veriliyordu:

“Bir gün Mozart’ın Sihirli Flüt operasındaki *Cehennem’in İntikamı Kalbimde Kaynıyor* ariasını tekrar tekrar dinleyeceksiniz, o gün yeniden Zhdanov şehri eski adı Mariupol olacak ve Andrei Zhdanov’un heykeli yıkılırken, Shostakovich çalacak meydanda ve bir genç kız, Osip Mandelstam’ın şu dizelerini okuyacak Anna için;

Yenisey’in aktığı geceye götürün beni

Çanların yıldızlara değdiği,

Çünkü benim kanım kurt kanı değil,

Ancak bir benzerim öldürebilir beni.

Andrei, edebiyatı dış etkilere koruma bahanesiyle en iyi yazarları temizlemeye çalıştığı yıllarda sabahdan akşama kadar elinde bardağıyla dolaşır, Josef’e meyve suyu içiyorum, derdi. Kimseye itimadı olmayan lider Josef ise ona güveniyor görünse de, içkiye düşkünlüğünden dolayı sık sık onu ortadan kaldırmayı düşünürdü.”

...

Kronolojik olarak tarih sözkonusu olduğunda önde gelen kişilerden biri olmasa da kendi küçük çevresinde

sevilen biriydi Cahit Hüsni Bey. Neden sevildiğini bir gün kendi kendine şöyle açıklamıştı: “Felsefeyle hiç işim olmadığını çok iyi biliyorlardı, sadece tarihleri sıralıyordum onlara, biliyormuş gibi yapmalarına da ses çıkarmıyordum. Bu, eski bir yöntemdi; geçerli, dikey ve zararsızdı. Birkaç basamak çıkabilmek için ideal bile sayılabilirdi. Tarih öğrencisiyken tanıdığım sıkı bir Epikürcü olarak tanınan Victor’dan söz etmek isterim size; dünya felsefesini taramış, dil üzerine sürdürmüştü çalışmalarını. Marx’ın arkadaşı Heine’den iki şiir çevirmiştim o yıllarda ve ona göstermiştim. Hiç düzeltmemek daha iyi, öyle kalsın demişti. O zamanlar şakacı biri olduğunu kimse anlamamıştı, bugün bile sıkıntıları vardır bu konuda.”

...

Sayıli günlerdendi. Ellerini masaya dayamış, benzer bir günü tam anlamıyla yaşıyor sayılmasa da, iyiden iyiye sıkıldığını hissetti tüm benliğiyle. Bazı kelimeleri hiç kullanmamayı özenle sürdüren bir yazarla tanışmıştı bir yemekte. Neden, diye sormak gafletinde bulunmuş, açıklamalarını dinlerken buna binlerce kez pişman olmuştu.

...

“Tarihte yasalar aramaktan vazgeçilmelidir, her tarihsel olay bir kez ortaya çıkan bir gerçekliktir,” diyordu Herder.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boris’in not defteri...

Mehmet Güreli 10.05.2009

Hayatta en sıkıcı şeylerden birinin, geleceğinden emin olmadığımız birini beklemek olduğunu okumuştum bir yerde Vera. Boris’in ortadan kaybolduğu ilk ayın sonunda da kendini tamamen bu duygunun esiri hissetmişti. Çevresiyle iletişim kuramamasını da buna bağlıyordu doğal olarak, Anna’ya şöyle yazmıştı: “Gideceği yeri şöyleseydi, Paris ya da Trieste ne fark ederdi ki; ama hiçbir belirti yok.

Son kez yürüdüğümüz yolda beni üzmemek için susmuş olabileceği aklına gelebilir, ama beni en çok yaralayacak olanın bu olduğunu çok iyi bilirdi. En kötüsü bir mektup yazardı, gittikten sonra elime geçecek olan ya da bir telefon açıp sessiz kalabilirdi. Şimdi kuşkularım her yönde büyüyor, daha fena sonuçlar çıkarmaya başlıyorum, bir tek defteri bana yardımcı oluyor, dün başka türlü yorumlayabildiğim birçok cümle bugün başka anlamlar çağırıştırıyor bana. Senden tek isteğim, beni bekletme, hemen yaz...”

Dünyayı mı gezmeye çıkmıştı, yoksa yerinden ya da kendinden hoşnutsuzluğu mu dağıtmaya? Geminin ipleri koptuğunda anladı her şeyi; evden uzaklaşmaya başladığını, nereye gideceğini bilmediğini ve öfkesinin sınırsızlığını hissetti. İçinde kurduğu, hayal ettiği, sadece “bilmediğim” diye tanımlayacağı sonsuz bir alanda kaybolup gitmek, bilinmeyen arazilerde, beldelerde ya da garip kuşların ilk kez şarkılarını rahatlıkla söyleyebildikleri ormanlarda dolaşmaktı. Belki de biraz zenginleşmenin kendinde olanı kaybetmeyi göze almak olduğuna inanıyordu. Her ne olursa olsun, Boris yoktu artık...

*Ülkeler gördüm görülmedik, çiçeklerine
Gözler karışmış, insan yüzlü panter gözleri
Büyük ebemkuşları gerilmiş engine,
Morarmış sürüleri çeken dizginler gibi.*

Yıllarca Vera, ona gelen mektuplarda ne gariptir Boris'le ilgili tek satırın yer almamasına hep şaşırdığını söylemiştir ve bu onda, kayboluş hikâyesinin ardında yine onun olabileceği kuşkusunu yaratmıştır. Bir dergide yayımlanan Eisenstein'in *Korkunç İvan* filmi üzerine bir yazı da şüphelerini iyice arttırmış, bu üslubun, yani Boris'in taklit edilemeyeceğini ısrarla belirtmiştir, ama zamanla başta Anna olmak üzere dostları onu bu düşüncesinden uzaklaştırmışlardır.

Vera, verandada sabahın ilk kahvesini yudumlarken, eli bir akşam önce masada bıraktığı Boris'in defterine dokundu yavaşça. Okşar gibi kapağı kaldırdı, sayfalara koklayarak yaklaştı, yazının kalitesinin güzelliğine ve eskizlere hayran kaldı, büyülendi. İncelikle işlenmiş notlardan rastgele okumaya başladı.

Her şey anlatış biçimlerine göre belirleniyordu sanki. Tarihin birçok olayını, kişisini yakından incelemeye koyulduğunda insan, farklı çerçeveler içinde aynı resimleri gördü hep. Gerçekte kim olduklarını öğrendiğini düşündü, onları öyle yaşattı kendi dünyasında. Zamanla resimler değişmeye başladı, silinmedi ama bazen görünmez bile oldu. Önce kendi bakış açısına bağlamaya çalıştı farklılıkları. Belki de sadece kendi değişime uğramıştı, oysa okuduğu her cümle, her bilgi kişilerin yüzüne yansıyor olabilirdi pekala. İşin kötüsü bunu paylaşacak kimse yoktu çevresinde; şaşkınlığını hep içinde yaşadı bu yüzden. Değişimi satır satır yazarak konuşuyordu tarihin değer verdiği simalarıyla.

Araya zaman zaman öyle önemli yazarlar girdi ki, çok az bildikleri insanları en iyi onlar anlattı, derinlikli çözümlere ulaştırdılar. Hiç tanımadan yazanlar, o kadar yaklaştı ki o insanlara, tarihin yanlış, eksik anlatılmış birçok kişisi artık kendileri gibi olmaktan sıkılmamaya başladılar, yavaş yavaş bizlere korkmadan görünebildiler.

Yeni bir kitaba ya da bilgiye ulaşan kişi ne kazanmıştı acaba, neler eklenmişti hayatına? Soruyu böyle ele aldığımızda şöyle diyebiliriz: Daha önceki halimle ancak şimdi kıyaslayabilirim kendimi. Bir başka yol bu gece yürüdüğüm. Ay bir başka, engebeler farklı, taşlar sararmış, gözlerim seni daha iyi görüyor, ellerim masaya daha yakın. Ne gece ama, diyorsun sessizce...

*Bataklıklar gördüm, geniş fıkır fıkır kaynar;
Sazlar içinde çürür koskoca bir ejderha,
Durgun havada birdenbire yarılır sular,
Enginler şarıl şarıl dökülür
girdaplara.*

-Rimbaud

Max ve Magda...

Mehmet Güreli 17.05.2009

Oturduğu iskemleden düşmemek için masaya tutundu, gözlüğü fırladı ve tek camı halının üzerinde sessizce yuvarlandı, tahtalara ulaştı, küçük hareketlerle yere kapandı.

Garip, ne olduğu anlaşılamayan sesler geliyordu duvarın arkasından; "yaklaşık iki yıl önce okuduğum bir öyküde de böyle bir durum söz konusuydu" diye düşündü, kulak kabarttı, "daha dikkatli olmalıyım" diye geçirdi içinden. Üçüncü katta oturuyordu, pencereden baktığında kapıyı kimin çaldığını anlamasını zorlaştıran çıkıntılar vardı binada; yine de bastı otomatiğe, ayak seslerini dinlemeye koyuldu. Aradan uzun bir zaman geçmişti, merdivenlerden gelen sesler yükseleceğine tuhaf bir biçimde azalmaya başlamıştı, sıkıldı, kimsenin gelmediği belliydi, kapattı kapıyı, bir sigara yaktı.

"Bu kez mecburum..."

"Seyahate çıkan adam tedirgindir. O nedenle en son düşündüğü şey yataktır", diye okumuştı bir yerlerde. O yüzden her gittiği otelde, pencere önünde bir yatak gördüğünde huzursuz olur, "yanlış düzenleme" diye düşünürdü. Yıllar sonra ilk kez bir otelde yine tam aradığını bulduğunu düşündü; oda renkliydi, pencerenin önünde nefis bir koltukta bir kadın sanki onu bekliyordu. Yanında her zaman o zamanlarda da çabuk tükenmiş, uzun yıllar da baskısı yapılamayacak olan Boris Smoktunowski'nin *Yazılmamış Tarih Üzerine Notlar* adlı kitabı vardı. Koltuğa çöktü ve çizdiği bazı cümleleri yeniden okudu: "Bazıları ne yapar bilmem, ama ben hayalkırıklığına uğramamak için yazıyorum bu satırları. Sadece kendini beklediği için hiç yanılmadı. Onlar gelmezler, dedi, sadece uzaktan izlerler seni..."

Hava kararırken oda iyice ısınmıştı; her yer beyaza bürünmüştü.

Eski dostlarından sadece Otto karşılamıştı Max'ı, New York'a ayak bastığında. Brooklyn'e yerleşti. Otelin her yere yakın olduğunu söylemişti Otto. Birlikte yürüyüşlere çıktılar, yeni maceranın nerelere ulaşabileceğini uzun uzun konuştular. Savaş rüzgârları Avrupa'yı ikinci kez tanınmaz hale getirmişti. Max, nihayet nefes alabildiğini hissetti. Karanlıkta, karamsarlığın hüküm sürdüğü bir dünyanın kısılcından biraz olsun kurtulmuş saydı kendini, cehennemden kaçamayan dostlarını anarak.

Geceleri karşı otelin yanıp sönen ışıklarına takılıyordu gözü. Birçoğunun daha haberi olmadı ya da zamanları yok herhalde, yoksa beni ararlardı, diye düşündü.

Günler geçtikçe çevreye iyice alışmaya başlamış, yeni dostlar edinmişti. İçlerinde ona en fazla umut vereni, kendinden çok emin, tuttuğunu koparan Preston idi. Tüm çevresine sözü geçen, Max'a da yakında bir işe başlayabileceğinin sinyallerini veren oydu. Bazı geceler Otto'yu da yanlarına alarak saatlerce projeler üzerinde yoğunlaşıyordu. Avrupa'dan gelen mektuplardaki sıkıntı her geçen gün artıyordu. Magda şöyle yazmıştı: "Annemin anlattığı bir hikâyeye benziyor artık çevrem, dünyam; ama bu kez sonu gelmeyecek gibi, belki sadece başı aynı. Şöyle bir şeyler hatırlıyorum: Bir yeni buluş olduğuna inanıyor adam, gündüz yaşadıklarını silmek istiyor beyninden, geceleriye, hayatını tarıyor, her şeyi yeniden gözden geçiriyor, en iyi anlarını hatırlamaya çalışıyor ve aklına gelenleri not ediyor. Giderek tüm belleğini gözden geçirmeye başlıyor, zamanı

geri çağırıyor, olayların dehlizlerinde unuttuğu hücrelerini canlandırıyor ve ıslıl ıslıl bir dünya yarattığına inanıyor. Sabahları defterini hiç açmıyor bile...

Kitaplarını yolladım, ne zaman eline geçer bilemiyorum.”

Yedi yıl geçiyor yardımlarla, hiçbir şey yapamıyor Max, tükenmekte olduğunu hissediyor.

Bir gece Preston uğruyor, Howard’ı ikna ettiğini, bir ay içinde yeni bir filme başlayabileceğini söylüyor. Hâlâ o kitaplarla yaşadığını yazıyor Magda’ya.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Odessa sahillerinde...

Mehmet Güreli 24.05.2009

Üzerinde ciltler yazmaya hazır olduğunuzu hissettiğim o nağmenin sizi kısıvrak sarmasını anladığımı görmeniz mi uzaklaştırdı sizi benden? Eğer böyleyse söyleyeceklerimi artık dinlemeyeceğinizi düşünebilirim ancak. Belki de yitirmiş olmalıyım bazı şeyleri; oysa daha sonra yazdığınız her satırda kendimi bir köşeye bırakılmış, her şeyini kaybetmiş biri olarak gördüğümü itiraf ediyorum. Her gece, başından sonuna kadar o şarkıyla dolu beynim, okuduğum ya da duyduğum her kelime oralara götürüyor beni.

Sokak lambaları hafifçe sallanıyor, yağmur yüzüme vuruyor, biraz kendime getiriyor beni. Işığı kapıyor, paltomu giyiyorum, kapı üzerime kapanıyor, تنها sokakların parkeleri arasına sızmış her leke, kirli binaların pencerelerinin camlarından yansıyan ışıklara küçük hikâyelerini fısıldıyor sanki.

Birden bir çıkmaz sokağa giriyorum, ağır ağır bir kapı açılıyor, beni içeriye davet ediyor bir kadın. Ardından cılız bir ışık önünde duruyoruz, o deri bir koltuğa oturuyor, bana bu sokakta ne aradığımı soracak sanıyorum, oturmamı söylüyor, bana Anna’nın bir mektubunu veriyor.

O arayı dinliyor durmadan sahilde, yedi yaşında. Elleri kum tanelerinin içinde geziniyor gülerek, her kahkahayı, küreği alıp götürüyor sular, kızgınlığını yitirmiş güneş kovanın bir yüzüne vuruyor ancak.

Kendi yolunu aradığı zamanlarda, merak unsurunun çıkış noktalarını bulduğu kitabı hatırlıyor. Rastgele tanıştığı cümle ve resim ona farklı bir çizgide yürüme cesareti veriyor sanki. Ve bu buluşun kimseyle paylaşılmadan hemen hayata geçen, tesadüfen ele geçirilmiş bir cevher olduğu duygusuna kapılıyor. Yanılgıların çabuk hissedilmesi, diye not düşmüş kırmızıyla. İşaretlediğin noktaları yeniden gözden geçirmeyi öğren. Kelimelerin köklerini araştır, çizdiğin son deseni masanda bırak bir müddet, lamban açık kalsın.

Düştüğün yeri unutma!

Dalgalar, gün batımında kuşların kanat çırpmalarıyla örtüşen hareketlerle sahile uzanıyor; uzaklardan gelen arya dengeleri altüst ediyor.

Bazı çocuklar gibi Boris de ıslanmaktan korkmuyor, kumlardan yarattığı küçük tepelerin yıkılmasına, emeğinin boşa gitmesine aldırış etmiyor, yenilerini inşa ediyor. Kumlarda parmak izleri dolaşıyor bir huy gibi. Sular geri çekilir, diyor akşam olunca, kuleler sert kayalara dönüşür, oyun olur.

Bir değişimin etkisinde olduğunu hissediyor kadın, çevresinin onu artık pek fazla önemsemediğini düşünüyor, Maria Callas'ın sesini biraz daha açıyor, sanki tüm körfezin bu müziğin etkisine girmesini arzu ediyor. Bir yandan da pencereden çocuğunu izliyor.

Yeşil elbisesiyle görüldüğü o gece hiç bitmeyecek gibi. Parfümü uçup gitmişti sessizce.

Yetersiz biri olduğunu kabullenen insanlar olmasaydı bu kadar yanlışı kim taşıyabilirdi? Evlerindeki ekmek bile sahici değildi, bunu ilk keşfeden son çocuklarını ablasının susturduğu saatlerde, Monte Carlo'daki eniştesi rulet masasına yığılıp kalmıştı. Top dönüp dönüp öyle bir yerde durmuştu ki; krupiye Roger bile şaşkınlığını gizleyemedi. Açık kalmış cansız bir göz çok yakından altı rakamının siyahını seyrediyor gibiydi.

Tarih, geçmişe yapılan akademik bir yolculuk değildir. Her yazar kendi kahramanını hiç şaşırtmış mıdır? İnsanı görmek, anlatmak yaratıcılık ister, hatta cesaret. Eğer o sokaktan bir kez geçmişseniz, dilin hayatı boğmaya çalıştığı yeri görememiş olabilirsiniz.

Boris'i okurken hep bunları düşündüğünü yazmışsın.

Peki, gidiyoruz beraber.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nil kıyısında bir akşamüstü...

Mehmet Güreli 31.05.2009

Princessa Elena gemisinin güvertesinde kahvaltısını etmekte olan Momus, birden karşısında *Çılgın Kalabalıktan Uzak* filminden tanıdığı Julie'yi görünce hiç şaşırmadı, yamacın ötesinden atmosfere bir çığlık gibi yayılan keskin şimendifer düdüğünün eşliğinde kahvesinden bir yudum daha aldı, ayağa kalktı, güzel oyuncuyu

masasına davet etti. Julie'nin o gemide ne için bulunduğunu ise ancak gece yarısı öğrenecekti.

Cemile, bugün iyi çalıştım, diye düşündü. Sokağa çıktı, ağır adımlarla iki sokak geçtikten sonra bir cafeye girdi, dip masalardan birine doğru ilerledi, bir kahve söyledi. Defterini açtı, gözlerinde bir sevinç okunuyordu, yine yazmaya başladı.

Öyle bir sandık ki bir türlü dolmuyordu. Eline geçen ne varsa içine atıyordu. Kötü kumaşlardan yapılmış elbiseler, kurumuş dereler, böbürlenmiş kobralar, meydanı boş bulmamış pazarlamacılar, tahta merdivenler, kış uykusunda kurbağalar, soğuk havaları seven sebzeler, oyuncakları çok sever görünenler, yüksek binaları övenler, yengeç yiyen kuyruksürenler ilk dikkati çekenlerdi. Sandığı hemen kapattı. O kadar kolay hallettiğine kendi de şaşırdı, bir süre üzerinde oturdu.

O zamanlar derenin akışını, kuşlarla ve kurbağalarla birlikte yaşırdık, buradaki tartışmaların canlılığı gibi. Aç kaldığı bir günün sonunda firavun faresinin gözleri, yiyecek tek bir timsah yumurtasının bile kalmadığını anlatıyordu Nil kıyısında. Akşama ağırlığının yüzde beşini kaybedeceğini biliyordu, bir ihtimal olarak da kobraya rastlayabileceğini. Zehri aldığı hafif bir baygınlık geçireceğini, kısa sürede toparlayıp yine saldıracığını kobra hesaplayamıyordu. Yılanı öldürdüğünde kuyruğu üzerinde yükseldi ve zaferini izleyen var mı diye bakındı çevresine.

Merdivenleri koşarak çıkıyordu Raymond, Momus'un tarihin akademik bir yolculuk olmadığı tezine çok içerlemiş, son yazısında da "kobra zehrinden etkilenmeyen hayvanı tanımam ben", diye yazmıştı. Tabii tüm arkadaşları onu desteklemişler, firavun faresi uzmanı Mısırlı Halil'e de uzun bir süre akademik çevrelerden uzaklaşma cezası vermişlerdi. "Konuşmaya değmez", demişti Halil kardeşine, beraber oynadıkları günleri anarak.

Cemile de başka nedenlerden kovulmuştu aynı yerden ve hemen doğduğu kasabaya dönmeyi seçmişti. İki yıl önce, ama şimdi kardeşinin yanında bir polisiye roman yazmaya çalışıyordu. Kahramanı, Momus adlı bir tarihçiydi ve hayranı olduğu Boris Smoktunowski'nin yöntemleriyle çalışıyordu. İlk kural, tıkanıp inandığı, kaderinin çizilmiş olduğunu söyleyen insanlardan uzak durmaktı.

Tabii bu incelikleri keşfetmenin ne kadar güç olduğunu çok iyi biliyordu, ama burada ikinci kural giriyordu devreye: Nepotizmin, ırkçılığın en küçük birimi olduğunu unutmamak.

Julie, bir şey söylemek için gelmiş gibiydi. "Her şeyi bilmiyorum, ama", dedi, "Boris'in anlattıklarını saklıyorum. Sizden ricam Bay Momus, bana onu bulun lütfen. Tükenmiş, bugün için yetersiz mecburen bir şeyler karalamış tarihçilerden ayırın bu saygın insanı. Değerlendirmeyi beklemiyor, insan karakterinin bütün imkânları üzerine yarılmışlardan utanıyor sadece, zihinsel farklılığı bir üstünlük bile değil onun için.

Görüyorum onu, sessiz bir ormanda, bir ağacın tepesinde sağanak altında gülerek bize el ediyor, Cemile'nin romanını okuyor, notlar alıyor."

Raymond, rüyasında, odasında gözlerini duvara dikmiş öyle bakıyor, James Last dinliyor, hasır mindere dayalı

dirseğinin acıdığını hissetmiyor, biraz sonra yiyeceğini düşündüğü fırın makarnanın hayalini kurarken yataktan düşüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Saat kulesinin çevresinde...

Mehmet Güreli 07.06.2009

*Sinemanın büyük yaratıcılarının
Kendine ait ısıkları, mekânları ve
Temaları vardır. Kurosawa'nın mekânı
İle Mizoguchi'ninki karıştırılmaz
–Gilles Deleuze*

Bazı suskunlukları anlamakta zorluk çekmiyordu Boris. Tarihi yansıtmak dendiğinde Çarın gizli polis teşkilatı Okhrana'dan arda kalanları ayıklayamamış bir ortamda, 1917'lere uzandığında Victor'un deneyimlerini esas almayı seçmişti, çünkü o bazılarının aralarına sızdıklarını ve bu sayının çok yüksek olduğunu bildiğini söylüyordu. Çar zamanında oynadıkları oyunları, artık tekrarlayamazlardı kuşkusuz, ama şimdi neler planladıklarını kim kestirebilirdi ki?

O korkunun bitmemiş olmasını sezmenin bir işe yaramadığını görmenin acısıyla kahroluyordu. Kaybolan her düşüncenin en azından birkaç kelimesini yansıtmayı gerçekleştirmeye çalışmak gerekir, diyordu. Gerisini çözemezsin zaten, her şey çoktan birbirine karışmış.

Oturduğu evin üst katında haftada en az üç kez gördüğü Stan denilen biri kalıyordu.

Sessizce yere basan, hiç yalpaladığını görmediği, kirli paltosunun yakasını kulaklarına kadar kaldıran, elinde hep bir dosya, gözlerinin altı çökmüş, kırkını çoktan geçmiş özellikle Boris'le karşılaşmaktan çekinen bir adam.

Victor'un notlarında sayılarının yirmi beş binin üzerinde olduğu belirtilmişti. Boris şöyle yazmıştı: Ne inandıklarından söz edebilirsiniz, ne de bir fikirleri olduğundan. Sadece sizin gibi olmak zorundaydılar, eskiden göründükleri tavır içinde. Aynı kılıkta, aynı yerde Kropotkin esintileri bile taşıyabilirlerdi. Artık daha da saklanmaları gerekiyordu, konuşacakları kimse de yoktu çevrelerinde. Yürüyüşleri aynı olmalıydı, ciddiyetleri ölçülü, ne söyleyeceklerini, nasıl hareket edeceklerini daha önce öğrenmişler, yeni düzende de bunları rahatlıkla uygulayabilecek esneklikte kendilerini hazırlamışlardı. İşin güç görünen yanı, size karşı çıkmalarına imkan yoktu, neleri rayından çıkaracakları ise zamana bırakılmıştı. Ve bir gün dengelerin bozulacağını seziyordum. Stan, belki bunlardan biri değildi, belki de bazıları gibi yıllar sonra Çar döneminde yaptıklarını mektuplara dökeceklerden biriydi sadece.

Joseph Roth'u bilmediklerini söylediler sürekli, Jacob'u, Yevno'yu tanımadıklarını fısıldadılar, bazıları da öyle saçmalamaya başladılar ki geçmişe özlem duymayanlar bile nereye kaçacağını şaşırdı.

O günleri bir çırpıda anlatmayı seçmemişti Boris.

Die Schrift bricht ab...

Yazı burada kesiliyor...

...

Şehri çok az tanıyordu.

Otobüsün en arkalarında en az altı kişinin arasında sıkışmış Wilhelm, üç yüz metre ilerdeki saatin altında güneşten yüzünü buruşturan Sophie'yi hareket halinde seçebilmenin şaşkınlığını yaşıyordu. Bir durak sonra zorlukla kendini dışarı atabildi. Hızla yürürken, belki de benzettim, dedi. Saate ulaştığında değil Sophie, ona benzeyen biri dahi yoktu ortalıkta. Bir banka çöktü, elini cebine attı, mendiliyle yüzünü gizledi bir süre. Çaresiz, hava kararana kadar orada oturdu, altı sigaradan sonra paketin boşalmış olduğunu gördü, zor kalktı banktan, üzerinde büyük bir ağırlık hissediyordu. Oteline doğru yürümeye başladı.

...

Boris, Roth'un, Bir Katilin İtirafı(Beichte eines Mörders), kitabını henüz bitirmişti ki, Paris'te bir restoranda Joseph'e rastladı. Joseph, yıllarca karısının hastalığıyla boğuşmaktan bitkin düşmüş, yazdıklarıyla zar zor geçinirken, şimdi de Almanya'da tüm kitapları yasaklanmıştı. Nazilerin varlığı her alanda kendini hissettirmeye başlamıştı bile. İkisi de sıkıntılıydı o gece. Roth'un kitabından söz açtığında Boris, Okhrana üyesi Golubtschik karakterinin çok başarılı çizildiğini söyledi. Emsalsiz bir anlatım, dedi, kısaca kusursuz bir roman, diye ekledi, uzun uzun övdü, çağrıştırdığı tiplerle kıyasladı, hatta pek istemeden Stan'ı bile anlattı.

Votkalar gidip gelirken, sonra notlarında haksızlık ettiğini yazacağı gibi, Bir Katilin İtirafı'nın, Roth'un, Örümcek Ağ'ından bu yana en iyi romanı olduğunu söyledi, ama Joseph aradaki kitaplarının atlanmasından duyduğu üzüntüyü masaya hiçbir zaman taşımadı, Boris'e teşekkür etti. Aziz Ayyaş'ın Efsanesi'ne henüz başlamamıştı.

Roth, 1939'da sefalet içinde öldüğünde 45 yaşındaydı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boris Paris'te...

Mehmet Güreli 14.06.2009

Bir erkeğin yüreği çok şeye dayanır. Savaşa, zafere, ihanete dayanır! Nefrete dayanır, hatta çoğu kez aptallığa bile. Ama bir erkeğin yüreğinin pek dayanamayacağı şey şudur: Hiçbir şeyi sevmemek.

–Ernst Glaeser

Çocukluk yıllarının büyüsunü, sıkıntılarını saniye saniye hatırladığını, hiçbir günü unutamadığını yazar Ernst anılarında. Hatta yazarken her şeyi yeniden yaşadığını, cümleleri kurarken kestane ağaçlarının kokularının ona eşlik ettiğini, Fransa sınırına çok yakın kahverengi Braun kasabasının çamurlu yollarını, at pisliklerinin tümseklerine takılıp düşüşünü, Kohlhaas gibi konuşan, hiç gülmeyen rahibin öğütlerini ve annesinin çöreklerini öyle canlı anlatır ki ilk savaşı görmüş herhangi bir Avrupalı o satırları okurken kendini bir siperden çok atlıkarıncadaki bir çocuk gibi hisseder.

Araba, zaman zaman yarı yolda kalacak hissi vererek Rüsselheim’a doğru ilerliyor. Bir elinde adamın Voltaire’in *Candide*’i var. Donuk, yüzü çok yorgun, dışarıya bakıyor bazen, yanında uyuklayan kadının timsah derisi çantasına takılıyor, cebindeki şişeyi yokluyor sanki, büyük bir karar verdiğinin tam farkında değil henüz.

Nereye gidiyorum, neleri bırakıyorum geride, düz bir çizgi mi tarih?!

Opera binasının yakınlarında Thomas ellerini havaya açmış öylece duruyor.

Binlerce kitabın yanışını izleyemeyiz biz, içinde biz olsak da, kararımı verdim, gidiyorum, diyor Ernst.

Ve bir kitabına dönüyor aniden.

“Gerçekten onun öldüğüne inanıyor musun?!”

“Hayır, bu bize bağlı!”

Von Möckendorff söyle diyor: “Ben ölmeyeceğim!”

Gitmesi biraz zaman alıyor İsviçre’ye...

Üç yıl Almanya’dan, kitabını yakan Nazilerden uzakta yaşıyor. 1 Nisan 1939’da dönüyor geri, tam izah edemediği gerekçelerle. Yine yazmaya başlıyor, Nazilere katılıyor, İtalya’ya gidiyor, ama bir daha eski kitaplarının ruhunu yakalayamıyor, garip bir yazgı bile diyemeden, evinin spiral merdivenlerinden üst kata çıkmayı düşünüyor, eski kitaplarına ulaşmayı hayal ediyor.

Bir gece rüyasında, evinin kapısını hızlı hızlı çalan bir kadınla karşılaşılıyor, nereden tanıdığını bir türlü çıkaramıyor. Kadın, uzun bir yolculuğa çıktığını, bir kiraz bayramının kendinde saklı çoksusunu hatırlayamamanın yüzündeki ifadesini görmemek, yukarda asılı büyük aynadan kaçmak için hep alt katta yaşamayı tercih edeceğini söylüyor ona.

Boris, Les Deux Magots’da her zamanki masasında Vera’yı beklerken Victor’un kitabını okuyor, yıllar sonra okuyacağımız *Almanya Üzerine Düşünceler* kitabı için notlar alıyor.

Hava kararmış Berlin’de, yüzleri seçmek zor, herkes birbirine benziyor, sanki cehennemde dikilmiş, kükürt kokulu elbiselerle koşuşturan birileri, varlığına bile tahammül edemedikleri kitapları yığıyorlar meydana,

ellerinde meşaleler mutlu uykusuzları rahatsız edeceklerini düşünmüşler, çocukluklarını gömmüşler mendillerle, seslerini bile unutmuş, şimdi de ejderhaları öldürüyorlar masallarda tek tek... Sayfalar alev alev göğe yükseliyor, aylardan mayıs, 1933...

25 Kasım 1936'da Joseph Gobbels günlüğüne şöyle yazıyor: Dün allak bullak bir gündü. Carl von Ossietzky, Nobel Barış Ödülü'nü aldı. Küstah bir provokasyon! Harika bir plan kuruyorum aslında: onun bizden yana olduğunu reklam etmek. Ama olmaz, zira çok önceden vatana ihanetten ceza almıştı. Mutlaka bir şeyler yapmalıyız. Führer kafa yoruyor fakat bir türlü neticeye varamıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Köprüdeki adam...

Mehmet Güreli 21.06.2009

Bazı fikirleri, düşünceleri kaleme alırken insan, nasıl olur da, yaşamının geride kalan bölümünde neler olacağını hesaplamayı tercih eder? Kendini özgür sanma hassasiyetini gösterenleri incitmek için mi?

Üst üste kaçınıcı bardaktı bu?

Üç yıldır Solferino sokağında bir dairede yaşıyordu Boris.

Vera'nın hiç bilmediği bir yerdi burası, hatta kimsenin.

Öyle bir çalışma içindeydi ki ne biteceğine inanıyordu, ne de kabul görüleceğine, ama ne olursa olsun devam etme konusunda kendini zorluyor, bu da üzerinde ağır bir baskı yaratıyordu. Belki de kimseye iletemeyeceğinden korktuğu son yazısıydı.

Ara verdiği bir anda balkona çıktı, önce aşağıya bir göz attı, sokak lambasının önünde iki kişi dikkatini çekti, sonra karşı binadan göğe yükselerek bir süre kuşları izledi.

Masasına döndüğünde yıllar geçmişti, işin tuhafı her şey bıraktığı gibiydi. Açıkta pencere yine, kâğıtlar uçmamış, kalemler yuvarlanmamıştı. Koltuğa oturdu, cebindeki gazeteyi çıkardı ve bize uzattı. Jean bir köşeye çekildi, okumaya başladı.

O günden sonra bir daha hiç görüşmedik... Her gittiğim yerden mektup attım ona, o hiç yazmadı ya da yazamadı. Savaş sonrası bir gün, hiç unutmuyorum, Jean da o cafedeydi, ellerim buz gibiydi içeri girdiğimde. Sıcak bir kahve istedim. Benden sonra bir kadın girdi, o da donmaktan kurtulmuş gibi sıcak bir şeyler söyledi sanırım. Masama bir zarf bıraktı ve hızla çıktı gitti. İçinde bir adres vardı, hemen oraya gittim, bir cümleye rastladım, kimseyi bulamadım.

Bir gün dönemesem de yazdıklarımı kime bıraktığımı bilen birkaç dostum var.

Vera ağlıyordu...

Marne nehrinin yakınlarında dolaşıyordu Hidayet bir akşamüzeri. Kararlı gözleri, kendine verdiği söze hazır gibi çevresini zor görüyordu. Bazı hikâyeleri geçiyordu aklından, sanki tüm gençliğinde ona eşlik etmiş yazarlarla konuşuyor, vedalaşıyordu ağaçların altında. Kuşların her melodisinde belleğindeki esrarlı sayfalar çevriliyor, sevdiği yapıtlardan süzülen seçilmiş cümleler yanı başında bitiveriyordu.

Dalların arasından nehrin sessiz sularına vuran günün son ışınları yazacaklarının habercisiydi belki, ama o bilmiyordu. Hatta kayığı, sevgilileri de görmüyor, küreklerin sularla buluşmasını da duymuyordu.

O dönemde sanki herkes aynı yerde buluşmuştu.

Bir köprüye doğru yürüdü, çevresine bakındı, etrafta kimsenin olmadığından emindi. Attı kendini sulara.

Sarı renkler Amsterdam kanallarında dolaşan kırmızılarla buluşmuştu o gece.

Binlerce sayfa çıkarılmıştı sulardan.

O günden sonra tezler, kitaplar birbirini izleyecekti. O sıralar kaybolan Boris'in defterlerini Jean saklayacaktı.

Sahilde ellerinde mumlarla başları dik binlerce insan, yalnızlığa mahkûm edilmiş temaları yaşatan yapıtları karşılıyordu. Jean, kadehinden şarabını yudumluyordu.

Gecenin son saatlerinde parkta gül kokularının içinde, Vera'yla Boris bir bankta elele oturuyorlar, uzun zamandır kendilerini hiç bu kadar iyi hissetmediklerini, ama artık gitmeleri gerektiğini söylüyorlar birbirlerine.

Daha uyanmamış Paris, croissant kokuları henüz sokaklara yayılmamış, lambaların sönmesini bekliyor.

Odeon metrosunun merdivenlerinde duvara yaslanmış iki büklüm bir adam, artık kalkıp az görünebileceği bir yerlere gitme zamanının geldiğini düşünüyor. Dünyaya neden küstüğünü belli etmeyen camlaşmış gözleri, yeni bir güne başlayan birinin değil sanki. Yavaş yavaş ayağa kalkıyor, siyah paltosunun içinde bir gölge gibi tırmanıyor merdivenleri, bitkin cüssesi şehrin tenhaliğine karışıyor.

Boris şöyle yazmıştı: İnsanın kendini tanıyamaması da bir ömür sürer... İspanya'dan geçmemeliyiz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doktor Mabuse'nin gölgesinde...

Mehmet Güreli 28.06.2009

Fritz, ne zaman bir komşusu sesini yükseltse çalışmasına ara verir, kendini sokağa atardı.

O sabah da uyandığında, iyi çalışmamış olduğundan kendini suçlu gibi hissediyor, üzerinden kötü gecenin etkilerini atmaya çalışıyordu. Hikâyesinin gelişimindeki tıkanıklık, kararsızlık onu zaten günlerdir o kadar yormuştu ki küçük bir kıvılcım bile ruhsal durumunu perişan etmeye yetiyordu.

Anlattığı hikâyede bir şeyler oluyordu...

Karakterlerinden biri farklı şeyler söylemeye başlamıştı, hiç bilmediği yerlere gidiyor, sürekli kendini başka türlü göstermeye çalışıyordu. Odasında dolaştı durdu, mutfığa yöneldi bir kahve yaptı kendine, pencerenin önünde oturdu, kuşları seyre daldı.

Sete erken gelmişti yine.

Paris'te ilk gecesi idi. Yağmur altında ağır adımlarla ilerliyordu, bir cafenin önünde durdu, pencereden uzakta bir masada oturan tek başına bir kadın dikkatini çekti. Ellerini masaya dayamış, önünde bir defter, bir cümleyi bekler gibiydi. İçeri girdi, kadına yakın bir masaya oturdu, bir içki söyledi.

Kadını daha önce tanıdığını unuttu bir anda, yazılarına daldı, bir sevgiliye yazılan mektuba dönüştü her satır.

Bir gece önce Berlin'de trenimi beklerken, anılarımın, filmlerimin, yaşadığım andan koparak uzaklaştığını görür gibi oldum. Raylarda, kompartımanın her köşesinde Mabuse'nin gölgesiyle başbaşa kalmış gibi dolaşacaktım bundan böyle. Söylenen her sözün, yaşanan her korkunç olayın geniş bir alanda

değerlendirilmesi sözkonusu olduğunda, geleceğin sisli atmosferini çizebilecek, anlatacak zaman yoktu şimdi. Sen nehri geçmeyi hiç düşünmedin zaten. Beraber olduğum kadına söylemediklerimi ne kadar içimde tutabilirim, bundan sonra kime ne anlatabilirim, hiç bilmiyorum. Belki de bir hikâyeyi kurarken herhangi bir dilde kaybolup gidecektim. Sonrasında birçok soru işareti, şaşkın bakışlar, kopartılmış sayfalar ya da yazılamamış bir suskunluk kalacak ve sana güvenemediğimi susmak...

Bu acıyı Agnes'le, İstanbul'da biri anlatacak eminim.

Bekliyordum şimdi, konuşmuştum onlarla, yeniden deneyecektim başa dönmeyi.

Trene mümkün olduğu kadar geç binmeye çalışmam gerektiğini düşünüyordum. Beni tanıyanlardan en çok kaçtığım dakikalardı bunlar, ancak bir düdük sesi kâbusu biraz olsun dindirebilirdi. Neler olabileceğini önceden görmüştüm, yanımdakilerin görememiş olması ne hazin...

Fritz'in Paris'te çevirmekte olduğu *Liliom*'un bitimine bir hafta kala Viviane bir gece bir öykü anlatır Les Deux Magots'da. Madeleine, Artaud, Roland, Charles ve Boris de masadadır.

Simon, savaşta tüm yakınlarını kaybedince her şeyden kopar, köyün en yüksek tepesinde bir ev yapmayı hayal etmeye başlar. Bir gün kendi kendine, madem buna ben karar verdim, sonuna kadar gitmeliyim, der.

Bir gece bir kızın sesini duyar karanlığın içinden. Sakın oraya çıkma, der ses. O kadar yumuşak, o kadar naziktir ki Simon'u tam olarak ikna edemese de, bir kez daha düşünmeye zorlar. Bütün gece sesin kime ait olduğuna kafayı yorar Simon, bitkin düşer, evin yapımını erteler, nehrin kenarındaki küçük barınağında yaşamını sürdürür. Bir gece verandasında kahvesini yudumlarırken sesi yeniden duyar. Bu kez ona fısıldar gibi bir şarkı söyler kız. Simon heyecandan kendini tutamaz, yalvarırım, der, kimsin sen, ne olur görün bana. Kızın sesinde de bir değişiklik, bir titreme sezilir. Yapamam, der ve Simon gecenin sessizliğiyle baş başa kalır yine.

Sabah olduğunda tüm şaşkınlığı üzerindedir. Kızın şarkısı beyninde defalarca yankılanır durur, ufka bakar, gözlerinden yaşlar boşalır...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Li'nin hikâyesi...

Mehmet Güreli 05.07.2009

Her sabah aynı yerde görürdük Honglei'yi. Bazen nehir boyunca keçisiyle ve köpeğiyle yürüyüşe çıkar, bazen de Ying Kesong ağacının altında Huangshan dağlarını seyre dalar, iki yıl önce ektiği tohumların yeşermesini, çiçeklerini açmasını beklerdi.

Gerçi herkes bilirdi ki bu kutsal arazilerde toprağın bereketi, yıllardır efsanelerin temel konusu, rengârenk yamaçların hele Yuni Tepesi'ne çıkan patikaların kokusu, varlığı kısaca her şeyiydi. Oysa bu kez Honglei'nin tohumları işe yaramamış, tabiatın zenginliğinden, cömertliğinden küçük bir kuşku düşmüştü toprağa.

Esirgenmiş bir mor çiçek, diyordu sevgilisi Honglei'ye. İnançlarının kaybolmadığını konuşuyorlardı geceleri haikular yazarken, çiçeklerinin adını anarken. Yataklarının karşı duvarında asılı, sevgilisi Li'nin yaptığı tabloyu seyredelerken, Honglei şöyle demişti bir gece: "O çiçekler bizi görüyor, şimdilik belki sadece bizi, ama bir gün herkes görecek onları, eskilerin dediği gibi konukları iyi karşılayan ağaçların altında."

Li resminde çizdiği mor çiçekleri henüz kimsenin görmemiş olduğunu düşünüyordu. Honglei'nin gözlerine bakıp, "görebilmelerini çok isterdik, öyle değil mi?" dedi. "Ama beklemeliyiz, göstersek de sadece Huangshan dağlarını fark ederler gibi geliyor bana."

O sabah da birlikte yürüyüşe çıkmışlardı, keçi en önde gidiyordu her zamanki gibi. Tohumların yanına geldiler, yine bekledikleri gelişme olmamıştı. Honglei, toprağı suladıktan sonra ağacın altına çöktü, Li'ye kendini yorgun hissettiğini söyledi. Bu arada patikadan inmekte olan iki köylü yan gözlerle tohumlara baktıktan sonra yollarına devam ettiler.

Honglei o gece rüyasında köpeğini gördü, yatağının başında sürekli havlıyor onlara bir şeyler anlatmak istiyordu.

Li sabah uyandığında karşısında köpeğinin kan çanağı gözleriyle karşılaştı, ürpererek yataktan fırladı, boğulur gibi oldu, Honglei'nin onu yalnız bıraktığını hissetmişti.

Aradan üç ay geçmişti.

Li yine aynı şeyleri yapıyordu.

Honglei'nin mezarına çiçekler bırakmış, sonra tohumları ektikleri yere gitmiş, hüznle Ying Kesong ağacının altında hayallere dalmıştı. Birden köpeğinin sesiyle açtı gözlerini, mor çiçeklerin tomurcuklarını gördüğünü sandı, hâlâ düş görüyor gibiydi. Hızla ayağa kalktı, yarılan tomurcukların sesi tüm vadiye yankılanıyordu artık. Kartallar dağların eteklerinden havalanmışlar, Honglei'nin mezarının çevresinde çırpınan keçi ve köpeği seyre dalmışlardı.

O sırada şiddetlenen yağmurla birlikte Ying Kesong ağacı da beş yaprağını bıraktı aşağıya.

Haber çabuk yayıldı.

Biri Li'ye: "Ne yazık Honglei'nin kendi çiçeklerini görememiş olması...", dedi.

Li hiç umursamadan cevap verdi: "O, daha önce her şeyi görmüştü..."

Tren dağların içinden hızla yol alıyordu. Papp, bir köşede hızla bir şeyler anlatıyordu. Ama öyle neşeli ve hareketliydi ki kimse sonunda ne diyeceğini bile düşünmeden ona katıla katıla gülüyordu. O da aldığı enerjiyle anlamını bile doğru dürüst bilmediği şeyleri sıralayıp duruyordu. Tren bir istasyonda durduğunda o da duruyordu. Ünlü, "şimdi anlatılmaz" sözü ona aitti. Tren hareket edince o da başlıyordu fıkralara. Kimse araya giremiyordu.

Yıllarca trenden inmediği yayılmıştı çevrede.

Her yolculuğa çıkanın ona rastlamayı düşündüğü söylenirdi, ama Mikes'le hiç karşılaşmadılar...

İki adam yolda karşılaşır. Biri diğerine, "Biz, seneler önce Newcastle'da görüşmemiş miydik" diye sorar.

Adam başını sallar: "Ben Newcastle'a hiç gitmedim."

Öteki "ben de gitmedim" der ve düşünceli düşünceli devam eder: "Demek ki onlar başka iki adamdı."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rothko ve güvercin...

Mehmet Güreli 12.07.2009

Gerçek, hem kendini hem de gerçek olmayanı gösterir.

Veritas est index sui et falsi.

Uzun bir süredir kırmızı boyalarla uğraşıyordu.

Geceleri ne zaman Toledo'nun dar sokaklarında dolaşmaya çıksa, yağmur da Tristana'nın gölgesiyle eşlik ederdi ona bir başkası için. Mum ışığının aydınlatığı pencerenin önünde dururdu saatlerce. Karaltı belli etmese

de kendini, oydu mutlaka ve hiç düşünmeden düşerdi peşinden kaldırımlara yavaşça.

O bir ışıktı bazen, bazı geceler bir sevgili. Sebastian'ın sözünü ettiği gibi belki de labirentlere girmemeye özen göstermiş anlaşılma şansı yüksek bir yapıttı sadece.

Bütün gece kırmızıyı aradı odasında, yüzlerce tüp boşalttı...

Çizgiyi siyah olarak düşünüyordu. Hayatı ikiye bölen, turuncuyu bekleyen, sarı tarlalarda koşan bir çocuk gibiydi fırçası. Bulmuştu bir şeyler, titreyen elleri kadehine uzandı, bir erken konyak saati, diye geçti içinden.

Hayatında belirli bir işaret sayılmasa da kurtarırdı onu renklerle oynamak, sessizce kavuşurdu yaşama yeniden. Dışardan gelen sesti, çoğalırdı, yoldaşı olurdu, onunla solumaya başlar, Latince karşılığıyla yaşama geri döndürürdü. Bu da yetmez, aynı solukta başka biri olamamanın sıkıntısını yaşayanlarla arasındaki mesafenin çizildiğini hissetmesine yardımcı olurdu. Kendi olmanın daha önce bilinebilirliği üzerine bir çalışmaydı bu. Hayatı boyunca onunla birlikte olmuş, kaybolmamış, kendi çizgileri üzerine kurulmuş, renklerle örülmüş, kendi nehrinde akmakta olan bir ev. İsteddiği renge dönüştürebildiği bir kulübe, bir sığınak ya da bir barınak.

Gördüklerini kimseyle konuşamamanın, anlatamamanın ağırlarıyla uyanmıştı.

Üst tarafı kırmızı çizmeyi denemişti tuvalinde. Kalın bir siyahla ayıracaktı turunculardan. Bu bir düşünceydi. Yarıya kadar kırmızıları taşıdı, bir sesle döndü, böldü resmi, bir güvercin gelmişti pencereye.

"Rengi bulmadan geldi" diye düşündü.

Üşüyordu, pencereyi açtı, içeri aldı kuşu, onu sobanın yanına buyur etti. Dışarda beklemenin sona erdiğini hissetti güvercin, "konuşabilseydim", dedi, "umutsuzluktan kurtulmanın ilk adımları gibi, ama yine de kendini aramanın ya da bulamamanın bir yolu derdim size, ıssız ve az ışıklı bir saat, hepsi size ait..."

Tuvale baktı Mark Rothko, sonra da kırmızının son haline. Her saatte değiştiğini bildiğini söyledi güvercine. Aldı fırçasını kırmızının ilk cümlesini kurdu bir çırpıda. Yavaş yavaş yayıldı boyalar, konuşa konuşa siyah çizgiyi beklemeye koyuldular. Bir portakal kokusu gibi koştu turuncu kırmızıları hissederek. Giderken sarıları selamladılar.

"Her renk kendini bulduğunda çıkacak siyah ortaya" dedi Rothko güvercine bakarak. Açtı kapıyı ve attı kendini sokağa. Saatlerce yürüdü ışıklar altında ve sadece Matisse'in tablolarını düşündü.

Hep böyle bir simge hayatına girerdi, dolaşmaktan iyice yorulmuş, nereye gideceğini bilen. Tanrılar ve canavarlar olmadan bir oyun sahnelenemez, diyordu bir yerlerde. Her şey insan duygularının dışavurumu olarak yaşatılabilirdi. Siyah, bir gün nasıl olsa gelirdi, ne zaman geleceğini siz tayin edebilirdiniz ancak. Pencerenin önünde oturmanız gerekmiyordu. Küçük bir sesin etkisi bile sizi uyandırabilirdi. Duygunun ritmi, hislerin şarkısı, heyecanların her türlü kurardı köprüleri. Ellerimiz o zaman beynimize hareket halinde olduğunu gösterebilirdi. Renkler, şekiller bizdik, koruduğumuz ya da dışına çıktığımız kapının anahtarı elimizdeydi. Ona sımsıkı sarılmamız da gerekmiyordu. Size aitti o, o yüzden de kaybolması imkansızdı. Önemli olan kendi olmaktı, kendine sadık kalmak, kendini tanımak...

Kapıdan girdiğinde tuhaf bir ses siyah çizginin zamanının geldiğini söylüyordu...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fantoma ve Bayeux halısı

Mehmet Güreli 19.07.2009

Yaratıcılık açısından Fantoma, varolan en zengin yapıtlardan biridir.

–Guillaume Apollinaire

Boris, Londra’da artık bir Fantoma becerisiyle Gielgud’ın sahneye erken veda etmiş yeğeni Charles’a iyice benzediğine inanıyordu. Çok değişmişti, dirsekleri deri kaplı balıksırtı ceketi ve hafif sarıya çalan bıyıklarıyla çok kazanmadığı ama harcamalarını hesaplı yaptığı düşünülen bir İngiliz’i andırıyordu. Bayeux halısı üzerine bir de essay yazıyordu o sıralar. Öğle ve akşam yemekleri için de hep aynı yeri tercih etmeye özen gösteriyordu. Sekiz masalık, özel yemekleri olan, aynı zamanda mektup adresi olan bir lokantaydı burası. The Brewmaster’ın sevimli şişman sahibi Joseph’in tarih merakı yüzünden garip müşterileri de vardı. Arnold’a, Eric’e ya da Bertrand’a burada sık sık rastlıyordu Boris, hatta Margaret’e de...

Uzun bir süredir dikkati çekmediğinden emin, not defterine yazmayı sürdürüyordu:

Nedense nitelikleri açısından kendini gizlemeyi seçen küçük memurların biraraya geldiği lokallerle çevriliydi dünyam. Bir bakışta kim olduklarını kestiremeyeceğim insanlar topluluğu. Güvensizliğimin tarihî aynası sayılabilirdi. Yine de aylarca birinin beni izlediği duygusuna hiç kapılmadım, ta ki Dimitri’nin dökülen çay fincanının sesiyle başımı o yöne çevirene kadar.

İlk kez gördüğüm biriydi. Bana gözlerini dikmiş öylece bakıyordu, beni izliyordu kısaca, ne fincana bakıyor, ne de dökülen çayla ilgileniyordu. Hedef belliydi. İzimi bulduğundan bu yana ona olan hayranlığımın artmış olduğunu yazarken, ilişkilerinin boyutlarını henüz keşfedemediğimi de üzümlere belirtmek isterim.

Bir gece The Brewmaster’da tek başına yemek yiyordum. Tüm masalar doluydu, birden kapıdan Margaret’in girdiğini gördüm, ağır adımlarla ilerliyordu, çevreye göz gezdirdikten sonra masamın önünde durdu, “oturabilir miyim?” dedi.

Halı için notlar:

Belki de ilk çizgi-roman, bir savaşı uzun uzun tasvir ediyor.

50 santime 70 metre uzunluğunda...

Bayeux Halısı, Kraliçe Mathilde halısı olarak da anılıyor.1066 yılında Normanların İngiliz kıyılarına saldırısını konu ediyor. Normanların başında Fatih William var. Halıda olaylar Latince izah ediliyor.

Hic venit nuntias ad Wilgelmum ducem. Hic wido adduxit haroldum ad wilgelum normanorum ducum.
Burada elçi Dük William'a gelir ve Harold'u Normandiya Dükü William'a götürür.

Hastings muharebesi; Harold yenilir.

Fantoma'nın esin kaynağı Fuselier, elinde maymuncuk, yüzünde maske ile bahçe kapısından yavaşça süzüldü, "güzel meyveleri kokusundan tanırım" dedi okuyucuya, bir kahkaha attı ve sigarasını yaktı.

Marcel, yalnız yazmaya karar verdiğinden bu yana hiç bu kadar tıkandığına şahit olmamıştı. Belki de Pierre ve Henriette'yle birlikte yaşadıkları güzel günlerin bir daha geri gelmeyeceğine hayıflanıyordu.

Geçmişe daldı sessizce, Pierre'le birlikte yarattıkları 32 cilt Fantoma'nın heyecan dolu yıllarına doğru bir yolculuğa çıktı. İki kişinin bir eseri yaratma heyecanını, çalışmalarının büyüsunü, paylaşma coşkusunu düşündü. Sevincinin artık kaybolduğunun acısını duydu. Dokuz yıl olmuştu Pierre'i kaybedeli.

"Fandor, zafer bizde... Leydi Beltham'ı buldum. Fantoma da çok uzakta olmasa gerek..."

Çok heyecan verici olan bu telgrafta "Jüv" imzası vardı.

Gazeteci adeta gözlerine inanamıyor, fakat telgraf gayet açık:

"Leydi Beltham'ı buldum. Fantoma da çok uzakta olmasa gerek..."

Gazeteci heyecanlıdır:

"Demek oluyor ki bu dünyada da adalet var... Haydut bizi arkasından çok dolaştırdı ama, nihayet yakalanacak."

Eskiden bölümleri yaratırlarken canlı konuşmaları ve sahnelerin akıp gidişini ne kadar kolay bağladıklarını düşündü yeniden.

Marcel, sıkıntılıydı yine o gece, yazmakta olduğu macera bir türlü açılmıyor, konu istediği gibi akıyor, huzursuzluğuna söz geçiremiyor, kesintiler beynini kemiriyordu.

Adını koymadığı tuhaf bir tedirginlik hayatına hükmediyordu sanki.

"Belki de Pierre'in sihri burada" dedi, "onsuz yürümüyor..."

Gece bitmek bilmiyordu...

Sanki araya ondan habersiz bir müdahale olacağının sinyalleri girecekti. Beyninde kötü bir sona sürükleniyordu. Önünde duran tabaktan tek lokma almadan kalktı sofradan, koltuğuna doğru ilerledi.

Henriette'ye, bir türlü başlayamadığını söyledi.

Daha sonraki yıllarda Marcel, birçok yapıta daha imza atacak, ama eski yılların heyecanını bir daha asla yakalayamayacaktı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pierrot'nun defteri ve bir yolculuğun anatomisi...

Mehmet Güreli 26.07.2009

Fırtına şiddetini iyice arttırmıştı, şapkalar, kiremitler, dallar, kelimeler havada uçuşuyor, yüksek bir duvarın ardında kalmış büyük bir kitabın önünde sözcüklerden oluşmuş kalabalık çeşitli sayfalara kapağı atabilmek için yoğun bir çaba harcıyordu. Sokakta nereye gideceğini şaşırmış Pierrot sendeleyerek ilerliyordu. Bir anda hayatının tehlikede olduğunu fısıldadı bir ses ona. Ancak bir moleküle ya da kelimeye dönüşerek kurtulabileceğini söyledi, o da hiç vakit kaybetmeden hemen hapını aldı, sürekli yükselen su birikintilerine bıraktı kendini.

Yanından hiç ayırmadığı eski moleskine defterini bir sal gibi kullanarak duvarın dibine kadar gelebildi ve ancak entomolog Faye'in yolladığı dört karıncanın yardımıyla cepten yukarı çıkabildi. Sonra duvara tırmandı, kuş bakışı moleskine'in sel sularına kapılışını, birçok kelimenin defterden atlayışlarını izledi ama akıbetlerini hiçbir zaman öğrenemedi.

Nedense bazı moleküller ya da kavramlar içeri alınmıyordu. Onlar da harflerin yerlerini değiştirme yoluna gidiyor, bazılarıysa oldukları gibi kalarak şanslarını denemeyi tercih ediyorlardı. Değişik kılıklarda bir izdihamdı söz konusu, hatta gotik yığılmalar bile vardı kapılarda.

Bir zaman diliminde geçen, kendi halinde, ne olduğunu hissedemeyen herhangi bir bilginin çaresiz hikâyesiydi kafasını kurcalayan; işin garibi kapladığı alanı, gerçekte olan bağlarını, yaşadığı mekânın özelliklerini de kestiremiyordu bir türlü. Birçok kapıdan geri çevrildikten sonra, son çare olarak, dünyadan kopmuş yuvarlanan bir molekül olarak bir ansiklopedinin m harfinin kapısına dayandı. Hemen içeri aldılar onu, yeni elbiseler verdiler ve z harfine kadar bedava bir tren biletini sol eline tutuşturdukları çantasına bırakıverdiler. Ama o ısrarla hiçbir yere gitmek istemediğini söyledi...

Montgomery maddesinin önünde durdu, "Yenilgide ezilmez, zaferde çekilmez..." yazıyordu.

"Yooook", dediler, "Madem buraya kadar gelme cesaretini gösterdin, biz de seni istemediğin bir yere bile yollarız..."

"Yok canım...", derken trene bindirilmişti bile.

Boris, o sabah uyandığında son on yılının ne kadar gerilim dolu geçtiğini düşündü bir an. Sanki dayanma gücünün son sınırına gelmişti, kendiyi yeniden başbaşa kalmış, yansımanın büyüsünü çözmeye çalışıyordu. Nereye baksa yanlış bir bilginin çoğaltılmış haritasını görüyordu. Hakikat peşinde olmanın ikna etmeye ihtiyacı

olmadığını biliyordu. Şaşırmamayı öğrenmişti zaman içinde ve ona gelen herhangi bir şeyin hakiki olduğunu gösterebilecek tek güvenilir kaynağın kendi deneyimi olduğuna inanıyordu. Gerisi aldatici ya da sahte olabilirdi...

Elindeki bilete baktı, tren yarım saat sonra hareket edecekti.

Ne var ki Pierrot'nun hangi ciltte, hangi harfte olduğunu ya da nereye doğru yola çıkacağını Margaret söyleyecekti garda Boris'e. Hızla çıktı otelden.

Gara vardığında Margaret'i hemen buldu.

Hiç vakit kaybetmeden trene bindiler. Biraz sonra yine eski haline dönmüş Pierrot girdi kompartımana. Ağır adımlarla geldi, karşılarına oturdu, Boris'e bakarak, "defteri kaybettim..." dedi. Sanki bir cümle daha söyleyemeyecek gibiydi. Ağlamaya başladı, Margaret, elini tuttu ve onu sakin olmaya davet etti. Boris de tek kelime etmedi tren kalkana kadar.

Anlatmaya başladı:

"Fırtına henüz dinmedi. Biletlerin hiçbir anlamı yok, çünkü şu anda ansiklopedide yazılmamış bölümler üzerinde yolculuk ediyoruz. Biz şeylerin, gerçekliğin, bu nasılsa öyle, kendinde, asıl hallerini bilemeyiz. Birçok maddenin yazarı şu anda trende çalışıyor. Defteri elinden alınmış bir Pierrot ya da fırtınada kaybolmuş biri.

Hele gideceği yeri bulma şansı ne?

Döşenmemiş raylar henüz.

Yazılmamış maddeler, konuşulmamış konular.

Zürih'e gelmeden trenden kaçmış olacağız.

Nesneler büyük olasılıkla biz onları algılamadan da vardırılar. Ama nesnelerin karakteristik özelliği, algılanmaktır.

İfade biçimi...

Bu yüzden senin defterini bir an önce bulmalıyız..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir gözü siyahla kapanmış adam...

Mehmet Güreli 16.08.2009

Filmin ilk karesinde Claude kameraya şöyle diyordu: "İyi kitaplardan kaçmaz kimse, Sebastian'ı hiç anlamış değilim..."

Bir banka oturmuş, yine notları arasında dolaşiyor, Paris'te geçen her kitaptan farklı bir tat alınabileceğini düşünüyor yalnız bir kadına takılıyor gözü. Yazmayı sürdürüyor: "Telafi edilemez hayat, istenirse yeniden yaşanır, büyük çaba ister karanlıkları çizmek, her yanın tablolarla dolu olduğu zamanlarda bile. İlgi alanında kaderi çizilmiş bir kuşa rastlarsın. Kullandığın boyaları bir yana bırakır, kimsenin bilmediği bir rengi keşfedersin, balkondan gelen çocuk seslerini dinlersin. Titreşimlerin varlığına, çocukların şarkılarının sürmesine dua edersin.

Her iyi kitapta farklı bir tat olmalı, nerede geçtiğini anlamamalıyım bazen, kent susmalı aniden, sürekli çoğalan yorgunluk rasgele çıkıvermeli odadan, alakayı arttıran, yolda, rüyada yalnız kadınlarla buluşan, bitmeyecek bir Paris kokusuna bırakmalı cümleler meydanı.

Damlarda kemikler, tırnaklar, biber koklayan sırtlanların yaşamadığı bir roman hayal ediyorum, bir ışık kaynağı...

Neresinden tekrar okumaya başlasa, ilk cümleyi okuyor gibi, sonunda da bitiremeyeceği duygusuna kapılıyor insan. Luxembourg Bahçesi'nde ilk dolaştığı günler geliyor aklına. Çiçekler arasında fısıldaşıyor sevgililer. Ve kitaptan ayrılmıyorlar bir türlü. Yıllarca sürüyor beraberlikleri..."

Babür, Paris'te yine yürüyüşe çıkmış o gün, çok sıkıntılı, kitabını bir türlü bitiremiyor. Romanı teslim etme günü çoktan geçmiş, telefonlara çıkmamayı bile düşünüyor. Yarattığı biriyle, Kosker'le başı dertte, hiç hoşlanmıyor ondan, gerçekten haz etmiyor. Neden sevemediğini ise yazmadığı için bilmiyor, bir kazada yok etmeyi planlıyor. Oysa diğer kişiler hiç onun gibi düşünmüyorlar, ona değer veriyorlar. Bir gece masasında telefon acı acı çalıyor, Kosker'in romandan kaçtığı bildiriliyor. Birden yıllar önce okuduğu bir hikâye geliyor aklına.

"Hayır bilmesine imkân yok, roman kahramanlarımın başka kitapları okumuş olabileceklerini düşünmek bile istemem. Hele o yazarı, asla..." diye yazıyor günlüğüne.

O gece uyuyamıyor Babür, Kosker'in yer aldığı sayfaları tekrar okuyor, kaçış nedenlerini bulmaya çalışıyor, kazadan yaralı kurtulmasını düşünüyor.

Birkaç romanını filme almış Claude'u arıyor. "Biliyor musun Claude" diyor, "eğer Kosker o hikâyeyi biliyorsa, bir daha ona ulaşmam çok zor olacak."

Claude de şöyle cevaplıyor: "Hangi hikâyeden bahsettiğini bilmiyorum ama, senin yapacağın tek şey, ona, senin tarafından yaratıldığını tamamen unutturmak olabilir ancak, hatta acele etme, bir süre kendini gerçekten varolmuş biri sanması en iyisi, meselenin kilit noktası cehaleti tabii, yerini bulmana yardımcı olur. Ama bir görüşe göre de romandan dışarı çıkabilen ya da kaçan biri gerçeğe de dönüşebilir, sen sadece yazdığın için bilemiyor olabilirsin, hatta duymamış da..."

Eski bir roman kahramanı Sebastian'la ilgili çok şey biliyordu Claude. "Belki Kosker'in kaçışında onun parmağı vardır. Onun durumu farklıydı biraz; bilirsin bir kural vardır, yazar ölünce kaçan karakter bir daha geri dönemez, gerçek dünyaya mahkûm edilir ve çoğunlukla ya serseri olur, ya sefil, avare. Sebastian'sa farklıydı, çeşitli kaçışları planladığı, müstear adla da anılarını yazdığı bilinir. Hatta Fernando Reis adıyla bir gemide kaptanlık da yapmıştır. Onu bulursam belki Kosker'e yaklaşıabiliriz. "

Kosker'in kaçışında Sebastian'ın gerçekte çok büyük yardımı olmuştu. Ayrı dünyalardan kopup gelmiş, farklı üslubların ürünü iki karakterin buluşmasıydı bu. Kosker yaralıydı, Sebastian olmasa o sıkıcı romanda hayatı sona erecekti. Ve sonunda küçük bir ses onu hayata döndürmeye yetecekti sanki. "Uyan ne olur Kosker..." dedi Sebastian büyük bir kararlılıkla. O da gözlerini açtı, etrafına bakındı, kimseyi göremedi. Belki de derin bir rüyaydı odanın kasveti, pencerelerin camlarına yansıyan ağaçların yapraklarını sessizce bırakmaları.

Kosker, Sebastian'a. "Senin niye dönmek istediğini anlayamıyorum" dedi, "ama kaçma nedenlerini biliyorum..."

"Böyle sayfalardan, yansımalarından benzetmelere geçişte çok yavaşım" dedi Sebastian, "senin Babür'den kurtulup özgür olmanı istiyorum, baskı altındayım, bana ne kadar güvenirler bilmiyorum, çok uzakta kalıyor korkularım. Doktor gördüğünü sanıyor filmin sonunu, kitabı da hemşire okuyacak demişler, şimdi ikisi de banyoda..."

Sıcak bir çorbanın hayaliyle doğruldu yatağında Kosker, komodine uzandı, lambayı yaktı, hemen giyindi, kapıdan sızan ışığın gölgesiyle buluştuktan kısa bir süre sonra Prens Sokağı'na doğru hızla ilerledi, Cioran ve Boris onu bekliyordu.

Tek gözünü siyahla kapatmıştı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir deniz kazası...

Mehmet Güreli 23.08.2009

Dalgalar azaldığında, uzaklardaki dağların ardında güneş yavaş yavaş kayboluyor, günün son ışınlarını mavilikler üzerine gönderiyordu. Volt, yıllardır yaşadığı adı sıcak kaya anlamına gelen sahil kasabasında yürüyüşe çıkmıştı. Etrafta sadece denizin sesiyle kuşların cıvıltıları duyuluyordu.

Kumlar arasına gizlenmiş ölü yıldızların yanında bulmuştu o gazeteyi. Sanki bir şeyler anlatmak için oraya bırakılmıştı. İlk sayfada hemen dikkatini çeken bir şey vardı. Çok iyi tanıdığı, yıllardır görmediği, hatta kaybolduğunu duyduğu eski bir arkadaşının gözlerini görmüştü fotoğrafta. Pokim'di bu, sanki ona bakıyor, kendisini görmesi ya da bulması için bir şeyler söylüyordu.

Zamanı tam hatırlamıyordu ama kaybolduğunu duymuştu bir yerlerden Pokim'in. Resimde, arkadaşının yanında üç kişi daha vardı. Haber özensizdi, işini sevmeyen biri tarafından kaleme alınmıştı, fotoğraftaki canlı bakışları öldürmeye çalışıyordu.

Bir yerde, çıktıkları deniz seferinden geri dönemediler, türünden bir ifade vardı. Fazla ayrıntıya yer verilmemişti; bir fırtınadan söz ediliyordu sadece. Bilinen, sıradan bir deniz faciası havasındaydı yazı.

Son fotoğrafları, diye yazılmıştı resmin altında ve imza Philippe'e aitti.

Biraz resme bakınca yanındaki kişilerden birini daha tanıdığını fark etti. Onu, hep kıyıda ufka dalıp giden, şimdiye kadar tek kelime konuşmadıkları bir gölge gibi hatırlıyordu. Ona ve köpeğine her zaman kumsalda uyurlarken rastlamıştı.

Ayrıca resimde bir de eğreti duran, sanki fotoğrafa sonradan monte edilmiş hissi veren şapkalı bir adam vardı.

Eve döndüğünde, gazeteyi masanın üzerine bıraktı, yiyecek bir şeyler hazırlamaya koyuldu. Yemekten sonra fotoğrafı kesti ve bir kartona yapıştırdı. İçinden bir ses Pokim'den şapkalı adama yoğunlaşmasını fısıldıyor, "Hikâyeyi ancak o anlatabilir" diyordu, "çünkü o biliyor..."

Beklemeye başlamıştı, bir ara Pokim'le göz göze geldi. Çaresizdi bakışı, ilk gördüğünden çok farklıydı, üstelik elleri de titriyordu şimdi.

Gözü artık şapkalı adamdaydı Volt'un.

Bütün gece gözlerini ondan ayırmadı ama şapkalı adamdan tek bir söz bile duyamadı, sabaha karşı bitkin bir halde masada uyuyakaldı. Birkaç saat sonra heyecanla açtı gözlerini, yine fotoğrafa bakıyordu. Birden Pokim'in bir şeyler söylemek için öne doğru eğildiğini gördüğünü sandı, yanılmamıştı. Ölü balıkların ariaları eşliğinde gözlerini Volt'a dikmişti:

"Birçok anımızı bana kurduğun tuzakta dibe batarken unuttuğumu görüyorum buradan. Sanki denize açılmamışız da, sahilde bağlı bir teknede bırakılmış, oralarda kalmışız. Şöminenin üzerindeki dört köşe kutuya sıkışmış hastalıklı parmakların boğazıma yapışmış, ne zaman düzeltmek gerekiyor facianın nemli sayfalarını; bu geri dönüşün tanıklarını da sen resmetmedin mi? Bırak önce ben anlatayım her şeyi, sonra yanımdakilerle sen yeniden düzenlersiniz, zaten fırtınada göremediklerin aynanın önünde ve takati kalmamış kanlı yelken bezlerinin sahte lekeleri gibi yüzüne çarpacak bir hızda hareket halindeler.

Bizim ıslak, kumlu ve eski hikâyemizi kim yazacaksa, şapkalı adamı da o konuşturacak ve sen her zamanki gibi hiç utanmadan, onun anlatacakları şu anda henüz kurumuş, önemli bir Fransızca gazeteye basılmış bir fotoğraftan çok şey ifade edecek', diyeceksin..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kurbağaların dans hocası...

Mehmet Güreli 30.08.2009

Bu hikâyeyi ona anlattıkları yıllarda savaş yeni bitmiş, harabeye dönen Avrupa'nın zor hissedilen varlığı toz toprak içinde kalmıştı. Avrupa artık, yıkıntı binaların silüetlerinden ibaretti. Bir bakıma bu tarihî beldeler, yetersiz, sonucu kestiremeyen kişi ve grupların tuzağına düşmüştü. Hatalar toprağa gömülmüş, konuşacak

kimse kalmamıştı.

Kopenhag yakınlarındaki bir köyde ders veren Thomas, bir gün okulda gözleri ateş saçı Romy adlı öğrencisinin şu sözleriyle irkildi: "Bu kelimenin çok büyük bir sıkıntısı var öğretmenim, tarih boyunca yanlış kullanıldığından, anlamını çözmemişler tarafından yıpratıldığını söylüyor..."

Thomas çok şaşırmış ve hemen sormuştu: "Kim, hangi kelimenin bu kadar kötü kullanıldığını söylüyor?"

Romy, gözlerini önüne eğdi, elinden bir şey gelmediğini düşündüğü için çok üzgündü: "Sıkıntısı olan, problem yaşayan diğer kelimelerin sayısını bilmediğini söylüyor, hatta kendisinin hangi kelime olduğunu da söylemedi bana, kendisini daha büyük tehlikelerin beklediğini fısıldadı sadece. Bir gün, bazı kelimelerin yanlış kullanılması artık pek yadırganmıyor bile bizim dünyamızda, ya kendini kavram ya da bir akım haline getirenlere ne demeli. Hiçbir şey, evet hiçbir şey çünkü her sözcük neyi temsil ediyorsa kendi mantığında başka bir şey zaten olamaz ki? Kendimi tarif edemem, ama sana bir sır vereyim, yıllardır uçuyoruz, sadece vurulunca düşüyoruz."

Sonunda kelime, kar kış demeden yıllarca dolaştığı labirentinden çıkma gereğini hissetmiş, kendini tam açıklamasa da bir şeyler söyleme gereği duymuştu.

"Evet," demişti, "beni hiç anlamadan birçok cümlemin içinde, hatta dışında bile kullandılar. Artık ne anlama geldiğimi, hangi kelimelerle yakınlığım olduğunu, kavramlarla ilişkilerimi, eklerimi, kökenimi uzun bir cümlede, hatta fırsat bulursam bir denemede sizlere sunmanın zamanının geldiğine inanıyorum.

Eski zamanlarda haberlerin ulaştırılmasında bizleri kullanmak, hız bakımından tabii çok kazançlı oluyordu. Romalılar, Yunanlılar, keza Araplar, posta işinde bizi kullanırdı. Hele Araplarda, bu usul, daha yaygın bir hal almıştı. Bağdat'tan Haleb'e, bütün küçük Asya sahilleri boyunca İskenderiye'ye kadar hep arkadaşlarımızı kullanıyorlardı. Bazen bu vazife kırlangıçlara da gördürülürdü.

Bütün yaralar kolay mı kanar?, diye yazılmıştı bir yerde.

Kim olduğumu, ne olduğumu söylemek bile istemiyorum, geceleri deyişlerle uçuyorum. Gezilerimde hep susuyorum.

Elimde altın çekiç, demir kapıya yöneliyorum. Hep görmüşümdür, ev yapılırken odacı unutulmuştur.

İyi bir aşçı aynı zamanda iyi bir doktor mudur?

İnsan nasıl yaşarsa öyle uyur, çok yemek yiyen rahat uyuyamaz.

Her şeyi isteyen, her şeyi kaybeder.

Büyük İtalyan fizikçisi Galvani, yıllarca kurbağalar üzerinde deneyler yapmış, sonunda kendi adıyla anılan elektrik cereyanını buluşu, pek az kimse müstesna, herkes tarafından alayla karşılanmıştı. Kahkahalar sürerken

o şu satırları yazdı: "Akıllılar ve aptallar olmak üzere iki grup insanın hücumuna uğruyorum. Her iki grubun da maskarası oldum. Benim için kurbağaların dans hocası diyorlar. Ama her şeye rağmen ben, yeni bir tabiat kuvveti keşfetmiş olduğumdan eminim."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doktor ve Samuel...

Mehmet Güreli 06.09.2009

Anlatacağım hikâye bana bir tomar halinde iletilmişti, hem de çalıştığım lokantanın her zaman açık olan penceresinden. Hiç unutmuyorum, tam patronun yanına düşmüştü kâğıtlar. Bana şöyle seslenmişti Muhittin Bey: "Evladım topla şu kâğıtları yerden, artık buraya da yollamaya başladılar, neyse bir tedbir alırsız bir gün..."

Kendi hayatının gerçek çizgilerini ilk gördüğü andan itibaren zamanın nasıl geçtiğini hiç anlamıyordu.

Aralıklarda dolaşmaktan yorgun düşmüş bedenini toplumsal arka planı hesaba katmadan kime anlatabileceğini kestiremiyor, bir başıboşluk içinde yuvarlanıyordu.

Gece-gündüz onun için henüz hiçbir anlam ifade etmiyordu, gözleri yeni yeni açılıyordu sanki, ışıktan tam etkilanmıyor, yazılmış portresine kader demenin ağırlığını yaşıyordu. Doktorun anlatının içindeki tavrını, yazarı aşma cesaretini hâlâ bir aşığılanma olarak görüyordu.

"Beni zehirlemeye çalıştığı ilk günü boşa geçirilmiş sayfalar olarak düşünmek gerekir. Kavraması tabii ki çok güç, yazarın haberi olmadan, yazardan çalınmış bir hayat olarak da nitelenebilir. Hatta bir ihanet olarak yorumlayanlar çıkabilir. Bu açıdan böyle satırların yazılış nedeni beni artık her açıdan ilgilendiriyor. Eskiden olsa umursamazdım belki, ama şimdi geçmişin kolayca söylenen, saçma sapan tüm ayrıntılarından kurtulmak için dışardayım. Kulağımdaki sesler sanırım ilacın etkisinden, öyle cınılıyor ki..."

Kendiyle ilgili yazılanları da sevmiyordu, tabii doktordan henüz kuşkulanmıyordu.

Gece yarısı yatağından attı kendini. Susamıştı.

Ayağı kalktı ve kendi kendine konuşmaya başladı:"İşte böyle bir anlatımın üzerimdeki ağırlığından söz ediyorum. Durup dururken başıma ne gelebilir başka? Bir düşüş bile değil..."

Bavulunu üç gün önceden hazırlamış; çıkacağı yolculuğun heyecanı kaybolmuştu. Gerçekliğin nihai sisteminde kendine bir yer bulması gerektiğini çok önceleri hissetmiş olsa da, küçük bir neden bile kırılganlığını harekete geçiriyor, onu gitmesi gereken sınırdan uzakta tutuyordu. Bir gerçek kahraman olmanın boyutları üzerine o kadar kafa yormuştu ki artık doktorun öğütlerini düşünmek bile istemiyordu. Bir hafta izin istemişti doktordan. "Roman öyle gelişiyor işte..." demişti doktor. Bu sözlerle o kadar inanmıştı ki bir köşeye atılabileceğı aklına bile gelmemişti. Kendi aklının yolunda gitmesi gerektiğı konusunda da kuşkuluydu.

"Eğer bana söylenenler, çizilmiş bir dünyada olsaydı doktoru bağışlayabilirdim, oysa artık her cümlenin değiştirildiğinden o kadar eminim ki kendi konuşmalarımı bile okuyamıyorum. Yalnızım, uyuyamıyorum, gerçeğe dönüşme belirtilerimi hissettiğimden beri de mutsuzum. Bir gün beni yazan kişiyle karşı karşıya geldiğimde onun beni küçümseyişini görmemiş olmayı isteşimi doktora söylediğimde, ne kadar üzölmüş gibi yaptığını unutamıyorum. Tabii romana dışarıdan gelen gerçek kişiler de bunu teyit etmemiş olabilirler, ama ne yapabilirim ki, sayfalar beni her zaman ezebilir mi? Bende ki hayat belirtilerini doktorun sezmemiş olması düşünölebilir mi? Verdiğı ilaç beni mutlaka öldürebilir mi?

Evet, her şey olabilir, doktor kendi isteğıyle beni öldürebilir belki, ama yazar buna ne kadar katlanabilir ve benim kaçışımı kim engelleyebilir?

Artık hürdüm, gerçektim ve zehrin etkisi her geçen gün azalıyordu. Hakiki süt iyi gelmişti. Birkaç gün Sirkeci garının bekleme salonunda saklanmışım, çok rahat bir yerdi, Sebastian, Paris'te bir roman üzerine çalıştığından onu göremedim.

O gece lokantaya gittim, kâğıtları ilk okuyanlardan komi Salih kapıda karşıladı beni. Çok heyecanlıydı, "gel bakalım kaçak" dedi. Aşırı samimiyeti canımı sıkmişti ama yapacak bir şey yoktu, girdim içeri. Çok kalabalıktı, beni köşede bir masaya davet etti. İki kişi hararetle bir şeyler tartışıyorlardı. Salih, "işte aradığınız adam...", dedi. Bir ses, "ben doktor", dedi, "ve yazarımız Samuel..."

Oturdum, ikisini de ilk kez görüyordum..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şövalye, soytarı ve kral...

Mehmet Güreli 13.09.2009

Bu adam bizi güldürmüyor, güldürse de, gülümseme altından gözyaşları beliriyor. –Edmondo de Amicis

İspanya kralı İkinci Felipe'nin saray soytarı, kanaatince aptalca işler yapanların adlarını defterine kaydederdi.

Bir gün kral sarayının başseyisine büyük bir para vererek Arabistan'a gitmesini, oradan at satın almasını emretti. Soytarı hemen defterini açarak kralın adını listesine ekledi.

Birkaç gün sonra defter kralın eline geçti. İçindeki isimleri büyük bir zevkle okurken birdenbire kendi adına rastlayınca tepesi attı. Hemen soytarıyı çağdırttı ve sebebini sordu.

Soytarı: "Haşmetlum, seyisinize bu kadar büyük bir para teslim etmekle hata ettiniz. Bir daha onun yüzünü göremeyeceksiniz!", dedi.

Kral: "Ya seyis geri dönerse o zaman ne yapacaksın," diye sorunca Soyтары: "Defterden hemen sizin adınızı silip onunkini yazacağım" dedi.

"Uyku, yemek ve nefes alma", diyordu. "Hepsi artık sahip olamadığım şeyler. Sabah kalktığımda küçük bir ekmeğin üzerine süremediğim reçel ya da kokusunu bile unuttuğum peynirler. Pencere açıkken duyduğum şarkılar ve gitar...

Sürüklendiğim hayatta tek tutunduğum kişi kızım Isabella. Onu hayal ediyorum, sesiyle yaşıyorum."

Miguel, o gece yıllar sonra "İlk kez kendi yatağımda uyuyabileceğim" diyebildi. Böyle bir uykunun hasreti, istediği anda bir lokma yiyebilme özgürlüğüyle buluştu bir anda. Yakında kızına da kavuşacaktı, başka ne isteyebilirdi ki?

Esaretten kurtulmanın sevincini yaşıyordu. Şöyle yazmıştı: "Kaybolan hürriyete yeniden kavuşmak kadar dünyada büyük bir bahtiyarlık yoktur." Çok az şeyle ayakta durabilmenin sırrını keşfettiğini düşünüyordu ve onu sürükleyen, ışığa doğru itecek, bu güçle her şeye yeniden başlayabilecekti. Başına ne gelirse gelsin onuru hiç zedelenmeyen bu talihsiz adam, yanlış hesapların, iftiraların bir gün sona ereceğine de en çok inanan kişiydi.

Belki de tarihe geçecekti bir gün...

Geçmiş yavaş yavaş siliniyordu. Savaşlar, hapis yılları artık geride kalmıştı, ama kör talih yine onu saçma bir olayın merdivenlerinde yakaladı. Sanki kader onun her türlü acıyı tatmasını istiyordu. Daha önceden tanıdığı soğuk taşların arasına döndü, hücresinde ışığa yeniden ulaşacağı günün hasretiyle beklemeye başladı. Hangi gün odasına, yatağına kavuşacağını bilmeden aylar, günler aktı, gitti. Sadece hayalgücünün yardımıyla karanlık hücresinde dayanabiliyordu hayata. Çıplak ovaların ortasından uzaklaştıkça bazı yeldeğirmenlerini görüyor, sefil, terkedilmiş gibi duran köylere çarpan تنها yollarda sürüyordu atını.

Altıncı ayın sonunda yarattığı kahraman, uşağıyla birlikte hücrede dolaşıyordu artık.

Kendi başına gelenlerin onun başına gelmemesi için yazmaya çabalasa da, kahramanı da sık sık zor durumlara düşüyor, yaşamın sırlarına yenik düşüyordu. Düşler, gerçekler yavaş yavaş onla birlikte yaşamaya başlamıştı, duvarlardaki gölgeler düşmanlara doğru saldırıya geçtikçe, yeni beldeler, yeni insanlar gördükçe, tanıdıkça, geceleri daldığında daha hoş rüyalar ziyarete geliyordu.

Yeniden canlandı, mutlu biri olduğunu hissetmeye başladı, hayatın değişik alanlarında yürümenin keyfini çıkarıyordu. Tabii yalnız değildi şimdi. Yarattığı kişilerle birlikte dünyaya meydan okumanın keyfini sürdürüyordu. Yatak da kaybolmuştu, peynirler de. İspanya'yı baştanbaşa katediyordu şövalyemiz. Şöyle yazıyordu Edmondo de Amicis:

"Don Quijote hazin ve muhteşem bir karakterdir. Onun saplandığı sabit fikir bir şikâyettir. Hayatı, rüyalarımızın, hayallerimizin, hayal kırıklıklarımızın, doğru yoldan sapıtmalarımızın bir hikâyesidir. Mantığın hayal ile, gerçeğin yalanla, idealin realite ile olan savaşıdır.

Hepimiz yeldeğirmenlerini devler sanırız. Hepimiz, zaman zaman, bir heyecanın tesiriyle yükselmeye çabalar ve alay ile, hakaret ile geriye itiliriz. Hepimiz azametle gülünçlüğü bir halitasıyız ve, emellerimizin büyüklüğü ile onları gerçekleştirmekte duyduğumuz aciz arasındaki ebedi tezadı, derin bir acı ile duyarız.”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Serpil'in odası...

Mehmet Güreli 20.09.2009

Serpil, Boris'le ilgili okuduğu kitabın etkisinde, uzun zamandır duymadığı bir heyecan yaşıyordu. İçindeki ses, bunca yıl taşıdığı bilgilerden artık kopması gerektiğini fısıldıyordu sanki. Tarihe duyduğu merak ve kuşku Boris'in satırlarında, yeni sayfalar açmıştı önünde. Bunu bir mucize saymasa da, en azından yazdıklarından koparmış, romanına sekte vurmuştu.

Arkadaşlarına çok net bir biçimde tıkanığında bile söz etmişti: “Bazen insan kendi dünyasından kopabilir, başka değerlerin büyüüne kapılabilir, eserini ihmal edebilir, her şeye muktedirken bile vazgeçebilir, kibrini, gururunu dondurabilir.

Duvarın ötesine geçemez gibi görünse de, bir bekleyişin içine girer, ama bilir ki boşuna değildir bu çaba, belki de yapıtın derinlerinde yaşanması gereken sihirli bir hikâyedir bu.

Sadece başlangıcıdır kimilerine göre, kimilerine göreyse karakterlerin dönüşümü, hakikatin çıkmaz sokaklardaki yalnızlığıdır.

Bir not : Jane karakterini yeniden yaratmalıyım, çünkü henüz tanımıyorum...”

O gece çivilendiği masasında içine sinen ya da kabulleneceği tek bir cümle bile yazamadığından yorgun düşmüştü. Oturduğu iskemleden kalktı, birkaç adım attıktan sonra perdeyi açtı, döndü, lambayı kapadı. Uyumak istemiyordu.

Defterini çantasına koydu, sokağa çıktı. Her yer pırıl pırıl görünüyordu gözüne, yerdeki su birikintisine düşmüş iki yaprak dikkatini çekti. Verimsiz saydığı geceyi unutmuştu sanki. Bu kadar çabuk değişebildiğine de çok şaşırdı, bir taksiye atladı, on dakika yol aldıktan sonra, şoföre, “burada duralım lütfen” dedi.

Merdivenleri hızla tırmandı ve kapıda hiçbir şey yazmayan bir kapının zilini küçük aralıklarla üç kez çaldı. Biraz bekledikten sonra ağır ağır indi aşağıya, yine sokaktaydı, bir simit aldı, Fındıklı parkına yollandı. Bir çay söyledi denize en yakın masaya otururken, Üsküdar'ı seyre koyuldu, öyle durdu bir saat...

Araba vapurundan yanaşmadan atlayan bir kişiyi gördü uzaktan. O nasıl anlatırdı acaba, diye düşündü.

Nasıl tasvir ederdi?

Kimin evine gitmişti sabahın körü, yazdıklarını neden sevmemişti o gece? Defterini çıkardı:

“Uzun zamandır çok yüksek bir duvarın önünde bir aşağı bir yukarı dolaşan insanların arasında duruyorum, nerede olduğumuzu soruyorum birine. Bana cevap vermiyorlar. Bekliyorum, hava çok soğuk, bir kamyonetin gelişini görüyorum. İçinden üç kişi iniyor, ikisinin elinde silah ve kazmalar göze batıyor. Bana doğru ilerliyorlar, hiç kıpırdamıyorum, en uzun sesleniyor:

‘İçinizde hanginiz Lewis?’

Bilmediğimi söylüyorum, hiç konuşmadan duvara yöneliyorlar. Bu kez yanıma dolaşanlardan biri yanaşıyor:

‘Sen bir şeyler biliyorsun galiba...’ diyor.

‘Ne bilecekmişim ki, sahi Lewis’i tanıyan var mı?’

Adam donuk donuk bana bakıyor: ‘Kapa çeneni!’, diyor, ‘Lewis benim.’

Birden korkunç bir sesle irkiliyoruz, duvarda açılan gedik ikimizi de şaşırtıyor, Lewis, koşmaya başlıyor ve hızla gözden kayboluyor.

Duvarın arkasına kimse geçmek istemiyor gibi. Silahlı adamlar hala Lewis’ten söz ediyor. Bir kadın geliyor yanlarına ve Lewis’in ormana doğru koştuğunu söylüyor. ‘Adım Jane’, diyor, ‘ne istediğinizi biliyorum galiba, Lewis’in nereye gittiğini de...’”

...

Hayat bazen dışarda kalıyor, çaresiz.

Kötü kitaplardan, beslenmeden söz ediyor biri, Bismarck gemisinden de tabii. Sular içinde kalanlardan.

Bir sevda öyküsü okumadan ölmemeli.

Çayını içiyor.

Yalınlığın baş döndürücü hızıyla yürüyor iskeleye, kimse onu tanımıyor. Duvarın yanına geliyor, gedikten süzülüyor, nehrin kenarında şapkalı bir adama rastlıyor, Boris olduğunu anlıyor, yanına oturuyor, hiç konuşmuyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boris’in gençlik yılları...

Mehmet Güreli 27.09.2009

Boris'in not defterinden:

Gerçeği aramaya hiç girişmeden önce, gerçeğe yakın olmanın büyüğü gibi klişe tamlamalardan uzak durmak gerekir. Bir de hakikati aşma cesareti kanımı donduruyor.

Üzerinde durulması gereken, olması gereken gerçekliğe doğru ilerlemek. Böyle bir yolculuktan korkmamalı.

Kendi gerçeğini yaşayarak kendine karşı çıkabilmeli insan.

Tek doğru:

Hakikati sevmek.

Ve sürekli Paul Rotha'yı okumak.

Bir toz bulutu içinde uzaktan atlı arabanın gelişini görüyorduk. Sakallı adam dizginlere yapışmış, hedefinden geri dönmeyecek gibi görünen kararlı bir yüzle yolunun çok uzun olduğunu geçiriyor aklından.

Güneş, bulutların arasında bir görünüp bir kayboluyor.

Arabadakiler, gidecekleri yere bir an önce varmanın heyecanı içinde. Sınırı geçememe korkusu geride kalmış artık, şimdi önlerinde yeni bir hayat onları bekliyor gibi. Bilmedikleri uzun bir yolda doludizgin koşuyor yorgun atlar.

Genç kadın göğe dikmişti gözlerini, üç kuşun mavilikler içinde süzölüşünü seyrediyordu.

Buğday tarlalarını yarıyordu araba, sonra kırmızılar, sarılar, gelinciklerin renkleri büyölüyordu hepimizi.

Islak toprağın kokusunu duyuyordu kadın, yanında babası sanki sakallarını kucağında taşıyor, küçük kardeşi Dimitri de annesine sarılmış, şaşkın şaşkın etrafa bakıyor.

Korkunç bir yağmur, hızlı yürüyorum, gözlerim Vera'yı bekliyor sinemanın kapısında, 'Arsenal'i izleyeceğiz biraz sonra.

Sergei Ferro'nun *Bir Tarihçinin Gözüyle Sinema* adlı yapıtının birçok yerinde Boris'e göndermeler doludur. Onun sinema üzerine yazılarından alıntılar, Dovzhenko'ya olan hayranlığı, kitabın birçok bölümünde dile gelir.

Sergei anılarında şöyle yazar: "Sinema üzerine en güzel yazıları Boris'in yazdığına inanırım; ne yazık ki onları biraraya getirmedim, bir çoğu da kayıp bugün.

Boris, tarihi bir bütün olarak ele almaktan söz ederdi; bir anlamda bu anlayış derinlik, uzmanlık bakışlarına da yeni bir perspektif getiriyor, bir zaman diliminin sınırları üzerine geniş bir yelpaze fikrini ortaya atmış oluyordu.

Boris daha öğrencilik yıllarında Çernişevski'nin *Roma'nın Yıkılış Nedeni Neydi?* adlı makalesi üzerine notlar almaya başlamıştı. Hatta çocukluk arkadaşı Nikolay'ın dediğine bakılırsa, o zamanlar öyle yoğun bir çalışmaya girmişti ki, Caligula'dan, Caesar'a her şeyi yeniden ele almamız gerekiyordu.

Tuttuğu notlar yeni bir kitabın habercisiydi...

Yine de birçok yazısında bu makalenin etkileri açıkça kendini belli eder. Ama öte yandan notlara göz attığımızda, bize bir eserin, bir yazının nasıl okunabileceği de gösterir. Yazıda, dipnotlarında ince ince bazı düzeltmeler bile yapar.

Makalenin Fransızcaya çevirisindeki yanlışlar üzerine konuşacak kimseyi bulamamanın sıkıntısını bile psikolojik bir deneye dönüştürür, doğru kelimenin sürekli aramayla bile bulunamayacağını göze almaktan söz eder.

O zaman da kimse kulak asmak istemez onun yazdıklarına, sanki ilginç fikirler bulmak için çalışan biri gözüyle değerlendirilir.

Oysa Boris tarihi bir tür araştırma ya da kendi deyimiyle bir serbest dolaşım alanı olarak gördüğünü söylemişti sıkça. Özgürlüğü her şeyin üstünde görmesi de bu yüzdendi. Nereye kadar, diyenlere de, bu sorunun duyulmadığı yere kadar demişti.

Yazıda, ilerlemenin, bilginin ürünü olduğunun altını çizmişti, ama bir nokta vardı ki onun için daha önemliydi: O da, ilerlemenin, tarihin kaçınılmaz sonucu olarak gerçekleşeceği güvencesinin verilemeyeceği düşüncesiydi.

Tarihin sağladığı başarılar, kazançlar, yok olabilen türden, dayanıksız şeylerdi; insan yaşamı kadar, insanın elde ettiği başarılar kadar dayanıksızdı.

Roma'nın düşüşü de böyle bir fenomen olarak eşsiz bir örnekti. Barbar istilacılar, müthiş bir sistem oluşturmuş bir uygarlığı yıkabilmişlerdi. Peki, güçlü bir sistemi mahvedebilmek nasıl bir şeydi ki?"

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merdivenler...

Mehmet Güreli 04.10.2009

Behzat'ı yıllar önceye taşıyan telefondaki çağrı bütün gün boyunca beyninde dolaştı durdu. Ilık bir eylül sabahı kapıya bırakmışlardı onu. Belki de binanın azameti yüzünden bahçeyi yavaşça geçmiş ve sonra da, daha büyük bir kapıdan girmişti. Birden karşısında iki yana kıvrılan mermer merdivenleri bulmuştu. Çıkarken çok

zorlanacağını düşünürken, inerken de çok dikkatli olması gerektiğini geçiriyordu aklından.

Merdivenleri çok iyi tanıyordu.

Behzat sabah uyandığında, bir yazının nasıl oluştuğu üzerine hiçbir şey bilmeyen biri gibi hissediyordu kendini. Her konferans öncesi yaşadığı bir duyguydu bu. Böyle zamanlarda kendini ne kadar zorlasa da, her şeyden uzaklaşır, sıkılır, ne anlatacağını düşünürken mutsuz, hatta çok sinirli olurdu.

On iki kitabı uçmuş, bir yerlere gitmişti.

Gece, yeni yazdığı öykünün içinde geçiyordu, merdivenlerdeki sessizlik, yatılı günlerinin büyük ağırlığının yorgun, kırgın bedenini zor taşıyordu.

Son hikâyesinde, yıllarca dirsek çürüttüğü –bu deymi çok seviyordu- okuluna bir konuşma yapmak için dönen bir yazarı anlatıyordu.

Daha henüz bir şey anlatmadan, "İşte böyle," diye girdi lafa, "küçük bir şey gelir aklınıza, zihninizin bir köşesine yerleşir, bembeyaz bir alanda bir nokta gibidir önce, sonra tanıdığı tüm gölgelerle, deyişlerle temasa geçer, gelişir, ışığını kaybeder, nerede olduğunu hatırlamadığı bir cümlede bir şeyler fısıldar size ve garip gelebilecek, bilinmeyen bir zamanda kaybolur.

Bazen de başka bir şey olur; küçük bir nokta sıçrar masanın üstüne, hep bildiğimiz kelimeleri çağırır, komşuya sürekli aynı ceketi giydirir, ütüsüz bırakır pantolonu. Sabah işine giden bir kahramanın çantasını taşıyan bir modele dönüşür. Sonra durum tamamen değişir, adam ucuz bir uçak bileti bulur ve yola çıkar. Madagaskar'a ilk kez gittiği çok belli olduğundan yanında oturan kadına değişik bir tonda seslenmeyi uygun görür ama vazgeçer. Belki de korkar birini rahatsız etmekten, hostesin "kahve alır mısınız?" deyişiyle uyanır, "evet", der sesini yükseltmeden. Kahvesini yudumlarken, yanındaki kadının Rilke okuduğunu fark eder. Nerede müdahale edeceğini bir türlü kestiremez, yeniden kendinden geçer."

Bir daha okuldan söz etmeli diye düşünür yazar. Onda iz bırakmış bir olayın peşine düşme eğilimindedir. Bir anda gelmez tabii o anı. Merdivenlerden çıkmaya başlar.

Eski sınıfının kapısını açar bir öğrenci, belli ki onu tanıyor, ondan bir şeyler okumuş, kısaca kendine güveniyor. Belki de yanılıyor Behzat, öyle sanılsın diye rahat hareket eden biri de olabilir. Sanki duvarların rengi değişmiş, arkadaki yerine oturuyor.

"Bakın, ne yazacağını henüz tasarlamamış birinden söz ediyorum. İlk cümleyi arar durmadan, bazıları da sondan başlayabilir.

Hikâye, Behzat'ın çocukluğunda kalır bir süre, sırasında oturup pencereden bakarken kesilir.

Her kelime bir dünyadır; gördüğünüzde daha önce size neler aktardıklarını unutursunuz hemen. Eski okulundan bahsedene kadar nereye gittiğini bir türlü söylemez size.

Merakınız artar, konuşsanız soru sormak zorunda kalacağınızı bildiğinizden susarsınız. Karışık bir öykü diye yazıldığı gelir aklınıza. Yok, bundan önceki de aynı arayışın bir ürünüydü, diye düzeltir bir el. İşte konuşmama

şimdi başlamam gerekir sanırım.”

Kapıdan girerken duyduğu heyecanı biraz olsun yatışmıştı Behzat’ın, şimdi kalkan ellerin sorularını bekliyordu.

Hikâyeyi nasıl yazdığını anlatmak için oradaydı. Uzun yıllar önce o da sıralarda oturmuş kendini hayal ediyordu.

Bir soruya şöyle bir cevap vermişti:

“Çaba ve sıkıntıdan söz etmez yazar, sonuçlardan da.”

Her gittiği yer eski bir okul gibidir, öğrendiği her kelime bir gün bir hikayeyi başlatabilir. Seçmeyi öğretir kelimeler, merdivenler gibidir, inişin ve çıkışın ritmini sunarlar hayata. Doğru ve güzel, her dilde kendi şeklinde söyler meramını.

Çoğu eserde başlangıçta yer alan kelime, yıllarca son kelimenin ne olduğunu bilmez.

Onları yakından tanıyanlar sadece okuyuculardır...”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bülbüller ve seyirciler...

Mehmet Güreli 11.10.2009

Senin doğruya olan tutkunda, çılgınlıktan başka bir şey görmeyebilirler. –Robert Bresson

Gece, hiçbir zaman yardımına koşmasın gündüzün.

Varlıklar, kendi ışığıyla yaşamayı seçmeli.

Sessizlik halinden memnundu, diyordu Milton, kayıp cenneti ararken.

Madame de Sévigné, yalnızca kendine kulak verdiğinde harikalar yarattığından söz ediyor, bir türlü geriye dönüş sahnesi olarak başlıyordu o sayfa. Belirsizliğin sıkıcı ve gizemli bir kılıkta görünmesi gibi...

Boris, kaçmaktan yorulmuş zihnini, sadece okuyarak ve hayal kurarak dinlendirebildiğini yazmıştı not defterine:

“Olayları tüm çıplaklığıyla görmek, tek çare okumak ve hissetmek.

Kamera, pencereye yaklaşıyor. Bresson ne diyor: Oltanın başında bekleyen bir balıkçı gibi, ne tutacağını bilmeden bekle.

Araştırmak ve çalışmak. Belki de çılgınca bir düş, ama her şeyi okumak gerek. Bir gün geçmiş, tarihi görebiliriz de. Bu bir dilek gibi aklımın bir köşesinde. Bilgi, yetenekle birleştiğinde sorular çoğalır, doğru çizgilere ulaşır insan. Düzenlenirken olaylar, duvarların arkasından ulaşan sesler dengeyi bozar, ama öbür yana geçmek için yıkmaya gerek yoktur hiçbir yeri. Birer nota gibidir tuğlalar, bir şeyler öğrenmeye başlamışsınızdır artık. Şimdi bir enstrümana ihtiyacınız vardır ve o da odadadır. Bu bir tür binlerce gerçeğin bir süzgeçten geçirilişi anlamına gelir. Rahatsızlık boyutu da o denli fazladır, ama utanmayanların utancının pek azı yazılıdır...”

Portakal ağaçlarının kokuları yayılmıştı her yana. Verandada oturmuş, gözlerine bakıyordu Vera’nın. Konuşamıyordu sanki, onun da hiçbir şey söylemeyeşi karşısında ne yapacağını kestiremiyordu.

Hayatında o güne kadar ne yaşamışlarsa tek tek aklından geçmeye başlamıştı bir anda. Sessizce akan zaman ona her şeyi gösteriyor, bölümler arasındaki kopukluklar da buna izin veriyordu. Önce her şeyi birbirinden ayırmak, henüz adlandırılmamış bir alanda, özgür kılmak gerekiyordu. Yüzüne baktı; gözleri o kadar yakınındaydı ki, sessizliği kabullenişinden utanırcasına başını önüne eğdi. Ona yüklediği sorumluluğu beyninin hücrelerinden birinde bıraktı, yüreğinin üzerinde zıplayan böceğe takıldı gözü, kalbinin vuruşlarından duyduğu memnuniyeti hissettiriyordu.

Görüntüler birbirine karışıyordu.

Nesneler yer değiştiriyor, olaylar belirsizleşiyordu.

Dante, Verona’da dolaşırken, fısıldaşan karaltılar tanıdık yüzlere dönüşüyordu. Mecburen başka bir sokağa sapmayı daha uygun gördü.

Sadece rastlamak istedikleriyle daha uzun yürüyüşlere çıkılabileceğini düşündü. Yarattığı imkânların büyü yetiyordu ona. Kendi dünyasının geçmiş zamanla olan ilintisinin ayrıntılarına takıldı. Sese ve sallantıya alışmıştı böcek. Tarihin görünürlüğü üzerine yazmaya başladı:

“Bugün belli bir düşünceye hizmet ettiğini sananların yanılmasını duymayacak olmaktan korkmamalı. Uzaklardan gelmiş bir derviş gibi bakmalı dünyaya, tanınmayan, tanımaya çalışan biri. Bağlanmayan, bağışlayan ve paylaştan. Son sözü olmayan, baştan aşağı bülbülün nağmeleriyle dolu, meçhul bir yerden çıkagelen balığı izleyen seyirci gibi...”

Gözlerine uzun uzun baktı Vera’nın. Ona bir şey yüklemekten kaybolması gerektiğini bir kez daha düşündü. Çevresinin, çağının dayanılmaz sahteliklerinin korkunç gerçekliği karşısında durmaları gerektiğini fısıldadı. İftiralara dayanabilen Dante’nin Verona sokaklarında dolaşmalarını hayal etti tekrar. Bu görüntünün parçalanışı öyle bir andı ki, ancak böyle bir yolculuk onu bir yerlere götürebilirdi.

Duygularını belli ettiğini anlayamadı bile. Sanki zaman donmuş, söyleyeceği hiçbir şey kalmamıştı. Geriye döndü, yavaşça portakal bahçelerine doğru ilerledi.

Soytarılar ve McKenzie...

Mehmet Güreli 18.10.2009

Geçmiş, yani tarihi durup seyrettiğimizde, ilk gördüğümüz yalnızca yıkıntılardır.

-Hegel

Hava çok soğuktu.

Yağmur iyice şiddetlenmişti.

Şapkalı bir adam ağır adımlarla ilerliyordu o yolda, şairin adını taşıyan ona ilham vermiş zeminde.

Yıllarca aynı konu üzerinde çalışmanın aşırı güven ve tedirginliğini aynı anda yaşıyordu sanki. Dışlanan, sevilen, horgörülen ve sevilen olmanın tüm zorluklarını yaşamış soytarılardan söz edecekti. Bazen onların hazırlanış biçimlerini, bazen de sorumluluklarının sınırsızlığını düşünürken, her şeyi söylemenin tehlikeli labirentlerinde kaybolduğunu hissediyordu.

Onları Shakespeare'in oyunlarında tanımıştı. Kâh saraya hâkim bir filozof gibiydiler, kâh itilip katılan, alaylarının bedelini ödeyemeyecek kadar dışarıda kalıyordu bu insanlar. En büyük özellikleri her zaman sahnede aynı performansı göstermeyi mecbur hissettiklerini öğrenmiş olmalarıydı. Enerjilerinin, zekâlarıyla atbaşı gitmeleri için sürekli tetikte, dinamik ve ayakta olmaları gerektiğini çok iyi biliyorlardı.

Soytarılar için her yer sahneydi, belki de hayat öyleydi. Sarayların her alanı, her santimi, ışıkların, mumların, şamdanların her gölgesi gözleri, kulaklarıydı. Yağmurlar, gözyaşları, nehirler, göller, şelaleler her biri aynı yatakta akıyordu.

Alayla gerçeği birleştiriyorlardı tahtların önünde. Efendilerine akıl verirken bazen en kestirme yollardan gidiyorlar, bazen de sütunların arkasında, çaresizliklerini yansıtan aynaları acı bir tebessümle paramparça etmeyi hayal ediyorlardı.

Anlattıkları hikâyelere önce kendilerini inandırıyorlar, Cervantes gibi yel değirmenlerinin gerçeğini göremeyen kahramanların aptallıklarını sahipleniyorlar, kendilerini yok saymayı göze alıyorlardı. Hakikat ise sadece bir kahkaha, bilinmeyen sınır geçildiğinde keskin bir kılıç gibi parlıyordu.

"Soytarılık çok güç bir meslektir", diye başladı söze McKenzie. Sakin görünüyordu, elli yaşını biraz aşmış, bir konferans için bulunduğu Duino'da, Rilke'nin odasından yeni çıkmış, sanki başka bir diyardan gelmiş gibiydi. Çok sevdiği şairin koltuğunu, masasını yakından görmüş olmak onu çok mutlu etmişti.

"Yaratıcı insan tipinin atasıdır bir anlamda soytarılar. Adlarını pek bilmez kimse, onlara ortak isimler konmuştur hep. Zamanı, akli, nükteyi pek beceremeyenlerin yarı küçümsedikleri, ama giderek onların etki alanına girdikleri kişilerdir. Meczup, deli ya da kusurlu görünürler. Bu yüzden de hep karşılarında gizlenen öfkenin hışmından korunurlar. Bugün adını bile bilmediğimiz birçok soytarı her alanda yeteneklerini dökmüşlerdir ortaya.

Rönesans yıllarında altın devirlerini yaşarlar ve Shakespeare onları efsaneye dönüştürür. Kendi gelişmesiyle birlikte, eserlerinde soytarıları da olgunlaşır, birer bilgeye dönüşürler. En muhteşemleri Kral Lear'in soytarıdır. Bir yerde şöyle der kralına soytarı:

– Akıllanmadan yaşlanmamalıydın.

Soytarılar, hakikatleri farklı biçimlerde söyleme yeteneğinde olan dönemlerinin en cesur insanlarıdır. Hakir görülme, beğenilmediklerinde, gözden düşüklerinde dövülme ve çeşitli cezalara çarpıtılırlar. Onlar birer, 'tokatlanan adam'dır bir anlamda. Sıkıntıları, dertleri hep sarayın dışında kalır, onları yaşayamaz, belli edemezler.

Sarayda sevilse de efendilerini eğlendiremediklerinde başlarına her şey gelebilir. Ferrara'nın sarayında Gonella şakadan idama mahkûm edilir, tam infaz sırasında başından aşağı bir kova su dökülür, ama bu kez kalp krizi Gonella'yı yaşamdan koparır.

Masasına oturur, not defterinden Gasset'in şu sözlerini tekrar okur:

"Eğer konuşmanın en çok sessizliklerden oluştuğunu fark etmeye başlamsak dil yetisi denen o harika gerçekliğin kökenine inemeyiz."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir gemiciyle konuşmalar...

Mehmet Güreli 25.10.2009

İyi yazılmış bir sayfada bütün sözcükler aynı yöne dönük olmalı. –R.L.Stevenson

Bir Sinbad filmiyle başlamıştı her şey.

Gemicinin bir hikâyesine dönmüştü hayatı, macera yüklü ve sevinçli. O da denizlere açıldı yıllar sonra, bir Conrad, Melville ya da London gibi ve durmadan yazdı. Faulkner'in dediği gibi, iyi bir yazarı hiçbir şey yok edemezdi, iyi bir yazarı değiştirecek tek şey ölümdü.

Seferden her döndüğünde, küçük evine kavuşmanın mutluluğunu yaşırdı.

Hep geride bir şeyler kalırdı, onun için, unutamadığı rüyalarını süsleyen, geçmiş bile diyemediği esintiler, nesneler.

Karaya ayak basmaya yakın kamarasında odasını, bahçede hamağında sallanırken de mavilikleri düşlerdi. İlk sabah horozunun sesiyle uyandığında, ancak o zaman artık evinde olduğunu düşünmeye başladı. Pencereyi açtığında portakal çiçeklerinin enfes kokuları dolardı içeriye.

Zaman yavaş yavaş geri gelirdi kısa bir süre sonra...

Yeni yolculuklar, yeni limanlar düşlerken yatağına uzanır, iyi ki evimdeyim, diye düşünürdü.

Bir Sinbad filmiyle başlamıştı her şey.

Böyle bir giriş okumuştı yıllar önce. Hayatının değişikliklerine de çok uyuyordu bu söz, onu kıyılara yakınlıyordu ve bir başlangıç olarak yıllar sonra sürekli hatırladığı bir cümleydi. Denize açıldığı ilk gün geldi gözünün önüne. Nereye gittiğini bilmeden, ne zaman varacağını kestiremeden çıkan bir yolculuktu. Zamanın mavi, düşlerin, hayallerin gri görüldüğü bir rüya gibi. Yeni olmanın zorluğuyla, bilinmeyenlerin çokluğunun birleştiği bir gemideydi artık.

Günler geçtikçe beklemeyi unutmuştu. Eğer bir limandan söz ediliyorsa varana kadar hayal etmeyi başkalarına bırakmıştı. Bir limana yaklaştıklarında neyi beklediğini bilmemek bile iyi geliyordu ona. Her gece ay ışığı olsun olmasın hayatın mucizelerle dolu olduğunu tekrarlıyordu kendine. Kabule hazırdım, diye yazmıştı not defterine. Hiçbir şey beklemeden...

İlk kitabını yayınladığında *The Paris Review*'da uzun bir söyleşi yapmışlardı onunla:

"Hava nasıl olursa olsun dolaşırdık nehir kıyısında, birkaç içki şişesini yanımıza alır, saatlerce konuşur, insanın kendini bir şeye adanmasının nasıl bir şey olduğunu keşfetmeye çalışırdık. Yazmaya karar verdiğimde uzun bir süre eve kapanmıştım. Kimse beni bulamıyordu, ben de kimseyi aramıyordum. Zamanla da herkesi unuttum sanki, biriktirdiğim para bitene kadar yazmalıydım. Tek düşüncem buydu. Faulkner'in dediği gibi, kâğıt ve kalem dünyalar kurmaya yeterdi. Sözler, kulağımda çınlıyordu:

Kâğıt ve kalem...

Bana yetecek kadar para biriktirmiş, sadece içimdeki sesi dinliyordum.

Uykumda bile bir ses, eserin bitene kadar sokağa bile çıkma diyordu..

Etkilendiğim o kadar çok şey vardı ki, bilmediğim şeylerden bile çok etkilendiğimi söylemek isterim. Adını bile bilmediğim çiçeklerin kokusu, anlamadığım dillerin müziği mesela.

Dolaştığım yerleri bulsam da o boşlukları hiç dolduramadım hayatımda. Neden gittiğimi hep bildiğimi sandım, ama dönüşler konusunda hala bir fikrim yok.

Marsilya'da bir cafede biriyle tanıştım bir gece. Sıkıntılı bir haldeydi, bana Arjantinli olduğunu söyledi, İngilizcesini çok kolay anlayabiliyordum. Ayrılırken bana bir kitap çıkarıp verdi, sol tarafı İspanyolca, sağ tarafı ise İngilizceydi. Çok güzel resimler vardı ayrıca kitapta. Gemiye döndüğümde okumaya çalıştım, tam anladığımı söyleyemem, ağdalı bir dille yazılmıştı, yüze yakın kelimenin altını çizdim, sabaha kadar sözlükle tekrar tekrar okudum. Sabaha karşı kendimi o kadar zinde hissediyordum ki, şaşırmışım. Birden not defterimi alıp güverteye çıktım, güneş kendini göstermeye hazırlanıyordu...

Bir saat sonra bitmişti hikâyem.

Nehir kıyısında onu son gördüğüm günden beri, diye başlamasını isterdim..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lucas'ın çantası

Mehmet Güreli 01.11.2009

Vera, Roma'da bir otelde geçirdiği altı ayın sonunda, bir sabah telefonla uyandı. Hemen hazırlandı ve aşağıya indi, karşısında, çok iyi tanıdığı Boris'in çocukluk arkadaşı Lucas'ı buldu.

Uzun zamandır Boris'ten haber alamamanın sıkıntısıyla gözlerine baktı genç adamın, Boris'in arkadaşının aydınlık yüzü içini ferahlattı, endişe verici bir şey olmamasına sevindi.

"Seni görmek ne güzel Lucas", dedi, sarıldılar birbirlerine ve bir süre öyle kaldılar.

"Bu mektup sana", dedi Lucas, "seni bekletmeye hiç niyetim yok..."

Vera, zarfı açarken çok sakın görünüyordu, yavaşça lobide bir koltuğa çöktü, okumaya başladı:

"Sevgili Vera,

Şimdi yazacaklarımı ne zaman okuyabileceğini bile bilmiyorum, hava hızla kararıyor, bir lambanın altında şapkamdan düşen su damlalarını seyrediyorum.

Zaman beni yutuyor, sana hiçbir şey anlatamadan ordan oraya sürüklenen, aynada kendine bakmaktan çekinen birine dönüştürüyor.

İzlerini şimdilik savaşın sildiği şapkalı bir adamın yazgısı bu...

Bir de senin için bir defterim var, gece gündüz yazıyorum, hatta bazı çizimler bile var içinde. Bir gün eline geçerse umarım hoşuna gider. Fritz'in durumuna benzemiyor hiçbir şey. Bizim için sadece iki renk hiç olmadı, bütün meselemiz fazlalıklarımızı bile birbirimize anlatacak koşulları yaşayamamış olmamız. Seni tanımış olmak Vera, doğru kelimeyi, rengi bulmuş olmak benim için.

Bu yazdıklarımın ne anlama geldiğini, tüm detaylarıyla ancak deftere yazabildim.

Kendimden birkaç satırla söz etmem gerekirse, kendi dünyasında ve hep birinin hayaliyle yaşıyor, onunla nefes alıyor, adımlarını onunla birlikte atıyor, nerede olduğunu bile bilmiyor. Bir gün yeniden biraraya geleceklerini düşünüyor sadece.

Her gece otelinde bir mum yakıyor.

Bütün gün Londra sokaklarında yağmur altında yürüdüm, sonra bir kafede sana yazmaya başladım. Ne kadar kolay olurdu, birden yanımda olduğunu hissettiğimi söylemek; sessizce senle konuşmaya başladım demek.

Her kelimedede sana dokunuyordu korkularım.

Neyi korurken, neyi kaybettiğimi yazamayacak kadar üşüyordum. Bir kez daha yanılmak için dua ettim, boş gözlerle etrafa bakındım. Hayat, geri geldi sanki.

Bir tebeşirle, masanın üzerine senin görüntünü çizdi bir el, belki de bıraktı, ellerime güç verdi, kahvemin karanlığından fırlayan mızrağın hızında bir aryaya dönüştü. Beklenmedik ve şaşırtıcı bir hızla gerçekleşti her şey.

Gözümün önünde ama yakalayamadığım bir hızda.

Tarihi kendi amaçları için yazdırmaya çalışanlardan kurtarmak, bütün çabam buydu,...

Bir defterle başlamak gerekiyordu...

Bizi takip eden mevsimlerin hızına ayak uyduramadık.

Doğrular bir senfoni gibi yazıldı defterime sadece.

Bahar, tarihsel hamlesini yapmak için bizi bekliyor, günahların yanına bile yaklaşmadan bataklıklardan sert bir rüzgârın gelmekte olduğunu haber veriyor.

Seni kaybettiğim noktada hep gece oluyor ve lanet olası budalalıkları yazmaktan parmaklarım şişiyor, seni kurtarıırken kendi korkumu unutuyorum.

Geceleri tek öğrendiğim şey, böceklerin hangi yöne gidebileceklerini kestirebilmemin imkânsızlığı.

Sana ulaşabileceğimi bile bilmiyorum.

Kapı her açıldığında yağmurun sesi yaklaşıyor seni bana.

Şimdi bir De Sica filmine gideceğim.

Elveda...

Boris"

Vera'nın gözleri dolmuştu, Lucas otelin önüne çıkmış, turluyordu. Vera dışarı çıktı:

"Nerede olduğunu sormayacağım Boris'in", dedi.

Lucas çantasını Vera'ya uzattı,

"İçinde sana ait bir defter var", dedi.

Vera, çantaya sımsıkı sarıldı, teşekkür etti...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fırtına ve çocuk...

Mehmet Güreli 08.11.2009

İnan bana, dürüst şüphede, yarım itikattan daha çok inanç vardır. –Tennyson

Arjantinli yayıncı Jorge Luis, bir sabah kapısının alışık olmadığı bir biçimde çalınmasıyla huzursuz oldu, kahvesini hızla masaya bıraktı, kapıya yöneldi, karşısında elinde bir dosyayla bir çocuğu buldu. Gelen Adrien'di.

"Sokak aralarında dolaşıyordu saatlerdir, sonra atının hıçkırığını, diz çöküşünü hissetti, yalnız kalmıştı.

Fırtına sonrasında tüm şehir sessizliğe gömülmüştü."

Böyle yazıyordu ilk sayfada.

İkinci sayfada bir kapının önünde oturmuş, korkmuş bir çocuğun yüzüyle karşılaşıyorduk.

Her yerde bir soğukluk, cansız bir mürekkep kokusu hissediliyordu; sayfaları çevirdikçe anlamlarını hemen çözmenin çok zor olduğu çizimler göze çarpıyordu.

Bir sayfada, bir el ölü bir atın gözünü kapatmıştı.

Sanki bir savaşın tasviriydi.

Uçmuş çatıların, insanların, atların çizimini getiren küçük komşusu Adrien'in korku dolu yüzünü hiçbir zaman unutmadığını söylüyordu.

Çizilen çocuk Adrien'di.

Bir yerlere şöyle yazmıştı yıllar sonra:

"Kapıyı çaldığında neyle karşılaşacağımı bilmeden öylece bekledim bir süre. Başından sular akıyordu Adrien'in, gözleri yuvalarından fırlamış, üşüyordu. Dosya hiç ıslanmamıştı, resimler çok iyi korunmuştu. Hemen

şöminenin başına oturdu çocuk, sanki hiç kuruyamayacak gibiydi.”

Bir utanç hikâyesi hâkimdi masalın içinde. Altı çizilirse, kelimededen söz edilmese de öyle ilerliyordu macera. Geniş bir arazide ilerleyen iki atı görüyorduk bir resimde, diğerinde odasında bunları düşleyen bir çocuk çizilmişti. Resimde bir karaltı gibi bir çocuk daha vardı ve onun yüzü belli olmuyordu.

Sanki gizleniyordu ve şöyle diyordu resmin altında:

“Müthiş yağmurla birlikte şehir ahalisinin fırtına zannettiği gözle görülür aldanmanın yarattığı yıpranma ya da yapay moleküllerin göçü, kendisi olamayan insanların çırpınışlarını yansıtıyordu.

Acı da olsa babalarının geri dönemeyeceğini simgeliyordu. Babaları nerede olduğunu bile bilemedikleri bir şehirden sesleniyordu onlara, yeniden kendine dönme şansının kalmadığını vurguluyordu. Başından neler geçtiğini de açıklamıyordu.

Nasılsa artık başka biri olmuştu; çocuklarının karşısına yeni haliyle çıkmayı göze alamadığından saklanmayı seçiyordu.

Masalın içinde insanın kendini bırakmaması gerektiği vurgulanıyordu sık sık; babanın değişimi de fiziksel olarak, çizilmiş masalarının üzerindeki iki resimde belirtiliyordu. Çocuklara iki farklı kişi bakıyordu sanki uzaklardan. Babalarındaki korku dolu bakışların ne ifade ettiğini hikâyedeki çocuklardan hiçbiri bilmiyordu.

Zaten masal çocuklar için yazılmamıştı.”

Jorge Luis, dosyayı kapatıyor, çocuğa hiçbir şey sormuyor, masasında okumayı yarım bıraktığı metne dönüyor:

Eğer bir başka yol olduğunu bilebilseydi?

Köprüyü geçiyor hızlı adımlarla, başı hep yukarda, bir meşe ağacı gibi görüyor kendini. Rüzgârdan başını eğen sazın ayakta kalmasına pek aldırıyor, yanından geçiyor, sonrasını bilmiyor ve nasıl yazıldığını artık çok iyi bildiği tarihin herhangi bir sayfasına bile tahammül edemediğini düşünüyor.

Gözleri ıslak, elleri bağlı, sıra acıya geldiğinde zihnin çabuk öğreneceğini düşünüyor...

Onun için yazılmış yazıları koyuyorlar önüne. İlk başlarda pek aldırıyor, önce cevap vermeyi küçümsediğinden mi nedir, inceler gibi öylece bakıyor cümlelere. Dışarıdan sesler geliyor kulağına, “saf biri gibi duruyor, sakın aldanmayın...”, diyor biri.

Odadakiler ellerini çözüyorlar, sürekli yüzüne bakıyorlar konuşmadan, belli ki dışarıda konuşulanları duymasını istiyorlar.

“Duyduklarım hiç ilgimi çekmiyor, ben hep edebiyattan söz etmek isterim”, diyor. Odadaki sessizlik sürüyor.

“Joseph Conrad’ın haritalar için söyledikleri beyin için de geçerlidir. En ilginç yerler boş alanlardır, zira değişecek olan bunlardır”, diyor ve ayağa kalkıyor ve ağır adımlarla kapıdan çıkıp gidiyor.

Odada yine kimse konuşmuyor, dışarıdaki sesler de kesiliyor birden. İçlerinden biri pencereye doğru ilerliyor, birden geri dönüyor, bir şey söylemek istiyor, konuşamıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eski bir bina...

Mehmet Güreli 15.11.2009

Kara bulutlar arasından sızan cılız ışığın etkisiz süzülüşü, not defterinin sarı sayfalarından birine çizdiği binanın camlarında bile zar zor fark ediliyordu. Kiremitleri çizmeye başlamıştı ki iskeleye yanaştı vapur, gözlüğünü çıkardı, defteri çantasına koydu.

Ara sokağa saptığında, içindeki ses onu çok iyi bildiği bir yöne doğru sürüklüyordu, yıllardır gitmediği ama bir türlü unutamadığı, anılarını kimseyle paylaşmadığı bir yere... Durdu, sanki yanlış bir sokağa sapmıştı, burada bu dükkânın olmaması gerekir, diye düşündü, ama bina onu yanıltmıyordu. Taşları tanıdı.

Vapurda ona yan gözle baktığını hissettiği bir kız geldi aklına birden. Binaya tam adımını atacaktı ki kızın ona sanki, girme bir daha buraya, der gibi yüzüne baktığını gördü. Kızın telaşlı, endişeli gözleri bir şeyler anlatmak istiyordu.

Onu buraya sürükleyen duygunun ne olduğunu ise hiç bilmiyordu. Kızı da hayatında ilk kez görmüştü.

Belki ilk işe başladığı yer gözünde tütüyordu Eyüb'ün ya da adını koyamadığı bir duygu.

Saklı kalmış, açılmamış bir sandıkta unutulmuş bir his onu yanına çağırıyordu. Konuşmak istiyordu onunla.

Birden göğsünde o güne kadar hiç duymadığı bir ağrıya duvara yaslandı. Kıpırdayamadı bir süre, kimseyle paylaşmak istemediği bir andı. Biraz soluklandı, ağır adımlarla binaya doğru ilerledi, birden durdu, çok heyecanlıydı, sigara paketine el attı, sonra vazgeçti, derin bir nefes aldı, merdivenleri çıkmaya başladı. Boya kokuyordu her yer, ikinci katta bir kapının önünde durdu, yine bir nefes aldı, yavaşça kapıyı tıklattı, odadan ses gelmiyordu. Açtı kapıyı.

Kızın gözleri onu izliyordu, yine kuşku dolu ve tedirgindi, ama içeride kimse yoktu. Bu, beklemediği bir şey değildi ama burada ne kadar beklemesi gerektiğini de kestiremiyordu. Koltuğa oturup, etrafı seyrederken kızın görüntüsü de karşısında belirivermişti. Ona öyle bir bakıyordu ki Eyüb de uzun süre gözlerini ondan alamadı. İnanmak istemiyordu ama kız kendinden çok emin konuşmaya başladı: "Yıllar önce çok önem verdiğim biriyle siz bu odada beraber çalışmıştınız, ama özellikle buraya gelmenizi istemedim ben. İçimde hep geçmişten kalan bir korkuyu taşıyordum.

Bunu sizin benden daha iyi bildiğinizi düşünüyordum önce, ama sonra anladım ki nasıl bilmiyorum, sizin sanki her şeyi unuttuğunuzu fark ettim vapurda, belki de unutmuş görünmek istediğinizi demem gerekiyor.

Size her şeyi benim hatırlatmam mı gerekiyordu yoksa susmam mı? Hiç bilmiyorum.

Soracak kimsem de yoktu, konuşacak kimsem de. Peşinize düşüp size bazı ipuçlarını sunmam gerekiyordu.

Gözlerim ne yazık ki her şeyi izah etmeye yetmiyor. Bağırمام şart, yaralarınızı göstermem de, hatta ezberlediğim mektuplarınızı da size tekrarlamalı, yüksek sesle okumalıyım.

O kadının da zamanla eridiğini size nasıl anlatabilirim ki?

Acılarıyla düşünmeye alışmıştı o. Bu dergide şiirleriyle size ait bir yaşamın içine saklanmıştı. Ona göre yaptığı iş bir tür seslenme ya da feryattı. Bir gün şöyle demişti: 'O hiç konuşmayacak ama her adımında sen her sesin ne anlama geldiğini anlayacaksın. Yaptığı şeylerin önemsiz olduğunu söyleyecek, senin için ayıracak zamanı olmadığını fısıldayacak, ama seni her zaman düşündüğünü yalnız sen bileceksin.' O, benim annemdi."

Eyüb, bu sözleri dinlerken, gözleri dolu dolu duvarda asılı bir resme öyle bakakalmıştı. Söyleyecek çok sözü olduğunu düşünüyordu yine, ama sadece o kadar.

Odada bir saat kadar daha öylece kaldı, vapura bindiğinde defterini açtı, yazmaya başladı:"Vapurdayım, sis düdükleri beynimde uçuşan sesleri bastırıyor. Nereye gitsem sen oradasın..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Garip bir yolculuk...

Mehmet Güreli 22.11.2009

Monica, çift katlı otobüste, güneşin tutulduğu gün doğduğu kente giden bir kadının anılarını okurken, ilk kez mesleğindeki çöküşün tüm boyutlarını atlayarak yeni bir sayfa açması gerektiğini düşündü. Bu arada gözleri hafifçe kapanırken, başını yanındaki koltukta oturan adamın omzuna bırakıverdi. Hava kararmaya başlamıştı ve romanın atmosferine belki de en uygun saattti.

Hayalinde uçuşanlar, okuduğu anıların ne ifade ettiği, yazarı Anna'nın onu nereye götüreceğinden çok, kendi yolculuğuyla ilgiliydi. Benzerlikler onu ürkütüyordu.

Bir sayfa sonra yaşanacakları görür gibi kitabı kapatıp, yummuştı gözlerini. Sanki okuyacaklarını bildiğinden emindi, anıların kurgusal niteliğini düşünmek bile istemedi.

Ateşler içinde yananları görüyordu düşünde. İçlerinden biri ona doğru ilerliyordu: "Ben Anna, evime dönüp elinde tuttuğun kitabı yazacağım..." ve dumanlar her yanı sardığında her yönden esen rüzgâr kızıl saçlarını tutuşturuyordu. Önce elleri düşüyordu toprağa, sonra onu göremiyordu.

“Bir faciayı yaşamış biri nasıl yazabilir ki?” diyordu biri düşünde Anna’ya. Anna da; “Bir fidana anlatırsın her şeyi, gömersin toprağa ve beklersin, yağmurlar yağar, güneş açar, zamanı gelince dökülür kelimeler birer birer sayfalara, yolculuk baslar...”

Kazayı görüyordu. Bir otobüsün uçurumdan yuvarlanışını.

Bunu, biraz geç te olsa, Anna’ya birinin anlatması gerekiyordu. İçinden bir ses, anıları anlatanın Anna olamayacağını söylese bile, tecrübe, temel gerilimlerden ustalıklı kaçınmamız gerektiğini, oyun ve zenginlik ekseninde uçurum kenarında yürümemiz gerektiğini dikte ediyordu.

Bir ses duyuyordu...

Evine dönemeyen Anna’ydı bu.

Durmadan yazıyordu rüyasında...

Birden uyandı Monica...

Otobüs sessizdi, yanındaki adam hâlâ uyuyordu...

Tam kitabını okumaya devam edecekti ki otobüs bir tesisin önünde duruverdi, yarım saat burada kalacaklardı. Monica, çantasını aldı, yanındaki adamı hafifçe dürterek, “mola verildi, belki bilmek istersiniz,” dedi. Ağır bir uykudan uyanan adam, boğuk bir sesle teşekkür etti.

Hava çok soğuktu, Monica bir kahve alıp cam kenarında bir yere oturdu, biraz sonra adamın da otobüsten indiğini gördü.

“Karsınıza oturabilir miyim?”, dedi, adam.

“Tabii, böyle işletmelerin yeri kalitesinin önüne geçer daima, bir dağın eteklerinde bizi donmaktan kurtarırlar, hayata döndürürler, bazen de sıkıntımızı birkaç dakikalığına üzerimizden alır, yolculuktan düşerler. Ne dersiniz, haksız mıyım? Her yerde, her zaman bunları duyarım...”

“Ne okuyorsunuz?, Anna’nın anıları, daha başındasınız demek... Bitirmiş olsaydınız, size bir şeylerden söz edebilirdim, ama şimdi çok zor. Babamın doğduğu kentte geçiyor bazı bölümler, benim hiç bilmediğim, ilk kez gittiğim bir yer. Anna’nın seyahate çıkmadan yazdığı yer. Durduğu yer de tam burası, size bunları anlattığım yer.”

“Oraya hiç gidemediğini bilerek okumak çok zor olacak, ama kazayı da gördüğüme göre...”

“Hangi kazadan söz ediyorsunuz?”

“Anılarındaki kazadan tabii...”

“Öyle bir bölüm yok ki kitapta...”

“Belki düşlerim beni yanıltıyor; kazanın kitapta olduğunu düşünüyorum, korkuyorum ve Anna’nın her satırında bir ürperti içimi sarıyor, sanki beni uyarıyor...”

“Bilemem, Anna’nın kitabı beni hep çocukluğuma tasımıştır. Şimdi de oralarda dolaşacağım için çok heyecanlıyım, siz de mi oraya gidiyorsunuz?”

“Evet, ama sadece iki günlüğüne, şimdi ise bu geziyi burada kesmek istiyorum, içimde kötü bir his var, bu otobüsle devam etmek istemiyorum, size de şunu söylemek isterim ki siz de binmeyin, başka bir otobüsle gidersiniz.

Lütfen vazgeçin, erteleyin...”

“Hayır, ben gitmek zorundayım...”

Adam, masadan kalktı, ağır adımlarla otobüse doğru yürüdü, yol arkadaşının koltuğuna oturdu.

Monica, pencereden otobüsün gidişini izlerken bir kahve daha almak için yerinden kalktı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kırmızı balıklar...

Mehmet Güreli 29.11.2009

Boris öyle bir düşünceye ulaşmıştı ki birçok tarihi kişiliği artık hikâyeleştirmeye başlamıştı. En çok da Stefan Zweig’dan etkilenmişti.

Yapıtları arasında dikkati çeken Samuel de başlı başına bir roman ya da tarihî çağrışımları olan bir anı kitabı olarak düşünülebilirdi.

Boris, ayrı bir deftere yazmıştı bu özel kitabı...

Henüz tanımadığımız Samuel, diye yazmıştı Boris. Anılarını iki cilt olarak tasarlamıştı.

Şöyle başlıyordu kitap:

Beni unutmuş gibiydiler odada. Aralarında bulunmaktan hiç hoşnut değildim. Çalışmalara biraz ara verdiklerini sandığım bir anda, bir de gördüm ki hepsi uyuyordu masanın başında.

Bedrufi’nin tüm yapıtlarını gözden geçiren kurul üyeleri, aylar süren çalışmalar sonucunda bazı bölümleri yeniden yazdılar, sonra da basılamaz kararını verdiler. Yapacak hiçbir şey yoktu.

Baharın ilk günleri...

Bir masala başlar gibi sevinçle bahçede dolaşıyordum, ceviz ağaçlarıyla çevrilmiş havuzun kenarından geçerken kırmızı balıklardan üçünün bir dans gösterisi yapar gibi bana doğru geldiklerini gördüm. Öyle ahenkli, öyle ritmik bir yüzüşleri vardı ki gözlerimi ayıramadım uzun süre. Dikkatlice onları seyrediyordum, bir gölge düştü üstlerine, bir anda karşı karşıya geldiğim yüzümün aksi beni ürküttü; sendeledim, kendimi bir banka bıraktım, yorgun balıklarla hayallere daldım...

Bir dizi masal kahramanı canlandı beynimin hücrelerinde, beni geçmişe götürdüler, ama küçük kırmızı yaratıklar hep öne geçiyordu hayatımda, onları hiç unutamiyordum.

Çok iddialı sayılmazsa, yanlış anlamaları sorgulayan bir dünya özlemiyle, suya ayaklarını değdirmeye çalışan, adını bile bilmediğim o çocuk için aktarmalıyım bir şeyleri...

En sonunda düşlerim dağılıyor, ellerim soğuyor.

Uyandırıyor beni dişi örümcek.

Kendi çizgimin içine çekiyor dalgalar, bulanık sular, dosyaları, binlerce kâğıdı mürekkepleriyle birlikte sürüklüyor. Ne hareketleri dansa benziyor, ne de renkleri kırmızıya. Benzemek istiyorlar, ama nafile.

Çocuğun hikâyesi kalıyor bir tek geride.

Suların içinde duyulmayı bekleyen bir çığlık, ellerin arasından sıyrılmaya çalışıyor.

Sesler, bahçenin duvarlarına ulaşamıyor bile.

Tuğlalar sararıyor zamanla...

Temizlenmiş, üstleri çizilmiş önyargılar, yönlendirilmeye muhtaç duygular, kendini göstermeye yarayacak tezler, aranan dış simgeler ve evlere doldurulmuş gereksiz eşyalar, tozlu fotoğraf albümleri...

Elini tuttu sevgilisinin, akademinin dev kapısına yazılmış çeşit çeşit sloganlar arasında "ilk bakışta gözüme çarpanlardan sadece birkaçı bunlar" dedi.

Yaşamın her sayfası sarı duvarlarda yaşıyordu.

...

Boris, perdelerden sızan ışınlarla sabaha kadar uyumadığı bir gecenin daha sonuna vardığını üzülerek fark etti. Çalışmalarına birkaç saat ara vermek bile onu üzüyordu. Yazdıklarını tekrar gözden geçirirken, notları da defterlere sığamayacak kadar çoğalıyordu.

Yine not defterinin sihrine dalmıştı.

Yazdıklarından birilerinin rahatsız olacağını, Samuel'in anlattığı çocuğun boğuluşunu düşündü tekrar.

Zaman zaman yazdıklarını yayımlayamayacağı aklına geliyor ve hafifçe ürküyor. Sonra yazmış olduğu için seviniyor, bir gün iyi birilerinin eline geçer diye düşünüyor.

Ve sonunda her söylediğimiz şarkı, bize daha önce hiç rastlamamış bir şiirden kopup gelmiş olabilir. En azından duygusunu yollamıştır sessizce.

Anlamadığımız her şey, diyordu Bedrufi, bir öncesinde çözemediğimiz bir problemten arta kalandır. Yakaladığımız anlık sevinç de, yitirdiğimiz şeylerin toplamı sayılamaz. Hatta zerresi bile değildir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Manuel'in hikâyesi...

Mehmet Güreli 06.12.2009

Özlem, tutku ve öfkeyle inerdi merdivenleri, çantasını sırtladığı gibi atardı kendini dağlara ve günlerce bata çıka yürürdü karlar üzerinde. Yamaçlardan yükseklerle çıktıkça, tarihin puslu anıları çarpardı yüzüne, Narciso Yepes'in gitarı eşliğinde Lorca şehrine götürürdü onu, ama artık o, eski günlere, bu çocukluğunun geçtiği yere asla geri dönemezdi. Bir sürgündü, bir kaçak.

Pirenelerin aşılmaz büyüyle karıştı her şey. Ve bütün bu olanlar, özellikler, tarihe karlar üzerinde tersten yürüyen o adamı birilerinin korktuğu, bazılarının da umut kaynağı haline getirmişti.

Manuel, yirmi yıldır Fransa'da, İspanya'ya çok yakın bir bölgede yaşıyordu. Sürgüne yollanmıştı, ama o birçok kereler gizlice İspanya'ya geçmiş, birkaç banka soygunu gerçekleştirmiş, Franco'nun muhafızları için en tehlikeli kişilerden biri olmuştu. Pes etmeyen biriydi ve yakalanamadığı için de arkasında yeni bir kin, öfke biriktiriyordu.

Sanki yenilmiş bir savaşçı, bir sürgün değil de bir efsaneye dönüşmüştü yıllar içinde. Karşısında da onu bir türlü köşeye kıştırılamayan Yüzbaşı Vinolas vardı. O da bir tek şey için yaşıyordu, Manuel'i yok etmek.

Bir gün Manuel'in annesi Pilar'ın ağır hasta olduğu söylentisi yayıldı kasabada. Vinolas için gün doğmuştu, kadını evinden aldırıp hastaneye yerleştirme emrini verdi ve Manuel'in, annesini görmeye geleceğinden emin, her yere adamlarını yerleştirip beklemeye koyuldu.

Manuel, kasabanın meydanına bakan çatı katında eski dostu Pedro'yla şaraplarını yudumluyorlardı. Kafaları biraz karıştı, Manuel, annesiyle ilgili son bilgileri kaçakçı dostları Carlos'tan alacaklarını söylüyordu:

"Carlos, bize her şeyi anlatır, ben de ne yapacağıma o zaman veririm."

"Vinolas, annenin hastalığını kullanmak isteyecektir. Senin döneceğinden emin olduğumu hissediyorum. Ayrıca

yeğenim Paco'nun tanıklığına da kulak vermelisin. Paco, Carlos'u babasını öldüren muhafızlarla birlikte gördüğünü söylüyor. Yanılmış olabilir mi sence?"

"Evet, Pedro", dedi Manuel, "Paco bence de yanılmıyor olabilir ama ben emin olmalıyım, Carlos'u beklemeliyiz."

Kapının vurulması bir anda gecenin sessizliğini bozdu. İki eski dost birbirlerine baktılar, Manuel kapıya doğru yöneldi. Karşısında hiç tanımadığı bir adam duruyordu, bir rahip.

"Ben, Francisco", diye tanıttı kendini. "Anneniz Pilar gönderdi beni, bir tuzaktan bahsetti, size iletmemi, gelmemeniz gerektiğini söyledi ve kollarımda son nefesini verdi."

Manuel, durdu, sonra elini şişeye uzattı, "Biraz şarap ister misiniz sayın rahip?", dedi.

Konuşmaya başladılar, Manuel, lafın arasında, "Nerelisiniz" diye sordu. Francisco, Lorcalı olduğunu söyleyince Manuel'in gözleri parladı, geçmişe uzandı, Lorca kalesindeki arkadaşlarıyla oyunları, çocukluğu ve sevgili annesi gözlerinin önüne geldi, rahip tam kalkmak için müsaade isteyecekti ki, kapı tekrar çaldı.

Manuel, rahibi yan odaya aldı, "ben çağırmadan gelmeyin", dedi ve hızla kapıya yöneldi.

Gelen Carlos'tu. Yavaş hareketlerle masaya oturdu, Pedro ona da bir bardak uzattı. Manuel:

"Çok çabuk döndün, annem nasıl", diye sordu.

"İyi değil, fazla zamanı kalmadı gibi, hemen yola çıkmalıyız."

Manuel, Pedro'ya döndü: "Silahları alıp gidiyorum", dedi. Carlos'a "Sen önden git etrafı kontrol et."

Vedalaştılar, Manuel, şehre vardığında sessizliğin ürkütücü boşluğu hemen hissediliyordu. Bir uğursuzluk duvarlardan üzerine doğru geliyor gibiydi; pusunun hastanenin her yanında olduğunu hemen sezdi. Bir binanın kapısını ustaca açtı, merdivenleri tırmanıp çatıya çıktı, silahını çıkardı, beklemeye koyuldu. Karşı binaları izlemeye başladı, pencerelere yaklaşan karaltıları seçmeye çalıştı. Birden Vinolas'ı tanıdı bir pencerede ve yanında Carlos'u gördü. Dürbünlü tüfeğini pencereye doğrulttu ve ateş etti.

Alnından vurulan Carlos, Vinolas'ın kucağına yığıldı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yolculuk...

Mehmet Gürelî 13.12.2009

Kamarasında, Stevenson'ın Define Adası kitabını okurken görüyordu kendini.

Yıllar önceye yaptığı bir yolculuktan bu. Kimseyle bir şeyler paylaşamadığı zamanlar geliyordu gözünün önüne.

Kumsalda üşüyor, gözlerini ayıramıyordu gemilerden.

Bir Mayıs günü kırılganlık yoktu gidişinde, istemeden veda etmişti sessizce.

Denizlere açılmayı hayal eden bir çocuk, dalgaların sesleriyle uyumlu, bilmediği bir gemiye doğru uzaklaşıyordu sahilden.

Tabii haritada adalara çarpıyordu kalbi ilk seferde, gülüyordu halatların üzerinde tayfalar.

İlk yolculuğun heyecanını, seçiminin ona neler hazırladığını hesaba katmadan her şeyi göze alışı birleştiriyordu zaman.

Kare kare çekiyordu kürekleri, yorulmuyordu kolları. Merdivenlerden çıkarken bir Nat King Cole şarkısı bekliyordu güvertede.

Fısıldıyordu, sen de benim gibisin, derinlerde sen de benim gibisin...

Sandal dönüyordu.

Kitabına gömüldüğü anlar yansiyordu camlardan.

Ve yağmur tanelerinin pencereye ilk düştüğü saniye, yastığının altına bıraktığı, bir türlü kopamadığı bir hazineyi bulduğu sayfalarda yaşıyordu.

Bir selam bile veremeden geçtiği liman kentleri, kaptandan her gece dinlediği maceraların burukluğu ile bütünleşiyordu.

Maria'nın her seferinde bir şarap kadehine bıraktığı gözyaşları da cabası...

Derinlerde sen de benim gibisin.

Tüm çocukluğunun sevinçlerini düşünmeye başladığında, bir kadın özellikle düşlerinde onu sıkça ziyarete geliyordu. Merdivenden süzülüyordu yavaşça, kapıyı açıyor ve hızlı adımlarla yanına geliyordu.

Onla her zaman çok kısa görüşüyor, kadın ona bazı yiyecekler sunuyor ve her görüldüğünde bir kitap bırakıp gidiyordu.

Bir türlü adını söyleyemiyor, ama bir benzerlik var, diyordu. Tadını bir türlü hatırlayamadığı her şeyde olduğu gibi, hatta bazen farklı bulduğuna yemin edeceği Marsilya'daki o küçük cafede yediği peynirde bile.

En azından ışıkların yüzüne bıraktığı o korkunç nağmelerin hüznünde görülebilir o izler. Bir yara gibi olmasa da, belirgin, kazınmış hücrelerine.

Yeni bir gün mü doğuyor şimdi?

En beklenmedik saatte, geç vakitte.

Bıçağını görmek arzusuyla, en az yüz kez bileklerini kestiğin dakkalar, kaybetmesi gereken büyük bir iyilik sunuyor masalarda. Deneylerimiz bizi alıp götürüyor dudaklardan uzaklara.

Sabah olduğunda yazmaya başlıyordu.

Jack, Herman ya da Joseph oluyordu kalemi.

Stevenson'un adasındaki büyüden söz ediyordu kelimeler.

O çocuğun gölgesinde nefes alıp veriyordu adalar.

Bir canlı olmanın kutsallığını hissedemeyenler için çalışıyordu tamtamlar. Reçele bulanmıştı kedi...

Geminin bir köşesinde öylece oturmuş, güneşin batışını seyrediyordu.

Gerçeğin titreşimlerine inanmak zordu artık onun için, yüzüne vuran ışıkla okyanusun ortasında kendini sulara bırakmış, nefes almanın denize açılmakla aynı anlama geldiğini tekrarlıyordu.

Oturduğu yerde dikmişti gözlerini takvime, evden deniz de görülüyordu. Bazen evini gözlüyordu düşleri, bazı geceler limanları.

Işıklar da benziyordu karanlıkta birbirine, kol kola dolaşan gölgeler de...

Her yürüyüşünde sayıyordu adımlarını, yağmur ulaşmıştı kıyıya. Islak kaldırımlara karşı koyamıyordu

Bunu her akşam yapmaya çalışıyordu.

Jean, bir yerde, yaşadığı dönemde bir yeri olmadığı için kaybedenlerden söz ediyordu. Ayrıca sormuyor, kesin bir dille ifade ediyordu: "Sadece senden söz etmiyorum, bütün kayıp çizgilerden bahsediyorum. Eğri, düz ya da yoldan çıkmış ne varsa... Hepsini toplamak istiyorum yola çıkmadan önce. Pencereden gemilere bakıyorum..."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Garip bir ziyaretçi...

Mehmet Güreli 20.12.2009

Artık pek sesi çıkmayan eski, tanıdık bir çingirak karşılamıştı onu.

Hem de öyle bir anda ki rastgele amaçsızca sokak sokak dolaşırken. Adımları onu eski yaşadığı yere bir mıknaş gibi çekmişti.

Kendini yıllarca top koşturduğu, kaldırımlarında dokuztaş, sessiz sinema oynadıkları hiç unutamadığı sokakta buldu kendini.

Sokağa girer girmez, çevresine daha dikkatli bakmasına rağmen, tanıdık kimseler yoktu görünürde.

Aradığı biri olsa da, kapısını çalıp çalamayacağını bilmiyordu. Hatta nasıl karşılanacağını da.

Yolun sonuna doğru yürümeye devam etti, eski evlerinin yıkılmamış olduğunu görünce çok heyecanlandı, defterleri geldi gözünün önüne.

Ağaçların gölgeleriyle canlanıyordu her şey, kanayan diz kapakları, kırmızı güller, boş arsalar, rayların kıvrımları, denize kaçan toplar ve tarantulanın bir benzeri tek tek sahne alıyordu.

Vahit Bey'in udu başlıyordu önce, sonra Fatma Hanım'ın gönül şarkıları...

Akıyordu önünde zaman...

Bahçenin duvarından kapıya yaklaştıkça, sayfalar, adımlarına yol gösteriyor, silik, biçare panjurlar eski renklerine kavuşuyorlardı.

Kapıdan usulca girmişti, belleğinde belki de en çok yer etmiş, duvardan süzülen, odasının bir rengi saydığı, ondan hiç kaçmayan semenderi arıyordu gözleri.

Bahçenin kapısını hafifçe araladı, adımları toprağa her dokunuşunda bir zamanı yaşatıyordu ona, bıraktığı izler bir oyun getiriyordu aklına. Kuşların cıvıltıları eşliğinde biber kokuları yayılıyordu etrafa. Domatesler de köftelere yanaşıyordu geceleri ve tren sisler içinden ağaçları selamlıyordu.

Yaz geceleri böyleydi o zamanlar.

Ve sık sık Del Shannon çalardı radyolar o sıralar.

Fransız komşuları Jacques, Poe okurdu, Baudelaire'in çevirisinden.

Evde kimse yoktu, bundan emindi, ama karşısına biri çıksa, sadece, "ben eskiden burada otururdum" demekle yetinecekti. Sonrası ne gösterir, bilemezdi.

Ona göre korkacak bir şey de yoktu.

Yıllarca oturduğu eve on yıl sonra ilk kez geliyordu.

Böyle bir şeyin şimdiye kadar hiç aklına gelmemiş olmasına hayıflandı.

Zili uzun uzun çaldı ve mutfak kapısından içeri süzüldü.

Sessizce zamana uzandığında en çok bahçeyi tekrar görmek istediğini, geçmişini bu ağaçların yanında bıraktığını söyleyecekti bir çırpıda kendine. Sanki o duyguyu tekrar yaşayacağından emindi şimdi.

Havuz boştu ve güllerden eser yoktu.

Panjurlar kırık dökük, düşmemek için direniyorlardı.

Ama az da olsa evin mütevazı görünümü eski halini hala koruyordu.

Acaba şimdi kimler yaşıyordu burada, onlarla konuşsa ona ne anlatırlardı?

Onun anlatacaklarını dinlerler miydi?

Koridoru geçerken heyecanını çoktan üzerinden atmış, kendini yine evindeymiş gibi hissediyordu.

Salona girdiğinde ise her şey uçuverdi birden. Sanki perdelerin renkleri ya da koltukların duruşu küçültüyordu alanı. Başka bir evde gibiydi, masa bahçeye itiyordu onu, belki de sürüklüyordu. Mekândan kendini dışarı atmak, kaçmak istiyordu.

Bir süre daha bahçede dolaştı, sonra sıkıldı, eskiden yaşadığı ev de olsa, izinsiz girmemesi gerektiğini düşündü.

Hava kararırken yine sokaklardaydı...

Evine vardığında, küçük bir yolculuktan dönmüş gibi, masasına oturdu, daldı gitti.

Ertesi sabah eski evde, Volt, telefonun çalmasıyla hiç istifini bozmadan Dor'a, "sen bakar mısın," dedi.

Düşündüğü, odanın içinde her geçen gün biraz daha büyüyen semenderden hiç söz etmemekti. Bir nedeni olduğunu da düşünmüyordu, ama bu konuda Dor'la bir şey paylaşmak niyetinde değildi ya da bize öyle aktarılmıştı.

Kahvesini aldı, bahçeye çıktı ve yabancı ayak izlerini hemen fark etti, ama pek umursamadı ve bundan da kimseye hiç söz etmedi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuzey rüzgârlarını bekleyen kadın...

Mehmet Güreli 27.12.2009

Kılıç değilsin ama, bu ölçüsüz yaralar ne? Davul değilsin; şu gürültüler ne oluyor? –Nizami

Tanrım, onları bağışla, ne yaptıklarını biliyorlar çünkü! –Karl Kraus

Graham bir kitabında, "Yemin ederim ki eğer yaşadığını görürsem, senin hayatta kalman uğruna her şeyden, hatta senden bile vazgeçmeye hazırım..." diye yazmıştı.

Vera, günlerdir bu cümleyle yaşıyordu...

Eğer Boris'in hayatında bilmediği bir şey varsa yaşamasından önemli olamazdı. İçini kemiren, haber alamadığı her şey, onun varlığıyla kıyaslanamazdı bile.

Boris'in yaşamasına karşılık rahatlıkla her şeyi bırakabileceğini düşünmek, canını çok sıkıyordu.

Böyle bir olasılığı aklından geçirmek, kendi durumunu değerlendirmesiyle, birçok cephede savaşma tanımına uygun düşüyor, onu yalnızlığından kurtarıyordu.

Ama her sabah uyandığında yanı başında beliren bu ihtimal, beynini kemiren tercih, yine de onu rahatsız ediyordu.

Hayata tutunma söz konusu olduğunda ise, diplerden, umudun mahzenlerinden esen rüzgârlar ona yardımcı oluyor, nefes almasını, harekete geçmesini sağlıyordu.

Savaşın yarattığı camsız, ölü binaların varlığı her yanı kaplamıştı.

Harabeler içinde yaşamak, tedirginliklerle, acılarla bezenmiş bir ömre bir tehdit unsuru olarak geri dönüyor, her gece duvarları sarsıyordu.

Taşların arasında uzanmış hikâyelerle birlikte dolaşırken, üzerinden atamadığı bir ağırlıkla, kendini dar Cenova sokaklarının karanlığında uzun süredir yanmayı bekleyen bir mum gibi hissediyordu.

Yaşama karşı ayrılık, savaşın, şeytanla yaymaya çalıştığı binlerce antlaşmadan sadece biriydi.

Bir yanda, o verilmiş sözün büyü ve kutsallığına hayranlık, bir yanda yerine getireceğinden emin olmadığı, bir büyük jeste duyulan korku vardı.

Harabelerde okunan bir tarih...

Ama endişeleri tüm benliğini sardığında, artık kilisenin duvarlarının dibinde dolaşmak yerine içeri süzülüyordu.

O kutsal anlaşılmaya ihtiyacı olduğunu, yakın durduğunu, ancak bu yolla ona kavuşabileceğine kendini inandırmaya çalışıyordu.

Sadece onun hayatta kalmış olmasını dilerken, her gece aynı duayı ediyordu.

Umursamaz, uzun yıllar çarpıyordu yüzüne. O beklenmedik anda yakalandığı rüzgar gibi esiyordu odada. Engelleyemediği kötü duygular o saniyelerde yokluyor, adımlarını şaşırtıyor, aklını başka şehirlerin gettolarına gömüyordu.

Boris'i bir daha göremeyeceğine inanmak istemiyordu.

Sokaklarda ona rastlamak umuduyla durmadan dolaşıyordu.

Gizlemiyordu yorgunluğunu geceler...

Bir tek umudunu yitirdiğinden söz etmiyordu...

Ve savaş sona erdi bir sabah.

Kuşların cıvıltıları gözyaşlarıyla, kahkahalarla buluşup radyolardan önce ulaştı Cenova'ya...

Bir haber alabilmek için bir kez daha attı kendini sokaklara...

Karamsarlığını biraz olsun azaltan bir bahar günü sokakta yalnız başına yürüyor, kendi kendine konuşuyordu yüksek sesle. Çevresine bakıyor, herkesin ona bir şeyler söylemeye hazırlandığını düşünmek istiyordu.

Boris'in yaşadığını duymak istiyor, yine aynı yerlerde dolaşıyordu akşama kadar.

Otele başka bir Vera olarak dönüyor, yorgunluğunu hissetmiyordu bile...

Vera, Cenova'da kaldığı otelin odasında karışık duygular içinde uyanmıştı.

Aynaya baktığında yüzündeki çizgilerin kaybolduğunu görüyordu rüyasında...

Siyah bir gölge, çevresindeki lambalardan habersiz, kaldırımların toz bulutlarından kurtarıyor kendini, geniş bir sokağa iniyor. Merdivenleri hızla tırmanıyor, artık dekor olmaktan çıkmış iskemleye oturmuş yüzü görünmeyen birinin fısıldadığı, tılsımlı, unutulmuş ve kimseye ait olmayan bir kelimeye yöneliyor.

Duvar da yine aynı kelime karşımıza çıkıyor.

Okuyor, ama ne olduğunu aklında tutamıyor bir türlü.

Uzun bir yolculuğa çıkmış gibi, başka bir sabah da yine aynı mekânda uyanabileceğini düşünüyor.

Tren çok yavaş ilerliyor.

İstasyonların birinde, fırtınanın iyi bir başlangıç, kötülüğün abartılmış ciddiyet, mabede ulaşmanın cesaret olduğuna dair bir yazıya takılıyor gözü.

Kendi anlatımının heybetinden kaçan insanlar geliyor aklına...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuzey rüzgârlarını bekleyen kadın...

Mehmet Güreli 27.12.2009

Kılıç değilsin ama, bu ölçüsüz yaralar ne? Davul değilsin; şu gürültüler ne oluyor? –Nizami

Tanrım, onları bağışla, ne yaptıklarını biliyorlar çünkü! –Karl Kraus

Graham bir kitabında, "Yemin ederim ki eğer yaşadığını görürsem, senin hayatta kalman uğruna her şeyden, hatta senden bile vazgeçmeye hazırım..." diye yazmıştı.

Vera, günlerdir bu cümleyle yaşıyordu...

Eğer Boris'in hayatında bilmediği bir şey varsa yaşamasından önemli olamazdı. İçini kemiren, haber alamadığı her şey, onun varlığıyla kıyaslanamazdı bile.

Boris'in yaşamasına karşılık rahatlıkla her şeyi bırakabileceğini düşünmek, canını çok sıkıyordu.

Böyle bir olasılığı aklından geçirmek, kendi durumunu değerlendirmesiyle, birçok cephede savaşma tanımına uygun düşünüyor, onu yalnızlığından kurtarıyordu.

Ama her sabah uyandığında yanı başında beliren bu ihtimal, beynini kemiren tercih, yine de onu rahatsız ediyordu.

Hayata tutunma söz konusu olduğunda ise, diplerden, umudun mahzenlerinden esen rüzgârlar ona yardımcı oluyor, nefes almasını, harekete geçmesini sağlıyordu.

Savaşın yarattığı camsız, ölü binaların varlığı her yanı kaplamıştı.

Harabeler içinde yaşamak, tedirginliklerle, acılarla bezenmiş bir ömre bir tehdit unsuru olarak geri dönüyor, her gece duvarları sarsıyordu.

Taşların arasında uzanmış hikâyelerle birlikte dolaşırken, üzerinden atamadığı bir ağırlıkla, kendini dar Cenova sokaklarının karanlığında uzun süredir yanmayı bekleyen bir mum gibi hissediyordu.

Yaşama karşı ayrılık, savaşın, şeytanla yaymaya çalıştığı binlerce antlaşmadan sadece biriydi.

Bir yanda, o verilmiş sözün büyüğü ve kutsallığına hayranlık, bir yanda yerine getireceğinden emin olmadığı,

bir büyük jeste duyulan korku vardı.

Harabelerde okunan bir tarih...

Ama endişeleri tüm benliğini sardığında, artık kilisenin duvarlarının dibinde dolaşmak yerine içeri süzülüyordu.

O kutsal anlaşılmaya ihtiyacı olduğunu, yakın durduğunu, ancak bu yolla ona kavuşabileceğine kendini inandırmaya çalışıyordu.

Sadece onun hayatta kalmış olmasını dilerken, her gece aynı duayı ediyordu.

Umursamaz, uzun yıllar çarpıyordu yüzüne. O beklenmedik anda yakalandığı rüzgar gibi esiyordu odada. Engelleyemediği kötü duygular o saniyelerde yokluyor, adımlarını şaşırtıyor, aklını başka şehirlerin gettolarına gömüyordu.

Boris'i bir daha göremeyeceğine inanmak istemiyordu.

Sokaklarda ona rastlamak umuduyla durmadan dolaşıyordu.

Gizlemiyordu yorgunluğunu geceler...

Bir tek umudunu yitirdiğinden söz etmiyordu...

Ve savaş sona erdi bir sabah.

Kuşların cıvıltıları gözyaşlarıyla, kahkahalarla buluşup radyolardan önce ulaştı Cenova'ya...

Bir haber alabilmek için bir kez daha attı kendini sokaklara...

Karamsarlığını biraz olsun azaltan bir bahar günü sokakta yalnız başına yürüyor, kendi kendine konuşuyordu yüksek sesle. Çevresine bakıyor, herkesin ona bir şeyler söylemeye hazırlandığını düşünmek istiyordu.

Boris'in yaşadığını duymak istiyor, yine aynı yerlerde dolaşıyordu akşama kadar.

Otele başka bir Vera olarak dönüyor, yorgunluğunu hissetmiyordu bile...

Vera, Cenova'da kaldığı otelin odasında karışık duygular içinde uyanmıştı.

Aynaya baktığında yüzündeki çizgilerin kaybolduğunu görüyordu rüyasında...

Siyah bir gölge, çevresindeki lambalardan habersiz, kaldırımların toz bulutlarından kurtarıyor kendini, geniş bir sokağa iniyor. Merdivenleri hızla tırmanıyor, artık dekor olmaktan çıkmış iskemleye oturmuş yüzü görünmeyen birinin fısıldadığı, tılsımlı, unutulmuş ve kimseye ait olmayan bir kelimeye yöneliyor.

Duvar da yine aynı kelime karşımıza çıkıyor.

Okuyor, ama ne olduğunu aklında tutamıyor bir türlü.

Uzun bir yolculuğa çıkmış gibi, başka bir sabah da yine aynı mekânda uyanabileceğini düşünüyor.

Tren çok yavaş ilerliyor.

İstasyonların birinde, fırtınanın iyi bir başlangıç, kötülüğün abartılmış ciddiyet, mabede ulaşmanın cesaret olduğuna dair bir yazıya takılıyor gözü.

Kendi anlatımının heybetinden kaçan insanlar geliyor aklına...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Köprüler, gazeteler ve mucizeler...

Mehmet Güreli 03.01.2010

Trende uçuyordu kahverengi gözleri ağaçlarla birlikte, uzaklaşıyordu. Camlara vuran yağmurla buğulanıyordu geçmişi. Adım adım ilerledi anıları bahçede. Hamağında uzanırken, ellerine baktı, avuçlarında küçük adımlarla ona yaklaşan kadının gözleri giderek büyüyordu.

"Bu gece gidiyorum", dedi kadına, "biletim Paris'e". Sonra geri döndü ve sanki bir anda kayboldu.

Ağır işlerden yorgun düşmüş nasırlı ellerini hissetmedi yüzünde, silemedi sanki gözyaşlarını. Parmaklarından akan su damlarının yol almasını izledi avuçlarının derin çizgilerinde.

Çantasından küçük bir kutu çıkardı ve orada zamanı hapsetmiş bir saate öylece baktı kaldı. Sonra saati okşar gibi dokundu, yıllar öncesinin bir ayrılık anını seyre koyuldu. Anne ve babası karşısındaydı. Babası yeleğinden çıkardığı saati ona uzatıyordu. Sarılmışlardı, Andreas'ın dolu gözleri yapışmıştı cama.

Köprünün altında güneş ateş renginde görüldüğünde, üzerinden uçup giden gazete sayfaları onu sabah ayazıyla başbaşa bıraktı. Yerinden kalktı, sendeleyerek musluğa kadar yürüdü, sonra ceplerini yokladı, hiç parası olmadığı anladı, sessizlik onu üzmedi, merdivenlere yöneldi.

Artık her sabah, nehrin kenarında böyle başlıyordu her şey.

Karşısında biri duruyordu şimdi. Merdivenlerden ağır ağır inişini gözlemişti adamın. Elinde bastonu, melon şapkasıyla etrafa bakıyordu. Yüzünde garip bir ifade vardı, sanki hem gülüyor, hem de ağlıyordu. Andreas'a döndü ve:

"Bir ihtiyacınız var mı", diye sordu.

"Teşekkür ederim, kendimi iyi hissediyorum, dün akşam üzerimdeki gazeteyi okurken kendimi çok şanslı biri olarak düşünmüştüm...", dedi Andreas.

"Sizi rahatsız etmek istemem, belki size bir yardımım dokunabilir. Zaman, hepimiz için dünyanın lütfetmesi ve mahrumiyetlerin toplamıdır. Yönümüzü neyin tayin edeceğini bilemeyiz bile. Mutlaka bir bağlantı kurulur sırlar arasında..."

"Beni tanıımıyorsunuz bile..."

"Önemli değil, bende fazla olan sizde hiç bulunmayabilir, şu sulara biraz eğilebilsek balıklara ulaşabiliriz, onlar da bizi görebilir; bakın size biraz para verebilirim."

"Birkaç frank yeter bana."

Melon şapkalı adam, elini ceketinin cebine atar ve cüzdanını çıkarır ağır hareketlerle:

"Size 200 frank verebilirim..."

"Ama size nasıl geri ödeyebilirim, bilmiyorum, adresinizi öğrenebilir miyim?"

"Adresim yok, ben de köprüaltında kalıyorum, ama size bir rahibenin adını vermek istiyorum, paranız olursa bir pazar ayından sonra ona verebilirsiniz."

Adam, parayı Andreas'a verir ve merdivenlerden çıkar, gözden kaybolur.

Andreas, kısa bir süre adamın arkasından bakar, şaşkınlığı geçince o da basamaklardan tırmanır, kendini caddeye atar. Karşıya geçer, hemen bir meyhaneye girer ve içmeye başlar, akşam olunca da bir otele gider.

Uzun zamandır yaşamadığı yeni bir hayata geçmiş gibidir. Küvete bırakır kendini...

Sabah olduğunda yine aynı yere gider, bir kahve, bir de rom söyler. Biraz sonra yanındaki masaya biri gelir, ona bir iş teklif eder. Hemen kabul eder Andreas, paranın yarısını da avans olarak alır. İki gün sonra da iki yüz frankı alır ve kendine nefis bir ziyafet çeker.

Ertesi gün yine aynı meyhanededir, akşama kadar içer yine, sonra otele gider orada da içmeyi sürdürür.

Sabah çan sesleriyle uyanır, birden pazar olduğunu hatırlar ve borcunu vermek için yola koyulur. Artık parayı ödeyebileceği için çok sevinçlidir.

Kiliseyi bulduğunda ayine kadar biraz zamanı olduğunu anlar, yine bir meyhaneye girer ve içmeye başlar. Çan seslerini tekrar duyduğu anda iskemlesinden düşer ve öylece kalır. Birkaç kişi onu kiliseye taşır. Yarı baygın karşısında rahibeyi gördüğünde elindeki parayı uzatmak için bir hamleye girişir, ama başaramaz, son nefesini verir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sahnedeki sandığa vuran ışık...

Mehmet Güreli 10.01.2010

Şehrin tramvayları beyaz bir örtünün içinde ilerliyordu. Genç kadın, gideceği yere daha iki durak olmasına rağmen yerinden kalktı, kapıya doğru ilerledi. Köşede, paltolarının içinde kaybolmuş iki çocuk konuşuyordu:

"Nefret ediyorum yatılı okuldan..."

"Ablam da nefret ederdi..."

"Eve gitmek ne güzel..."

Alice camdan kendini seyrederken çocukluk yıllarında karlar içinde yol alan kızağını görüyordu. Kırmızı beresi, ışıklar ve Vertov'un kamerasıyla parçalanan görüntüler hızla akıyordu. Bir adam iskambil kâğıtlarıyla oyunlar yapıyordu. Ellerin çabukluğu şaşırtıyordu herkesi. Hüner ve sihrin büyüğü bir çocuğun gözlerinde hayat buluyordu.

Sonra kardeşiyle bir kuklanın gözyaşlarına tanık oluyordu. O da ağlıyordu sessizce.

Bir gece önce yine karlar içinde yürüyordu sayfalar arasında. Kırmızı lekeler kısa bir sürede beyaza dönüşüyor, uzaklardan bir şarkı duyuluyordu kesik kesik. Sonu anlaşılmıyordu.

Vera'yı kaybetmiş Boris'in çabaları, yazılarının satır aralarında yeni bir tarihin başlangıcı gibiydi.

Buzlanmadan öncesi...

Boris'in notlarında okuduğu anlatılamayan soğuk geceler bir kez daha üşütüyordu onu, Vera'nın ayak izleri şimdi onu tiyatroya götürüyordu. Boş sokaklarda hızla yürüyordu.

Salona girdiğinde birkaç kişiye selam verdikten sonra yan taraftan kulise yöneldi. Heyecanlıydı.

Ona sahneye çıkmadan önce iyi şanslar dilemeye gelmişti. Kapının önünde biraz durdu, söylemek istediklerini aklından geçirdi. İlk kelimelerin söylendiği, satırların yazıldığı saatler, birinci perdenin son cümlesi...

Ben sadece yolu biliyorum, rehber değilim...

"Kendimi senin beni gördüğün gibi düşünüyorum artık. Bu sadece kısa beraberliğimizin bir sonucu. Değiştiğimi de söylemek istemiyorum tabii, başka biri olamam zaten. İlk zamanlarda ruhsal sayılabilecek desteğini aldığım günlerin etkisi sürüyor hala."

Kendini sahneye hazırlarken, sana bunları söylemem ne kadar gereksiz olacak..."

Alice eve döndüğünde içinde garip bir duygu vardı. Sevgilisinin hem yazıp hem oynadığı oyun için çıkan bir eleştiri, onu birçok açıdan rahatsız etmişti.

Kendini huzursuz bir alanda, karışık, içinden çıkılmaz cümlelerle tuhaf bir kuyuya düşmüş gibi hissediyordu.

Anlamanın, tiyatronun incelikleri üzerine boşluklar o kadar fazlaydı ki...

Ama yine de tanıdığı bir yapıtı incelemenin zorluğuyla karşı karşıyaydı.

Aklı fikri oyundaydı; oyuncular geçiyordu gözünün önünden odanın içinde.

Birinci perdeden cümleler geliyordu.

Kendi sırlarını dışa vuracak kadar cesur değildi, kendi kurduğu dünyanın dışına itilmişti.

Çevresi boğuyordu sözcükleri.

Sandığa vuruyordu ışıklar...

Genç kadının sandığını açmaya hiç niyeti yoktu, yardıma da ihtiyacı yoktu.

Zil çaldığında hemen kapıya koştu Alice.

Sakladıklarını yıllarca kimseye göstermemişti.

Sürekli sandığa baktığını görüyordu seyirci.

Dalıp gitmişti lambaya.

Sadece geceleri nereye baktığını görüyordu seyirci.

Işıklar yandığında, alkışları duyuyordu.

Okuduğu yazıdaki kayıtsızlık, özensizlik öyle korkunçtu ki devamını getiremedi.

Onun hakkında yazı yazmanın ne kadar zor olduğunu bir kez daha düşündü. Aslında her şeyi yeniden ele alıp bir yanılsa düşmekten kurtarmaya çalışıyordu kendini, hem de yazıyı...

Tepeden bakan biri gibi yorumlayanlardan farklı bir stille sıyrılmak istiyordu. Çevresini saran birilerine benzemekten korkuyordu kalemi.

"Onlar ki istedikleri zaman ortaya çıkar" diyordu, "birilerinin gözüne girmek için çeşitli konularda gerekeni yapar, çevreye birçok değersiz insanı katıp kaybolurlardı." Hatta ilerde, bazılarının satırlarına göz attığında da karşısında farklı bir oyundan bahsedeceklerinden emin gibiydi. Neler yazamayacaklarını görüyordu.

Yalan söylemenin, önemi yoktu onlar için, en büyük günah yetersizliklerini birinin ortaya dökmesiydi. Kapiyı açtığında karşısında yorgun ama çok mutlu bir adam vardı, sarıldı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gökten ve denizden daha güzelsin

Mehmet Gürelî 19.05.2011

Her gün vapurla gidiyorsun işine.

Ve şunu çok iyi biliyorsun ki; dünyadaki bütün zor şeyler, kesinlikle daha önceki, kolay oldukları durumdan doğar.

Aceleyle kahveni doğru dürüst içmeden atıyorsun kendini sokağa.

Çevrende tüm koşturanların senin gibi kahvelerini içememiş olduğunu düşünüürken yanılıyorsun.

Kierkegaard şöyle demişti: "Bir insanın düşünceleri, oturduğu evi olmalı."

Vapurda geçireceğin bir saatte yanında gazeten yüzünde tebessüm birçok şeye tanıklık ediyor, öyle dalıp gidiyorsun.

Artık öyle bir yoldasın ki yalnız olduğunu bile umursamıyorsun.

Filozof, asıl sorun azınlık olmaktır, diyor.

Her gün böyle bir sevinç duyduğundan yolculuk bir şölene dönüşüyor. Sana sunulan bir şey var kısaca.

Bir yazı...

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Konuş, hafıza...

Mehmet Gürelî 26.05.2011

Bellek ki hayatımızın her saniyesi yanı başımızda, kimi zamansa bizi yanıltmaya hazır tarıyor sayfaları bizle beraber...

Kaydettiğimiz her kelime bir ışık kaynağı, her pencere yeni bir dünya.

Bazen rehberlik ediyor bize, tehlikeleri sezmiyor, biliyor.

Çocukluğumda pek duymadığım bir deyiş...

Son yılların belki de en çok kullanılan ve yorgun düşmüş iki kelimesi belleksiz toplum...

Belleğimizi hatırlatması ise ne lütuf?

....

Proust, Nabokov ve Kurosawa...

Belki de hoş bir rüya...

Belleğin işleyişi üzerine çağrışımlar, tecrübe kılığında hafıza, hayal gücü tadında anılar ve aklımda kalan bazı yol gösterici ve ustalar...

....

Boş bir bellekle hiçbir şey yapmak olası değildir... İnsanların yaratıcı gücü belleklerine bağlıdır, der *Kurbağa Yağı Satıcısı*'nda Kurosawa.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geceleri şehri dolaşmak...

Mehmet Güreli 02.06.2011

Bazen dolaşırken yakalarsın ışığı, bazen de altını çizdiğin satırlarda...

Ona döneceğin zamanı ise hiç bilemezsin. Ama hep bıraktığın bir cümle vardır kahredici kılıcıyla hazır bekleyen umutsuzluğun karşısında...

Düşünceler dolaşır geceleri Paris'te.

Kötü başlayan şeyler hastalık yoluyla kendilerini güçlendirirler.

"Sana verilen ödevi mantığa uyararak, görev duygusuyla, enerjiyle ve yumuşaklıkla yapar, ikincil sorunların dikkatini dağıtmasına izin vermez, içindeki tanrısallığın arılığını, her an onu teslim edebilecekmişsin gibi korursan, eğer buna uygun davranırsan, kendin için hiçbir şey istemeksizin ve hiçbir şeyden kaçmaksızın, her zaman doğayla uyum içinde, her söylediğinde yüreklice içten olursan, mutlu yaşarsın.

Ve hiç kimse seni engelleyemez.

Yaşamını bir bütün olarak düşünüp kaygılanma.

Geçmişte başına gelen, gelecekte de gelecek olan birçok çeşitli sıkıntıyı hep bir arada düşünme, karşına çıkacak her sıkıntı için kendi kendine şunu sor: Bunda dayanılmaz, katlanılmaz olan ne var?

Yanıtın yüzünü kızartırdı!

Elinde ise bir şeyler öğret, öğretmezsen tahammül etmeye çalış onlara.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bahçedeki filozof...

Mehmet Güreli 09.06.2011

Her şey çok yakınlarda başlamış bile diyebiliriz.

Belki de bir bahçede, Ege’de, o zamanlar dağların ardında çok yakınlardan kurtların, yabandomuzlarının, ayların geçtiği, zeytin ağaçlarının dibinde...

Platon’un, “ayaklı akıl”, ya da “sahaf dükkânı” dediği, dünyada kendi özel kütüphanesine sahip olan ilk kişinin, Aristoteles’in yaşadığı yerlerde dolaşüyor birileri.

Defterlerinde o kadar biriken deyiş var ki; artık kısaca bir düzenleme gerekiyor diyorlar.

Yeni, ilginç bir söz duyduklarında, hemen not alıyorlar.

O kadar hızlı akıyor ki zaman, biri su içmeye gidiyor, döndüğünde okuyamıyor bazı satırları.

Kâğıda çoktan yayılmış mürekkebi döken de belli değil...

Kimse sormuyor bir şey.

Tragedya, ruh uyarılsın diye acıma duygusu ve korku uyandırıyor.

Zamanın hızlı akışına ne kadar hazırlıksız yakalandı çiftlik sahipleri.

Felsefe ve tarih yan yana geldiğinde...

Assos’ta bir şey keşfediyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Simenon ve ‘Kedi’...

Mehmet Güreli 16.06.2011

Bir mucize, bir şölen gibidir Simenon’un kitaplarıyla yaşamak. Bitmesin istersiniz, bitince ne yapacağım diye düşünmeye başlarsınız. Ama Georges Simenon bir yenisini yazmıştır bile.

Henry Miller’e göre de mutlu uykusuzların sevinç kaynağıdır onun varlığı. Üretkenliği, hızı şaşkınlık yaratır. Tanıştıklarında “Ne yazık seni geç tanımış olmak” demiştir.

33 kez ev değiştirmiş, uzun bir süre yatıyla Hollanda, Belçika arasında kanallarda yaşamıştır.

Bir gün doktoruna kendini iyi hissetmediğini söylediğinde, cevap çok nettir: “Hemen yeni bir romana başla...”

Yazarken odasına kapanır, yemek bile kapısına bırakılır...

Çok hızlı yazar. Yaşamının büyük bir bölümünde ayda bir yayımlamıştır kitaplarını.

Ve ayın biri geldiğinde onlara ulaşmak için kuyruklar oluşturur insanlar kitapçıların önlerinde.

Hep sorulur ya işin sırrı, nasıl olduğu. Onun da kalemi kanatlıdır sanki.

450'ye yakın kitabının 55'i sinemaya aktarılmış, 279 televizyon filmi yapılmıştır. Ayrıca 55 dile çevrilmiş ve tüm dünyada 500 milyonun üzerinde satmıştır.

Yargılamadan anlamaya çalıştığı insanların arasında dolaşan, sakin, gösterişsiz küçük kasabaların dünyalarını yansıtır gibidir Simenon romanları.

Kâh kahramanı komiser Maigret'nin iskemlesinin yanında izler gibiyizdir olan biteni, kâh pencereden süzülürüz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tahammül ve zehir...

Mehmet Güreli 23.06.2011

İnsanın öyle anları vardır ki; kendi çizdiği dünyanın çerçevesini tanıyamaz, göremez hale gelir.

Yazıldığını sandığı sayfaların yeniden yazıldığını görmek zamanın çok ötesine taşır onu, yeni tanıştığı utançla baş başa kalır.

Büyük adımlar atarken, koşarken ya da yeni bir planı uygulamayı hayal ederken, birdenbire bir mahzene sıkışır, kıpırdayamaz, neye uğradığını şaşırır.

Saltanatın beklediğinden kısa sürmesinin öfkesi çalmıştır kapıyı.

Bazen dünyaya hâkim olmayı düşünen bir tiranın başına gelir böyle bir şey, bazen de kendi hırslarına esir düşmüş bir kölenin...

Baş döndürücü yükselmeleri sayıklamalara ara verir kader kendince, bıçak gibi keser atar.

Zaman, zehir ve yargının acı hükümleri onun elindedir.

Oysa o bunu geçici bir an sanır birçokları gibi.

Bulanıklığını göremeyen su gibidir.

O da tanıyamaz kendini.

Hayatında bunun gibi çok şeyin üstesinden geldiğini düşünerek paniğe kapılmaz.

Ama kısa bir süre sonra artık zamanın daraldığını, kaçacak yerin kalmadığını anlar.

Kapanın boğucu sesi sessizliği bozar.

Gözkapaklarının ağır inişini durduramaz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kader ve yeraltı...

Mehmet Güreli 30.06.2011

Yapıtlarıyla garip, etkileri uzun süren rüzgârlar estirmiştir Dostoyevski her zaman.

Yeraltı Dünyası da bunların en özel olanlarından biridir.

İnsanı şaşırtan, savuran, sembollerle dolu, belki yolunu şaşırmış, belki gideceği bir yeri bile olmayan, ama mutlaka sağlığını yitirmekte olan, aşağılanmanın çeşitli katmanları içinde dolaşan birinin tuhaf bir destanı gibidir bu roman.

Yeni bir türün demesek de yeni bir insanın, kendini aynada farklı gören birinin portresiyle karşı karşıya kalırız birden.

Zweig'ın deyişiyle, eğer içerden yaşanmazsa, Dostoyevski bir hiçtir ve öylesine tutkulu bir kargaşa yaratır ki, artık onu anlatıcı diye nitelemekten çekinir hale geliriz.

Duyduğumuz seslere, enstrümana öylece bakarız.

Önce akortsuz olduğunu düşünürüz, sonra tamiri imkânsız bir çalgı olduğundan ve Rusya'da ilk kez sahneye çıkışından kuşkulandırız sessizce.

"Yalnız karnımı doyurmak için (yalnız bunun için) çalıştım; geçen yıl uzak akrabalarımın biri bana altı bin ruble miras bırakınca hemen istifamı bastım ve şu köşeye yerleştim. Eskiden de burada otururdum ama şimdi iyice yerleştim.

Yaşadığımı anlamak için kendime serüvenler uydurur, yaşama oyunu oynardım.

– Hadi efendim; iş cetvelle aritmetiğe dayanınca iki kere ikinin dört etmesinden başka çıkar yol olmazsa iradenin ne hükmü kalır? İradem karışmasa da iki kere iki dört ediyor. İrade bu mu demektir?"

Belki de yine bir gece kötü bir meyhanenin önünden geçerken başlar herşey. Bilardo masasının çevresinde dövüşür insanlar. Sonra birini pencereden atarlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oyunlar ve resimler...

Mehmet Güreli 07.07.2011

Rüzgâr çiçeklerle bezenmiş dağların yamaçlarında

özgürce fışkırmış asi otlara karışır,

onlarla konuşur,

karlı dağların örttüğü yalnızlık,

ıslanmış kelimelerin başıboş anlatımını süsler ve

sadece Japon şiirinde bir resme dönüşür.

Kanlı pirinçler toplanır ovalarda,

Samuraylar ağır kılıçlarıyla çamurlar içinde ilerlerler,

krizantem kokulu bahçelere yönelir adımları.

Kılıçlarının sesleri de Kurosawa'nın görüntüleriyle sağanağa eşlik eder.

Ve sesleniş öyle sade, öyle güçlü,

öyle heybetle tırmanır ki tepeleri bu yolculukta,

kelimelerin izlerini örten yağmur bile

sadece dinmek bilmeyecek öfkesinin sesini bırakır bize.

Dili anlamasanız bile, hayalinizde canlanan figürler sizi harekete geçirir. Muz ağacı yapraklarından yapılma kulübesinden çıkan Başı'ya ulaşırsınız bir çırpıda...

Dağ yolunu yeğledim

Ve işte bir menekşe

Selam veriyor bana.

Hayatın bir oyun olduğunu bilsek de, tam olarak nasıl oynanması gerektiğini kimse tam olarak açıklayamaz.

Hatta birçoğu oyunu iyi oynayamadığı gibi yeni kurallar da koymaya kalkar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Efkâr ve masallardaki güvenli alanlar...

Mehmet Güreli 14.07.2011

Bazı masallarda ormanın içlerine yolculuk etmek, çoğunlukla geriye dönmek anlamına gelir.

Kurtuluşun cılız bir umuda dönüştüğü,

Derinlere gömülmüş, yüreğin son çığlığı.

Acı da olsa böyledir bu.

Biliriz sayfayı çevirirken neler olacağını.

Felaketler geceyi beklemez ormanda.

Boğucu sessizlik adım adım daraltır sevinci.

Rengârenk sepetler göz yumar kaçışına mantarların,

menekşeler, kararsız bülbüllerin uçuşlarını seyreder.

Gözle görünür ormanın dışındaki güvenilir alanlardaki durum ise hiç de farklı değildir.

Tehlikeler, kötülüğün fazlalığı, dönemin tuzaklarla dolu oluşu ya da yazarın tavşanları, ceylanları, kuzuları gözden çıkarması.

Bu sıradanlık adına bir anlamda anlaşılır olsa da yazarın çaresizliği ve azalmakta olan iradesinin erimesi konuların önüne geçer, karanlıkta fillerin çıkardığı ürkütücü seslerin içinde kaybolur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaman ve anlatıcılar...

Mehmet Güreli 21.07.2011

Küçük bir kasabada yeni başlayan bir film,

hayatın canlanması, yeniden başlamasıdır Cecilia için.

Sabah bu heyecanla hazırlanır, hayaller kurar,

çünkü ancak öyle silinir mutsuzluğu...

Saçını tararken aynanın karşısında, kıpır kıpır eder yüreği, gözleri parlar.

Sinemaya vardığında hemen biletini alır, çöker koltuğa. Işıklar söndüğünde o artık bambaşka biridir.

Saklamaz sevincini kendinden.

Filmin ortalarına doğru hiç beklenmedik bir şey olur.

Bir oyuncunun sürekli kendisine baktığını hisseder. O da gözlerini ondan alamaz.

Bir süre sonra iradeleri zaafa uğratan bir sahne gerçekleşir.

Göz göze geldiği Tom Baxter karakteri ayrılığa dayanamaz, beyazperdeden atlar ve karanlığın içinde Cecilia'ya doğru ilerler. Tutkuyla birbirlerine sarılırlar ve salondan ayrılırlar.

Mucize, düşüncecek zamanı yok etmiştir.

Reel olanın aciz kalışı ve farazi esrarın hâkimiyeti sezilir havada.

Yeni bir hayat onları beklemektedir.

Cecilia durumu kocasına nasıl anlatacağını düşünürken, yarım kalmış filmin oyuncularını da şoka girerler. Ve Cecilia ile Tom kasabanın sokaklarında sarmaş dolaş geleceklerini çizmeyi hayal ederler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Esrar perdesi ve etkilenmeden yaşamak...

Mehmet Güreli 28.07.2011

Nedense yasak ve kuşku denince aklıma hep Robespierre gelir.

Onda, her şeyi zararlı bulan, çevresini sessizce perdenin arkasından seyreden birinin tavrını görür gibi olurum.

Sanki Paris'e doğru hareket etmiş zehir dolu bir arabanın kokusunu almış, azotu tehlikeli bulan bir kimyacının tedirginliği.

Hatta atların delice koşuşturmalarında kırbaçların etkisini bile gözardı eden, kaale almayan soğuk bir bakış.

Donmuş düşünceyle bulanık kararlılığın kesiştiği gizli bir bıçak.

Eş dost dinlemeyen yukardan gelen hızını kestiremediğimiz bir son söz biçimine övgü ve kendi sonunun da aynı olacağını hissedememek...

Ve tarih bazı insanlara toplumu düzenleme görevinin verildiğini yazar.

Bazen de bu görevleri üstlenenler çıkar.

O insanlar da her çağda bazen kısmen, bazen tamamen birçok kitabı, birçok eseri sansüre tabi tutarlar.

Sonuçta yıllar geçer, ihtisas sanılan noktalar mizaha dönüşür.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küçük kötülükler...

Mehmet Güreli 04.08.2011

Duygusal vebaya karşı hayatı korumak isteyen insanlardan söz etmişti Wilhelm Reich.

Yaşamı onlarla mücadeleyle geçmişti.

Kendini aşamamış, yolları tıkayan, özgürlükleri hiçe sayan, aykırı fikirlerden hiç hoşlanmayan, her şeyi kendi bakış seviyelerinde tutmaya çalışan insanlar... Mutluluğu ararken, hayatı pahasına güvenliği seçenler ve küçük kötülüklerini bile göremeyenler...

Nazilerden kaçabilmiş, Amerika'da bir hapishanede ölmüştü.

Cinsel devrim ve faşizm temalarının ağır bastığı sayısız esere imza atan Reich, *Dinle Küçük Adam* kitabıyla da eşsiz bir manifesto sunmuştu.

İnsana hayatı zehir eden, çoğaldıkça cehaletiyle kuyularda yaşadığını fark etmeyen, sadece yüzme bilmediği için boğulup giden, statünün, mevkiin her türlüşünün hayalini kuran, otoritenin tuzaklarıyla bütünleşen ve yaptıklarının anlaşılmadığını sanan bir türün analizine girişmişti.

Belki de hâlâ yanımızda, küçük çıkarlarıyla yaşayan bir kitlenin çocuklarının suskun duruşlarına aldanmamamız gerektiğini anlatmıştı bize.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Don Quijote'nin izinde...

Mehmet Güreli 11.08.2011

"Her Lapon, harika bir şairdir ama bunu sadece fok balığı bilir: onun hayalî kandilini, ciğer suyu aydınlatır."

Bu cümleye Suares'in *Cervantes* kitabında rastlamıştım.

Sonra yıllardır, şunu düşündüğümü fark ettim.

Don Quijote, Cervantes'in ilk karşısına çıktığında o da okuduğu kitaplardaki şövalyeler gibi büyük maceralar yaşayabileceğini biliyor muydu?

Ve okuduğu kitapları bilmeyen insanlar arasında ne yapacaktı?

Bir kahraman olabilecek miydi?

Onu Cervantes hayalgücünün zenginliği ve mizahının gücüyle mi koruyacaktı.

Yoksa onu maceraların içinde bizle beraber mi bırakacaktı?

Hayatın her adımında, her nefesin büyüleyici sesiydi o.

Bir şarkı söyler gibi bütün anlamsızlıkların üzerine gidiyordu.

Sıkıntıyı yaratan her alanda o vardı.

Sanki Daumier'nin ya da Picasso'nun çizgilerinde görünmeyi seçmişti bize ve aşkı oralarda arıyordu.

Eğer insanlar, bazı roman kahramanlarının ruhsal durumunu doğru teşhis edebilmiş olsaydı, şimdi birçok üniversitede başka kitaplar okutulur olurdu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Robert Walser'in dünyası...

Mehmet Güreli 18.08.2011

Giovanni Papini'nin bir öyküsünde, kapının çalınış biçiminden hoşlanmayan birinden söz edilir.

Kişi o kadar ilgisizdir ki ayağa bile kalkmaz, hiç de ses çıkarmaz.

Hatta cevap bile vermez.

"Vuruşlar fazla güçsüzdü, benimse çekingenlerle işim yoktu," diye söylenir.

Ama ertesi gün, aynı saatte kapı gene vurulur.

Bu kez vuruşlar daha güçlüdür, bir anlamda daha kararlı, izlenimi uyandırır.

Ama o kapıyı yine açmaz, davranışlarını bu denli çabuk düzeltenleri hiç sevmediğini söyler.

Nasıl diyordu Pessoa:

"Değer miydi acıya? Her şey değer

Acıya, ruh küçük değilse eğer."

Şöyle bitiyordu hikâye:

Gülümsedi gibi geldi bana, ama insanlar hiçbir şey anlamadıkları zaman hep gülümserler...

Bazı filozoflar, az şey söylemiş de olsalar her yerde etkilerini sürdürürler.

Pascal gibi...

"Çok büyük bir ihtimalle, bir gemiye kaptan olarak, o gemide doğmuş birini seçmeyiz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mecnun ve Fuzuli...

Mehmet Güreli 25.08.2011

Hafız'ın gönlü, bir gün olur, bir gün gelirim diye saçlarının seyran yerine gitti ama tutuldu kaldı orda, geri gelmedi gitti.

Hiç başlamayışın, senin kaderin, diyordu Goethe.

Bitiremeyişin senin büyüklüğündür.

Eğer bir şey yazamıyorsanız

William Saroyan okuyun...

Yaz ayları ve güzelim beyaz at...

Kalem bazen size kalır.

Fuzuli şöyle diyor:

Ey güzel: ben ağırbaşlıyım, beni bülbüle benzetme,

onun derde sabrı yok,

her lahza bin feryadı var.

Çocukluğun büyüğü yıllarına bir yolculuk yapmayı düşündüğünüzde, dönüş korkutur insanı.

Burukluk sinyalleri sarar her yanınızı, durdurur sizi.

Üzerine portakal kabukları bırakılmış sobadan yayılan kokulara yeniden ulaştığınızda bir daha nasıl toparlanırsınız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çocuklar, Kafka ve Zarifoğlu...

Mehmet Güreli 01.09.2011

Tanrı herkese taşıyabileceği büyüklükte haç versin, diye yazmıştı Montaigne.

Herkes farkındadır sanırım, bazıları hiç bilmedikleri sokakları bile yazacak kadar cüretkâr.

Tarkovski şöyle yazıyor günlüğünde:

“Tyapus’a hediyeleri verildi ve çok memnun oldu.

Özellikle teyp ve kasetlere çok sevindi.

Zavallı yavrucak, gün boyunca annesi ve Olga’nın gelmesini bekledi. Arayk ona Erivan’dan bir karpuz getirmiş. Olga bir yerden parasını bekliyormuş. O yüzden gelememiş. Larissa’nın dediğine göre sonra gelecekmış.”

Şimdi o sokaktayım, sanki bambaşka bir yer burası...

Çocuklar gülüyor, içlerine girince arkada kalmış en küçüklerinden birinin asık yüzüyle karşılaşıyorum.

Belki gülümseyemeyen desem daha doğru, hemen seçiliyor.

Gömleğinin düğmesiyle oynuyor gibi yapıyor. Yüzü, Kafka’nın dediği gibi, gerçeğe pek uygun düşmeyen sertlikte, gelememiş birilerinin umutsuz bekleyişini yansıtıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yolu bilmek üzerine...

Mehmet Güreli 08.09.2011

Bazı yazarların insana neler kattığını anlayabilmek için bazen yılların geçmesi, bazen de o hikâyelerin geçtiği hayalî yerlerde dolaşmak gerekir...

Leyla Erbil'in, her okuduğumda bende yeni bir film, yeni bir dünya kurma duygusu uyandıran "Vapur" adlı müthiş öyküsüyle baş başayım.

"Vapurun iskeleden kalkışını gören olmadı. Doğrusu buydu. Günler geçip vapur özgürlüğüne ve bağımsızlığına eriştikten sonra, bir güz başı, birkaç gün öncesinde göçebe kuşların gökte anaforlaştığını gördüğümüz, bir güz başı, kocamış ve gözleri hep sulanan bir balıkçı gecenin bir saatlerinde yirmi iki yıllık sandalının dipten dibe kara bir gıcırtyla titrediğini, neredeyse alabora olacağını, canını suya dar attığını, yüzerek karaya vardığını ve tam o anda sandalının gözlerinin önünde sulara gömüldüğünü söyler oldu."

Her kelimedede denize açılıyor sokaklar.

Her kelimedede sana dokunuyor korkularım.

Sen kendini tanıırken başkaları da seni tanımaya başlıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şair Leyla Sokağı'nda...

Mehmet Güreli 15.09.2011

Benden zarar gelmez

Kovanındaki arıya

Yuvasındaki kuşa;

Ben kendi halimde yaşarım

Şapkamın altında.

Sebepsiz gülüşüm caddelerde

Memnuniyetimden;

Ve bu çılgınlık delicesine

İçimden geliyor.

Dilsiz değilim susamam

Öyle ölümler gibi

Bu güzel dünya ortasında.

Rüştü Onur öldüğünde yirmi iki yaşındaydı.

Beşiktaş'ta Şair Leyla Sokağı'nda son nefesini vermişti ve Ortaköy mezarlığında nişanlısının yanına gömülmüştü.

Behçet Necatigil şöyle yazmıştı "Memnuniyet" şairi için:

Bir şair yaşamıştı Zonguldak'ta

Adı Rüştü Onur'du.

Bilseydi hatırlanacağını

Ölümünden sonra,

Memnun olurdu.

Nurullah Ataç da ölümünden iki ay sonra genç şairden şöyle söz eder:

"Yaşadığı günlerde sözü edilseydi, bir yazıda, mesela benim yazımda, sevgi gösteren birkaç satır arasında adı geçseydi, kimbilir ne kadar daha memnun olurdu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Refik Halid'in gördükleri...

Mehmet Güreli 22.09.2011

Kurosawa'nın anılarında geçmiş, yaşadığı yere duyulan özlem, "Bir somon balığı misali ben de doğduğum yeri unutamam", cümlesinde hayat bulur.

On beş yıl sürgünde yaşamış Refik Halid Karay, bir gün Çetin Altan'a şöyle der:

"Bazı insanlara kızıyor, bazı insanlardan kötülük görüyorsun, günün birinde onların nasıl dize geldiğini ancak uzun yaşamakla görürsün.

Hayatta en büyük intikam yaşamaktır.

Ben yaşadım ve zamanın benimle uğraşmış olanlardan nasıl intikam aldığını gördüm.

Benim hatıratım yahut başkalarınınkini okuyanlar ne devlerin cüce haline geldiklerini, nasıl mum gibi eridiklerini, kardan yapılmış aslanlar gibi bir kucak çamurdan ibaret kaldıklarını görmüşlerdir.

Dev kalan kaç kişi var içlerinde?”

Refik Halid’in *Bir Ömür Boyunca* adlı eşsiz kitabının her satırı, gurbetin, sürgünün, özlemin, dilin, vefanın, ayakta kalmanın destanıdır.

Epikür’e göre, gelecek doğrudan doğruya elimizdedir. Çünkü ona aklımızla şekil verebiliriz, öte yandan tamamıyla da elimizde değildir, çünkü ne kadar kaçınmak istersek isteyelim ve ne kadar kaçınırsak kaçınalım hatalar yapabiliriz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gogol ve cebimdeki kitap...

Mehmet Güreli 29.09.2011

“Bulutlardan arınmış gökyüzünde yükselen güneş, can verici sıcak ışıklarını döküyordu stepe.

Kazaklar’ın gönlünde kararmış, üzüntülü ne varsa silinip gitti.”

Böyle yazmıştı Gogol.

O edebiyat dışında bir yaşamı olduğuna inanmayan, bize her zaman edebiyat olmasaydı nelerden mahrum kalacağımızı hatırlatan biriydi.

Ve zamanla onun paltosuyla ısınan ya da korunan milyonlarca insanda büyüyordu bu sevinç.

Ben de paltomun büyük cebinde okumamı bekleyen bir kitapla yürüyüşlere çıktığım gecelerde böyle bağlandım yazmaya.

Sanki yazarlarla konuşuyor gibiydim. Yolda Kafka’nın babası karşıma çıkacak diye de endişeliydim.

Neyse ki küçük fırça darbeleri, abartılı denge ve iyi kumaştan anlama beni donmuş nehrin kıyısına sürüklüyor, hayatın anlamı sandığım uçsuz bucaksız steplere bakarak, kımıltısız büyük ırmaklara ulaşabiliyordum.

Kafka da edebiyat olmayan her şeyden nefret ediyordu. Hatta edebiyat hakkında konuşmalardan da sıkılıyordu.

Babasına değmez diye göndermediği mektubunda şöyle yazıyor:

“Üzerimde uyguladığın bütün eğitim yönteminin görünürde sağladığı sonuç, daha uzaktan seni anımsatır gördüğüm her şeyden kaçmamdı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orhan Kemal'in büyüdü dünyası...

Mehmet Güreli 06.10.2011

Büyük yazarlar ya da ustalar siz ne durumda olursanız, nereye gitmişseniz gidin sizin yanınızda nefes alırlar ve hep sizlere bir şeyler söylerler.

Onlara ulaşmanız diye bir mesele yoktur sanki, her şey işte bu kadar kolay, dedirtirler size.

Onların varlığı cümlelerin yalınlığı kadar beyazdır.

Duvarlara yansıyan gölgeleri sahicidir, sadedir içtikleri kahve, annenin tatarböreği kadar sıcak...

Dudaklarına yapışmış Üçüncü sigarasının dumanı anlatır nerede olduklarını...

Titrer en azından iki kişi bu acı rüzgârlar bindirdikçe...

Ve şöyle seslenir biri:

"İçerde izmaritine barbut atardık!"

"Gözünü seveyim içerinin."

Orhan Kemal'in her zaman yaşayan kelimeleriyle ev ev, sokak sokak dolaşır dururuz insanlar arasında. Onda başkaları diye bir şey de yoktur, herkesin soluğunu yansıtır öykülerinde.

Şapkasıyla duruşu, bakışı, yürüyüşü bir başkadır.

Ara Güler'in fotoğraflarından bakar bize.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Serengeti efsanesi...

Mehmet Güreli 13.10.2011

Hayat, nelerden ibarettir, diye sorulsa, hemen zaaflar, hayal kırıklıkları, itiraf edemediğimiz istekler, gizli arzular, kaybolmuş filmler, birbirine benzeyen cümleler kapımızı çaliverir ya da bize öyle gelir.

Günlerdir yollarda olduğumuzu unutmuş gibi yaparız hep. Nehri düşünürüz, yağmurları beklemeyi öğrenmiş olmanın rahatlığına rağmen, ilk yolculuğuna çıkmış olanların heyecanını olgunlukla karşılayamayacak kadar gizleriz yorgunluğumuzu.

Yağmurlar bitene kadar hiç kaybımız yoktur.

Daha önce bu yollardan geçmiş olanları takip etmeye çalışırız.

Kendi başımıza yeni çizgiler, yeni aralıklar aradığımızı kimse bilmez.

Ve son nefesini verirken bir gnunun, sana yaklaşarak, "Bir timsaha nasıl anlatırsın biraz daha yaşamak istediğini" sözleri gelir aklına.

"Fare Kapanı" üzerine filmi izlememiş fareler o hikâeyi de mutlaka okumamışlardır.

Deney, bilgi ve bitmek bilmeyen yağmurlar...

Basho'dan bir haiku eşlik eder bize.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Babel ve Odessa Öyküleri...

Mehmet Güreli 20.10.2011

Kimse Babel'i tarihten silemedi, tüm çabalara rağmen...

Öyküleri hâlâ canlı, bizle beraber...

Zaman içinde uygulayıcıların ne kadar yeterli, olaya ne kadar vâkıf olduğunu, bir işi bilip bilmediklerini ne kadar kestirsek de bir bütün olarak tarihin içinde yolculuklara çıkmaktan ve araştırma yapmaktan başka bir yol yok.

Tarih, kendi oluşum paragrafında kayıt sistemini işletir. Belki de sadece kendisi için, gerçeğin kutsal özü için, kendine dönük, sessizce yorumsuz...

Kendi kayıtlarıyla, yazılanların pek uyuşmadığı sık sık söyleniyor, kimse tam emin değil olanlardan.

Burada yazılanlarla birlikte yazarlar devreye giriyor. Ve uzaktan bakıldığında yazar kişilerin konumları, cesaretleri, namus anlayışları, varsa belgelerin niteliği ön plana çıkıyor.

Geriye dönüp baktığınızda ise bir şey, bir kelime, bir göz, en azından hakiki bir belge, yakın tarihten söz ediyorsanız bir fotoğraf çok şeyi değiştirmeye yetebiliyor.

Yine de zaman en büyük tanıktır, sanırım, çünkü sabırlıdır, her şeye açıktır gözleri.

Engin bilgisi, gösterişsiz saatlerde bile gösterir kendini.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Masumiyetin resmi...

Mehmet Güreli 27.10.2011

Kapatıyorum perdeleri ve bekliyorum...

Kötü, eksik ve kaygı uyandıran malzemeye yapılmış, hep nefretle seyrettiğimiz ama üzerine konuşmamızın pek fayda etmediği bir tablo...

Düşünemeyenlerin küstahlığı üzerine kusursuz bir duruma geçme, yine masumiyetin ölümü...

Yine çaresiz bir hafıza. Yine çığlıklar, yine sessizlik. Acıların ölüme koşan patikasında.

Bir pazar günü...

Taşınamayacak hafiflikte sözler, cehaletin yeniden eski elbiselerle bize görünüşü, yıkılan binalar ya da yapılmış sanılan binalar...

Kaybedilen insanlar...

Gölün çevresinde acı, belki de tek gerçek tanıdığımız.

Rutubet içinde hakikat.

Ve aramızda dolaşan katiller...

Biz onları hiç tanımadık, nerede yaşarlar, nasıl konuşurlar, nelerden hoşlanırlar, hiç kitap okurlar mı, hiç bilemedik.

Hatta ne gibi hünerleri vardır, onları da öğrenemedik.

Ama yaşam bize şunu öğretti ki bu kişiler bir konak, bir şato kadar heybetli olmasa da birtakım yapılar inşa ediyorlar ve bunları satıyor veya kiraya da verebiliyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Spinoza'nın paltosu...

Mehmet Güreli 03.11.2011

Bazen küçük bir çağrışım, bazen bir ses alır bizi uzaklara götürür, çok iyi bildiğimiz bir yaşanmışlığın arasokaklarından birinin kaldırımına bırakır, geçmişin kazanında bir tahta kaşığın esiri yapar.

Biraz yürüyünce tamamen unuttuğumuzu sandığımız merdivenlerden ineriz hızla.

Birden, gözümüzün önüne üçtaş oynayan mahallenin çocukları gelir.

Yıllar, yüzleri seçmemizi engeller.

Zaman, tahmin yürütme zamanı değildir.

Yenilenin yerini bir başkasının alacak olması seyirciler için tek kuraldır. Kimin kazanacağı belli değildir ama karşısına geçecek olanın sırası bellidir.

O özgürlük ânında beklemek, oynamak, seyretmek aynı şeydir.

Çünkü nefes almaktır işin başlangıcı...

O zamanlar en çok kimin kazanmak isteğini hatırlamamız bir lütuftur.

Rüzgârın esmesi de öyle...

Bir çocuğun herhangi bir sevinç ânının nasıl sessizce bize doğru geldiğini görmemiz yeter bize..

Titreşimler belki de artık hiç oynanmayan bu oyunla farklı satıcıların seslerine karışır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Borges, Evliya Çelebi ve labirentler...

Mehmet Güreli 10.11.2011

Büyük, köklü, eşsiz ve garip yapıtların kaynaklarına ulaşmak zordur. Yakıcıdır, çok çaba ister.

Bir görüşe göre de gereksizdir.

Ama merak, esrar ya da büyü'nün tortuları öyle güçlüdür ki; sonu olmayan karanlık duvarlar arasından çeker alır sizi; zamanı ve yağmuru unutturur, bir dehlize bırakır, hiçbir söz söylemeden çeker gider.

O sırada başlar her şey yeniden, sıradan olaylar karşısında farklılığını ortaya koymak için yırtınanların uğultusu arasında.

Bazen bizi ürküten, çocuğumuzun boyu yetmediği için en arka koltukta filmi seyretememesinin nedeni bu sestir.

Canavar bile olamamış, yıllardır duyduğumuz bir korku kaynağıdır, gecenin serinliğinde hiç sıkılmadan gürültüye dönüşür.

Toprak yolun sarsıntılarından beslenir.

Sarı tekerlekli bir arabaya tıkmış, geçmişin tozuyla üstü kapatılmış bir kutuda yankılanır...

Sanki hikâyenin sonunu biliyormuş gibi takındığı maskeyle her yerde görünür.

Ve ne yazık ki çabuk unutulacağını bilmez.

Çünkü tarih, kendi kahramanlarını da yaratır...

Her şeyin bir anda silinebileceğini, kaybolabileceğini öğreten altı çizilmiş kitaplardaki karnaval resimleri silinir birden ve sahneye tek başına yarattığı dille bizi her yere götüren Evliya Çelebi çıkar.

Aksu Nehri'ni şöyle anlatır:

"Bunu atlar ile geçtik."

Yıllar geçer, birbirini bulacak kitaplar dolaşır elden ele. Ruh, dil, müzik benzerliklerinden, yakınlıklarından söz etmek bile hafif kaçır bu kesişmelere.

Labirentin soyut bir oyun olduğuna dair sözler dolaşır muharebe meydanlarında.

Çünkü buradan çıkılmaz kılıçla.

En yaratıcı kalemin kaleden ilk kovulan olduğu yazılır sessizce.

En iyi ok atan hedefe ulaşamaz bir türlü...

Ve Borges gelir akla hemen.

O sanki tarihteki tüm değişleri, söyleme biçimlerini, melodileri ilk duyan kişidir.

Zamanla gözlerini bıraksa da çöllerde, elleriyle dokunur masallara...

Sanki tüm saklı düşünceler, Toledo görmüş develer, kum fırtınalarına yakalanmış asılsız hikâyeler, siyahlar içinde gitar çalanlar, kızartılmış keklikler, külhanbeyi muhabbetleri, uykusu kaçmış insanlar ona doğru koşarlar.

O da öyle hikâyelere ulaşır ki, rüyalara inananlarla inanmayanlar aynı çeşmeyi, aynı incir ağacını görürler düşlerinde.

Gülmez talih herkese...

Onun hikâyeleri özel işaretlerle doludur.

Her satırında yorulmadan bir labirentte dolaşırsınız.

Hatta elinizde harita, kervanın başköşesinde, peçenin altındaki çehreye aşına bile olsanız,

Leylasız da kalsanız hayıflanmamayı öğretir size.

Binbir Gece Masalları'nda olduğu gibi titrek bir ışık altında çölün bir ucundan başladığınız yolculuk sizi nereye kadar götürecektir bilemezsiniz.

"Onlar kör", dedi maskeli adam, "çünkü yüzüme baktılar."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünceler ve yollar...

Mehmet Güreli 17.11.2011

Anladığın işin kalitesi onu anlatan kişinin kalitesine bağlıdır, diyordu Gürciyev. Sanki bu deyişle bağlantılı gibi duvarın kenarındaki dosyada bazı notlar, resimler gözüme çarpıyor. Hep oradan oraya sürüklenen dervişlerin seyahatlerini, dünyalarını yansıtan desenler.

Dağların yamaçlarında bilginin peşinde koşan, kum ve toz fırtınalarıyla boğuşan, katırlara yüklenmiş elyazmalarını korumaya çalışan fakirler...

Hattatların hünerleriyle bezenmiş büyülü sayfalar arasında minyatürlerle baş başa kalıyorum.

Dumandan, ateşten uzak tutuyoruz sayfaları...

Her toplumda nedenleri kolayca izah edilemezse de bazı sesler, duygular, bazı alışkanlıklar kaybolup, uçar gider.

Hatta herkesin üzerine titrediği çizgiler bile silinebilir.

Size su veren ellerin kıvrımlarını, gözlerin rengini de unutabilirsiniz.

Kaybolan değerler üşütür insanı.

Yaratılan soğukluk iliklerinize işler.

Böcekler donar.

Ön sırada gölgede kalanın günün birinde ikinci sırada parlayabileceğini düşleriz boş yere. Ama ayak izleri, küpeler, taşlar ve şarkılar hep ordadır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zen, kavramlar ve ırmaklar...

Mehmet Güreli 24.11.2011

Alan Watts, *Mutluluğun Anlamı* kitabında şöyle der:

“Ne de olsa Tao ve Nirvana yalnızca bir yaşantıya verilen adlardır, bulan kişi önce o deneyimi yaşamış, sonra da adını koymuştu, oysa şu anda insanlar harıl harıl yaşantısını unuttukları adlı öğrenmekle meşguller.”

Zen okulunun kurucularının eserleri arasında dolaşmak her zaman havasız bir odadan insanın kendini kurtarması gibidir.

Ama bu kurtuluş öyle sanıldığı gibi karmaşık bir anlatının kaybolmuş anahtarının aranması ile başlamaz.

Arayışın, aydınlanmanın esrarı hiçbir kelimeyle dile getirilemez, hiçbir düşünme disiplini de içine almaz.

Bu yüzden nedenlerin, nasılların incelikleri üzerine hiç düşünülmediği zamanlardan başlamalıyız adımlarımızı atmaya.

Birden kapının açıldığını görürüz.

Aynaya ilk baktığımız ânı unutsak da, aydınlanmanın gizlerine, ışığa, ateşe yakın dururuz.

Gerçeği, bir sorunun ardında saklanmış bir saksağan olarak hayal etmeye alışmış öğrenci, bir gün ustasına Doğru Yol’a nasıl girileceğini sorar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Onur Ünlü ve 'Celal Tan ve Ailesinin Aşırı Acıklı Hikâyesi' ve Kafka...

Mehmet Güreli 01.12.2011

Edip Cansever'le başlıyor gün:

Zamanla değil, bir yerde

Benim olmayan bir şeyle yaşılanıyorum

Geçiyorum ilk şeklimi tüketerekten

Ağır ağır yanan bir tuğla harmanını

Billurdan sarkaçlarıyla.

Kalbim, serseriliğim benim...

"Ne oldu bana böyle?", dedi.

Yorgan karnının üstünden kaymış, nerdeyse yere düşecekti.

Bir sabah Gregor Samsa, korkulu rüyalarından sonra yatakta kendini kocaman bir böcek olarak buldu.

Koca bedenine karşılık ipincecik, sayılamayacak kadar çok bacakları parlaklıkları ile Gregor'un gözlerini kamaştırıyordu.

Bir gezgin satıcıydı Samsa.

Sağ tarafına dönüp biraz daha uyumak istiyordu. Belki o zaman kendini daha iyi hissedebilirdi.

Pencereye baktı. Yağmur damlalarının pencerenin çinko çerçevelerine düştüğü duyuluyordu.

Bu bulanık, kasvetli havadan uyuyarak kurtulacağını düşünüyordu.

Ayrıca bu hastalığın gezgin satıcıların özel bir durumu olduğunu aklından geçiriyordu.

Tüm aile kapıya yığılmıştı. Önce annesi, kızkardeşi sonra da babası ayrı ayrı yoklamışlardı onu.

[**Yazının devamını okumak için tıklayın.**](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selim İleri, Lütfi Ö. Akad ve Siegfried Kracauer...

Mehmet Güreli 08.12.2011

Selim İleri'nin, "Geçmiş, Bir Daha Geri Gelmeyecek Zamanlar" başlığıyla tarihi harmanlayan nefis yazılarının içinde ilerlerken, "Bir yazı ikinci kez yazılamaz" cümlesinde durmuşum, altını çizmiş ve şöyle demişim kendi

kendime, "İleri'nin, yazdığı her şeyin hakkını veren derin bilgisine, vefa duygusuna, akıcı diline, dostluğuna, edebiyat aşkına kim gerçek değerini verebilecek acaba?"

Onun gibi biri olmasa kim keşfedecek ara sokaklarda düşüp kalmış, kaybolmuş yazarları?

Kim binlerce yapıtın arasından en iyileri bırakacak masalara?

Kim *Ölü Bir Kelebek* piyesinde Mihri Müşfik'in, "Yalan! Hiçbir yerde mezarım yok. Bu dünyaya ait değilim ben! Bir kadavra oldum. Kestiler biçtiler, bitirdiler beni!" sözlerinin arkasında duracak.

Ya da kim koltuğundan kalkıp bu eşsiz ressamın tablolarından birinin karşısına geçip gözyaşlarını tutma cesaretini gösterebilecek?

Belki Gabriele d'Annunzio, belki de Nahid Sırrı Örik...

Akad'la da çalışmış olan Selim İleri (Yaralı Kurt), geçenlerde bir yazısında da büyük sinemacının çoğu kimsenin sözünü bile etmediği önemli filmlerine dikkati çekiyor, bizi *Yalnızlar Rıhtımı'na*, *Beyaz Mendil'e*, *Yangın Var'a*, *Kalbimin Şarkısı* ve *Üç Tekerlekli Bisiklet'e* (Memduh Ün ile), götürüyordu sessizce.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Âşık Veysel ve İhap Hulusi...

Mehmet Gürelî 15.12.2011

Javier Marias şöyle yazar: "Anlamak her zaman bir armağandır, anlatılan hikâye zehir saçsa bile."

Hep derinliğin, kaynağın peşinden gitmek mi bizi bu denli kuşkucu ve kötümser kılar?

Yoksa kestirmeden bir neden mi çalar kapımızı, yolumuzun doğru olduğunu fısıldar bize?

Yol yanlışsa zaten isteğiniz kadar enerjik olun, yol alın, fayda etmez.

Müziğin esrarını kimse çözemez, gece-gündüz yol almalar da bitmez bir türlü.

İhap Hulusi'nin önce imzası şaşırtır ve sonra çizgilerindeki gölgeler çarpar bizi.

Çizginin sahiciliği, nesneyle kurduğu ilişki öne geçer onda. Öyle anlatılamaz, öyle gidilemez kuytu bir yerdedir ki o büyü.

Ancak izlenerek bir parça yaklaşılabılır.

Her karakter, her dokunuş, kısaca herkes yaptığı işin doruk noktasında seyreder onun yapıtlarında.

Grafik sanatı onunla mı başlar?

Hastalar, boğazı ağrıyanlar, içkisiyle baş başa olanlar, okuyanlar bile farklı görünür bize, sanki canlanır, konuşurlar sessizce.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jean Seberg, Naşit, Cahit Irgat ve gelecek program...

Mehmet Güreli 22.12.2011

Bugünün en büyük korkusu çaldı belki de kapıyı.

Acının anlatımından duyulan endişenin artık gözlerde de okunabilirliği.

Bazı kavramlarla, yapay malzemelerle örtülmüş ele alınan konuların içinde hiçbir şey olmaması.

Yalanların son aralığı ve çatlak duvarlar.

Doğarken yaşanan esnekliğe geri dönüşün sinyalleri.

Zaman, bilindiği gibi yaşanmamışlıklarla, çaresizliklerle ya da pişmanlıklarla hiç ilgili değildir.

Neyin eksik, neyin fazla olduğunu da bilmez.

Hele, yıkılan binaların, sokaklarda dolaşan insanların hikâyelerinden tamamen uzaktır.

Akar gider gün boyu.

Zaman sadece sayıklar uykusunda...

Belli etmez.

"Bir insanın kendisi doğru ise," der Konfüçyüs, "emir vermesine lüzum yoktur, her iş kendiliğinden yürür.

Eğer kendisi doğru değilse, isterse emir versin, kimse dinlemez onu."

Ve sorar:

"Kim kapıdan geçmeden dışarı çıkabilir? O halde insanlar neden bu yoldan gitmiyorlar?"

Hemen geçmişin tozlu raflarında bizi çok ilgilendiren bir sinemanın fotoğrafına baktığımızda ne görüyoruz?

Afişte bir Stanley Baker, bir Hardy Krüger filmi mi?

Evet, onlar kim? dediğinizde bozulmuyor anılar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarkovski ve Cortázar...

Mehmet Güreli 29.12.2011

İnsanın doğru bir şeyi öğrenmesi nasıl yıllarını alıyorsa, yanlış bir bilgiden kurtulması da giderek zorlaşıyor.

Başlarını öne eğmiş zor yürüyor bazıları.

En büyük acı çocuklarını kandırmış babaların çaresizliği...

Tarihi yanlış okumaktan daha korkuncu hiç okumamış olmak.

Ne söylesen geri dönüyor...

Hatta gitmiyor bile...

Tıkanıklık ya da yetersizlik deyip geçmek, bir de kilitli sandıkların yanında uyumak...

On yedinci yüzyıldan bir şarkı süzülüyor içeri, fark etmiyorlar esintiyi, koronun ahengini, birbirinin seslerine duydukları saygıyı.

Kurslar, dersler fayda etmiyor.

Hatta giydiklerin, kuşandıkların, yediklerin, komşuların bile işe yaramıyor.

Oturduğun semt, sokak lamban, pencerenin kenarına her an düşebilir vaziyette bıraktığın saksının bile bir faydası yok sana.

Belki de böyle bir şey çürüme...

Cortázar'ın **Ele Geçirilmiş Ev**'inin kahramanı kadınlardan birini tanımış olsan merdivenleri çıkarken daha az ses çıkaracaksın ama.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baço, Cioran ve Pascal...

Mehmet Güreli 05.01.2012

Kahve de yok artık şiir yoksa...

Sabah erkenden kendinizi sokağa attığınızda hâlâ dünden kalmış bir notun peşinde, söylediğiniz bir cümlenin yanlış olabileceğini düşünür bulabilirsiniz kendinizi.

Bu denli titizlik işi Knut Hamsun'un *Gizemler* kitabının çevrildiğini tanımadığınız birine duyurma isteğine kadar varabilir.

Sonra bir masaya çöküp bir şeyler yazmaya başlamadan, gazetelerde hemen gözünüze çarpan bazı cümleler sizi başka yönlere sürükleyebilir, hatta ruhunuzu bile sıkabilir.

İşte o zaman Baço'nun Haikularının işlemediği, hatta bilinmediği bir dünyadan uzaklaşır akıl.

Nereye kadar gidebilir,

konusacağı kaç kişi kalmıştır,

bilinir ama söylenmez.

Karanlık indiğine göre,

Şahidin gözleri de görmeyecek.

Böyle şakıyor bıldırcın.

Cioran şöyle yazmıştı:

“Bizden kaynaklanmayan olaylara sızlanmadan katlanmak gerektiğini söyleyen Stoacılar, sadece elimizde olmayan dış mutsuzlukları gözönünde tutuyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yesenin ve avare günler...

Mehmet Güreli 12.01.2012

Eğer insanlar unutkan olmasalardı nankörlükten de söz etmezdik, diyordu Goethe.

*Horasan'da öyle kapılar var ki
Güller serilmiş eşiklerine
Orada yaşıyor dalgın bir huri,
Horasan'da öyle kapılar var ki,
Uğraştım, açamadım nedense.*

Yesenin, kısa yaşamında şiirleriyle hep çizginin ötesinde nefes aldı. O özgür şiirin, avareliğin kelimelerle dağıtılacağına inanan biriydi. Yeni bir dünyaya açılan kapıdan girdiğinde cebindeki defterde yazılı dizelerde sevinç ve coşku adına ne varsa çok uzaklardan bile okunabilirdi.

Stalin döneminde dışlandı, unutturulmaya çalışıldı.

1955'de yeniden basıldı kitapları.

Dünyayı terkederken şöyle demişti:

*Hoşça kal dostum, el sıkışmadan,
Hüzünlenme, kaşlarını çatma.*

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Onat Kutlar, Edip Cansever ve alkış sesleri...

Mehmet Güreli 19.01.2012

Edip Cansever, Sera Oteli şiiirinde şöyle diyordu:

Yağdı, yağdı, yağdı

Birikti caddeye uzantılı tentede

Birden iri bir delik açtı boşaldı.

Yayıldı kirlı sular gövdeme

Kesildi sanki ayaklarım yerden

Dedim ki

Eh ben de neyim ki zaten, yıllardır

...

Duyar gibiyim şimdi uzaktan

O alkış seslerini sürekli

Sanki tutkuyu, sevinci, acıyı, ağır sorumluluğu ve en azından bir ortak şarkıyı hiç bilmeden yürüyordu insanlar...

Zaman içinde nelerle karşılaşacağını tam olarak kestiremiyorlardı.

Sadece belirli aylarda duydukları heyecan yetiyordu onlara.

Şimdi aradan geçen kırk yıla bakarken müthiş gösteriler geçiyor önümden...

Tüm gördüklerim için, böyle bir festivali yaratmış olanlara şükran duyuyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Theo'nun son yolculuğu...

Mehmet Güreli 26.01.2012

Milan Kundera, *Gülüşün ve Unutuşun Kitabı*'nda 1948'de yaşanmış bir olayı şöyle anlatıyordu.

Komünist Parti Başkanı **Klement Gottwald**, Prag'da eski kentin en büyük alanında yüzbinlerce hemşerisine nutuk çekmek üzere, barok stili bir sarayın balkonuna çıktığı zaman, bu olay Bohemya tarihinde, eşine ancak bin yılda bir kaç kez rastlanabilen türden ve ülkenin kaderini etkileyen bir dönüm noktası oluyordu.

Hava soğuktu, kar yağıyordu.

Gottwald'ın başı açıktı.

Gottwald, sarayın balkonuna çıktığı zaman çevresini arkadaşları sarmıştı, en yakınında **Vladimir Clementis** vardı.

Clementis, gözyaşartıcı bir sevgi gösterisiyle, başındaki kürk şapkayı çıkarıp Gottwald'ın başına koydu.

Partinin propaganda bölümü, Gottwald'ın başında kürk şapka, çevresi arkadaşlarıyla sarılı olarak, balkondan halka seslenirken çekilen resimlerinden yüzbinlerce bastırarak dağıttı.

Komünist Bohemya tarihi, işte bu balkondan başlamıştır.

Bütün çocuklar, afişlerde, el kitaplarında ya da müzelerde görmüş oldukları bu fotoğrafı bilirler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Franz Kafka'nın yalnızlığı...

Mehmet Güreli 02.02.2012

Bernardo Bertolucci'nin *Son İmparator*'unun çekimi sırasında Çin'de bulunuyordu Jean-Claude Carriere.

Yeni Çin sineması ve müzik üzerine röportajlar yapmayı da hedeflemişti

Henüz Çin Kültür Devrimi'nin üzerinden uzun yıllar geçmemişti ve sis perdesi yeni yeni aralanıyor gibiydi.

Ama kimse yaşananları tam olarak bilmiyordu.

Zaman da her şeyi görenlere, yaşayanlara ya da hayatta kalanlara tehlikenin geçtiğine dair ipuçları vermiyordu.

Ortada bir kıyım vardı ama şekli, nitelikleri hemen sezilecek, ortak paydaları hemen kestirilecek türden değildi.

Kimin nerede kaybolduğunu, nereye gömüldüğünü kestirmek kolay değildi.

Fidelio mu?

Ludwig mi?

Kültür ve Devrim kelimeleri ne anlama geliyordu, kestirmek zordu artık?

Bir tek şey çok rahat anlaşılıyordu:

Kültür ve bilim adamları tarlaya sürülüyordu ya da gömülüyordu.

Bu arada rastladığı adam Carriere'e, aradığı tüm soruların cevabını verecekti.

Anlattığına göre, Çin'de Kültür Devrimi adı altında gerçekleşen eşine ender rastlanan kıyımda da bazı uzmanlıkların nasıl yok edildiğini anlamak için de değişik yollara sapsak gerekiyordu.

Az kişinin geçtiği ve az kişinin önemli bulduğu yollara.

Tabii bazı gerçeklere ulaşırken vesileler bunda büyük rol oynayacak, bir tanışma sislerin içinden bizleri tarihin unutulmuş sanılan enstrümanlarına giden yolu gösterecekti.

Geleneksel Müzik Aletleri Enstitüsü müdürüyle konuşurken, Carriere enstitüyü kapattıkların ve kütüphaneyi yok ettiklerini öğrenecekti.

Onu da bir köylü çalışması için bir köye yollamışlardı.

Ama o daha önce hayatı pahasına bazı çalışmaları gizlice kuzenine yollayıp kurtarmayı başarmıştı.

Ve yine konuşmaya başlar insanlar günün birinde...

Müdürün dediğine göre, bir uzmanlık alanı olan ya da farklı sesi olan herkesi etkisiz hale getiriliyorlarmış.

Devrimin temel ilkesiymiş bu...

Her bilginin ardında saklı bir güç varmış, dolayısıyla bilgiden kurtulmak gerekiyormuş.

Yasaklar getirirler, bilgileri yettiğinde birkaç kitabı, aleti, enstrümanı gömerler toprağa...

Kimler?

Şimdi neredeler?

Bir de tarlaya gönderilen bir müzik bilgininden söz eder müdür. Adam, tarlada istenileni veremeyince eve gönderilir ve dokuz yıl domino oynar.

"O kadar yalnız mısınız?

Kafka, başını sallayarak beni onayladı.

"Kaspar Hauser gibi mi" diye sordum.

Kafka güldü: "Ondan daha da yalnız.

Benim yalnızlığım, Franz Kafka'nın yalnızlığıdır."

Dünyanın sayısız tuhaflıklarından biri de, milyonlarca yanılgıyı, yanlış birkaç akıllı insanın düzeltebileceğini sanmak olmuştur sanırım.

Evet, sadece bir kaç insan.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Primo Levi'nin dönüşü...

Mehmet Güreli 09.02.2012

Birden yıllardır tanıdığınız kişinin yüzünde o güne kadar hiç rastlamadığınız bir bakışa takılır gözünüz.

Sanki hiç öyle bakmamıştır dünyaya.

Sanki onun gözleri değildir artık.

Sanki baktığı yerdeki her şey kaybolmuştur, toprağın altına çekilmiştir yeryüzü.

Yerde bir şeyler arar gözleri,
Her yeri tarar titizlikle...
Taşdıklarını bırakacak gücü kalmamıştır
Çocukluğunun merdivenleri yosun bağlamış,
Yıkılmış mı evleri?
Sarı bir binanın duvarının önünde ateş yakmış birileri...
Tükenmiş patatesler hemen hemen.
Elleri buz gibidir...
Geçmişle ilgili hüznü tekrar kapıda,
İçten içe döker kendini kaldırımlara.
Alışkanlıklarımız,
Anlatacaklarımız,
Çan sesleri,
Zamanın hazırlıklarının nedeni anlaşıldı,
Gözleri
Bu kez 'gidelim' der gibi bakar,
Başını eğer, hızlı adımlarla köşeyi döner,
Bırakır kendini, kaybolur...
Primo Levi'nin kitapları hep şunu hatırlatır insana.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sait Faik ve 'Alemdağda Var Bir Yılan'...

Mehmet Güreli 16.02.2012

Hayatımda okuduğum en şiirsel başlıklı hikâye olan *Alemdağda Var Bir Yılan*, şöyle başlar:

"Daha tiyatroya girerken kar başlamıştı.
Çıkınca meydanı bembeyaz buldum.
Boyunmdan içeriye bir damla düştü. Ürperdim."

Sait Faik'le hangi sokağı gezmeye çıksanız, hangi vapura binseniz mektep tatil olsun olmasın kaybolmuş uçaklar, gemiler, çocukluğun tüm nazlı battaniyelere sarınmış anıları geri gelir, bir ansiklopedinin resimli bir

sayfasına usulca yerleşir ve sevdiğiniz yazarlar selamlar sizi.

Bir ayağınız çukurda da olsa yaşam sevincinin saygılı bakışını, elinize hafifçe dokunarak anlatır size...

Pek orali olmayışınızı, umursamayışınızı da hoşgörür, dalar çamurlu, dar sokaklarına İstanbul'un,

Okulun bahçesindeki yanmış ağacın yanına gelir, konağın da kül olduğunu görür, dünyayı dolduran yalnızlıklara, yaldızlı karyolalarda çift yatanların bile tek olduğuna getirir sözü...

"Yatağı, yorganı, gözyaşları yanmıştır.

Tahtakuruları da yanmıştır.

Yapraklarını kışın dökmeyen ağaçlar yanmıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vapurlar ve Flaubert'in Papağanı...

Mehmet Güreli 23.02.2012

Yaptıkları değil; yıktıkları.

Evler değil; evler arasındaki boşluklar.

Olan sokaklar değil; artık olmayan sokaklar.

Julian Barnes'ın çoktan vazgeçemediğim kitaplarımdan biri olmuş **Flaubert'in Papağanı**'nda yer alan **James Fenton**'un bu dizeleri arasında Flaubert'ten birkaç alıntı:

"İnsanın sevdikleriyle yaşayamamasından sonra en büyük işkence sevmedikleriyle yaşamasıdır.

Mutluluk frengi gibidir. İnsana vaktinden önce bulaşırsa, bünyesini mahveder."

Tarih, nasıl yarın sonuçlanabilecekmiş gibi görünen olayları bize izlettiriyorsa, çok yüksek sesle olmasa da bazı sonuçların ilerde alınacağını fısıldıyor durmadan. **Descartes**'ın dediği gibi, biten çağlarla gelen çağların bir süre aynı yılları yaşadıklarının bilinmesi gibi...

Göremeyeceğimizi bile bile seyrediyoruz peş peşe düşen yaprakları, solan çiçeği.

Gerçeğin yerini alan aklın yanlış adımların önüne atlayışını da hissediyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kierkegaard ve sessiz dua...

Mehmet Güreli 01.03.2012

Artık hataların konuşulduğu meyhanelerde garsonlar sizin nerelerde yanıldığınızı hatırlamıyor bile. **Gottfried Benn**'in dizelerini ise ezbere biliyor hepsi.

*Değişime, gelişime
Aldırmaz bilge kişi
Onun dünyasından değildir
Çocukları torunları.*

Lucacs'ın yeni bir kitabını da beklemiyorlar, çünkü biliyorlar ki; bir yıl sonra baştan aşağı düzeltip yeniden sunacak bize.

Theodor W. Adorno, şöyle diyordu:

"Bu dünyanın insanı ırkilden yanı korkunçluğu değil, olağan görünüşüdür."

Bence şuradan başlamalı, artık yaşamın neşeyle, sevinçle kutlanmasını baştacı etmek, birinci sıraya koymak gerekiyor. **Robert Musil**'in dediği gibi, insan tek bir seçimle mi karşı karşıyadır? Ya sürüye uymak (Roma'da Romalılar gibi yapmak) ya da sinir hastası olmak.

Her türlü olumsuzluk kapıyı zorlasa da kendi çabamıza güvenmeli, hem de kimseyi dinlemeden, bir çalgıyla sessizce, cepte **Dickens**, hatta beş parasız kalsak da yola devam etmeli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biletini kaybeden yolcu...

Mehmet Güreli 08.03.2012

Vurma sineğe
Sana doğru yönelmiş
Geliyor işte!

Issa'nın o muhteşem haikularından biriyle başlıyor gün.

Sonra Paris'ten **Apollinaire** sesleniyor:

İster miyim çıkasın aklımdan
Sen topraktan püsküren papatya
Güvercinim benim beyaz liman
Antil'im uzaklardaki ada
Gül ağacım buruk tarçın

Stefan Zweig, 1920'lerin Berlin'ini anlattığı bir mektubunda bir anlamda geleceğin endişelerini dile getiriyordu. Ve o dönemin Alman sineması da tüm şeytani yönlerini büyülü yakalanamaz gölgelerinin eşliğinde dışa vuruyordu. Hem de dehşet veren, ağızda kül tadı bırakarak...

“Dayanılır gibi değil! Aman yarabbim!...

Trenler tıklım tıklım. Ayın birinden sonra fiyatlar üç kat artacak diye herkes yolculuk yapıyor.

Burada insanlar çok korkunç!.. Paris’ten sonra burası kötü bir rüya gibi geliyor.”

Daha sonraki yıllarda **Fritz Lang** da bir gazete haberinden yola çıkarak gerçekleştirdiği “**M**” (*Düsseldorf Canavarı*) filminde çocukları öldüren hasta ruhlu bir lanetliyi tasvir ederken **Marc Ferro**’nun deyişiyle sıradan bir olayla tarih yazıyor, kişisel cinayetlerin kolektif cinayetlere dönüşümünün ipuçlarını veriyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüzler, kitaplar ve vezirler...

Mehmet Güreli 15.03.2012

Hayatta en acı veren şeylerden biri de insanın keşfettiği şeyin anlamını idrak edememesidir.

Bazen her şey ortadadır.

Tarihte her zaman **Stefan Zweig**’ın dediği gibi yıldızın parladığı anlar vardır.

Görmek ya da saplanmak...

Bir de tozlu bile derken kuşku duyacağımız bilinmeyen sayfalar...

Konuşmaların duyulmasını engelleyen bir çeşme, bir ağacın dalına takılmış bir haber güvercini, bir gölge, açık bir pencere, ele geçirilmiş bir mühür ya da bir mektup çok şey ifade eder tarihin tek mumla aydınlanan odalarında...

Ele geçirilen her ip uçundan sayfalarca bölüm üretir vakanüvisler, bazen de çeşitli nedenlerle tek satır bile yazamazlar.

Hatta gördüklerini bile...

Hokkaları donar, kalem uçları bir bataklığa saplanmış gibi aciz kalır.

Elleri uyuşur, üzerlerine atılan pelerinlerin altında nefesleri kesilir, hiçbir ses iletemeden kaybolup giderler.

Yıllar geçer, başka birileri hokkanın tozlarını keşfettiğinde, şişeye yansıyan hayallerden, önce bir kahraman yaratır, sonra da hikâyeyi nasıl bitireceklerine günlerce kafa patlatırlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bulgakov ve Moliere Efendi...

Mehmet Güreli 22.03.2012

“Bana kalırsa kimseyi ürküttüğüm yoktu.

Bağımsızlığımı koruyordum o kadar...”

Mihail Bulgakov, sadece iyi bir yazar değildi, diğerlerinden farklıydı. **Prişvin** şöyle demişti, belki de onun için:

“Sakin, yazarın bütün ustalığı kişiliğinde olmasın? Bu konuda bir kitap yazılabilir.”

Yaşarken yazdıklarını görmesi yasaklanmış, yaşatılan ama yaşatılmasına izin verilmeyen, ölüme terkedilmiş, bir ölünün defterine yazılmış bir hayattı onun öyküsü...

Kısaca insanlığın uğramadığı ya da yer almak istemediği ihanet hikâyelerinden biri daha.

Yazdığı her satır gelecek içindi. Bugünü, geçerli olanı yazarak herkese yarananlar içinde yer almadığı, ikiyüzlülükle savaşmak zorunda kalan yazarların yazgısından söz ettiği için bir tür yalnızlığa, sahneye çıkmamaya mahkûm edilmişti satırları.

Eserlerindeki kahramanlardan bile kuşku duyuluyordu.

Hatta şüpheli kaynaklardan yararlanılarak yaratılmış denerek geri çevriliyordu eserleri.

Ona uygulanan, bir tür onu ölü bir yazara benzetmekti.

1936 ve sonrasında Rusya, belki de tarihindeki en karanlık dönemden geçiyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tonino Guerra ve Julio Cortázar...

Mehmet Güreli 29.03.2012

Sinema dünyasının kuşkusuz en önemli senaryo yazarlarından biriydi **Tonino Guerra**.

Katıldığı tüm filmlere bugün şöyle dönüp bir baktığımızda belki de hepsinin sinema tarihinde apayrı, özel yerlerinin olduğunu rahatlıkla görebiliriz.

Filmlere kattığı incelikleri, cümleleri, ruhu, canlılığı tek tek ele alıp o mucizevî büyüğü saptayamazsak da tevazuunun ardındaki yaratıcılık her yapıtta kendini rahatlıkla belli eder.

Tarkovsky’nin günlüklerinde de İtalya’yı Tonino ile birlikte gezeriz.

“Tonino döndü. Ne harika, kibar, cömert bir insan kendisi.

Hem de bir çocuk kadar naif!

Dün kendimi hasta hissediyordum. Sabah kalktığımda ilk işaret boğaz ağrısı ve ateş oldu.

Tonino ile senaryo üzerinde çalışmaya başladık.

Bugün Tonino senaryonun diktesini bitirince ben de rahatlardım. St. Peter Meydanı’na gittim”

Tonino Guerra belki de kendisi için söylenebilecek en güzel, onu en yalın biçimde yansıtan cümleyi bir söyleşisinde söylemişti:

“Çalıştığım tüm yönetmenlerin senaryolarına biraz şiir katmaya çalıştım, onların buna ihtiyacı olmasa da.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Arthur Rimbaud'nun yırtıcı gösterisi...

Mehmet Güreli 05.04.2012

On yedi yaşında üne kavuşmuştu **Rimbaud**.

Paris'in ortasında hiç de abartma sayılamayacak bir benzetmeyle fırtına gibi esmişti.

Kısa süren ama etkileri hâlâ süren, şiiri tahtına yerleştiren bir büyücüydü o.

Etkisinin gücünü anlatmak çok zor...

Sarhoş Gemi'nin yalpalamasını çizmek kadar korkunç...

Bugün bile her şeyi, başta kelimeleri bırakıp gidişini kimse tam anlamıyla izah edemiyor.

En çok konuşulan, yarattığı canavarlardan kaçmış olduğu.

Cehennemde Bir Mevsim kitabı kendi çabasıyla basılmış bir vasiyet gibi.

Diğer şiirlerini arkadaşları toplayıp bastırıyor.

Yirmi üç yaşında bırakıyor edebiyatı, Afrika'ya gidiyor.

Tehlikeden korkmayan biri o.

Hapishaneleri tanımış, yamyamlar, vahşiler, canavarlar ona vız geliyor.

Şiirinden bahsedenlere fısıldadığı kelimeler: Saçma, gülünç, berbat!

Onu benimseyenlerden kaçıyor, özgürlüğün görünmeyen vadilerini bulmaya çalışıyor.

Korunmak istemiyor sanki hiçbir şeyden.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Truffaut ve babası...

Mehmet Güreli 12.04.2012

Pierre Assouline'in **Rosebud** kitabında bitmemiş eserler üzerine bir deneme okumuştum.

"Bonnard'ın Cepleri" adını taşıyan deneme, resim üzerine sayısız örneklerle doluydu.

Ayrıca **Truffaut**'dan, **Orson Welles**'den uzunca söz ediyordu. Zaten Rosebud da **Orson Welles**'in **Yurttaş Kane** filminin esrarlı kızağının adıydı.

Bitmemiş eserler denince de hemen yarım kalmışları dışarıda bırakmak gerekmez, karışır her şey birbirine...

Zihin kuşkuyu yanında taşır.

François Truffaut, yıllarca babasının kim olduğunu bilmez ve bir anlamda hayatı, bulduğunda ne yapacağını düşünmekle geçer.

Sonunda tereddüdünü yener ve babasının izine ulaşır.

Ve onu beklemeye koyulur.

Ama kapının önüne geldiğinde yine kararsız kalır. Yanından geçen babasına kendini tanıtamaz ve susar, gider **Charlie Chaplin**'in **Altına Hücum** filmini tekrar seyreder.

Sinemadan çıktıktan sonra bir pişmanlık da duymaz. Aklında yine sinema vardır, **Chaplin** vardır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kedi ve Chaplin...

Mehmet Gürel 19.04.2012

Davetsiz bir misafirdir bazen eve gelip yerleşen, hayatınıza yeni boyutlar katan. Hatta hiç konuşmayan, gülümsemeyen ve herhangi bir söz dinlemeye de pek niyeti varmış gibi görünmeyen.

Yıllar önce bir kedinin kapının önünde varlığını duyurması, güzel gözleriyle bize bakışı, açık bir biçimde, ben geldim deyişi böyle bir şeydi.

Bugün de aynı sahne tüm canlılığıyla gözümün önünde; kapıyı açmamız ve içeri girişi. Gururla, sakın, kararlı yürüyüşü...

Seçici tavrı, etrafa göz atarkenki benimsemiş bakışları...

Sonra tanışma, konuşma ve yerleşme faslı, kısaca yorucu olmayan, sanki önceden bilinen paylaşım rahatlığı.

Bir adım sonra koltukta kitaplar arasında şekerlemeler, baladları andıran ses çıkarmalar, mırıltılar ve çabuk sona eren bir mutluluk tablosu.

Sevince koşuşturmaların beklenmedik sonucu ve geç kalmış bir fren.

Oysa onu bir trafik kazasında kaybettiğimizden bu yana, o hâlâ yerini koruyor, çünkü onun yerini hiçbir kedi alamadı... Belki de benim kapım başka bir kedi için bir daha açılmadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhteşem başladı maç

Mehmet Güreli 23.04.2012

Muhteşem bir atmosferde başladı maç. Bazen bir sarı kart, bazen bir dikkatsizlik, bazen rakibin tek bir atağı her şeyi değiştirebilirdi. Hücumda etkisini tam hissettiremeyen GS ilk yarıda aradığını bulamadığı gibi bir de gol gördü kalesinde. Ve ilk yarı sonunda GS beklediği gole ya da gollere ulaşamadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baudelaire ve 'Elem Çiçekleri'...

Mehmet Güreli 26.04.2012

Bazı biyografilerin en hoş yanı, bizi beklediğimiz kişiler kadar ummadığımız kişilerle de buluşturmasıdır.

Bunun amacı çoğu kez, en basitinden kişiyi tarih içinde ele alabilmek için onu çevresiyle birlikte yansıtabilme çabasıdır.

Ama tabii sonuçta varılan nokta yeni zenginliklerin habercisidir.

Ve birden kendimizi hayatını okuyacağınız sandığımız kişinin yerine başka kişilerle de yolculuklara çıkmış buluruz. Hatta bazen öyle serüvenlere dalarız ki; geri dönmek bile istemeyiz.

André Suaréz'in harika eseri **Üç Ölümsüz**'ü okurken böyle bir duyguya kapılmıştım. Yazar, **Baudelaire**'i anlatırken **Dante**'ye ulaşıyordu.

"Dante cennetin var olduğuna, kendisinin kusurluluğuna inandığı gibi inanıyor.

İnsan hiçbir zaman kendisini bu kadar muhteşem ve başkalarını da bu kadar hor görmüş olamaz. Baudelaire'de gurur bulunsa bile dayanılmaz değildir ve ondakine kötü bir tevazu denebilir.

Çok iyilere inanmadığı kadar, çok kötülere de inanmaz o: kısa zaman sonra da ortadan kaybolur; tiksintiyle aklın aynası olur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Henri Michaux ve Plume...

Mehmet Güreli 03.05.2012

İlk ve son cümleyi bırakın o söylesin, demişlerdi onun için.

Biz de uymuştuk tabii.

Bir restoranda tüm arkadaşları biraraya gelmişti.

Durumu iyi değildi, hem hasta hem parasızdı.

Daha çok üzgün gibiydi, zaman zaman toparlanıyor, sevdiği birini gördüğünde birden neşeleniyor, sonra kendini bırakıyordu gizlice.

Bir tür destek toplantısıydı, geceyi düzenleyen ise gelmemiştii.

Gecenin geç saatlerinde yan masalardan birinde bir adam yavaş yavaş ayağa kalktı ve şöyle seslendi:

“İnsanların anlamadıkları şeyle alay etmelerine alışkınız biz.” Karşımda oturan kadının yüzü asıldı birden.

Eve dönerken aklımda kalan yazarın şu son cümlesiydi:

“Batalıkların üzerinden geçerken olanca güçleriyle şarkı söylemez kuşlar. Ama korulukta, ne cıvıltıdır o!”

Elimi sıkarken **Henri Michaux**’dan, demişti.

Yıllar sonra o kadının yüzünün aklımdan hiç çıkmadığını düşündüm. Sanki bu söze karşı çıkmak istemiş ama yüzünü buruşturmayla geçiştirmiş gibiydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bergman, Sema Kaygusuz, Cahit Koytak ve blues...

Mehmet Güreli 10.05.2012

Uzun zamandır her yere benle birlikte giden, hiç bitmesini istemediğim bir kitap var yanımda. Agora Kitaplığı’nın eşsiz sinema dizisinden **Ingmar Bergman**’ın **Sinematografi İnsan Yüzüdür** bu kitap.

Bu çağın ne kadar büyüldü olduğunu da hatırlatıyor bana. Küçüklüğümde bir filmi gördüğümde bir daha izleyebilmek ne kadar zordu, ne kadar çaba isterdi, onu düşündürüyor. Oysa şimdi her satırda bir Bergman filmine gidebiliyorum odamda. Küçük bir arşiv her şeye yetiyor.

“Biz kışın sadece, sabah sekiz buçuktan öğleden sonra iki buçuğa kadar gün ışığı görürüz. Kuzeyin buradan birkaç saatlik uzak bölgelerinde insanlar günü karanlıkta geçirirler. Gün ışığı diye bir şey görmezler. Ben kış aylarından nefret ederim. Kışın Stockholm’u hiç sevmem.”

Aynadaki Gibi, Sessizlik, Yedinci Mühür, Yaban Çilekleri ve şimdi de **Monika’yla Bir Yaz**. Ve tabii **Harriet Andersson** ve yine kitaba dönüyorum:

“Kural olarak yabancı politikayı umursamam, fakat gazetelerde çıkan Ruslar ve Çinlilerle ilgili son okuduğum şeyden sonra Rusların korktuğu ulusun Amerikalılar değil, Çinliler olduğunu keşfettim.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Carlos Fuentes, Jean Seberg ve Ambrose Bierce...

Mehmet Güreli 17.05.2012

Gerçek, hem kendini hem de gerçek olmayanı gösterir.

Bazı sabahlar kahve kokusu etrafı sardığında, bir resim, bir şarkı, bir kitap ya da bir köşeye bıraktığınız, uzun zamandır dönüp bakmadığınız bir obje çağırır sizi, hatta yönlendirir usulca...

Çoğu kez onu nereden aldığınızı ya da kimin getirdiğini hatırlamazsınız bile.

Ama her yudumda beyninizde zorlanan hücrelerde pencereler tek tek açılır, bazı ipuçlarını dışarıya salmaya başlarlar.

Ulaşmaya çalıştığınız noktadan kopup gidebilirsiniz de.

Ve başka unuttuğunuzu sandığınız birtakım parçalar dökülür önünüze, sizi yeni alanlara sürükler.

Yeni bulduğunuz şeyle kurduğunuz köprü sizi karşıya geçirecektir.

Carlos Fuentes'in **Kendim ve Ötekiler** adlı denemeleri de böyledir. Hayatın ayırttığı, kaybolduğunu sandığımız, birbirini duyamaz, göremez diye düşündüğümüz her şeyi birleştirir.

Yazarlar, oyuncular, yönetmenler, filmler buluşurlar sessizce. Sanki birbirlerine hikâyelerini anlatırlar ve siz de oradan kalkıp başka yerlere gitme, onlarla tanışma duygusuna kapılırsınız.

Octavio Paz, **Emilio Fernández** derken **Luis Buñuel**'in de pekâlâ bir Meksikalı olduğunu düşünürken, geniş bir şapkanın altında **Carlos Fuentes** de alır götürür sizi, **Eisenstein**'in Meksika'sına, **Elia Kazan**'ın **Viva Zapata**'sına, **Sam Peckinpah**'ın **Vahşi Belde**'sine bırakır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Henry Miller ve 'Yengeç Dönencesi'...

Mehmet Güreli 24.05.2012

Kendini yazılarının kahramanı yapmış, gri, buruşuk fötr şapkasıyla bir efsaneydi **Henry Miller**. Gözünü dünyaya açtığı günden elveda dediği güne kadar kendi dünyasını önceden tasarlamadan inşa etmeye çalışmış biriydi o.

"Paris'te ikinci yılımın sonbaharı.

Henüz kavrayamadığım bir nedenden gönderildim buraya."

Paris kaldırımlarında başlayan ya da devam eden bir serüvenin kahramanı, iki savaş arası yaratıcılarının en renkli, en sarsıcı ve en güler yüzlü tanığıydı.

“Evet dramatize ediyorum, evet şiirselleştiriyorum.
Ne olmuş yani?”

Alka Seltzer’in henüz keşfedilmediği, yarım kalmış koyu renkli şarap şişelerinin arasından seyrettiği Clichy’ye adadığı cümlelerle yatıp kalkan, yasakların, ermişlerin, düşünlerin çarptığı yerde duruyordu Henry Miller. Öfkenin, tutkunun kaplanlarının, bilginin atlarından daha uslu durduğu bir noktada. Sadece yüreğinin peşinden gidenlerin beldesine yapılan on dolarla başlayan bir yolculuğun hikâyesiydi anlattıkları. Kurmaca, yalan, doğru, yanlış her şey iç içeydi onda. Eğer sözkonusu uyumsuzluksa onu başka yerlerde aramak gerekiyordu.

“Hep ustalardan söz eder, ama onları tanımayız.
Usta belki de serserinin biridir.”

Sanki kırık dökük bir hayatın temsilcisi olması için Paris’e gönderilmiş, şapkası ve gözlüğüyle sokakların yeni haritalarını çıkarmaya adanmıştı kendini.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ömer Hayyam...

Mehmet Güreli 31.05.2012

Onun dizelerini okurken sadece derinliklerden gelen ışıklar, melodiler süzülür içeri.

Hiç tanımadığım kuşlar, böcekler selam eder, söyler şarkılarını, ilahi bir armoni içinde rüzgâr büyük saygıyla eser senin huzurunda...

Islak kazağın sanki senin haberin olmadan, gizli bir el tarafından düzgünce iskemlenin üstüne bırakılmış.

Yağmur kokusu yayılmış odaya, bir köşede örümcek hapsetmiş sineği.

Sonra ikisi de kaybolacak gözümüzün önünde.

Edebiyatın nice yavaşça konuşan seslerle örülü büyülü dünyası ağırlıyor onu.

Uzun zamandır silinmemiş pencerenin pervazından sızıyor sessizce onun kelimeleri...

Etkilerinin yüzyıllara yayılan ihtişamı yüzlerce dilin çabasıyla duyuruyor kendini.

Belki baharın ilk canlılarının seni ziyarete geldiğini düşünüyorsun.

Pencereyi açıyorsun...

Ne hoş bir hava demek geliyor içinden, çünkü hiçbir şeyi duymamış kendi dünyandasın.

Odanda yalnız başına masanın başındasın.

Gözlerin duvara iliştiirdiğın küçücük kâğıtlarda geziniyor.

Abdülbaki Gölpınarlı’nın çevirdiği **Ömer Hayyam**’a takılıyor gözün.

*Adalet sahibinin üleştirdiği rızık ne bir zerre artar,
ne bir zerre eksilir.*

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orhan Boran, Rekin Teksoy ve Seyfi Teoman...

Mehmet Güreli 07.06.2012

Bildiğiniz o tuhaf duygu yine sizi ziyaret eder.

Kapıyı açmak istemeseniz bile en azından size ne getirmediğini bilirsiniz ya da hayat, kaderle kol kola ansızın, birbirini takip etmeyen, zor hikâyeler anlatır.

O gün eve döndüğünüzde de saatlerdir, hatta aylardır tasarladığınız, biçimlendirmeye çalıştığınız yapıtınızın o oluşmamış, cansız, hayata bir şey katamayan hâliyle başbaşa kalırsınız.

Yetersiz bir sesin kendi kendine konuşması gibi anlaşılmaz kelimelerin odada dolaştığını hissedersiniz. Kaçıp kurtulmanın ne kadar zor olduğunu ve ilhamın gökten gelebileceğini aklınızdan geçirirken, bütün zamanlara ait bir hikâyenin kapınızı çalmasını hayal edersiniz.

Sonra koltuğunuzdan hafifçe doğrulup pencereye yönelirsiniz; birden çocukların oyunlarının arasından süzülen gözünüz bir dükkânın tabelasına takılır.

Yıllarca önünden geçerken okuduğunuz ismi hecelemeye başlırsınız ve bir harfi şimdiye kadar hiç okumadığınızı şaşkınlıkla fark edersiniz.

Sokağa atarsınız kendinizi ve tabelanın yazı karakterinin okunaklı olmadığı üzerine kendinizi rahatlatmaya çalışırsınız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ray Bradbury ve kitaplar...

Mehmet Güreli 14.06.2012

Tüm kitaplar ortadan kaybolmuş, kimsenin kimseye güveni kalmamıştı.

Her yanı duygusuz, heyecansız insanlar sarmıştı.

Hiçbir şeyin eksikliğini hissetmeyen ve tüm dikkatlerini çevrelerindeki yanlış yaptığını sanan insanlara odaklanmış büyük bir topluluk.

Sistemin ölü yanının canlılar üzerindeki provası içinde kaybolup gidiyorlardı..

Düşmanın adı konmuştu; sistem de karşı çıkana ne yapacağını her gün duyuruyordu.

Gelecek bize öyle bir sürpriz hazırlamıştı ki; sanki herkes birbirini izliyordu. Kitap okumaya teşebbüs edenleri korkunç bir son bekliyordu.

Görevler değişmişti.

İtfaiye artık kitapları yakan bir kurumdu.

Sanki konuşmayan, gülmeyen bir toplumda yükselen alevler içinde geçiyordu hayat.

Ama yine de büyük tehlikeleri göze alıp, kitap okumaktan, koklamaktan vazgeçmeyen, onlarsız yaşayamayan insanlar vardı.

Gizli gizli biriktiriyorlardı kitapları.

Gece yarıları onlarla başbaşa kalıyor ve sayfalar arasında büyük muhteşem yolculuklara çıkıyorlardı.

Evlerde gizli bölmeler içinde kitaplıklar yaratmışlardı.

Onlar artık gizli mabetlere dönüştürmüşlerdi evlerini.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilim maskeleri ve Roger Garaudy...

Mehmet Gürel 21.06.2012

Her çağ, her dönem yeni kaçış yolları, yeni buluşlar ortaya koysa da tarih yeni kayıt biçimleriyle farklı nehirlerde akmaya devam ediyor.

Birdenbire kapandı sandığınız bir kuyu yeniden açılabilir; tüm malzemeler, bilgiler dökülüyor ortaya.

Bayram ediyor eskiciler.

Sartre'ın ceketi size de tam geliyor.

Susmak en iyisi derken, şeytan dürtüyor,

Savaş alanının yerini değiştirmeyi denemek istiyorsunuz.

Kolay olmadığını da iyi biliyorsunuz.

Rüyalarınız yeni savunma biçimleriyle doluyor.

İyice karışyorsunuz.

Size iletilmiş komşunuzun Paris'te yaşayan oğlunun yazdığı bir kısa film senaryosunu okuyorsunuz.

Adamın biri uyandığında kendini hiç bilmediği bir evde buluyor. Çok büyük bir salonda, bir koltukta. Tek başına... Etrafa göz atınca yan odada sanki onun için bırakılmış bir bavula takılıyor gözü; açmaya çalışıyor ama bir türlü beceremiyor.

Sıkıntı içinde oda oda dolaşırken telefon çalıyor.

Sese doğru koşuyor, sesin bavuldan geldiğini anlıyor.

Ses bitmek bilmiyor.

En sonunda bir tornavidayla bavulu açıyor ve içinde bir başka bavulla karşılaşır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir derginin kısa tarihi...

Mehmet Güreli 28.06.2012

 Bir derginin kısa tarihi... Savaş sonrası Paris sinemalarını dolduran, sadece sinema için yaşayan ve sinemanın geleceğine yön veren, bir avuç genç adamın tutkulu hikâyesiydi **Cahiers du cinema**...

Sinema üzerine eşi benzeri olmayan projeleri olan, ileride **"Yeni Dalga"**yı yaratacak, düşünen insanların dergisiydi.

Sarıydı kapağı ve hep öyle hatırlanacaktı sinema tutkunları tarafından.

Ve onlar her film sonrası uzun yürüyüşlerde sinema tarihini adeta yeniden yazıyorlardı.

Her gün dünyanın bir tarafından bir yönetmen keşfediyorlar, onu inceliyorlar ve gerektiğinde hayata döndürüyorlardı. Sabahlara kadar süren sinema üzerine tartışmalar. **Andre Bazin**'in yönetiminde **François Truffaut, Claude Chabrol, Éric Rohmer, Jean-Luc Godard, Jacques Rivette**'in yazılarına yansıyor, birçok filmi de yeniden gün ışığına çıkarıyordu. Hatta unutulmuş sayılabilecek birçok yönetmen de filmleriyle gündemin başköşesine yerleştiriliyordu. Artık **Hitchcock**'a daha çok yaklaşmak isteyenler **Truffaut**'ya başvuruyorlar, **Nicholas Ray**'i tanımak isteyenler de **Godard**'ı okuyorlardı.

Dergi sinema üzerine düşünmenin ve yeni bir sinemanın yollarını da açmanın hazırlıklarını yapıyordu.

Karanlık salonlarda edinilen deneyler, hayatın ve stüdyoların kendini belli eden ruhsuzluğunu itiyordu açıkça.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Proust'la bir gün...

Mehmet Güreli 05.07.2012

“Ben rehber değilim”, demişti **Bedrufi**, **“sadece yolu biliyorum...”** Belki de her şey sadece, derindeki iyiliğin açığa vurulması içindir. Ya da yanlış yola girmiş bir sürrealistin mahalleye geri dönüşü. Kendimizi olaya katmadan akıl yürütebilmemiz, hazineleri koruyabilmemiz bütün mesele...

Ne diyordu **Miletli Tales**:

“Cahillik ağır yük.”

İpler kopmadan, köprüler atılmadan karşıya geçmeli.

Belki de hiç kıpırdamadan gözlerimizi kapatıp karşıya bakmalıyız.

Körler ülkesinin denizlerinde, yakında birer ahtapota dönüşecek kablolar arasında kalamar taklidi yapanları da hoşgörmeliyiz. Dünyanın herhangi bir yerinde bir dilenciye verilebilecek iki avroyu çok görmemeliyiz.

Odun yığınları yanında ilk tedbir olarak cebimizdeki kibriti gizlemeliyiz.

Shakespeare’in dediği gibi:

“Keşke dalgın olabilsem,

O zaman düşüncelerim kederlerimden kopardı.”

Sizin hakikat dediğiniz, iki kişi biraraya gelip yıllardır söylediğiniz cümlelerin içindeki heyecan eksikliğini itiraf edememek değil midir?

Ya da çocuklarınızın utanma ihtimallerinin ortadan kaldırıldığı bir dünya hayali mi?

Cervantes’in sözünü hatırlayalım:

“Kuru pantolon ile balık tutulmaz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarık Dursun K. ve bütün gün ağaçlarda...

Mehmet Güreli 12.07.2012

İnsanların büyük bir çoğunluğu hep bildikleri bir yere geliyor gibiydi. Her şeyi daha önce görmüş gibi yapmayı da nereden öğrenmişlerdi, hiç bilmiyorum.

Sanki karşılaşacakları kişileri de tanıyorlardı bir yerlerden; hatta geleceklerini, ilerde neler yapacaklarını bile tahmin edebiliyorlardı. Ne tahmini, günbegün, saat saat biliyorlardı. Tıpkı yanlış yazdıkları kelimeleri doğru yazdıklarından emin oldukları gibi...

Bu toplumsal uyumun en büyük zararı ise kendilerineydi. Eve döndüklerinde herkes köşesine çekiliyor, hiç konuşmuyorlardı. Toplu olarak kendilerini bildikleri bir yere gitmiş olarak hazırladıklarından, yeni bir şey öğrenememiş oluyorlardı.

Ama susmayı öğrenmişlerdi; daha sonra da anlıyormuş gibi bakmayı öğreneceklerdi.

Kısaca mekanizma, kimse bilmiyorsa, ben de bilmeyebilirim, şeklinde kurulmuştu.

Acıklı ama geçerliydi...

Bu biraz da her alanda, her meslekte önce gelenlerin, daha sonra gelenlere karşı duruşlarının da özeti idi.

Eğitimin, hayatı düzenleyenlerin zorunlu rüyasıydı bu sıralama.

Hiç şaşmazlardı sanki; yanıldıkları zaman sadece suratınıza bakar öyle dururlardı. Bakışlarında konuşmamanızı tavsiye eder bir hava da vardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hafız'ın dünyasında...

Mehmet Güreli 19.07.2012

Bilmediği bir şarkının çalınabileceği korkusu sinmiş yüzüne aynadan yansıdığı kadarıyla. Bilgi kırıntılarının çatışmaya dönüşeceğinin sanıldığı tahminlerin ötesinde bir sıcaklık sarmış etrafı.

Gölgeler birer böceğe dönüşmüş aynayı çevreleyen dolabın tahtaları arasında.

Kıvrımların en ulaşılmaz alanlarında yanlış anlamalardan beslenen akreplerle birlikte fark edilmiyorlar.

Duvarlar hâlâ beyaz...

Hayat akıyor ve elleri piyanoya her vuruşunda bizi tanımadığını, bilmediğini yüzümüze vuruyor.

Karşılığını görememiş her nota gibi hüznü titişimlerinin yardımıyla yine de sürdürüyor çabasını.

Başka bir yerde olsaydım, demeden cesaretle yüzümüze bakıyor ve biraz da alaycı, geçiciliğin tutsüsünü savuruyor odaya...

Beli bükülmüş saz bak seni çağırıyor

Bu pirlere öğüdün, olmaz sana ziyanı

Kaçamıyor insan, kendine ait sandığı dizelerden.

Tek tek dolaşılıyor hepsi; usulca giriyorlar rüyalarınıza. Rahatsız ediyorlar sizi ama siz şimdilik susuyorsunuz.

Onların huzur bulduğu, bir zamanlar sizden sandığınız kelimeler kaçırıyor uykunuzu.

Zaman zaman da sizi tam olarak anlayan birileri için duruyor her şey; sanki bekletiliyor, iş göremez, kendini ifade edemez hâle getiriliyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neveser Kökdeş, Cengiz Özkan, Goscinnny, Morris ce 'Our Theatre'...

Mehmet Güreli 26.07.2012

 Neveser Kökdeş, Cengiz Özkan, Goscinnny, Morris ce 'Our Theatre'... Hayata bir deneme, bir essay gibi yaklaşanlar vardır.

Bir tür olarak değil de bir yaşam biçimi olarak ele alırlar meseleyi, öyle bakarlar dünyaya. Şarkıdaki gibi bir yerde durmayı da haram sayarlar.

Sınıflandırmaları çok sevenler için geniş bir alan...

Bir bahçede dolaşır dururlar, arılarla, kelebeklerle uçmayı hayal ederler, onların büyüleyici sırları arasında kaybolmayı göze alırlar.

En büyük dertleri ya da korkuları, çiçekler arasındaki güzelliklerin, kokuların menşesine yaptıkları yolculukları bir resme dönüştürüp sevgililerine gösterebilme umutlarının kaybolmasıdır.

Zenginliklerin sahici alanlarında bir gün **Nedim**'in dizelerinde **Arif Sami Toker**'in "**Erişti nevbahar eyyamı açıldı gül-i gülşen**" şarkısına ulaşırlar, bir gün **Cengiz Özkan**'ın "**Beydağı'nın başı kardır borandır**" türküsüyle buluşurlar.

Orda dururlar biraz...

Aktı gözüm yaşı oldu bir ırmak

Bize haram oldu bu yerde durmak

Ne müşkülümüş de yardan ayrılmak

Ve dolaşırken gözlerinden kaçmasa da eğilemedikleri, yerden alamadıkları her tema, her konu ve nice değerler uykusuz bırakır, bitap düşürür bizi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kazancakis ve El Greco'ya mektuplar...

Mehmet Güreli 02.08.2012

Şimdi hayatın bıraktığı yerde çocuklar gözünün içine bakıyor. Senin yaptığın kayıklarla açılmayı deneyecekler denize. Korkmayacaklar ölçülemez derinliğin altı çizilmiş birkaç satırını yeniden okurken.

Rüzgâr zorluyor hepimizi; yamacın kollarını uzatmış bizi karşılayan ağaçları birer birer meyvelerini sunuyor bize.

Zorba'nın yaratıcısı eşsiz yazar **Nikos Kazancakis**'in **El Greco'ya Mektuplar**'ı bu sabah rehberimiz:

"Benim karnım tok, artık hiç bir şey istemiyorum;

görevimi bitirdim ve gidiyorum;

ama yürek taşlarla otlara tutunuyor,

direniyor, yalvarıyor:

'Biraz daha dur!'"

Ellerinin arasında sıkıca tuttuğu kitabı masanın üzerine bıraktı. Birikmiş mektupların hemen yanında bir tomar fotoğraf ince bir lastikle birleşmiş, birçok yolculuğun, kitabın, birikmiş acının tortusunu taşıdığını haykırıyordu sessizce. Fazla aramadı; **Kazancakis**, Toledo'da **El Greco**'nun evinde bir **Velasquez** edasıyla bizlere bakıyordu fotoğraftan.

Sonra bıraktığı kitaba döndü:

"Bütün hayatım boyunca, yalnız bir kelime bana acı çektirmiş ve kırbaçlamıştır:

Tırmanma.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cahit Sıtkı Tarancı ve Ziya Osman Saba...

Mehmet Gürel 09.08.2012

Bazı yaşanmış dönemler vardır ki; sanki anlatılamaz gibidir. Size iyi aktarılmış olsa bile, görünmez bir çaresizliğin içine çeker insanı.

Kaybolmuş olmasa da üstü kapanmış, sırlarla örtülmüş gibi sakın, hüznün gizli kelimelerini taşır yüreğinde.

Bazı sanatçılar da bizi bırakıp gittiklerinde önce üzüldükten, birden bir daha üretemeyeceklerini düşünürsünüz, sonra da eserlerinin büyüğü canlanır, alır geçmişe götürür sizi. Artık ne yazık ki bir yetinme sözkonusudur.

Julian'ın eşsiz yazarı **Gore Vidal**, kırmızı kaplı sinema kitabından çok şey öğrendiğim **Andrew Sarris** ve sinemamızın en karizmatik, en erişilmez yönetmeni **Metin Erksan** bir hafta içinde aramızdan ayrıldılar.

Erksan, **Kuyu**, **Dokuz Dağın Efesi**, **Acı Hayat**, **Gecelerin Ötesi** gibi önemli filmlerinin yanı sıra ayrıca birçok yönetmen gibi çekemediği filmleriyle de anılacak artık. Bir toplantıda **Kanuni**'yi çekmek isteğini ve **Marlon Brando**'yu düşündüğünü söylemişti...

Unutulmaz şairlerdendir **Ziya Osman Saba**:

Bazen görür, bazen kan bürür,

Bir şey var gözlerimizde.

Sinemacılar, şairler, yazarlar sadece size ait olduğunu sandığınız yoksul müşterilerin gittiği bir lokantada en az yer kapladığınız günleri hatırlatırlar size.

Tek başına yediğiniz yemekler, aşçının karısının ölümü, çizdiğiniz alıştırımlar gelir aklınıza.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Moravia, serçeler ve tırtıllar...

Mehmet Güreli 16.08.2012

Bazı kitapları yıllarca ceplerinde taşıyıp, onları okumadan onlara tapar, onların savunucusu olur bazı insanlar.

Hiç sıkılmadan yerleşirler güçlülerin yamaçlarına, zaman içinde öyle güçlenirler ki eserleri satır satır yutmuş olanları bile hiçe sayarlar, kapı önüne koyarlar,

Size de, size bu kokusuz hayranlar arasında yaşamak ne kadar tuhafmış meğer, bu ağır yükü nasıl taşıyabilmişler, dedirtirler.

İşte anlaşılması, izah edilmesi en zor sorulardan biridir bu.

Bilmediğin şeye bağlanmak...

Sadece kulaktan duyduklarıyla size hitabeden, kitabın içinden bir cümleye, bir fikre bile tahammül edemeyenlerin garip, karanlık dünyası...

Bir kibrit çakmanın en zor olduğu yerdir burası.

Tam anlatılmadığı, örneklerle, ciltlerle sunulmadığı zaman kolayca bulunamayacak bir yer.

Tabii hayat akıp giderken, insan geriye de bakıyor ister istemez. İleri doğru yaşandığını bildiğinden de sonuçlar, tarihin üzerinde durulmamış bazı sayfaları çıkarıyor karşısına günün birinde.

Ve büyük şaşkınlıklar içinde belirli zamanlarda cehaletin korunabilir, ulaşılmaz bir zırhı olduğunun korkunçluğunu açıkça gösteriyor size...

İtalyan edebiyatının sayılı önemli yazarlarından **Alberto Moravia**'nın 1968'de yayımlanan ***Mao'nun Kültür İhtilali*** kitabı da benim, ne yazık ki az okunduğuna, söz edenin çok olduğuna inandığım kitaplardan biridir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Turgut Uyar ve Stefan Zweig...

Mehmet Güreli 23.08.2012

Pencereden baktığımda seyyar manavın arabası da kaybolmuş; ilk gözüme çarpan gelişigüzel fırlatılmış kâğıtlarla kirletilmiş bir sokak. Reklam panosunun altına gizlenmiş bir beyaz otomobil. Dallar kıpırdamıyor.

Siyah elbiseli bir kadın, bir çocuk hızlı adımlarla geçiyorlar.

Sessizlik hâkim sokağa, uzaklardan bir akordeon sesi bir duyulup bir kayboluyor.

Bayramın cıvı cıvı çocuk sesleri sanki geçmişin gramofonlarında gizlenmiş gibi.

Ve başlıyor yağmur...

Ve sokakta bir şair...

Kim bilirdi aşk nerde, oteller nerde...

Gördüğüm siyahlı kadın geri dönüyor, çocuğun bırakmış elini; yüzü gülmüyor çocuğun, arkadan geliyor.

Akordeon sesi yaklaşıyor sanki...

Biraz önce göz attığım gazetelerde tatsız haberler, fotoğraflar, umutsuzluk yaymak isteyenlerin amacına uygun cinayetler...

Çok sevdiğim **Turgut Uyar**'ın **Her Pazartesi** kitabı yanımda:

*o zaman sanılır ki bir olumsuzluk akşamını seçtik
biraz kolay sanılan biraz alımlı, biraz parlayan
baktıkça içinde şişelerin ve kırgınlıkların kımıldadığı
kışlaların ve karakolların kımıldadığı.
polislin bandosunu alkışladık caddelerde
çiçek falan satın aldık
durduk ve yenilgiden umutlandık
başkaları başka şeyleri seçtiler
seçsinler*

*öyle sanıyorum her şey biter
bir doğurgan hücre ve
bir yanlışlık daima kalır.*

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hans Fallada'nın sokaktaki küçük insanları...

Mehmet Güreli 30.08.2012

Hitler döneminde az yazar **Hans Fallada** gibi Almanya'da kalıp yazmayı sürdürebilmişti. İşte o direnebilmiş, cesur kalemlerden biriydi. Belki de Naziler her alanda farklı kısıtlama biçimlerini uygulamaya koyarlarken, onun farklı yazma biçimlerinin de gelişebileceğini keşfedememişlerdi. Yok etme üzerine kurulu bir sistemin ironisi de böyle yorumlanabilir belki. Bir görüşe göre de ellerinden kaçmıştı.

Küçük Adam Ne Oldu Sana? romanının yaratıcısı, 1920'den savaşın sonuna kadar olan dönemi, küçük insanların ruhunu, Berlin'i tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer. **Hermann Hesse** şöyle diyor onun için:

"Bu kadar gerçekçi, bu kadar dürüstçe, hayata bu kadar yakın yazdığı için Fallada övgüyü hak ediyor."

Zaman zaman başına her şey gelmiş biriydi o.

Akıl hastanesinde kaldığı süre içinde bile şifreli yazılar kullanarak ne söylemek istediğini bugünlere ulaştırabilirdi.

Fallada bir anlamda baskı altında neler yapılabileceğinin canlı örneği olarak da tarihe yazdırdı adını. Bazı kitaplarının eksik bölümleri yıllar sonra toparlandı, bazı kitaplarının eksik sayfaları ancak iki yıl önce bulunabildi.

Şifreli roman tekniğini de uç noktalara ulaştırdı, bazı kitaplarının baskılarını ise yaşarken göremedi.

Ayyaş ölümünden üç yıl sonra, 1950'de basılabildi.

1911'de, 18 yaşında talihsiz bir olay hayatı boyunca onun peşini bırakmayacaktı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cioran ve kıyıma uğramış ağaçlar...

Mehmet Güreli 06.09.2012

Artık bazı değerler diye söze girdiğinizde kimsenin sizden yana bakmadığına hiç hayıflanmayın derim ben.

Tam anlayamadığımız ya da izah etmeye tenezzül etmediğimiz ne kadar çok şey var çevrede.

Ve de gözümüzün içine bakarak söylenen yalanlar her gün o kadar çoğalıyor ki...

Küçükken bizim eve gelen bir kadın hatırlıyorum, mahallede her eve uğrardı. Her karşılaştığı kişi hakkında öyle şeyler uydururdu ki herkes zevkle dinler gibi yapardı.

Kadın hastaydı tabii, bir kere dayımın Hindistan'dan kendisine ceket getirdiğini söylemişti.

O bakışlar, şaşkınlık, inandırdığını sanmak ve sessizliğe izin vermeyen bir açgözlülük.

Daha önce herkes kadını bildiği için hiç bozuntuya vermeden dinlemek inceliğini gösteriyordu.

O da salladıkça sallıyordu. Onla ilk karşılaşmam benim üç yaşında piyanoda kendisine nereden duymuşsa bestecinin adını Chopin çaldığımı söylemesiyle başlamıştı. Ve ilave etmişti, "şimdi de dinlemek isterim..."

Anneannem hemen söze girişmişti,

"Ne iyi olurdu ama piyanoyu sattık ne yazık ki..."

Ama sonraki yıllarda anladık ki, diğer komşular bu kadından epeyce sıkılmış olmalı ki, kadını evlerine sokmaz olmuşlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Panait İstrati'yle hayat yollarında...

Mehmet Güreli 13.09.2012

Her zaman olduğu gibi bugün de, kimse duymasa da, kimse inanmasa da yalınlığın mucizevî sunumu hayatın içinden kendini duyuruyor, dalga sesleriyle birlikte başka hiçbir yerde duyamayacağınız melodilerini sunuyor bize.

Nerede olursanız olun, bir saniye bile durup başınızı çevirdiğinizde ya da düşündüğünüzde o seslerden seken bir çağrışım bile engelleri aşmanıza yardımcı olabilir, kendi kurtuluşunu seyre dalabilir. Ve biraz ötedeki tehlikeleri, korkuları hiçbir şey söylemeden sizden uzaklaştırabilir.

Sadece küçük titreşimler bile size eşlik edebilir bu hengâmede...

Güneşin sık sık kapılarını çaldığı solmuş renkler, mevsimlerin kendi sıralaması içinde canlanıyor birden ve geçmişin geri dönülmesi imkânsız hatıralarını fısıldıyor.

Sayfalar giderek çoğalıyor ve kitaplar hâlinde gecelerinizi ziyaret ediyorlar.

Ve o masaların tozlu köşelerinde diplerinde azıcık kalmış sularla boş sanılan vazolar hemen kendilerini belli ediyor.

Çiçekleri beklediğini umursamaz duruşları, tüm huzursuz, yetersiz portrelerin maskesini düşürmeye yetiyor.

“En acısı, yazdığınız hayatı yaşayamayışınızı da yazmış olmanızdır”, diyor bir filozof.

Doğrular, sadece kendisini körükleyecek rüzgârı bekliyor.

Onları okurken dalgaların seslerini duymamız, bülbüllerden, filozoflardan, şarkıcılardan bahsetmemiz de bu yüzden boşuna değil. O satırlar arasında uçsuz bucaksız sahilleri kucaklayan ütöpik cennetler içinde kaybolmayı göze alırken, dünyayı kirleten bakışların sinyallerini de alırız.

Panait İstrati'nin sözleriyle, onların insan solucanları olduklarını da öğreniriz.

Ve onlar, “hayatın büyüklüğünden hiç ama hiç anlamazlar...”

Küçük yaşlarda kendini yollara atmış, Akdeniz havzasında görmediği ülke, şehir kalmamış, bize de uğramış Panait İstrati, yazıyı hayatıyla birleştirmiş ender yazarlardan biridir. Dünyayı tanımaya karar verip ülkesi Romanya'dan uzaklaştığı günden umudunu kaybettiği güne kadar denemediği iş, ayak basmadığı yer kalmaz.

Bir gün bıkar her şeyden ve hayatına son vermeyi geçirir aklından. Boğazını keser ve çok sevdiği insanlara “elveda” der. Ve hayat birden diğer yüzüyle karşısına çıkar, cebinde **Romain Rolland**'a yazdığı mektubu bulan hastane yetkilileri onu ölümden döndürdükleri gibi, mektubu da Fransız yazara postalamayı ihmal etmezler.

Rolland da mektuptaki üslubun ya da havanın etkisiyle İstrati'ye yazmaya karar verir. Onu yazmaya teşvik eder, zorlar. İki yıl süren mektuplaşmalar sonucu İstrati, ikna olduğu gibi üstelik başka bir dilde, Fransızca yazmaya

yönelir ve hayatının olaylarını sıralamaya başlar.

Kısa sürede dünyanın en sevilen, okunan yazarları arasında yerini alır. En tanınmış romanlarından **Arkadaş (Mihail)**'da şöyle der:

"Hiç. Ben kendi havama uyarak yaşıyorum, midem için çok şey istediğim yok, ama kafamı yüreğimi iyice doyurmaya bakıyorum..."

İnsan ruhunun haritasını çıkarır ve bir yazarın dediği gibi;

"O sadece kelime olarak kullandığımız samimiyetin en kutsal alanında dolaşmayı seçer.

Kendi kuyusuna inmeye cesaret eder, hayal kırıklıklarını efsaneye dönüştürür.

Çizdiği portrelerin sıcaklığı her dilde insana ulaşabilmiştir."

Ama bir Rusya gezisi ve çıkardığı kitap, onun uğrayacağı iftiralara, haksızlıkların başlangıcı olacaktır.

Doğruları yazması birçok kimseyi rahatsız eder.

Müthiş bir karalama kampanyası ile karşılaşır, yalnızlığa itilir, ülkesine döner ve tek başına ölümü bekler.

Oysa hiçbir yalan doğrudan güçlü değildir.

Ve Panait Istrati bu yüzden ölümsüzdür.

"Size acı çekmenin gerekliliğini söylüyorum.

Dilsiz olan, öğretilmeyen acıda büyük bir hazine saklıdır:

Huzur.

Öldüren hayata karşı insanlığın elde edebileceği en büyük zafer bu huzura erişmektir."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gourmelin'in mekânlarında...

Mehmet Güreli 20.09.2012

Ne kadar eskiden tam bilmiyorum ama bir zamanlar birçok yapıta, esere ulaşmak çok zordu.

Hayata sanki bazı şeylerden mahrum kalmak için gelmiş gibiydik. Bugünse kendi koşullarının uygunluğunun sınırları içinde ne aradığını bilenler, yakın geçmişle kıyaslama yapanlar için kolay bir dünya var karşımızda. Yıllarca beklenen filmler, kitaplar, müzikler çağı çoktan kapandı. Ve geçiş o kadar hızlı oldu ki yüzyıl önceden bahseden biri de olabilirdim. Oysa sadece önceki günü anlatıyorum. Kaybettiğim ya da artık bulamayacağımı sandığım nesneler elimin altında sanki.

Her şeyin bilinmesinde ısrar eden zihnim, her zaman olduğu gibi düz anlatımların hegemonyasına, anlamın yıkımına da kayıtsız kalmıştır çoğu kez.

Her adımın kendi anlamını içinde taşıdığına, her esintinin birkaç yönü olduğuna, çıkışı olmayan mekânların gizlenmiş kapıları olduğuna inanır.

Çağlar boyunca milyonlarca insanı felaketlere sürüklemiş insanların tarihlerine göz attıkça, onlara katılanların, kontrol edilemez içgüdülerinin, gözlerinin açlığıyla nasıl buluştuğunu görür hemen.

O dönemlerde binlerce saçmalığa boyun eğmiş, dışlanmak korkusundan ya da hükmetme keyfinden pek hoşlanmış birilerinin bugün geldikleri yer de bazen pek önemli değildir. Sevimsiz değişimlere uğramışların sığınma çağı bugünün dünyası.

Parmak izleri ya da tırnak izleri...

Herkesin boyuna göre çizdiği alan değildir tarih.

Martin Heidegger'in dediği gibi, Hegel'e diyalektiğin rayında hiçbir şey olmaz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neşet Ertaş ve gönül dağları...

Mehmet Güreli 27.09.2012

Asya'nın penasıdır tezene, Farsça çok manalı, derin tazyet kelimesi vardır köklerinde.

Yani bildiğimiz mızraptır kısaca.

Ama nerelerden gelir, neler anlatır, tellere dokunduğunda neler hisseder, işte Neşet Ertaş onları duyar, onları yaşar ve bizlere sunar. Türkülere dönüştürür...

Müziğin içindedir tezene; ona hız katar, onu koşturur, onla konuşur, onla dertleşir, onun dostudur.

Beslenme kaynağıdır âşığın, kaşığdır, başka bir deyişle bir yörenin, bir bölgenin, bir coğrafyanın ya da toprağın, atmosferin ruhudur, sesidir.

Hatta daha da ilerisi, bir vuruşun, bir tavrın, bir stilin şiiiridir; bağlamayla, sazla buluşmasıdır.

Öyle kolay kavranacak, öyle kolay anlatılacak gibi de değildir tezeneyle yaşayanların hikâyesi.

Yüzyılların saygısını taşır içinde, tepelerde dolaşan tüm canlılarla konuşur, rüzgârın şiddetiyle beslenir, onu parmakları arasında tutan ozanlara, âşıklara, şairlere, dervişlere hayat verir, rengini sessizce aldığı toprakla birlikte anılır..

Bir gizli bir güç kaynağıdır ve ancak sıcaklığını hissedenlerle coşar, genişletir dünyayı.

Neşet Ertaş da onla buluştuğunda şimşekler çakar gökyüzünde, tüm boyun eğmemişler bozkırların bağrından kopup gelip onun melodileriyle yaşamın anlamını keşfe çıkarlar.

Yavuz Turgul'un *Gönül Yarası* filminin Beyoğlu'ndaki çekimleri sırasında yakından görmüştüm büyük ustayı.

Gözleriyle konuşuyordu.

Yeri dolmayacak, başka bir duruştur Neşet Ertaş, sazıyla biraraya geldiğinde görünmez ellerinden, alevler fışkırır her vuruşunda.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tuhaf Zamanlar ve Lichtenberg...

Mehmet Güreli 04.10.2012

Roman kahramanları, hikâyelerin hayal-karakterleri her zaman insanın yaşadıklarını tam olarak yakalama ve aktarabilme şansına sahip olamadıklarını varsayarak onları aşmıştır diye düşünürüm. Yıllar sonra yazdıklarında, şimdilerde bir anlatıcıya, garip bir kahramana dönüşmüş tarihçi Boris de benim için böyledir. Biraz istisna gibi görünse de onu yanlışlarıyla biliriz biz, her satırda boğazı düğümlenirken, her kelimeyi, her olayı itinayla seçerken bile...

Hatta bugünün unutulmuş deyimi özgür irade kavramının açıklanmaya muhtaç hâle gelmesi gibi, nerede durduğunu değil, ne gördüğünü sorar bu yalnız bırakılmış tarihçi hikâyelerde.

"Sihir, lambanın yüzünün yarısını gölgede bıraktığı dönemlerde yayılır zamana" dediğinde, bir kaçma becerisinden, yazdıklarını kaptırmama arzusundan söz ettiğini anlarız hemen.

Körlük ve korkuyla beslenen çağlara uzanan, zaman zaman söner gibi olan küçük bir lambadır elindeki.

"Hakikat başka yöne bakarken geçer önünden.

Aynalarda hayaline söz geçiremediğine yakırsın. Sunulanları hor görmeye başladığını gizlersin kendinden.

Kopardığın sayfalarla eklediğin satırları birbirine karıştırırsın.

Söner lamban, kırıldı yazarsın."

Bazı dönemlerde hayatın yavaş, bazen de hızına erişilmez olduğunu söyleseniz kimse dönüp bakmayabilir ve zihniniz sizi yalnız bırakmayan çağın iblisleriyle boğuştuğunu bile saklar sizden.

Öyle sislidir ki hava.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Melodinin ölümü, çanlar ve son yaya...

Mehmet Güreli 11.10.2012

Çocukluk hatıralarını neden hâlâ kaleme almadığını sorduklarında bir yazarın şöyle cevap verdiğini hatırlıyorum: "Henüz bir şeyi unutmuş değilim ki!"

Üzerinde portakal kabuklarının kararmaya başladığı sobaların yanında okunan *Pecos Bill*, Oklahoma, sinema defterleri ve dayımın boyuna eremediğim hasır masası... Cihangir'in Somuncular Sokağı'nda yaşadığımız yıllarda o eğri büğrü merdivenlere kim otursa bizden biri olurdu. Biz derken yanlış anlaşılmasın artık tanıdık biri olur çıkardı demek istiyorum, yoksa o zamanlar cehennemin başkaları olduğunu, öteki diye bir kelimenin ne anlama geldiğini bile bilmiyorduk. Ama mahallede birçok teyze, amca "cehenneme kadar yolun var" tekerlemesini sıkça kullanmıyor da değildi.

Zaman zaman satıcıların geçtiği, bazen de çocukların dokuztaş oynadıkları sıralarda fırlatılan birkaç terlik de küçük çatışmaların silahları gibi görünürken, geceleri de çevrilen filmlerin ışıkları sokağın farklı gölgelerle zenginleşmesini sağlıyordu.

O zamanlar başınızın üzerinde ya da arkanızda bağıra çağıra konuşanlar henüz yoktu.

Gürültü ve yüksek sesin ne olduğu açıkça belli oluyor, evin önüyle ağacın altının ne olduğu biliniyordu.

Ve en önemlisi yürüyen insanlar vardı her tarafta. O insanlar bir yerden bir yere gitmekten çok sadece yürüyorlardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Andrey Platonov ve 'Mutlu Moskova'...

Mehmet Güreli 18.10.2012

Nasıl da gerilmiş ip; cambazın da tadı kaçmış gibi...

Sanki seyircilere kapıdan girerken, bir sirke geldikleri ikaza yaklaşan bir tarzda, tembihe çok akraba bir dille izah ediliyor. Çocuğunuz sessizce soruyor size:

"Baba, biz nereye geldiğimizi bilmiyor muyuz?"

Zaman içinde palyaçolar, soytarılar da artık ikinci plana atılmış, ayak bileklerinin zarafetini yansıtacak atlar da kaybolmuştu.

Polonya'nın bir sanat şehri olan Krakow'da, insanların sanat aşkını yok etmek için Stalin'in kurdurttuğu çelik fabrikası da bekleneni verememişti.

Bazı yörelerde insanlar ne istediklerini biliyorlardı.

Ve her şeyi doğru aktaran tarihçileri vardı.

Belki de toplumları mutlu etmenin birinci kuralı en basitinden, önceki kuşaklarla ilişkileri doğru düzgün ve dürüstçe paylaşmaktan geçiyor.

İşte o zaman kitleler şaşırmayı, korkmayı çevrelerinden uzak tutmayı becerebilecekler.

İşte o zaman, izleyebildiklerini, çok yaşananları bir kültür haznesi içinde kavrayabilecek, rahatça bir duvar resmini seyreder gibi tarihe bakabilecek, ellerini birbirine kavuşturup huzur bulabilecekler.

Platonov'un dediği gibi, insan sadece acı ve mutsuzluklar karşısında değil, mutluluk, aşk ve zevk karşısında da sabretmeyi öğrenecek.

Her şey yolları, sokakları iyi çizmekten, iyi gözlemekten geçer.

Alain şöyle diyor:

"Ne kadar dikkatli olursak olalım, yol ayrılıklarını, yol kavşaklarını bellemek, yani makasları bilmek, ana yolları seçmek için bir demiryolu üzerinde sık sık yolculuk etmiş olmak gerek; yine de yetmez bu kadarı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kusursuz uçurumlar denince...

Mehmet Güreli 25.10.2012

Belki de size en çok kızanlar, sizi kendilerinden biri olarak kabul etmeyenler, sizin onların elde etmek için yırtındığı şeylerden çok kolay, hatta bir çırpıda vazgeçme rahatlığınızı keşfetmeleridir.

Ve çoğu kez bu doygunluk ya da olgunluk onlara üstü kapalı kibir gibi görünür; hızla size yönelir, artan öfkelerini dizginleyemez olurlar ve bu da çeşitli tuzaklara düşmelerine, hakiki yüzlerini göstermelerine yol açar.

Ve farkına bile varmadan, pek tanımadıkları bir katıksız sihrin peşinde sürüklenmeye başlarlar.

Daha da fazlası görünmek, tanınmak onlara tuhaf gelmeye başlar, boş yere sinirli ve sürekli kendi yetersizliklerini hisseden birileri olup çıkarlar.

Hayata söz geçiremezler ve bir virgül için ölünen bir dünyayı düşleyenleri yok sayar hâle gelirler.

Yaptıklarını sürekli inkâra başlarlar ve ekranlarda konuşurken yüzlerinin görülmediğine kendilerine inandırırılar, ama gözleri onları ele verir...

Lao Çe'den hep tekrarlandığı gibi:

"Ağaç yaşken esnek ve yumuşaktır.

Sertleşmişlik ve güçlülük ölümün eşleridir.

Eğilip bükülebilirlik ve zayıflık tazeliğin işaretleridir.

Büyümüş, katılaştırmış hiçbir şey, bu yüzden zafere ulaşamayacaktır."

Hasan Ali Toptaş'ın **Harfler ve Notalar**'ı uzun zamandır yanımda olan kitaplardan, deneme denince son yılların en çarpıcı yapıtlarından:

"Bir metnin içinde yürümeye başladığımda, çoğu zaman bir kusur bulmayı değil, bir kusurla karşılaşmayı arzu ederim.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Epiktetos ve lambası...

Mehmet Güreli 01.11.2012

Ertelenmiş ya da gizlenmiş birçok hayat; tuhaf, çarpık, düzeltilmesi başkalarına bırakılmış salonlarda pinekliyorlar.

Unutulacakları günü bekliyorlar sanki.

Üstelik pek habersiz sayılmazlar, geçmişin, hatta çok yakınların, yirminci yüzyılın sesi en çok duyulmuş, söz sahibi kişilerin nasıl kaybolduklarını da, nasıl tarihten silindiklerini yakından izlemiş kişiler.

Yine de her devirde geçerli akımı bulma ustası sayıyorlar kendilerini. Çabuk ısınıyorlar oyuna.

Oysa oyun başkalarıyla hakkıyla oynanırsa bir şeye benzemez mi?

Ama kürsü, ekran fark etmez.

Artık okumayan birinin karşısına başka bir okumayanı çıkarıyorlar küstahça.

Sonra ikisi birden kimsenin okumadığını haykırıyor.

Aynı sesi çıkarıyor, aynı bakışlarla söylüyorlar yalanlarını...

Hatırlamayı kelime olarak bile unutmuşlar.

Onlar da gerçek değerleri yok saymayı iyi beceriyorlar, yıllar sonra birden hafızaları gereken bilgilerle geri döner, geçmiş ayıklar, çayı kurşunkalemle karıştırmaya başlarlar aniden...

Kimsenin onları bilmiyor olmaları üzerine yeniden kurarlar hayatlarını.

Her zaman ortalıkta olma belki de bir beceridir gerçekte, sıkı bir iştir kimilerince.

Bir şeylerin kolay olduğu yıllar geride mi kalmıştır?

Yoksa yeni kolaylıklar mı gelmiştir kapıya?

Alain Badiou'nun Maoculuğa yaklaşmasını daha sonra geçici bir moda olana kapılma olarak nitelemesi artık pek üzerinde durulan bir konu değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sami Baydar...

Mehmet Güreli 08.11.2012

Pencereden bir ağacı mı seyrediyordu yoksa uykusunda mı bıraktı bizi. Son çizdiği portrenin de görünmez olmasını mı istiyordu? Uzakta durmayı seçmişti belki. Şiiriyle resmi arasında müthiş bir denge kurmuştu.

Rubens'ten, Velazquez'den söz ederken renkler uça da hayat sakın sakın akıyordu yaralar içinde.

Odada hiçbir şeyi abartmıyordu; meleklerin kendi aralarında konuşmalarına bizi de alıştırmıştı.

Yüreği çarparak yaratıyordu şiirleri, öyküleri, resimleri...

Labirentler, gizli kapılar, seçilmiş bir yalnızlığın büyü, sessizliğin en sahici çanları onda yaşıyordu.

Birer haiku güzelliğinde kanat çırpıyordu kelimeleri...

"Pencere" şiirinde şöyle sesleniyordu:

*Pencereden bakıyordum
çocuklar oynuyordu
bir, iki kişi yürüyordu
bir çam ağacı
ve bir kız gördüm*

*Leonardo da Vinci
kitabı arasında
ezerek öldürdüğüm
kelebek.*

Zaman zaman portreleri bize yazdıklarının ağırlığını gösteriyordu. Ressam oluşu onu görünür kılıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mark Knopfler'in gitarı...

Mehmet Güreli 15.11.2012

Her yaralı yüzün Beyoğlu'nda takıldığı bir taş vardır.

Her zaman savaşları, utancı, aşkı, saygıyı, açlığı, çocukları bize filmler en doğru anlatmıştır. En azından ben öyle inanıyorum. Saray sinemasının yavaş yavaş sönen ışıklarının heyecanını duymamış birine ne söylenebilir ki?

Fırar Eden Esir'in, Bir Zamanlar Amerika'nın afişini görmemiş nesiller.

O boşluk nasıl belli ediyor kendini.

Giderek caddeye yayılıyor ve kumaş parçalarına esir olmuş kalabalıklara karışıyor.

İkinci Dünya Savaşı'nı trenlere tikiştirilen, sıkıştırılan çocukların, annelerin yüzünden öğrendim ben.

Hep ellere takılırdı gözüm, kimsenin kimseden kopmamasını dilerdim.

Öldürülecekleri söylenemeyen insanların belgesellerinden taşıyordu gerçekler.

Çizgili pijamadan nefret eden bir Avrupa...

Onlarla özdeşleşmeden, onlara ağlamadan kim yoluna devam edebilir, bilmiyorum.

Annesinin elini artık tutamayan çocuğun vagondaki son görüntüsü. Birden kararır ekran, kimse kaçamaz, ama kimseye de kalmaz.

Bu işleri yapanların da kaçamadığı daha sonraki görüntülerden anlaşılır yıllar sonra.

Hayat akar gider.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendini hatırlamayı unutmak...

Mehmet Gürelî 22.11.2012

Belki de asıl utanılması gereken, daha önce yazdıklarını okuyamayacak hâle gelen kişinin içine düştüğü durum.

Ve yanında bunu hatırlatacak kimsenin kalmamış olması. Yakın geçmişinde dün kimlerle konuştuğunu bugün söyleyememesi, kendi özünden tiksindir hâlde olduğunu kendinden saklaması.

Ne hazin bir tablo, ama yine de bu garip yaratıklardan kurtulmanın en azından benim bildiğim binlerce yolu var.

Bir de dünyayı kuşkuyla izleyen, felaketleri önceden sezen ideolojilere körü körüne bağlanmayan kahramanların, unutulmaz yazarların yarattıkları, çizdikleri var.

Ayakta kalmanın sırrı burada.

Bazı kişilerden sürekli bahsetmek...

Değmeyecek konulardan ve kişilerden hiç bahsetmemek...

Öyle önemli ki bu yazarlar; gündelik hayatın acılarını sürekli bir tedirginlik motifi gibi insanların önüne atan herkesi karşısına alan, direnen ve sonuçları hiç kale almayan başı dik insanlar...

Sıradan iyimserlik reçetelerine hiç benzemiyor bu taşlar.

Bir arazide, üzerine yeni bir dünya inşa etmek için açılmış, kendini kaptırmışların hayatlarını tasvir eden **Andrey Platonov**'dan söz ediyoruz yeniden.

Dayanaksızlığı ancak yıllar sonra anlaşılmış bir çukuru çizen Andrey Platonov'dan. Tiranların mecburen nefret ettiği bir dev yazardan...

Aklını unutmaktan söz ediyordu Platonov.

Müthiş değişlerle parçalıyordu zamanı:

Bedeni yorgunluktan solmuştu, soğuk kar, aklına inanmak istemiyordu, kederli akıl, zihni acıyla düşünüyordu, hayatın hep bıraktığı yerde durduğunu sanıyor insan.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yorgun tramvay çanları...

Mehmet Güreli 29.11.2012

Pencerenin önüne gelmiş mahcup bir kuş bana bakıyor yarım saattir. O kadar güvende hissediyor ki kendini, ben de ona bir şeyler sunsam kaçmayacağını düşünüyorum.

Ekmek veriyorum, ıslak...

Yaşamanın bir sanat olduğunu, anlamlı gözlerle dünyaya bakmayı, hatta o muhteşem kelimeyle temaşa etmenin birazına ulaşmış olanlara ne mutlu.

İzah edemedikleri, paylaşamadıkları güzellikleri aktaramayanlarınsa acıları sonsuz. Yine de binlerce anekdot kitapların kuytu köşelerinden bize el ediyor, hayatın durulması gereken yerlerini, istasyonlarını işaret ediyor, nerede inilmesi, nerede durulması gerektiğini yorgun tramvay çanlarının eşliğinde fısıldıyor.

Chopin'in ölümlük söylediği çarpıcı cümlelerin gökyüzüne selamı gibi:

“Benim anuma Mozart çalınız.”

Hayatı boyunca önem verdiği prensipler içinde kalmayı seçmiş kişilerin ısrarlı duruşlarını anlamayanların gideceği yerleri yazmaz tarih.

Büyük üstat **Reşad Ekrem Koçu**'nun anlattığına göre; eski zamanlarda bir mahkûm cellâda verildi mi, esvabıyla beraber üzerinden çıkan her şey cellâtların olurdu.

Toplanan eşyalar da senede bir ya da iki kez büyük bir mezatla satılır, elde edilen gelir de cellâtlar arasında paylaşıldı. Buna “cellât mezadı” denirdi ve çoğunlukla burada kıymetli eşyalar teşhir edilirdi. Ama sahipleri cellât eliyle can verdiğinden de bu işte bir uğursuzluk var yorumu ağır basardı. Mallar hakiki değerinden ucuza satılırdı.

Koçu'nun, **Müverrih** (tarihçi) **Peçevili İbrahim Efendi**'den aktardığı bir fıkra da sanırım düşülen notun denize ulaşmasına yardımcı olur.

16. yüzyıl sonu saray ricalinden kapı ağası Gazanfer Ağa, Padişah III. Murat üzerindeki sonsuz nüfuzuyla rüşvet yolundan büyük bir servet yapmıştı. Ve bu zat o zamanların en namlı saatçisi Rasim Ağa'ya elmaslarla süslü bir saat yaptırmıştı. Ama gel zaman git zaman Gazanfer Ağa günün birinde cellâda verilince saat de el değiştirmişti.

Başlı başına bir servet olarak görülen saatin yer aldığı mezatta bu kıymetli parçayı Tırnakçı Hasan Paşa satın almıştı. Ama kısa bir süre sonra Hasan Paşa da idam olunca, saat yine cellât mezadına düştü.

Bu kez de tarihçimizin deyişyle “harikulade güzel saat” pek ucuz bir bedele Kasım Paşa’ya kısmet olur.

Oysa bir ya da iki ay sonra Kasım Paşa da cellâda verilince, koynundan bu saat çıkar. Bu kez mezatta Sadrazam Derviş Paşa’ya nasip olur saat. O da kardeşine hediye eder. Adı unutulmuş olsa da bu zatın “Civan Bey” lakabıyla anıldığı düşünülür sayfalara.

Ve bir gün Peçevili İbrahim Efendi’nin Civan Bey’le yolları kesişir. Saat meraklısıdır İbrahim Efendi ve söz döner dolaşır saatlere gelir. Civan Bey de çıkarırverir saati ortaya. İbrahim Efendi, “hayatında böyle güzel bir saat görmediğini” söyler. Civan Bey de saatin hikâyesini anlatır tarihçiye. Peçevili hemen bırakır elindeki saati: “Böyle uğursuz saati insan düşmanına vermez” deyiverir.

Civan Bey de bu cümleden çok etkilenir, hemen hançeriyle saatin elmaslarını söker, bir çekiçe çarklarını kırar ve denize atar. Denizin dibinde saatin parlıtısının gözleri kamaştırdığı bir anda konağa bir atlının yaklaşmakta olduğu görülür ve Cavit Bey’e vazifesinden azledildiğini tebliğ eder. Cavit Bey şaşırır, “azlimi mucip bir şeyimiz yoktu” der.

Gelen adam, “Beyim... Beyim!..Derviş Paşa idam olundu... Sizin dahi idamınız için ferman çıkıp, bostancılarla gönderildi... Sonra şefaathçileriniz himmet ettiler... İkinci bir fermanla ben gönderildim ve idamınıza memur olanlara, yarım saat evvel yetişebildim!..” cevabını verir.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En ağırlaştığında zaman...

Mehmet Güreli 06.12.2012

Belki de bireyi parçalamanın, işlevsiz hâle getirmenin yeni yollarından, gizli metotlarından biridir bu. İnsanı gereksiz sokaklarda dolaştırmak...

Kısaca değerli işleri gözümüzden kaçırmak.

Oysa biz kişiyi kendinden koparmanın zor olduğunu biliriz. Peki, çevresini hissedemez, göremez hâle getirmek hazırlanabilir bir şey olabilir mi?

Yine iki pencereli bir konu. Ama sadece görünür değil. İçinden binlerce temanın çıkabileceği, boğucu, kasvetli sıkıştırılmış birçok fuzuli işle buluşacak, çabuk çözülecek ve unutulacak bir muamma sadece.

Yetersizliklerin yerini nelerin alacağı problemi...

Yüzyılların derdi, musallat olma, rahatsız etme ve gizleme.

Goethe’ye, “Faust’u ben tamamlarım” diyen densiz öğrencinin dilemması gibi.

Sizi tanınmaz, anlaşılmaz kılar bir anlamda, birilerine elinizi uzatacakken kendinizi bitap, öyle yorgun hissedersiniz ki; birdenbire sanki kendiniz yardıma muhtaç gibi görünür size.

Kürek sandığınız elleriniz toprağın altında kalır aynada.

Sırların içinden süzülür gücünüz. Geceyle gündüzü karıştırmasanız da ışıklar çelme takar, acımaya kalkar sizi...

Mukavemet uyuşukluğu çalar kapınızı bir gece yarısı.

Tüm vücuda yayılır yorgunluk ve gürültü.

Artık keyfinizi kaçırarak, sürekli bağırarak açgözlü yaratıklar ekranlar aracılığıyla evinize girmiştir bile.

Oysa insanlar hep yazıyorlar; güzelleştiriyorlar ve hayat hiçbir şeyin unutulmadığını gösteriyor.

Elias Canetti'nin deyişiyle "kaydetmenin cüretkârlığı" çıkıyor karşımıza...

"Ölülere yaltaklanmak. Onlar bunu hissederler mi acaba?" Evet, bugünü anlayamıyorsun ama yarını bilenler var aramızda. Onlar da gözyaşı döktüğü için fark etmiyorsun onları. Yağmurlardan, sellerden korunduğun için çizmelerin aldatıyor seni.

Hayatın şiir olduğuna inanırsanız ki ben inanırım , **Rilke**'nin şu sözlerine kulak vermek gerekir:

"Bazılarının sandığı gibi mısralar duyguların değil, yaşanmış deneylerin sonucudur.

Tek bir mısra yazmak için birçok şehirleri, insanları ve nesneleri görmüş olmak, hayvanları tanımak, kuşların nasıl uçtuğunu duymak ve sabahları çiçeklerin açılırken nasıl titrediğini öğrenmek gerekir."

Sadece **Ahmet Cemal** ve **Kamuran Şipal**'in güzelim çevirileriyle insan gezebilir dünyayı.

Rilke, mektuplarından birinde şöyle diyor:

"Ve bir gün gelip büyüklerin uğraşlarındaki zavallılık sırtı mı, büyüklerin iş güçleri katılaşıp donarak yaşamla tüm bağlantılarını yitirdi mi, siz neden eski çocuk gözlemlerinizle yabancı bir nesneyi izler gibi bu izlemeyesiniz.

Anlamak yalnızlıktır çünkü..."

Siyasetçiliği yazarlığını gölgede bırakmış gibi görünür **Samet Ağaoğlu**'nun. Ama öyle değildir, dalar gidersiniz onun kitaplarına. Söyleyecek çok şeyi vardır Ağaoğlu'nun...

"Ahmet Sai'nin Korkusu" adlı hikâyesinden:

"Şuurun varolduğu anla, olmadığı arasındaki çizgiyi bir türlü bulamıyorum. Bulamıyorum çünkü, o çizgiyi idrak etmem de yine şuurla mümkün. Fakat, karanlık nasıl çökecek? Birdenbire mi, yavaş yavaş mı? Arkadaşımın yüzünde, vücudunda en ufak bir ıstırap hali yoktu.

Öldüğünün farkında değilmiş. Bu nasıl olabilir?

Saniyenin kaç milyonda biri esnasında varım da, sonra yokum!"

Belki de görünmeyen, insanın kalbine giden yeni yollar açan yazarların tütsülü havalara selamıdır hayatın büyü. Onlardan ne zaman bir cümle okusak, **Bedrufi**'nin dediği gibi, **"Orhan Kemal bir semt adına dönüşür dünyamızda..."**

"Küçük" romanından:

“Nefes nefese gelmişti Tepebaşına.

Bir dolmuşa atlayarak, gidecekti. Kimbilir nasıl acıyordu kırık bacak, Erol’u nasıl kıvrandırıyordu yatakta!

Bundan söyle belki de hiç top oynayamayacaktı.”

Toplama kamplarından dönememiş **Max Jacob**’tan:

“Edgar Poe’nun ‘Kuzgun’ şiirinde bir lamba, menekşe rengi kadifeden bir koltuk, Pallas’ın bir büstü, çalışmalar ve hayaller içinde geçen bir gece vardır.

Etkilerin en ulu olanına varabilmek için dekorun nasıl hazırlanmış olduğuna bakın. Uy anam...”

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Romy Schneider ve Nicholas Ray...

Mehmet Güreli 13.12.2012

O sizin okumanız gerekenleri sizden iyi bilenlerle birlikte akıyor hayat bir yerlerde.

Şimdi çıkıyor o kitaplar yeniden gün ışığına.

İngilizcede **“interrupt”** diye bir kelime vardır; sözlükte **araya uğratmak, (sözünü) kesmek**, yazar karşılığında.

Asi Gençlik, Johnny Guitar gibi filmlerin yönetmeni büyük sinemacı **Nicholas Ray**’in kitabının adı da **“I was interrupted”**’tır. Bu da bir anlamda Ray’in yaşamının anahtar sözcüğüdür. Kelime giderek engellenmenin, çelme takmanın, hareketsiz bırakmanın türevleriyle buluşur Ray’in sinema serüveninde. Hem de yaratıcılığın **anlatılmaktan sıkılan, utanılan, gereksiz bulunan** her türüyle. Tabii buna **uzak bırakılma, ara vermek zorunda kalmak** da ilave olabilir.

Biraz sinemacının yaşamını incelediğimizde de bazı kelimelerin ne kadar az şey ifade ettiklerini görürüz.

Yine de **“interrupt”** denince, sözgelimi bir şeyden 20 yıl uzak kaldığınızda size çok şey anlatır.

Wim Wenders de son yıllarında hastalanan Ray üzerine bir belgesel yapmıştır. Ray de kendi hayatını oynarken tüm gücünü, dayanabilme yetisini tüm doğallığı içinde verebilmiştir. New York’ta hüznünü denizin çalkantılarına vakur bir biçimde bırakıvermiştir sandalının içinde.

Geçmişte onu sinemadan uzaklaştıranları kimse anmıyor bugün. Tıpkı elinizden kitapları alanları kimsenin hatırlamadığı gibi.

Aydınlatıyor ama o kararları verenler görünmüyor yine. Belli ki hiç çıkmayacaklar ortaya.

Her şeyi bir bir ayıklayanların dolaştığı alanlarda gizli gizli çiziliyor bazı şeyler.

Doğru, yanlış değerlendiriliyor dünyamız. Her ülkenin kendine ait bir bakışı nasıl oluyorsa, yıllar sonra da bir sabah değişiveriyor birden. Peki, o insanlar nereye gidiyor, hani bizim için doğru şudur diyenler.

Bilinmeyen karanlık çehreler, hiç açılmayan kapılar arkasında kayboluyorlar dosyalarla birlikte.

Sessizce yeni bir sahne kuruluyor aceleyle; tahrik edici bir rahatlıkla, bin bir zahmet içinde kılık değiştirmiş maymunlar korusu eşliğinde...

Tozlar içinde meyve tabakları, uzun zamandır kimselerin oturmadığı iskemleler, masalar ve titreyen ellerin gölgesi düşüyor odalara. Bir yerlerde devam ediyor hayat bozuk taşların arasında, su birikintilerinden yansıyor güneş.

Soğuk ve mesafeli...

Dün bilmem kaçınıcı Richard'ın yasakladığınız kitabını bugün yine siz satıyorsunuz.

Oysa bunu sarayın, partilerin tarihçileri bile yapmadı.

Bazıları bazı bölümlerde uyudular sadece.

En azından tankların yolunu yanlış çizmediler.

Onlar da susmaları gereken pasajlar konusunda bir aziz kadar cübbelerinin rengini iyi seçebiliyorlardı.

Gerektiği yerlerde, diye söze başladıklarında gözkapaklarının kendilerini aşağıya bıraktığı zamanları tayin konusunda hiç yanlış yapmıyorlardı.

Napolyon'un beyaz atlı çizimlerinin Rusya'ya giderken mi, yoksa dönerken mi olduğu bile saklandı sizden. Kaç seyis bıraktı dinginleri?

Şimdi **Cioran**'a bırakalım sözü:

“Tiranlar kana doyduklarında babacanlaşırlar; köleler kıskançlaşıp kendileri de doymaya kalkışsalar her şey düzene girerdi. Olayların çoğuna, kuzunun kurt olma özlemi yol açar.

Dişleri sivri olmayanlar, bunun hayalini kurarlar; onlar da yutmak isterler ve sayıca fazla olmanın hayvaniliğiyle bunu başarırlar.”

Cioran'ın hayran olduğu kişilerden biriydi İmparatoriçe Sissi. Sinemada da **Romy Schneider** canlandırmıştı onu.

Şimdi masamda onun kitabı var:

Romy Schneider- Aktrisin İkili Hayatı, yazarı **Bernard Pascuito**. Türkçesi yılların ustası **İsmail Yerguz**.

Ölümünden bir yıl önce oğlu David'i kaybetmeye dayanamamıştı Romy'nin yüreği.

“Kalabalık arttıkça tuhaf bir sessizlik çöker evin içine. Şaşkınlığın egemen olduğu hıçkırıklar da duyulmaya başlar.

Birdenbire gürültüler işitilir...

Evet, birisi duvara vurmaktadır gerçekten: Kendini kaybeden Gerard Depardieu koridorda kafasını duvarlara vurmaktadır ve bütün binada hüznü çnlamaktadır.”

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hikâyeler ve Karen Blixen...

Mehmet Güreli 20.12.2012

İnsanın aradığı belki de her zaman güzel bir hikâyedir.

En acılı gününde sığındığın, konuştuğun ve ruhunu canlandıran bir ışık kaynağı. Yağmur birikintilerinin içinde kendini korumuş, çamura dönüşmeden zor kelimelerle de olsa sana sunulmuş sıcak bir hediye.

Hayattan bir kopuş ya da yoldan çıkış sırasında ulaşırsın size.

Uykusuz bırakanlar en unutulmaz olanlardır.

Bir çırpıda anlatırlar hangi karaltı penceredeki mumla konuşur diye. Gece yarısı mahallede neler olur, kimler döker gözyaşlarını onlar bilir.

Bir gün çekip gittiklerinde de o kahramanların yeni hikâyelerle, yeni maceralarla döneceğini düşünür herkes.

Kaybolan zamanı geri almak için uçurumlarda dolaşırlar. Sahici olmayan, üzerinde oynanmış bir fotoğraftır zaman.

Aramayanın hikâyesi de olmaz.

Bazılarına kendiliğinden yelken açar konular. Dolaşmaya bir çıkmaya görsün, yakalayır sizi bir limanda. Bütün küçük meselelerden ağlar örülür sessizce. Balıkçı düğümü kurgunun yerini alır. Bazılarının öyküleri de anlatamadıkları üzerinedir. Hikâyenin ilerlememesi insanı üzer, beklentilere sürüklese de, buradan iyi bir yazar sizi ne yapıp edip dışarı çıkarmayı başarır.

Ama kesinlikle bu alanda tarihle oynamayacak kadar dürüst olmalı insan. Kendi tarihini deyip de prensiplerden kopmamaktır işin püf noktası.

“Hayatı hayal gücünde tekrar etmeden, tam anlamıyla yaşamak mümkün değildir” diyen **Karen Blixen**’le (Isak

Dinesen) Afrika'ya uzanırken güneş dağın eteklerinde kaybolur yavaşça. Kaplanlar uyanır, müthiş yağmurları yazarken sincaplar, porsuklar, maymunlar dolar odaya...

Yüzleri boyamanın zamanı çoktan gelmiştir.

Batmaz kâğıttan gemiler.

Karen Blixen'in Denys Finch-Hatton ile olan ilişkisinde yakalar bazı ipuçlarını **Hannah Arendt**.

Gözleri kör eden bir tutkunun duvarlarına çarpar o da. Sanki öykülerin gücü serseme çevirir.

Cümleler giderek yaklaşır; ellerinde tebeşirler birer birer atlarlar duvarlardan, bizi uzaklara götürür.

Herkes sevinçten çıldıracak gibidir, dönüşten hiç söz etmezler, öykülerin içinde kaybolur.

Her zaman olduğu gibi odada garip garip etrafa bakan insanlar vardır. Neden yorgun göründüklerini anlamak pek kolay değildir. Masada bazı kitaplar. Okumuş ama beğenmemiş olanlar da var, ilk satırda yere düşmüş olanlar da.

Hikâyelere bir türlü ısınamıyorlar.

Onlara hikâyeler sadece uzak ya da karışık gelmiyor; belli ki baharatı, acıyı, tutkuyu, müziği, dekoru, karakterin yıkılışını, yanlıs sokakları, çölleri, parçalanmış vagonları, kaybolmuş sayfaları yakalayamıyorlar.

Ancak hayal gücü olanlar görebiliyor trenleri...

Puf, puf, puuuf...

Onlar, karanlık zamanlar içinde yakalıyor hayatı, ağaçların en yükseklerindeki kuşları çiziyorlar, hayal gücünün her yeri aydınlatıldığını fısıldıyorlar. Blixen'in sözüyle bir çok yazar çıkıyor yola, gözünü hikâyelerden ayıramıyor ve kaybolup gidiyorlar. Bir yere kadar sanki aynada kendi hayatlarını görüyor gibi oluyorlar.

Ama hayır, hayat onların beyinlerinin kıvrımlarında yeniden şekilleniyor sadece.

Hikâyeler sahici kelebeklerle dökülüyor yeryüzüne...

Bu kadar yalana karşı ancak öyle direnebiliyorlar. Tutkularıyla paylaşıyorlar palmyelerin gölgelerini. Parmaklarının yorgunluğunu gideriyor sabah serinliğindeki kahveler. Onlarla aşkın yeşil ve mavi tonlarına karışıyor kelimeler. Yavaş yavaş toprağın rengine bürünen yazılar, tamtamların, fillerin, zürafaların sesleriyle sahne alıyor.

Eğer son bir şarkı varsa öyküde; onu söyleyecek olanın hikâyesinde belli ediyor kendini...

Kısık bir sesin hikâyesi, ölümün kol gezdiği kabilelerin, Çin'den yollanmış palaları gömdüğü yerde başlıyor.

Ve düşmanlıklarla, ölümlerle sürüp gidiyor.

Okumak istemiyor, başka sayfalara geçiyor, bir kısık sesin eşlik ettiğini söylüyor gecelere.

Ve durmadan şunu anlatıyor dizeler. Aşkın olmadığı, hikâyenin olmadığı hiçbir şey hakikatin parçaları olamaz. Sahici olan hikâyedir kısaca.

Nasıl da güzel hikâyelerle dolu sokaklarda geçti ömrüm. Bazı yazarlara söyleyebildim çok sevdiğimi öykülerini, bazılarını ise göremedim bile, ama çoğuna mektup yazdım; yıllar sonra gördüğümde ya ellerine geçmemişti satırlarım ya da unutmuşlardı ne dediğimi...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cioran ve Odeon Sokağı...

Mehmet Güreli 27.12.2012

Ne kadar derin, ne kadar kutsal bir şeydir bazı kişilerden sürekli söz etme ihtiyacını duymak. Onların ölümsüzlüğünü hissetmek; yapıtlarının içinde yaşamak ve dünyayı sanki onların kestiği bir camın içinden seyre dalmak.

Ve uykusuz kalmak o Paris sokaklarında dolaşırken.

Sizi sürekli çocukluğunuzun güzel günlerine gönderme de bir acı verme biçimi mi yoksa?

Oysa hayır, o sevinçleri, duyguları yaşamadıkları için acı çekiyoruz, havasızlıktan boğulacağımıza haber vermeleri bu yüzden.

Çektiğimiz azap ise onların bilmediği, onlara sahici gelmeyen bir oyun gibi gözüküyor.

Yitirilmiş mekânlarda hiç dolaşmamışlara ne denir ki?

Onların duymak istediklerini yazmadığın zaman yazar olursun.

Stefan Zweig, Rilke üzerine 1936 yılında verdiği bir konferansta, **"Zamanımızda katıksız şaire artık ender rastlanıyor, ama belki ondan da daha ender rastlanan ise, bütün bir yaşamın salt şiirsel bir varoluşa dönüşmesi, bütün bir yaşamın mutlak anlamda böyle bir yörüngeye yerleştirilmesi"** der.

Ve zamanın hiçbir şairinin onun kadar özgür olmadığını söyler.

Rilke'den...

***Fırtınaları görüyorum ağaçlara baktığımda,
Geçmiş ılık günlerden kalan,
Ürkek camlarıma çarpan fırtınaları***

Cioran şöyle diyor:

“Hoşgörü, can çekişen birinin gönül avcılığıdır!”

Bir parkta dolaşmayı küçümseyenlerle konuşmak ne kadar zor. Hazmedemediklerini, hissedemediklerini söylemek de ne kadar gereksiz. Ama unutulmuşların gizli sevinçlere boğulduğu bir gün bugün. Belki de büyük sıkıntıdan söz etmekten utandıkları için her söylediklerinin bir bumerang gibi geri geldiğini de göremiyorlar. Artık ne yazık ki demenin bir anlamı kalmadı...

Ağaçlar kesiliyor, kuşlar uçmakla düşmenin aynı anda olabilirliğinin gösterisini sunuyorlar.

Kanatlarının seslerini duyamıyoruz.

Kış bile gelmek istemedi, diyoruz kısaca...

Ekrandaki kışkırtıcılar artık bir tür olarak karşımızda.

Sırtma ve hiçlik çürümenin yanı başında.

Bağırmaktan, olay çıkarmaktan hiç bıkmayacakları belli.

Dağılıyor sis köprüde.

Dünyanın daha önceleri ciddi görünmek için döndüğünü unutmuş insanlar.

“Hayatta her gün en azından beş dakikayı kendime ayırmaya çalışıyorum” diyor **Bedrifi**. ***“İşte o süre içinde ne oluyorsa oluyor.”***

Oysa **Karl Kraus**’un dediği gibi, ***“Kişinin, kendisiyle meşgul olduğu bir yalnızlık, gerçek yalnızlık değildir henüz”***.

Masanın üzerinde, **Cioran**’ın müthiş kitabı ***Ezeli Mağlup...***

Ne zaman Cioran’ı umutsuzluğun doruklarında ziyarete gitsem, çarpıcı nimetlerle dönerim bu yolculuktan.

Ve her zaman yeni yollar gösterir sessizce.

Zihnin kıvraklığını yetersiz bulur, içi boş sözcükleri temizler, tüm kalıpları zorlar, hücrelerin yeni ışık kaynaklarına kavuşmasını sağlar. Hatta gideceğiniz yere gitmekten uzaklaştırır sizi. Sonra hastalığı nedeniyle onun hiç uyumadığını, bisikletle Avrupa’yı dolaştığını öğrenirsiniz. Yıllar önce aynı sokakta yaşamış olduğunuz gelir aklınıza, şaşarsınız.

“Sağlıklı, normal, sıradan insanlar ne ıstırapı ne de ölümü yaşayamazlar. Onlar, yaşamın sanki belirli bir niteliği varmış gibi yaşarlar.”

Sıradan insanın en büyük yanılgılarından biri, yaşamın ölümün mahkûmu olduğunu unutmasıdır.

Yüzeysel zihin oyunlarının devrinin bittiğini, ıstırapın kıyastan kat be kat daha önemli olduğunu, bir umutsuzluk haykırışının en kurnaz düşünceden daha fazla şeyi açığa vurduğunu ve gözyaşlarının gülücüklerden daima daha derin kökleri olduğunu insanlar daha öğrenmediler mi?

İçimizde doğan ve sadece bize özgü bir gerçekliği ortaya çıkaran diri hakikatlerin özel değerini neden kabullenmek istemiyoruz?"

Dipnotta da şöyle yazar:

"Üstün ve sıradan, içi boş sözcüklerdir.

Bu sadece bir ayırım ve yine gönderme karışıklığı yoluyla bir Hakikat yaratma girişimidir."

Neyse ki hâlâ sokaklarda **Cioran**ların birçoğunu çevirmiş sevgili dostum **Haldun Bayrı**'ya sık sık rastlıyorum...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rembrandt, Yavuz Ekinci ve Gesualdo...

Mehmet Güreli 03.01.2013

Uzun zamandır ona rastlamamıştım. Beyoğlu'nun sokaklarında uzun uzun konuşurduk. Bir yerlerde oturup bir kahve içtiğimizi bile hatırlamıyorum.

Haftalardır bir resme bakarak yaşadığını söylüyordu. Belki de sadece yolda rastladıklarına.

Sürekli **Rembrandt**'tan söz ediyordu.

Hayatın içine bırakılmış bir hediye diye bakıyordu resme. **"Gece Devriyesi"** tablosuyla yaşıyordu sanki. *"Ve bir gün artık bizden ayrılıp tablodaki yerini almışçasına içerden konuşmaya başladı"* dedi. Kendi sözünü keser gibi, önce gülümsedi, sonra gözleri yaşardı.

Belki de seçtiği bazı kelimeler ya da farklı bakışlara kattığı değişik yorumlar sürüklüyordu onu...

O gün **Peter Greenaway**'in **Rembrandt** filmlerinden söz etti.

Şöyle dedi:

"Düşünebiliyor musun. Ne müthiş...

Bir kız var tabloda, hâlâ tartışılıyor kimdir diye. Bir de cinayetten söz ediliyor. Bir macera kısaca...

1642'de yapılmış tablo, ama yüzyıllardır konuşuluyor. Ele aldığı konulara kendini katan biri o...

Yarattığı kişilerin varoluş nedenlerini sadece kendinin bildiği, şaşırtmacaların ustası, ışığın, hareketin kâşiflerinden. Bugünün konularına, yazarlarına bak oysa; ne kadar cılız, dönmekten çürümüş, yumuşamış enzimlerini yalayan böcekler. Bir çırpıda kaybolacaklarından öylesine emin ki gözleri.”

Carlo Gesualdo (1566-1613), tarihte besteciliği kadar, karısı ve aşığını öldürmesiyle de ünlü, bir tür katil/besteci olarak anılır. Hakkında sayısız yazı/ kitap vardır.

Bestelediği madrigallerin birçoğu da arkadaşı **Tasso**’nun dizeleridir.

İtalyanların zanzaretta dedikleri küçük bir sivrisinek için Tasso şöyle demiştir:

“Ah mutlu, mutlu böcek- Doğu’lu çıra yığınının üstündeki Anka’dan daha mutlusun!”

Madrigalin konusu da şöyledir:

Kadın göğsüne konan sineğin sokmasıyla acı çekerken sineğin kaçışını izler, sinek geri döner birden ve yine kadının göğsüne konar.

Ve bu kez kaçamaz ve kadın tarafından öldürülür. Bu da **Carlo Gesualdo**’nun müziğiyle hayat bulur yani sineğin sonu olur.

Her müziğinde ölüm temasından uzaklaşamayan Gesualdo, tüm hayatı boyunca da cinayetlerinin acısı, pişmanlığıyla tarifsiz işkenceler içinde yaşamıştır.

Kimseye soramayacağımız şeyler yığınla...

Sokaklarda torbalara tıktırılmış, sıkıştırılmış, öylece bırakılmış.

Tek çare kendimize sormayı denemek.

Büyük bir yolculuğa çıkmak gerekiyor.

Bilmediklerini bildiğimiz, verilmiş kararlara boyun eğmişlerinin arasından geçiyoruz yavaşça.

Ekranlardaki sunucular bizi heyecanlandırmaya çalışıyorlar. Yüzleri o kadar acınacak hâlde ki, her ara verdiklerinde durmadan sızlanıyorlar.

Yardımcıları da işe yarayacağını düşünerek ya da kimsenin akıl sır erdiremediği gibi stüdyonun masalarına sprey sıkıyorlar. Bizi yönlendirdiklerini sanıyorlar.

“Her zaman başkasının acısına dayanacak kadar güçlüyüzdür” diyor **La Rochefoucauld**.

Sınırsız reddetmelerin kaynağını görüyoruz uzakta.

Eseriyle yaşayan **Rembrandt**’ın bugünlere nasıl kaldığının büyüsunü de. Oraya kadar koşabilmemiz için de kâhinlere ihtiyacımız yok. **Stendhal** çizgiyi çekmiş bir kere:

“Neler yapabirmişim, bir ben bilirim. Başkaları ise, çok çok, ‘belki yapardı’ diye düşünür, o kadar.”

Belki de hayatta en kötü şeylerden biri çevrende yaptığın işlerin niteliği konusunda fikir yürütecek kimsenin kalmaması.

Hatta yüzüne bakıp susmaları...

Şimdi bir roman var masamda:

"Mirza'nın suskun gözleri durgun suda yüzen yapraklar kadar elemli, kederli ve ıslaktı. Rengi, kanı çekilmiş gibi küle dönüşmüş kıpırtısız ve ifadesiz yüzüyle, önünde hareketsiz yatan annesini uzun uzun seyretti."

Yeni kuşak yazarların en iyilerinden biri olduğuna inandığım **Yavuz Ekinci**'nin **Cennetin Kayıp Toprakları**'nı okuyorum. Tabiatla, dille anlatamayacağım renklerin buluşması...

İyileşemezmiş gibi görünen yaraların merhemi.

Fokurdayan bir kazanın içindeki sessizliğin destanı.

Hiç konuşmayan taşların, toprağın çok zor duyulan müziği...

"Kuzu ölmek için her geçen gün biraz daha direndi ve sonunda onu bekleyen ölümden kurtuldu. Her gün biberonu sütle doldurup konuşup dertleşerek onu emzirdim. Her tarafın karlarla kaplandığı o kış günlerinde evde oyun oynayacak bir arkadaşım olmuştu."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hamsun ve çekirgelerin sesi...

Mehmet Güreli 10.01.2013

Burada da kar yağıyor bugün.

Öyle uzun uzun anlatılacak kadar değil, ama yine de beyazlığın her yanı kapladığı, eskilerin dediği gibi mikropları öldüreceği kesin.

Sanki insana kitap okumak için armağan edilmiş günlerden biri. Koltuğa çökmüş, bir anlamda oturduğunuz yerde dünyaya yolculuk yapabileceğiniz, satırlar arasında maceradan maceraya koşabileceğiniz kutsal saatlerin habercisi bu beyazlık.

Knut Hamsun'un **Açlık**'ında anlattığı gibi:

"Ertesi gün kar çoğalmıştı. Mavi kuş başları hâlinde, yağmurla karışık ağır aksak bir kar yağıyor, yerde çamur oluyordu. Sert ve soğuktu hava."

Yasaklanan kitaplar hep geri gelir günün birinde.

İnsanoğlu bilir nerede duracağını denmişse eğer, kaybolur umutsuz çizgiler. Yerini canlı nesneler alır.

Satırlar hayat bulur, buzlar çözülür.

Bugün üstü kapatılmış cümleler yarın yine gün ışığına çıkar ve onu silmek isteyenlerin unutulduğu mekânlarda hayatı yeniden renklendirirler.

Maksim Gorki, Knut Hamsun'u anlattığı yazısında şöyle diyor:

"Kitap yazmayı kendileri için bir zanaat, bir 'geçim vasıtası' olarak görenler vardır; onlar insanla ilgili yalan söylemezler, insanı olduğundan daha kötü göstermezler.

Bu da güzel bir şeydir. Daha da iyisi, eğer bu insanlar yakınlık duydukları birini kabaca da olsa allayıp pulluyorlarsa bunu sadece okurlarına iyilik etmek için varsın yapsınlar."

Knut Hamsun uzun yaşamında Norveç'ten kalkıp Amerika'ya gitmişti. Maceracı ruhunun buyruğunu sinamaya ve keşiflere bırakmıştı kendini.

Ama hayat değişik zamanlarda farklı hikâyeler de gizler içinde. Ve bir gün **Hamsun** hastalanır, öylece düşer kalır çalıştığı yerde. Kan kusar, verem olduğu, birkaç aylık ömrü kaldığı söylenir. O da evinde ölmeye karar verir ve Norveç'e giden bir gemiye atar kendini. Yolda beklenmedik bir şey olur. Hayat bir mucize gibi geri gelir. Tüm kitaplarını enfes Türkçesiyle bizlere armağan eden **Behçet Necatigil**'in sözleriyle, *"Ne kendisinin, ne dostlarının, ne de doktorların anlayamadıkları bir şekilde, yol boyunca kendiliğinden iyileşti. Ya deniz havası iyi gelmiş, ya da güçlü, iyimser irade gücüyle hastalığı yenmişti"*.

Serserilik Günleri kitabında Amerika'daki günlerini anlatır. **"Zachaeus"** hikâyesi şöyle başlar:

"Bozkır bir derin sessizliğe gömülü.

Dört yanda çepçevre ne bir ağaç, ne bir ev; yalnız göz alabildiğine uzanan buğdaylar, yeşil otlar.

Çok, çok uzaklarda, o kadar küçük ki sinek sanılır, atların, insanların çalışmakta oldukları görülüyor; makinelerine kurulmuş demet demet ot biçen biçiciler bunlar.

İşitilen tek ses çekirgelerin sesidir; rüzgâr estiği zaman kulaklara arada bir başka sesin geldiği de olur: Ta ufuktaki biçme makinelerinin takırtısı. İnsan bu sesi, bazen, gariptir, çok yakından geliyormuş gibi duyar."

İnsan bazen neden bildiği şeyleri herkesin okuyup farklı düşüneceğini sanır? Neden kendisine başkalarından fazla güvenir? Belki de birilerine yamanmak için yapar bazı şeyleri. Belki de bir kitabı okuduğunda tadına varamaz bir türlü de ondan... Yoksa beyazlığın nasıl farkına varamaz?

Ama bilinmez insanlar meslekleriyle, görevleriyle, sevdikleriyle, nefret ettikleriyle hangi yoldan giderler.

Ellerinden gelse ne yapacaklarını da kestirmek zor. Bazen birini taklit ederken kaybolur giderler, bazen de bir kitabı okurken. Peki, neden başkalarının okumasına izin vermek istemezler. Bir yetki midir onları coşturan, yoksa bir satır mı? Kelimeler mi öfkeyi arttırır, yoksa eksiklikler mi? **Hamsun** şöyle diyor:

"Hepimiz yeryüzünde dolaşan serserileriz. Neden ve neyin peşinde dolaşıyoruz? Aslında birbirimizi sevmek ve

saymak için her şeyimiz var, Bizler iyi işçileriz. Birbirimize neden bu kadar acı çektiğimizi biliyor musun? Bütün bunların neden gerektiğini anlıyor musun?"

John Steinbeck'in **Fareler ve İnsanlar** romanından bir parça:

"Curley ile Carlson ikisinin arkasından bakakaldı.

Sonra şöyle dedi Carlson: 'Bu ikisinin canı niye sıkkın, hiç anlamadım ben.'"

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Thomas Bernhard'ın piyanosu...

Mehmet Güreli 17.01.2013

Hayat bazen sizde hiç olmayacağını, size hiç uğramayacağını sandığınız bir duyguyla da sizi sarsabilir, tanınmaz hâle koyabilir. Belki de o duygunun nasıl bir şey olduğunu ise size anlatacak kimsenin olmadığı, kendi başınıza kaldığınız bir anda çalabilir kapınızı.

Şaşkın şaşkın bir sabah daha gözünüzü açmadan tanıdık bir sesin sizi çağırdığını duyarsınız. Koşarak size gelmiş bir ilham perisinin dizeleriyle seslenir size. Elinizi tutar ve fısıldadığı kelimelerle başbaşa kalırsınız...

"İç huzura, hiçbir görüşü olmamak kadar iyi gelen bir şey yoktur" der, **Lichtenberg**.

Thomas Bernhard, **Bitik Adam** kitabında bir oda müziği havasında eser, müziğin görünmeyen, ulaşılamayan seslerini alır, hastalıkların vücutlarda açtığı yaraların dikişlerine değdirir, her yapıtında söz ettiği akciğerin bilinmez tınlarına ulaşır.

Onun kitaplarını okurken bir yandan yazıyor, bir yandan ameliyat oluyor duygusuna kapılırsınız. Vücudunu bir gezginin haritası gibi ele alır. Ciğerlerinden beynine en dolambaçlı yollardan giderken bazen kaybolur, bir sırt ağrısının iğnelediği bölgede dolaşmaya başlar.

Öyle dünyalar, kahramanlar yaratır ki; peşi sıra giderseniz de gerçekliğin değiştiği yeni alanların varlığından kuşku duymaz hâle gelirsiniz zamanla. Karanlık hastane koridorlarında neşterlerin kokuları kelimelere bırakır yerini, nefes almanın yeni biçimlerini öğrenirsiniz.

Anlattığı kaybolmuş ya da kaybolacak bir adamdır.

Uzun cümlelerle ağır ağır örер ağını...

Sözkonusu kitapta **Glenn Gould** ve **Wertheimer**'in karşılaşmalarıyla başlar her şey. **Horowitz**'in talebeleridir ikisi de. Ama Glenn Gould'un piyanoya hâkimiyeti, **Bach** yorumları Wertheimer'i koparır müzikten ve hayallerinden. Onun gibi çalamayacağını vehmeder ve düştüğü karamsarlıktan bir türlü kurtulamaz, kendini yer bitirir.

Bernhard'sa şiiirle yaratır müziğini, sesi kısık olduğu için opera şarkıcısı olamayacağını çabuk anlar, yazının ritmine bırakır kendini.

Yağmur yaratmalıyım

Kar ve annelik

Kırılmışlığımı ve haşmetime

Methiye

Kendi tarlamda tahılını perişan etmiş gibi.

Ama hayat **Bernhard**'ın anlatımıyla başka bir pencereden seslenir...

"Bir çıkış yolunun olmaması onu öldürdü, nerdeyse kırk yıl boyunca bu çıksızlığa oynadı, diye düşündüm. Doğal olarak da piyano çalmayı bırakmadı, diye düşündüm, oysa Wertheimer ve ben piyano çalmayı bıraktık, çünkü biz Glenn gibi bu işi o akıl almazlığa kadar götürmedik, o artık bu akıl almazlığın dışına çıkamadı, isteğini de göstermedi."

Dante alır sözü:

*Eğer balmumu kusursuz olsaydı,
göğün etkisi de doruğa çıksaydı,
çok daha belirgin olurdu mührün ışığı;
ne var ki, doğa hep kısıtlı
verir ışığını, tıpkı işinin ustası,
ama elleri titrek bir sanatçı gibi.*

Odada bir Steinway duruyordu; hani o piyanoların kralı, siyah, sizi sürekli yanında çalışmaya teşvik eden ve sizi hiç bırakıp gitmeyecek olan türden. Oysa **Bernhard**, kitabında piyanosunu dokuz yaşında bir kıza hediye ettiğini yazmıştı. Yoluna yazarak devam ediyordu ve **Glenn Gould**'u dinledikten sonra piyanoyu bırakmanın trajik yönünü altetmenin destanını yaratıyordu.

Wertheimer ise kaybolmuştu, açık arttırmaya koyduğu Steinway'inden kurtulmayı deniyordu.

"Glenn Gould'u tanımasaydım herhalde piyano çalmaktan vazgeçmezdim ve piyano virtüözü olabilirdim ve belki de dünyanın en iyi piyano virtüözlerinden biriydim şimdi, diye düşündüm lokantada."

Bernhard hayatı boyunca öfkenin şairi olmuştur. Her şeyi bırakıp giderken sanki her şeyi sürüklemeyi seçmiştir. Belki de sadece seçme değil; yıkma, parçalama biçimidir bu ve sürekli ölümün gölgesinde değerleri yerle bir eden bir yaralının dünyasıdır...

"Annemiz öldükten sonra da posta ona gelen mektupları getirmişti. Posta onun ölümünü görmezlikten gelmişti."

Kurt Hoffmann'la konuşmalarında kendini şöyle anlatır:

"Ben müzikal bir insanım. Düzyazı yazmanın müzikaliteyle her zaman bir ilişkisi vardır. Kimi karnından soluk alır şarkıcılar karınlarından soluk alır, yoksa şarkı söyleyemezler , bir başkası ise soluk almayı karnından beynine aktarmak zorundadır. Süreç aynıdır. İnsanın içinde bir yığın ciğer vardır, birkaç milyon belki. Hâlâ böyle."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hannah Arendt, Camus ve Asaf Çelebi...

Mehmet Güreli 24.01.2013

Ne kadar anlatılırsa anlatılsın bazıları unutmak üzerine kurmuştu gerçeği. Her şey gerektiği gibi kötülüğün sıradanlığına dönüşmüştü onlarda. Naziler her şeyi bir program çerçevesinde yaptıklarını tekrarlıyorlardı durmadan. Yapılanları, kaybolanları, kurbanları hatırlamamak üzerine işliyordu sistem.

Acı ve dehşetin dışında bırakıyorlardı her şeyi.

Savunma biçimi göreve dönüşmüştü.

Dostoyevski'de günlüklerinde, Sibiry'a'daki onlarca katil, tecavüzcü ve soyguncudan bir tanesinin bile hata yaptığını kabul etmediğini söyler.

Yıllar önce Münih'te bir binada rastladığım eski bir subay da öyle biriydi. İşte onlardan geriye kalan, artık konuşmayan ve her zaman ciddi.

Ona susmak zorunda kalan da diyebilirdiniz, gücü kalmamış olan da... Koltuğuna oturmuş öylece dışarıyı seyreliyordu. Odaya girdiğinizi hissetmiyor, sanki bir kulübede ya da bir vazoda yaşar gibiydi.

Silahsız bir avcı. Bazen bi-iki kelime ederdi.

Savaşta Himmler, Eichmann gibi geçerli bahanelerle katıldığını vurgulamıştı zaman zaman. Zaten canavarlaşma eğilimini de, gerekli bir sıradan, normal zemine yerleştirmişlerdi. **Hannah Arendt**'in dediği gibi, *"Dolayısıyla, asıl mevzu bu adamların vicdan azabından nasıl kurtulacağı değil, fiziksel acıyla karşılaşan bütün normal insanları etkileyen o hayvani merhamet duygusunu nasıl aşacağıydı."*

Anlaşılan kendisi bu içgüdüsel tepkilerden yana bayağı dertli olan Himmler'in numarası çok basit ve muhtemelen de çok etkiliydi: İnsanın bu içgüdüleri kendine çevirir gibi yapıp dışındaki bir şeye yöneltmesinden ibaretti.

Böylece katiller, "İnsanlara ne korkunç şeyler yaptım!" demek yerine, "Görevlerimi yerine getirirken ne korkunç şeyler görmek zorunda kaldım, bu görevin omuzlarıma yüklediği yük ne kadar ağır!" diyebiliyorlardı.

Sanki orada tesadüfen değil de görev için duruyorlardı, ama binlerce trenlere sıkıştırılmış insanın nerelere gittiğini, ne olacağını bilmiyor olmaları işin bir parçasıydı.

İşte böyle bir şeydi kötülüğün sıradanlığı...

Sizi görmüyorlardı, acı ve işkencenin yanından geçiyor gibiydiler. Hatta orda duruyorlardı, bowling oynar gibi.

Sizi algılasalar da başlarını çevirip bakmıyorlardı.

Kamplar öylece yerden biter gibi kaplamıştı her yeri. Ne olduğunu hatırlamıyordu kimse. Mantıklı bir cevap da veremiyorlardı. Hep hatırlamamak ve çıkış noktası olarak tuhaf emirlerden söz ediyorlardı.

Albert Camus, savaşın görünmeyen alanları üzerine yazılmış en çarpıcı eserlerden biri olan ***Bir Alman dosta mektuplar*** adlı kitabında şöyle yazıyor:

"Ama siz gerekli her şeyi yapınca, sonunda biz de Tarih'e girmek zorunda kaldık. Beş yıl boyunca, artık, serin bir gecede cıvıldağan kuşlardan bile zevk alamaz olduk.

Umutsuzluğa kapıldık. Yeryüzüyle ilişğimiz kesildi, çünkü her an ölüm görüntüleri çıkıyordu karşımıza.

Beş yıldan beri, acısız bir sabah, zindansız bir akşam, insanların öldürülmediği bir öğlen geçmiyordu yeryüzünde."

Birileri için öyle bir yerde tıkanıp kalıyor, geçmek bilmiyordu yazılmayı bekleyen saatler. Ama zaman başlarına gelenleri anlatabilecek olanlarla birlikte yutuyordu olanları.

Zaman, kendini yiyordu sessizce...

Tüm kötülüklerin sahipleri anlaşılmış gibi bir bir hafıza kaybına uğramıştı, sıradan bakışları başka yöne çevriliyordu ister istemez. Kimse Hitler'in yenilebileceğini düşünememişti çünkü.

On dokuzuncu yüzyıl Avrupa için çocukların çalıştırıldığı, yirminci yüzyıl da öldürüldüğü çağlardı. Şimdi gökyüzü, çaresizlik içindeki çocukların yüzleriyle kaplı. Yine sesler geliyor uzaklardan, tren vagonlarından gelen çocukların sesleri hâlâ duyuluyor.

Ve savaşlar daha ilk gününde çocuklara başka bir dünyanın olmayacağını inandırmaya çalışıyor.

Onların gecelerini, gündüzlerini küstahlığıyla zehir etmenin zeminini hazırlıyor.

Her zaman yanımızda olan **Asaf Halet Çelebi**'nin ***Om mani padme hum*** (nilüfer çiçeğinin içindeki mücevher) kitabından:

*ejderhalar çıkarıyorum
duvar kovuklarından
alevler çıkarıyorum
yağmur karaltılarında
hazin
yürüyorum
uzattım ellerimi
çok uzaklara gitmiş*

yıldızları düşürmüş gelirken
yıldızsız kalınca gece
uyunur
tavanı yok siyah gök
sırt üstü yere yattım
tavansız göğe düşüyorum

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Borges, Zweig ve çöllerde...

Mehmet Güreli 31.01.2013

Belki de sadece tipik bir karşı gelme gibi algılanabilir ama öyle değil. "Yazın" sözcüğü, edebiyatı hâlâ tamamlayacak olgunluğa erişmiş görünmüyor. Zayıf kalıyor, hacmi, cüssesi, cümle içindeki ürkek duruşu kendini belli ediyor. Hatta **Roland Barthes** gibi birçok önemli yazara da başka bir dilde yazılmış duygusu katıyor. Ve zaman içinde bazı çevirileri okurken, keşke bizim dile de çevrilse dedirtiyor. Bu da bana **Lichtenberg**'in her zaman tekrarladığım ünlü anekdotunu aklıma getirir daima.

"Kör, topala sormuş, 'nasıl gidiyor?', diye.

Topal da cevap vermiş: 'Gördüğün gibi...'"

Halılar gitmiş, küçük bir masa ve iskemleden başka bir şeyin kalmadığı bir odada bir aşağı bir yukarı dolaşarak sabahlamıştı yine. Eskimiş tahta zemin üzerinde mümkün olduğunca az ses çıkararak atıyordu adımlarını. Ama gecenin kendine özgü sessizliği bardağın masaya değişini bile duyuruyordu.

Bedrifi, not defterine yıllar önce yazdığı bir alıntıyı yüksek sesle tekrarlıyordu:

"Eflatun, bir grup arkadaşı ile oturan Sokrates'e, bir arkadaşını herkesin önünde azarladığı için çıkmış ve; 'O sözleri başbaşa kaldığında söyleyemez miydin' demişti.

Sokrates de soruya şöyle karşılık vermişti:

'Ben böyle azarlamak için, baş başa kalmayı bekleyemez miydin?'"

Stefan Zweig, belki de tarihin en önemli biyografi yazarıdır. Onun kitaplarını okurken insan öyle bir güven duygusu içinde bulur ki kendini, hani tarihçi olmaktan çok tarihçinin tanımını yaparak ahkâm kesenlere nazire yapar, belgeleri unutturur kişiye. Kendisi adeta belgenin yerini alır, yazarlığı, kalemi, kâğıdı her şeyi adım adım söz ettiği kişinin dünyasına yaklaşır, onu birkaç sayfada bizim de çok iyi tanıdığımız biri gibi algılamamızı sağlar. **Magellan**'ı, **Fouché**'yi, **Montaigne**'i, **Balzac**'ı, **Stendhal**'i, **Dostoyevski**'yi, **Amerigo**'yu, **Nietzsche**'yi **Zweig**'ten okumak ayrı bir zevktir dedirtir insana...

Sadece olaylara değil, ruh yapısının yollarını da çizer bize, bilinmeyen meçhul labirentlerde dolaştırır ve aşırılıklarının o çekici tuzaklarına düşmeden ciltlerce eser bırakır.

Sıradan bir kadın olarak çizdiği **Marie-Antoinette**'den muhteşem bir portre çıkarmayı başarır. Basamak basamak giyotine çıkarken, kraliçeye, insan felaket içindeyken ne olduğunu daha iyi anlıyor, dedirtirken, kaderin tüm sisli alanlarında ağırbaşlı yürüyüşünü kelimelere döker, dramının, trajik olanın alanlarını belirler.

Marie-Antoinette'den:

"Halka kendini sevdirmek için her şeyi yapan siyasetçilerden adalet beklemek saçmadır.

Doğrularla siyasetin aynı çatı altında yaşadığı pek görülmez. Çünkü iktidarı korumaya çalışırken, halkın gözüne hoş görünmek isteyenler bu sırada kimsenin hakkını gözetmezler."

Borges, bir söyleşisinde, sinemaya uyarlanan filmlerinden söz ederken; *"Ama benim hikâyelerimden birini alıp uzatırsanız, uzun bir ekmeğin üzerine çok az tereyağı koymak gibi olur"*, der. Edebiyat üzerine de az değinilen, hatta hiç üzerinde durulmayan noktalara değinir.

"Hikâyenizi beğendik, ama ne demek istediniz bu hikâyeyle", diye soruyorlar. Cevap şu:

'Hiçbir şey demek istemedim. Anlatmak istediğim sadece hikâyenin kendisiydi. Eğer daha da yalın bir şekilde, daha basit kelimelerle anlatabilseydim, inan ki öyle yapardım."

Bazı hikâyeler de gelir çölde çarpar insana, kendinizi kumsalda yürür gibi sanırken birden çölde bulursunuz.

İşte onlardan biri:

Devesiyle birlikte güneşin kavurucu öfkesi altında çölü geçmekte olan bir bedevi, güçlkle yürüyen, susuzluktan dudakları çatlamış, adeta son saatlerini yaşayan bir bedeviye rastlamış. Adam bedeviyi görünce su istemiş.

O da devesinden inip adama su vermiş.

Ama o anda nasıl olmuşsa suyu içen adam birden bedeviyi iterek deveye atlayıp kaçmaya başlamış.

Bedevi arkasından bağırarak:

"Tamam deveyi al git, ama senden bir ricam var. Sakın bu olayı kimseye anlatma!"

Bu isteği tuhaf bulan hırsız birden yavaşlayıp, duraklamış ve nedenini sormuş.

"Eğer anlattırsan", demiş bedevi, "bu her yere yayılır ve insanlar bir daha çölde muhtaç birini görünce yardım etmezler..."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rilke'nin yolunda...

Mehmet Güreli 07.02.2013

Ölümsüzlük belki de giderek çoğalma anlamına geliyor zamanla. Bu deyme tam uyabilmek, örneklerle sunabilmekse çok zor; sizin hayatta geçireceğiniz süreyle orantılı. Ve bir anlamda taşıdığınız yükle de ilgili. Merakınızla, bakışınızla, farkında olmakla iç içe...

Rilke, Rodin kitabının başında şöyle der:

"Rodin, ün kazanmadan önce yapayalnızdı. Ulaştığı ün ise onu belki daha da yalnızlaştırdı. Çünkü ün dedikleri de alt tarafı yeni bir ad etrafında toplanan bütün yanlış anlaşılımların toplamıdır."

Bazı yazarlara, şairlere sürekli dönüşümüz ya da bazı filmlere, müziklere bağlı kalışımız da aynı meselenin devamı gibi. Kısaca ışığın artması, sirenlerin kulakları sağır eden çığlığı, aynı zaman dilimine yolculuğumuz.

Belki de sadece bir yol haritası bulma hayali

Ya da **Stevenson**'ın **Define Adası**'nı yeniden okumak...

Şeytanları kovayım derken melekleri rahatsız etmekten korkma inceliğini gösteren **Rilke** de her kelimesinde ona geri dönecek, kelimelerinde hayat bulacak bir melodinin küçük bir ipucunu verir bize.

Gezdiği yerlerin atmosferini yansıtır. Onla birlikte dolaşırken bizi iç yolculuğumuza çıkartır, bilinmeyen şairlerin odasına misafir eder. Orada kalmanın zorluğunu hemen hissetseniz de, size sunduğu armağanlar bazen boyunuzu aşar, oturduğunuz koltukta günlerce kalabilirsiniz. Ve tekrar gün ışığına çıktığınızda ki bu, bir kavuşmadan çok bir buluşma sayılabilir , yalnız olmadığınızı, beyninizi zorlayan dizelerin artık hayatınız boyunca sizinle beraber olacağını anlarsınız.

Ama bunu kimseyle paylaşmanın kolay olmadığını da öğrenmişsinizdir; bazen bir dakika susarsınız, bazen ömür boyunca.

Rilke'nin Duino Ağıtları'nı yazdığı şatonun odasının hâlâ korunması da gerçek saygının ne olduğunun küçük bir dersi gibi okunabilir...

Yaratma sürecinin karabasanları, geleceğin şiirini parça parça yanına bırakır sessizce.

Her yere yayılmış dizeleri hep yeni pencereler açar.

Onun dolaştığı, yerinde duramayan, gezgin ruhunun çığlığını taşır. Sisler içinden görmeyi öğretir; belirsiz top bulutlarının içindeki cevheri keşfetmenizi, netameli havalardan söz ederken, size nerden cesareti alabileceğini sorar...

Dalgaların kıyıları vurduğu seslerden beynine ulaşan müziği hayal ettirir. "Sentiero" denen keçi yolunun, bir patikanın Trieste'ye uzanan uçurumlarının eteğinde onun adımlarını sayarız. Ve gecenin karanlığında, fırtınaların akabinde bir yanıp bir sönen şimşeklerin gözleri kör edecek kadar keskin ışığını gördüğümüzde, ilk dizeler ulaşmıştır Rilke'ye.

On yıl sürecektir Duino'yu yazmak ve bir gün, bir zamanlar hayatını paylaştığı, onun derinliğine inanmış kadına, Lou Salome'ye yazdığı mektupta, bitirdiğini müjdeleyecektir.

Onun da yanında taşıdığı şair **Jacobsen**, filozof **Kierkegaard** gibi ebedi dostları vardır. Bu iki Danimarkalı'nın eserlerini yanından hiç ayırmaz.

Kierkegaard'ın şu sözleri onun için her zaman bir ışık kaynağıdır:

"Uğrunda yaşama ve ölmek istediğim bir gerçeğe muhtacım. Fakat o benim dışımda değil, içimde olsun."

Şatodan ayrıldıktan sonra her gittiği yerde Duino'nun yeni dizelerini arar, yazma süreci uzar da uzar.

Her şehir, her kasaba gizli bir kelimeyi sunmak için onu bekler sanki.

İlk dizeler hâlâ Duino'nun fenerinin ışığını titretir:

*Kim, bağırsam, duyardı çılgılığımı melek
saflarından? Tut ki yüreğine aldı beni
apansız: Yokolur giderdim daha güçlü varlığının
önünde. Evet, güzel dediğin yalnız başlangıcıdır
korkunç olanın...*

Rilke'nin seyahatleri, yerinde duramaması, fırtınalara göğüs germesi, yürüdüğü her yolu, adım attığı her şehri kutsal bir mekana dönüştürür.

Yine **Duino**'dan, **Can Alkor**'un çevirisinden:

*Evet sensiz olmuyordu baharlar. Kimi yıldız
beklemişti senden, onu farkedesin.
Bir dalga yükselmışti geçmişte sana doğru;
ya da açık pencereden bir keman sesiydi
kendini sunmuş. Ödevdi hepsi.
Üstesinden gelebildin mi ama? Bekleyişle
dalgın değil miydin hep, herşey bir gelecek sevgiliden haber verirmiş gibi? (Onu nereye koyup saklayacaksın,
sana gelip giderken büyük, yabancı düşünceler, çoğu zaman gecelerken yanında.)*

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayatta kalma ve Jorge Semprun...

Mehmet Güreli 14.02.2013

Hemen eğilmek gerekiyor o bırakılmış, tozlu notlara.

Hiç konuşulmamış, sayılmamış günler bitiyor sanki.

Toprağa, suya başka bir gözle bakabilecek bir geceye doğru yuvarlanıyor hayat... Sararmış bir fotoğraf ve birkaç kuş geriye dönmenin zorluğunu anlatacak sessizce. Yıllar içinde akıp giden boş zamana hayıflanmanın

da sırası değil. Kapiyı çarpıp kendini atabilirsin sokağa sevinçle. Birden bir ses sana, yeni bir hayatın başladığını, eski bir melodiyle duyurabilir.

O fısıldama seni şaşırtmasın, bir çığlık o...

Artık ben de rahatça glebileceğim, diyebilirsin annene... Onlar da seni otobüse bindirirken kötü şeylerin geride kaldığını gözleriyle anlatırlar kısaca.

ağın giderek nedense geri dönüp bakmaya korktuğu tarih panosundan bazı kavramlar şimdiden bırakılmıştır suya.

Rüyalarında uçurumlardan çekinmeyen çocukların koşuşturmalarını görmenin zamanı gelmiştir.

Mehtap çıktığında sen de çayını yudumlarsın, gözlerinden yaşlar boşanır. Ve bilirsin ki; daha önce dendiği gibi sabah olduğunda parıltılar saacaktır güneşin ışıkları...

Ve birdenbire uykunun ilk saatlerine bırakırsın kendini...

Jorge Semprun'un **Yazmak ya da Yaşamak** kitabını okuyorum günlerdir. Korkunç şeyleri atlatabilmenin olabileceğini söylüyor. Umudun, mücadelenin, şiirini taşıyor. Buchenwald kampı üzerine, insanı kahreden acılardan kurtulmak için yaratılmış kelimelerle örülmüş, mayınların arasında yazılmış duygusu veren bir kitap.

Bir edebiyatının ölüm çizgisine en yakın yerde yaşadığı dehşeti yansıtır. Bir deneme gibi akıyor, ayakta kalmanın destanı kısaca:

"İki yıldır bir yüzüm olmaksızın yaşamıştım. Buchenwald'de ayna filan yoktu. Haftada bir kez, duşta, vücudu, onun nasıl gittikçe zayıfladığını görüyordum; ama bu zavallı vücudun üstünde bir surat yoktu."

Kitap, kamplarda kalmış başka yazarlardan da söz ediyor.

Bunlardan kampları en çarpıcı biçimde yansıtmış olan **Primo Levi** için de bir bölüm var. Levi de kamplardan kurtulmuş ender kişilerden biriydi, ama tüm yaşadıklarını kaleme döktükten sonra 1982'de intihar edecekti.

Ve **Semprun**, **Rene Char**'ın dizeleriyle de ilk kez orada tanışmıştı:

*Ancak yokluğun ardında yolunu şaşırabilecek adımlarla,
Yaranın üstünde kuğu,
Geldi o beyaz çizgiyle.*

"'Duygusuz ve dilsiz gölgeler gibi' diye yazıyor Leon Blum. 'Kamp hakkında yakaladığımız ilk belirti' diye yazdı dönüşünde, 'akşamları sık sık pencerelerden gelen ve rüzgâr aynı yönden estiği zaman bütün gece genizlerimizden gitmeyen o garip koku oldu:'

Cesetlerin yakıldığı fırınlardan yükselen kokuymuş bu...

Başını evreye ağaçlara doğru çeviriyor. Ötekiler de.

Kulak kabartıyorlar. Hayır, sessizlik değil, belli. Farkında bile değiller, sessizliği dinlememişler, duymamışlar.

Onları dehşete düşüren ben'im, bu açıkça görülüyor, başka hiçbir şey değil.

Kuş kalmadı, diyorum aklımdaki düşünceyi sürdürerek. Fırının dumanı hepsini kaçırmış diyorlar. Bu ormanda hiçbir zaman kuş yoktu...

Dinliyorlar, hem de kulak vererek, anlamaya çalışarak.

Yanık et kokusu, işte böyle yapıyor! İrkilip aralarında bakışıyorlar. Nerdeyse tutulabilecek bir iç bulantısı içinde.

'Garip koku' diye yazmıştı Leon Blum.

Garip koku, belleğin gerçekliğinde, hemen ortaya çıkıverir."

Kazancakis şöyle sesleniyor **Çileci**'de:

"Ola ki bilge isen, savaş kafatasının içerisinde, öldür düşünceleri, yarat yepyenilerini. Tanrı saklanmakta her bir düşüncenin içerisinde, etin içerisinde olduğu gibi. Ez geç düşünceyi, özgür kıl Tanrı'yı! Daha geniş, başka bir düşünce ver bana yerleşsin diye."

Andre Gide 1914 yılında günlüğüne şöyle yazar:

"İznik yolunda, 9 Mayıs

Dağlarda Cuverville'in çalılıklardaki yabani defnesini çiçek açmış görünce heyecanlandım. Buranın bitkileri bana yabancı gelmiyor. Esterel'in laden otunu, Normandiya'nın yaban gülleriyle karışmış buluyorum. Yalnız burada her bitki sere serpe, el değmemiş yapraklarıyla daha kuvvetli, daha dolgun görünüyor.

Ne kadar da çok kuş! Her ağaçta sürü ile; onların üzgün ötüşleri sisi aşmış. Türkler dinî bir inançla onları koruyorlar. Bursa'da Pazar yerinde tüyleri dökülmüş iki ihtiyar akbaba ile dört yaralı leylek rahatça dolaşıyor.

Leyleklere her yerde rastlanır; deve bulunmamasından biraz beni teselli eden onlardır; ilk gün gibi beni eğlendiriyorlar."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mirabeau Köprüsü...

Mehmet Güreli 21.02.2013

Korkunç bir gürültü, zil sesleri, sessizce kapatılamayan kapılar, camlardan her an düşebilecek kadınlar, kıskanç adamlar, ezberlemiş yalancılar, modern cahiller, haset suratlar, yüz­süz haberciler ve belirsiz konuşmalar...

Her yerdeler.

Sevimsizlik ya da göz kapaklarının yavaş yavaş açılması belki de insanı kolayca ele vermiyor. Ve bazen toplum dışına itilmişlik kisvesi altında saklıyor kendini.

Böyle kişileri gördüğümüzde çoğu kez tanıyamıyoruz, algılayamıyoruz. Tabii bunu da izah edemiyoruz.

Tuhaftır; ihtiyaçları olan tek şey sadece gizlilik sanki.

Belki de özelliklerinin görülen nitelikleri olmadığından saklanmaya da pek gerek yok.

Ruh, bedenle anlaşır ve susar...

Zaman içinde sadece kilit noktaların yakınlarındaki mevzilerde beklemeye bırakır kendini. Konuşacak bir şeyi olmadığı için de sessiz biri kılıfına bürünürler.

Soyut her şeye düşmandırlar.

Kitaplar yakılır...

O kadar ki gün gelir, kendini anlatmaktan hoşlanmıyor dedirtirler kendilerine. Ve bu kendini anlatmaz rolünden hiç çıkmadan kalabalıkların rağbet ettiği lokallerin müdavimi olup çıkarlar. Daha da ötesi hiç konuşmayan otoriterlerle ahbab olurlar. Artık bir mevkide de çıkabilirler karşımıza.

Eve döndüğü her gece aynanın yanından geçerken yavaş yavaş kendini tedirgin hissetmeye başlar.

Kendini anlatamaz rolünden hiç uzaklaşmadan, tüm sıradanlıkları koruması altına almış bir mekanizmanın varlığını öğrenmiş gibidir artık.

Ne kadar yalan söylerse o kadar korkusu artar.

Ne de olsa insan ait olduğu çemberin dışına çıkmadan, çizgisini geliştirmese de konumunu değiştirebilir düşüncesinin doğru olduğunu söyler bir gece kendi kendine.

Kuzeyden esen sert rüzgâr, kuru yaprakların ani bir cinnet geçirmesini andıran çılgınlıklarına karışır birden...

Göğün karanlığını yarararak eve doğru ilerler. Pencerenin camlarını döven yapraklara bırakır geleceğini. Panjurlar sökülecek gibi sallanırlar. Sonra şiddetli bir yağmur bahçeye çöken fırtınayı biraz olsun hafifletir. Toprağın kokusu yayılır her yana.

Soğuk ve güvenli bulmaz hayatı birden.

Ne olduğunu düşünür ki? **"Aynalar"** der, **"yansıtamadıklarını da söylemezler nasıl olsa..."** Ve gerçek değerlerin yavaş yavaş kaybolduğunu o da fark eder. Ve bundan büyük bir keyif aldığını da hissetmeye başlar.

Birçok şey gözünden silinmeye başlar. Neyi saklayacaktır ki artık; bu kez dünyayı içeriden seyredenlerle beraberdir. Çevresine yerleşmiş kendi muadili çehrelerle komedi sanılan sululuklarla, yalınlık maskesi arkasındaki cılızlıklarla yoluna devam etmeye kararlıdır.

Şimdi yanında bir mertebeye ulaştığını ona inandıran, destekleyen kişiler de mevcuttur...

Sonra yıllarca aynı yerde çalışır, durur.

Ölürken şöyle der:

“Kelime oyunlarından hiç anlamam, bir yüzyıl boşa geçmiş sanki. Bazıları doğru şeyler söyledikleri zamanlarda da ne yazık ki dinleyen o kadar az kişi vardı ki...”

Apollinaire’den:

*Gölgeler de üşüşürler oraya
Gece bu gölgeleri dağıtacak
Onların rengini koyulaştıran güneş
Onlarla birlikte yoklara karışacak*

“Konuşmuyor, anlatıyordu.” Oscar Wilde’la ilk karşılaşmasını böyle anlatır **André Gide**. Belki de sadece iki kelime Wilde’ın yaratıcılığını, konuşmadaki ustalığını çizmeye yetiyor. Anlatıcılığının büyüyle de şöyle yazıyor: **“Sofrada dört kişi idik, ama yalnız o konuştu.”**

Ama belli ki bundan şikâyetçi olan kimse yok. Zaten o dönemde Wilde bir efsane; masasında olmak da bahşedilmiş bir armağan, bir mucize...

Yine **Apollinaire**’den:

*Mirabeau Köprüsü’nün altından Sen Nehri akar
Ve bizim aşklarımız
Neşenin kederden sonra geldiğini
Hatırlamış olsam da ne çıkar*

*Geçer günler geçer günler haftalar
Ama ne geçmiş zaman
Ve ne de aşkların geri döneceği var
Mirabeau Köprüsü’nün altından Sen Nehri akar*

*Çal ey saat gel ey gece
Günler geçip gidiyor
Bense olduğum yerde*

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nabokov, Necatigil ve Palto...

Mehmet Güreli 28.02.2013

Bazı kelimelerden, bazı kavramlardan ancak onlardan söz etmeden kurtulabilir sanki insan. Bazı sokaklarda dolaşırken de aldığınız haz beraber olduğunuz kişilerle ayrı bir anlam taşır. Yorumlar, eleştiriler de bu yüzden

çok önemlidir. Bakışınızı terbiye eder, hareketsiz gibi görünenin canlanışına katılmanızı sağlar, yazarlara farklı yaklaşmanıza yol açar.

Gogol okumanın farklı pencerelerine iter sizi.

Eğer çok çabuk kararlar almak eğiliminde değilseniz **Vladimir Nabokov**'un **Rus Edebiyat Dersleri**'yle yeni bir hayat kurarsınız ve söz ettiği yazarların eserlerine dönme isteği duyarsınız.

"Hep örnek aldığım kişilerin nasıl yaşadıklarıyla ilgilendim", dediğinizde, dolaştığınız satırlar sizi anlatmaya başlar, nasıl bir yaşamı arzuladığınızı belirtmiş olursunuz. Küçük bir ev, kitaplar ve sevdikleriniz. Size yetecek olan budur. Kendinizden söz etmeyi de unutur; hep önem verdiğiniz insanları öne sürersiniz. Onlardan alıntılar, epigramlar başköşeye yerleşir.

Bir dostu mektup yazıyorsanız, çoğu kez kışın geldiğini haber vermek ya da elinizde olmayan bir kitaba göz atıp bir dizeyi, ya da bir paragrafı yazmasını rica etmek içindir.

Zor bir kışı tasvir etmek isteği de bir **Turgenyev** hikâyesini tekrar okumak için bahanedir. Böyle bir satır sonrasında çoğu kez çayınızı yudumlarken ya da kahvenizi; sıcak günlerin kapıda kendinizi beklediğini hayal edersiniz...

Turgenyev'den bir pasaj:

"Parlak yaz güneşi batmak üzereydi. Berrak gökyüzünde hareketsiz duran küçük pembe bulutlar mavi derinlikler içinde kayboluyorlardı."

Behçet Necatigil, Kamuran Şipal'e bir mektubunda şöyle yazmış:

"Aziz Kardeşim,

Ben şimdi bu mektubu yazmasam kalır ve belki de uzun bir süre yazılmaz. Hamsun 'Der Wanderer'de öyle diyordu.

Dövülecek demirlerimiz varsa hemen dövmeliyiz."

Necatigil, Salah Bırsel'e de şöyle diyor:

"Şiir kitapları listesi dışında öteki türlerde eserlerin de listesini çıkarıp yıllara göre dağıtmak çok zaman ister. Sonra son otuz yılın dergilerini tam olarak çıkarabileceğimi de sanmıyorum. Ama başlıcalarını ileride gönderirim.

Yalnız vakit bırak. 93 şairin, antolojiye girecek şairlerin şiir kitaplarının hepsini içine alan ve kesin listeyi yollayabilmem için de vakit lazım."

Küçük ışıklarla odanın tamamının nasıl olduğunu tasavvur etmek size kalmıştı. Her şeyin açıklanmasına çok meraklı kişilerin arasında fazla zaman harcamamaya özen gösteriyordu bazı şairler.

Hemen uzaklaşıyorlardı bazı yerlerden.

Sanki zamanı kelimelerin içinden harekete geçiren **Gogol**'un yolundan gidiyorlardı. Onun insanı serseme çeviren hikâyelerini defalarca okuyup yine okuma aşkıyla dolaşıyorlardı sokaklarda. Hiç kimseye paltolarının olmadığını bile söylemiyordu.

Vladimir Nabokov, bir denge adamı değildi belki. Öfkesi, edebiyat aşkına karışmıştı zamanla. Rusya'dan zorunlu göç onu bir göçmen yapmıştı. Edebiyattaki yerini İngilizce yazdığı kitaplarla sağlamıştı. Ama üniversitelerde Rus edebiyatı üzerine dersler veriyordu durmadan.

Tolstoy, Dostoyevski, Gogol, Turgenyev, Gorki ve **Çehov**'la birlikteydi daima. Sadece Petersburg'u, Moskova'yı yanında taşımıyordu, İngilizce yazıyor, yüreği Rusça çarpıyordu. Dili onu, dağlara, taşlara, ovalara, sokaklara, bozkırlara taşıyordu. Belki de böyle ayakta durabiliyordu; Rusça okurken Gogol'u, ayakları toprağa basıyordu.

Gogol ve **Palto**'su üzerine şunları söylüyordu:

"Gogol tuhaf bir yaratıktı ama zaten deha hep tuhaftır, müteşekkir okura akıllı bir dost gibi gelen, hayatla ilgili fikirlerini güzelce geliştirmesini sağlayanlar, ikinci sınıf yazarlardır aslında."

Büyük edebiyat, akıldışılığın kıyısında dolanır.

Hamlet nevrotik bir âlimin çılgınca düşüdür.

Gogol'un 'Palto'su, yaşamın belirsiz örüntüsü içinde kara delikler açan, grotesk ve korkunç bir kâbustur.

Yüzeysel okur bu hikâyede, maskaranın tekiyle ağır şekilde dalga geçildiğini düşünecektir, ağırbaşlı okurlarsa, Gogol'un esas niyetinin, Rus bürokrasisinin dehşet vericiliğini ifşa etmek olduğuna kesin gözüyle bakacaklardır. Ama ne doyasıya gülmek isteyenler ne de 'insanı düşünmeye zorlayan' kitaplara içi gidenler anlayacaktır 'Palto'nun mevzuunu."

Şimdi **Gogol'a** dönelim:

"Asker olsun, sivil olsun; daire ve büroların başında bulunanların hepsi makamları adına fazlasıyla alıngan olur."

Bu yüzden ben de sözünü edeceğim dairenin adını açıklamamağı daha uygun buldum.

Zaten bu zamanda herkes kişiliğine yöneltilmiş hakareti bütün topluma tecavüz sayıyor."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müslüm Baba'ya veda...

Mehmet Güreli 07.03.2013

Elleriyle, gözleriyle anlatırdı şarkıları o...

Bir gün tek kelime Türkçe bilmeyen birine dinletmişim **Olmasa Mektubun** şarkısını. "**Anlıyorum**", demişti, defalarca çalmamı istemişti.

Manos Loizos'un bestesi, **Murathan Mungan**'ın sözleriyle her şeyi anlatıyordu onun sesiyle buluştuğunda.

Bir duruş, bir bakış ve taklidi imkânsız bir stildi **Müslüm Gürses**.

Bir **Bob Dylan** söylediğinde de Müslüm Baba, müziğin esrarını, büyüsunü yüreğiyle, beyniyle harmanlıyordu. Hangi ezgiyle, hangi melodiyle yola çıksa nefesi şarkıya kendi imzasını, kendi damgasını vuruyordu.

Şarkı onda yeniden doğuyor, yeni bir hayat buluyordu. Bir kuş oluyor, bize doğru uçmaya başlıyordu.

Siz onu algılamasanız da, dinlemeseniz de o uçmaya devam ediyor ve o erişilmez alçakgönüllü tavrıyla size gülümsemeden edemiyordu.

Müslüm Baba bana her zaman herkesin tanıdığı biri olmanın ötesinde, herkesi tanıyan, herkesin derdini okuyan, düştüğü kaldırımın, çıkamadığı merdivenin özelliklerini bilen, taşıyan biri olarak görünmüştür.

Bugün de zaman zaman, yer yer hâkim olan o küçümseyen, hakir gören, aşağılayan, kendilerini farklı zanneden kesimlerin birilerini keşfetmeleri hep zor olmuştur. Hatta keşfettikleri de pek söylenemez. Daha çok bakma, dinleme zamanlarının geldiği çeşitli kılıklarda fısıldanmış gibidir. Belki de modadır bunun adı.

Bilinçaltına yollanan, artık onların da sayılabilecek bir rahatlama kılavuzu gibi bir şey.

Yine de kendini gizlemekten, yalancılıktan kurtulduklarının ilk adımları sayılabilir...

Sonra cenazede itilmeyi üzerlerine almamaları gibi bir şey...

Böyleleri de dinlerdi onu; ama onun için herkes aynıydı, hiç önemli değildi. O sakın bir günün, dingin bir ruhun ne anlama geldiğini çok iyi biliyordu. Aynıydı her dakika, ayırım yoktu...

Bir derviş gibi, paradan puldan uzak bir anlayışın adamıydı. Çok sevilmenin de ne olduğunu biliyordu, ezilmişliğin de. Hatta, küçümsenmenin de, bir pul gibi alınıp satılan insanların gözyaşlarını silmenin de...

İlk sahne yıllarında kendine zarar veren hayranlarının da ayakta kalmalarının tek nedeniydi. İnsanlar onun sayesinde hayata küsmekten vazgeçip bir umut şarkısına kavuşabileceklerine inanmaya başlamışlardı.

Bu öyle insanları hiç tanımamış olanların pek kolay anlayacakları bir olgu da değil; hele doktora tezi sözkonusu bile değil. Bu sevmenin, gururun, paylaşmanın adı; unutulmuş ya da kaybolmuş bir duygu demetinin yeniden yaratılması belki.

Onlar kendilerini yaralamıyorlardı, onlar zaten yaralıydılar.

Ve onun şarkılarında sessizce kapanmıyordu yaralar, sarılıyorlardı. Onun duruşu, kültürlerinin duvarını örüyordu, bakışı yüreklerini deliyordu, iç dünyalarıyla buluşuyordu. Müslüm Baba gizemli duruşuyla onları kahredici her durumdan yeni sokaklara, yeni yollara davet ediyor; müzikle uzun bir yolculuğa çıkarıyordu.

Müslüm Baba'yı alkışlamaya gittiklerinde bir şölene dönüşüyor her şey.

Oysa daha sonraları onlara katılan, kendilerini saklayanlardan söz etmeye bile değmez.

Kimsenin onları fark etmedikleriyle avunur onlar.

Belli etmediklerine inandıkları dakikalarda neler geçer akıllarından? Zaten çağlar içinde her şey birbirine karışır.

Oysa her şey unutuldu, geride kaldı.

Onun hiç hoşuna gitmeyecek şeyler geçti önünden...

Ayrımcı değildi ama gerçek yolcuları hemen tanırdı.

Müslüm Gürses hep aynı gözlerle baktı insanlara.

Tıpkı **Muhterem Nur**'u, **Memduh Ün**'ün yönettiği **Üç Arkadaş**'ta seyreder gibi.

Hayran, sevgi dolu ve umutlu...

Gözleri barışı hep talihsizliğin önüne koyardı.

Sesi her zaman sakın bir akşamüstünün yorgunluğunu taşısa da, öfkenin uzağındadır yürüyüşü.

Küçümseyici, değersizleştirici her kelime, her kavram, her bakış kendi yoluna gider; ona yaklaşamaz bile.

O elinde sigarası, çayını yudumlarken bir tablonun içinde yer almayı seçti. Kahkahası, yaralı gururu eşlik etti hepimize.

Yaptığı hiçbir şey kişiliğini sarsmadı, benzemedi başkalarına.

Güle güle Müslüm Baba...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tolstoy ve arılar...

Mehmet Güreli 14.03.2013

Yuva yuvadır kısaca, sıcak da olur, soğuk da.

Bir buluşma, bir sığınma yeridir özünde, bazen yalnızlığa eşlik eden tuğlalardır, taşlardır.

Kuşluktur, penceredir, ihmalden haz etmeyen mekândır, oyuktur, aşiyandır...

O sabah erken kalkmış, bitişikteki binanın yan penceresinde birbirlerine iyice sokulmuş kumruları seyrediyordu mutfaktan. Teki üşüyordu sanki, köşeye çekilmiş gibiydi. Birden gözleri yukarı kaydık köşedeki kuşun. Göz göze geldiler. Onları rahatsız ettiğini düşündü bir an, hemen çekildi geriye, odasına döndü; elindeki kahveyi bıraktı masaya, kitabını aldı, çıktı sokağa. Ne mi okuyordu? **Tolstoy**'un **Hacı Murat**'ını. Önsözünde **Colm Toibin**'in şu sözlerinin altını çizmişti:

*“Böylece, özellikle de **Anna Karenina**’yı 1877 yılında tamamladıktan sonra, karakterlerini birbirlerinden hünerle ayırıp onlara sahip oldukları duyguları katarken kullandığı ayrıntılar, yazarın dünyayı değiştirme ihtiyacı karşısında geri plana atıldılar.*

Bu yıllarda 1910’daki ölümü arasında yazdığı kısa romanları ve hikâyeleri unutkan birini izlerken tanık olduğumuza benzer anlarla doludur.

Tolstoy’un kahramanlarına yönelttiği huzursuz dikkati aniden dağılıveriyordur romancının aklını meşgul eden siyasi ve dinî meseleler böyle anlarda hayal gücünün yaratıcılığına düşman kesilirler.”

Sonra inanılmaz tasvirlerdeki anlatım zenginliği hayran bırakır insanı Tolstoy’a. Yine onun kitaplarıyla her şeyi bırakıp bir kez daha Rusya’ya bir yolculuk yapmak daha geçer içinizden. Zamanı çalmayı öğütler deha, mecbur bırakır muhteşem sayfalar. Değerin ne olduğunu koyar ortaya o gururlu satırlar, bozkırlarda gezen atlılarla dünyayı dolaşırlar.

Georges Perec’in **Uyuyan Adam**’ı da her zaman yanınızda taşıyacağınız bir kitaptır. En umulmadık zamanlarda birkaç satırda içinde bulunduğumuz durumun tüm karmaşasından uzaklaştırır bizi, onla yeni bir sokakta dolaşırken buluruz kendimizi. **Haşim**’in dediği gibi, derin sulardaki ecramı (yıldızları) avlayan kuşlar, gibiyizdir artık...

“Zamanla, duyarsızlığın inanılmayacak bir hâl alıyor. Gözlerinde parıltıdan eser kalmamış, silüetin tam anlamıyla çökmüş. Bıkkınlıktan, burukluktan eser taşımayan bir dinginlik gelip yerleşmiş dudaklarının kenarına. Dokunulmaz biri olarak, giysilerinin ağırbaşlı yıpranmışlığı, adımlarının yansızlığı tarafından korunarak sokaklarda geziniyorsun. Öğrenilmiş hareketleri yapıyorsun sadece. Ancak gerekli olan sözcükleri sarfediyorsun.”

Lev Tolstoy’dan:

“Çiçeğin üzerinde bulunan arı, bir çocuğu sokar. Çocuk arıdan korkar ve arının amacının insanları sokmak olduğunu söyler. Şair çiçeğin tacına yapışan arıyı zevkle seyreder ve ‘arının amacı çiçeğin kokusunu emmektir’ der. Arı yetiştiren adam, arının çiçeklerin polenini aldığını, sonra da onu kovana getirdiğini görür ve ‘arının amacı bal toplamaktır’ der. Arı yetiştiren bir başka insan kovandaki yaşayışı daha yakından inceledikten sonra ‘arının amacı arı beynini ve yavruları beslemek, daha doğrusu arı türünün sürekliliğini sağlamaktır’ der.

Botanik bilgini arının katmerli bir çiçekten ayrılıp, ayaklarında polen tozu ile bir başka bitkiye konduğunu, orada bir birleşme meydana getirdiğini görür ve ‘arının amacı budur’ der.

Bir başkası bitkilerin oradan oraya yayıldığını incelerken, arının buna yardım ettiğini görür ve bu yeni gözlemci belki arının asıl amacının bu olduğunu söyler.

Ama arının en son amacına ne birinci, ne ikinci, ne de üçüncü amaçlar (insanın aklı ancak bu amaçları kavrayabilecek niteliktedir) varmış olur.

İnsan aklı, bu amaçlar dizisini araştıra araştıra yükselirken kendisi için en son amacın kavranılamayacak bir şey olduğunu daha büyük bir kesinlikle anlar.

İnsan, arının hayattaki başka olaylara uyan özelliklerini gözleyebilir ancak.

Tarihsel kişilerin ve tarihte rol oynamış halkların amaçları konusunda da durum farksızdır."

Cervantes'in şu müthiş sözünü hiç unutmamalı derim:

"Değersiz olarak kalan bir şey, değersiz olan bir şeye tutunmuştur."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beckett ve fillerin dansı...

Mehmet Güreli 21.03.2013

Güneşin yaktığı toprağın çatlamış kıvrımlarında yerin altına çekilmiş suların bir zerresine bile rastlamak imkânsızdı. Oysa kaderleri o topraklarla bütünleşmiş yerliler her zaman bir damladan fazlasını hayal edecek bir geleneğin parçası olarak görüyorlardı kendilerini. Dudaklarındaki çatlaklar gözlerindeki parıltıyı yaşatacak kadar derindi. Zenginlik, okyanus ayaklarının altındaydı.

Ve geçmişleri birlikte yaşadıkları diğer canlılarla yüzyıllar gerisine kadar uzanıyordu.

Bu bir umudun, bekleyişin tarihiydi.

Bu yüzden de Afrika'nın uçsuz bucaksız arazilerinde, kimsenin sizleri duyamayacağı beldelerinde yerliler hiç kaybetmiyorlardı inançlarını; susuz kaldıklarında bile.

Ulaşamayacakları, göremedikleri, duyamadıkları suları, nehirleri yeryüzüne çıkarabilecek büyük bir güç onların zirhıydı sanki.

Her zaman hissettiklerini aşan, farklı titreşimlere sahip birileri vardı yanlarında.

Her seferinde kurtuluyorlardı onlar sayesinde.

Fillerdi onları yeniden hayata döndüren canlılar...

O gece de ormanı titreten fillerin peşine takılmışlar, yeni bir çeşmenin, bir su kaynağının arayışını izlemeye başlamışlardı. Onların peşinden giderken yine onların yerin altını dinleyişlerinin heyecanı içinde sessizdiler.

Sizin kurak sandığınız, susuz kaldığınız yerlerde filler dolaşsaydı keşke, diyorlardı içlerinden. Onlar adım adım sizin umutlarınızın sona erdiği bölgeleri nehre dönüştürüyorlar, buldukları zaman da çölün altındaki suyun başında öylece kalıyorlardı.

Kazdıkça suya ulaşan, vahalara kavuşan yerliler de bu mübarek yaratıklara şükranlarını sunuyor, dans ve dualar eşliğinde teşekkür ediyorlardı yüksek sesle...

Ve bazı çocukların görme şansına sahip olduğu çocukluğunuzun unutulmaz şöenlerinden Medrano Sirki'nin coşkusunu yeniden canlandırmanıza yardımcıydı bu hikâye... Boşa geçmiş saatlerinizi harekete geçirir, palyaçoları size su sıkarken, Gina'yı "Trapez"de hayal eder, atların nefis adımlarına hayran kalırsınız.

Ya da **Samuel Beckett**'in hayatın anlamsızlığı ya da anlaşılmazlığının büyüğü üzerine yazdığı ciltlerce kitaptan birini, mesela **Murphy**'yi Paris'te bir cafede okumaya başlayabilirsiniz. Bunların hepsini yaşayabilir insanlar, bulabilirler suyu, huzurlu bir bahçeyi, fiskiye, havuzu, çeşmeyi, pınarı, nehri ve küçük bir kâğıtla yüzerek açılabilirler okyanusa bir bongo eşliğinde...

Bazı büyük yazarlarda rastlanabilecek türden esrar perdesi Samuel Beckett için de geçerlidir. Belki de iki dilde çalışmalar yapan yazarlara duyduğum ilgiden dolayı, belki de onu bir roman kahramanı gibi gördüğümünden Beckett de benim için en aydınlık, en vazgeçilmez yazarlardan biridir.

Francis Bacon'ın dediği gibi, **"karanlıkta bütün renkler biraraya gelir"**.

Bugünlerde zamanında reddedildiği için 60 yıl Beckett'in beklettiği **Suradan Kadınlar Düşü** kitabıyla baş başayım. Ve onla birlikte yazıldığı yıllara bir yolculuğa çıkarken size birkaç satır sunmak istiyorum:

"Sokağın sonunda ayrıldılar. Alba bir tramvaya atladı ve tramvay, tıpkı Cézanne'ın canavarlarından biri gibi kıızı alıp uzaklaştı, Nassau Caddesi'nden aşağı karanlığa doğru inledi, içindeki iki penilik yolcunun ne kadar soylu ve kırılgan olduğunu muhtemelen hiç düşünmemişti."

Bir gün Paris'te bir serseri tarafından bıçaklanır **Beckett**.

O sırada oradan geçmekte olan **Suzanne Deschevaux-Dumesnil** adlı bir kadın tarafından hastaneye götürülür ve bu olay hayatlarının sonuna kadar sürecektir bir beraberliğin habercisi olur.

Neden bıçaklandığını ise duruşmada sorduğu adamın cevabı kısadır: **"bilmiyorum bayım, üzgünüm..."**

İrlanda'dan ayrılır, Fransa'ya yerleşir, **James Joyce**'la tanışır, Fransızca yazmaya başlar, ikinci savaşta direnişçilere katılır.

Dante'yi İtalyancadan okur, kendi eserlerini de kendi çevirir İngilizceye. Dillere hükmeden bilgisi onun üzerini kaplayan sis perdesi gibi onun hangi dilde yazdığını bile saklayan bir sadeliğe ulaşır. **Charles Juliet** yıllara yayılmış **Samuel Beckett ile Görüşmeler** kitabında yazarı şöyle anlatır:

"Şaşılacak kadar kısa olan son anlatılarında ve son oyunlarında bütün insanlık durumu birkaç sözcükle belirtilmiş: Bekleyiş, sıkıntı, umut, aşk, ölüm..."

Belki de bütün büyük eserlerin özeti, belki de bütün derinliklerdeki büyü buydu.

Ve şöyle diyordu Beckett:

"Aynı anda hem karanlıkta hem de aydınlıktaysak, açıklanamaz olanla da karşı karşıyayız demektir."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

A. Altan, Kierkegaard ve Rossellini...

Mehmet Güreli 28.03.2013

Hayat, anlaşılmamış öncülerle, fikirleri, ayakkabıları çalınmış dâhilerle doludur.

Kierkegaard'ın dediği gibi, *"her ileri adımda felsefe bir deri atar ve ardından bunlara işe yaramayan aylaklar yerleşir"*.

Bazıları estetik hayatın kıvılcımlarını yansıtan, doğruluğu, canlılığı esas alan kümelere doğru yol alırlar, bazılarıysa seçemedikleri büyük ışıkların yerine karanlıklarda kaybolurlar. Kierkegaard ayrıca kendinden söz etmemek uğruna ciltlerce esere imza atmıştır. Hatta bir takma isim ustasıdır. Anlatamadığı sevdiği kadın Regina'dır. Eserini bitirmek için ondan ayrılmış, bu arada Regina başkasıyla beraber olmuştur.

Hep yazamadığı, kendini baştan çıkaran kaderciliği bu öyküde gizlenmiştir.

Hakikatin bir türlü varolamayışının estetik derinliği...

Bir felsefeci dostum bir gün şöyle demişti: *"Acaba **Heidegger**'e üniversitede ders verdirenler onu anlamışlar mıydı?"* Tersten okursak, başka bir ülkede anladıkları için ders verdimyebilirlerdi desek yanlış mı olurdu?

Borges bir hikâyesinde şöyle yazmış:

"Fermin Eguren, ödlekliliğine tanık olduğum için beni asla bağışlamadı."

Yıllar geçer ve birçok füzuli insanın nerelere yerleştiği, nelere yapıştığı, neleri bırakmak istemediği ortaya çıkar.

"İnsanın kendini tanıyamaması da bir ömür sürer." Yalnızlığa mahkûm edilmiş temalar gibi her hafta sadece tekrarlanır bazı cümleler, bazı düşünceler. Bir gün sahile çıkma umudunu taşıyarak uzun süre bir tahta parçacığına tutunarak çizerler rotalarını; kuzey güney demeden sürüklenir dururlar. Aradıkları o cümlelerin anlamından çok dayanıklılıklarının ve sahici oluşlarının salınıdır.

Tıpkı **Ahmet Altan**'ın unutulmaz, fırtınanın ne olduğunu, hayatın büyüsunü anlattığı yazıları gibi...

Bir gösteriden çok katkı, paylaşma arzularını taşır güçlü fikirler, müthiş cümleler. Yine de kimin eline geçeceği, nasıl yorumlanacağı meçhul bir yolculuk gibidir.

Yıllar önce bir gazetede çok kötü bir dergi çıkarttığı için dergisi kapatılan aynı kişiye başka bir dergi çıkartma işini vermişlerdi.

Bu ilk hayret ettiğim şey değildi. Sonra yetersizliğin, bilgisizliğin nasıl örgütlü hareket ettiğini, suskunluğun nasıl büyük boşluklardan kaynaklandığını izah etmeyi seçen felsefelere karıştım, belki de kayboldum.

Bazıları yıllarca onları seyreden sürekli onlara bir şeyler anlatan hakikati görmezden gelirler, bazıları ise hiç görmez.

Stalin ve yarıdakıları **Platonov**'u nasıl anlasın ki?

Anladığınız ilk şey anlamadığınızdır.

Mühürlü emirlerle denize açılan insanoğlu, kendileri olmayı unutmuşların arasında yol alır durmadan; sonra birden önünde koşanları fark eder. Durur, onların yanına gider, kendilerinin söyledikleri olmadığını anlar.

Pek ses çıkarmaz, çünkü bu kılık değiştirmenin yeni bir şey olmadığını bilir. Sessizce kaybolur karanlıkta; ta ki gözlerdeki boşluğun kıyılara vuran aksinin bir utanmadan yoksun olduğunu anlayana kadar.

Rüzgâr esmeye başladığında sizi destekleyenler birden yön değiştirir, size karşı oluverirler, sizle paylaştıklarını unuttururlar. Ama tarih sismografin doppelgänger'idir; yani onla iç içe, adımları aynı olandır. Yazar, kaydeder ve canlı tutar hakikati.

Sonra bazı notlar alır ister istemez, bir küçük tanıklık niyetine: Bir yerde su alır çuvalı bu şaşırmışların, ıslanır paralar, kâğıtlar ve yetersiz açgözlü yaratıklar sahte parfümlerle karaya vururlar.

Nasıl bir rol alacaklarını da tam bilemedikleri, ne söyleyeceklerini de tam kestiremedikleri için dökülür her şey ortaya.

Sinemacılar arasında apayrı bir yeri olan **Roberto Rossellini**'nin çok önemli filmlerinden **General Della Rovere**'de savaş sırasında bir dolandırıcının hayatı anlatılır. **Vittorio De Sica**'nın canlandırdığı Victorio Emanuele Bardone, Almanlarla işbirliği içinde kendi yurttaşlarını kandırmayı sürdürürken birden başı iyice derde girer. Kurtulması için bir Alman subay, direnişçilerin komutanı Della Rovere'nin yerine geçmesini teklif eder.

Kısaca eli mahkûmdur. Bir anlamda hapse generalmiş gibi girecek ve içeride diğer direnişçilerin kimler olduğunu öğrenecektir. Öte yandan Della Rovere öldürülmüştür.

Ama hapishane Bardone'nin dünyasını tamamen değiştirecek; işkenceyi, direnmeyi ve hayatı öğretecektir. Ve o da giderek kendini Della Rovere gibi hissetmeye başlayacak, bambaşka biri olacaktır.

Ve güneşli bir gün parkta oturan adam, **G.K. Chesterton**'un müthiş **Peder Brown Öyküleri**'ne dalar gider.

Yüzündeki mutluluk anlatılmaya değer...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Joseph Roth, Onat Kutlar ve Yakup...

Mehmet Güreli 04.04.2013

Ilık bir bahar akşamüstü yine kendimi en çok tanıyabildiğim kaldırımlarda yürüyorum.

Yakup'un dün bizi bırakıp gittiğini duyduğumdan beri onun güleryüzlülüğünü çok arayacağımızı düşünüyorum ve şunu iyice biliyorum ki, bazı kişilerin birleştirici, çekici özellikleri zamanla anlaşılıyor ve hayat her saniye onların yokluğuna alışmanın imkânsızlığını dikte ediyor, zamanla öğretiyor insana...

Ve Yakup'un meyhanesine en az bir kez gitmiş olanlar bile onun gece yarıları bir şarkıya dönüşen sesini özleyecek, işin erbabı olduğunu, bir efsane olduğunu herkese anlatmayı sürdüreceklerdir.

Yakup, bir duruş, bir sestir; insanı karşılayan bir dosttu, sizi evinizde gibi hissettiren, sanki masaların kardeşliğini vadeden bir keşiş, yalnız sanatçıların ilk ve son adresiydi.

Refik'ten sonra **Asmalı Mescit**'in son kralıydı, en renkli kişisiydi Yakup, daha çok çınlayacak onun sesi kulaklarımızda...

Birleştirici kişilerin önemini, ne anlama geldiğini düşünüyorum. Onlardan sonra büyüünün nasıl bozulduğu, ama yapacak bir şeyin de olmadığı gözler önünde.

Çaresiz, bir sokakta kimsesiz hissediyorsunuz kendinizi böyle durumlarda.

Hakikatin güçlü kolları, titreşimlerin nasıl kaybolduğunu, ne yaparsanız yapın geri gelmeyeceğini duyuruyor size.

Ve o insanların yerlerinin hiç dolmayacağını bildiğimi sanıyorum. Evet, birleştirici insanların yüzleri geliyor gözümün önüne; her sabah telefonlaştığım, tutunduğum dostların seslerini duyuyorum.

İspanyol atasözünde dendiği gibi, gece boyalıdır, gündüz beyazdır. Işıklar yandığında geceye ulaşır gündüz, akıl da göz gibi iyi görmez geceleri. Bir başkalaşır ve farklılıklar gösterir bu zaman dilimi. Günün gençliği sabahtan başka bir dili konuşur ve onun da ustaları vardır.

Yakup'ta gecelerin kahkahaları, hüznü kaplıyor bir anda her yanı...

Edip Cansever, Selahattin Hilav, Bülent Oran, Gürdal Duyar, Erdal Öz ve daha niceleri ile birlikte ile yayılıyor masalara...

Nisan aylarının korkunçluğu bir yana, artık doğum günlerini de bir yana bırakmışız, unutmuş gibiyiz.

Ben yine Beyoğlu'nda her zaman yaptığımı yapıyorum, yürüyorum.

Sevgili Azize ve Esin'e rastlıyorum, sohbete dalıyoruz, baharın çarpan kokuları arasında, sinemadan söz ediyoruz.

Sonra unutamadığım **Saray Sineması**'nın yok edilmesi geliyor aklıma.

Şimdi de **Emek**'in de üç kat yukarılara taşınmasından söz ediyorlar. Eğer şehir ve hayat üzerine bir konuşma yapma fırsatı verilseydi hafifçe öksürerek şöyle başlardım:

"Tarihte önemli yapılar durduğu yerde anlamını korur ancak.

Özel yapıların tarihçesi de eğer yaşayanlar kaldıysa sorularak, çizilerek yazılır.

Saray Sineması'nın ağır ağır sönen ışıklarını hiç yaşamamış birine ışıkların büyüü anlatılamaz bile.

Safiye Ayla, Münir Nurettin'in sahnesine artık ulaşmanın imkânı yoktur.

Emek Sineması'nda da **Antonioni** nerede durduysa korunacak yer de orasıdır. Ve bu işler paradan çok önemlidir ve ruhsuz binaların ne hâle geldikleri ortadadır.

Bir değeri korumak için anlamak gerekemeyebilir.

Ne yazık ki bakışlarınızdan bir şey anlamadığınız çok belli oluyor..."

Şimdi sinema zamanı ama ne yazık ki sevgili **Onat Kutlar, Rekin Teksoy**'suz artık Beyoğlu.

Onat Kutlar da tanıdığım en birleştirici, insanları biraraya getiren kişiydi. Hangi masada Onat Kutlar otursa hemen yirmi kişiye ulaşırdı çevresi. Herkesle konuşacak bir şeyler bulurdu, canlılığı ve güzel konuşmanın ne olduğunu yayardı sessizce etrafına.

Onu kaybettikten sonra aynı kişileri pek birarada görmedim. Hepsi kendi masalarında yudumladılar rakılarını...

Nisan korkunç bir aydır **T.S. Eliot**'un deyişiyle.

Baharın hüznü bir şakası gibi her yerde duyuruyor kendini.

Hava kararıyor, Daha önce **Eyub, Örümcek Ağı** kitapları çevrilmiş bir büyük yazarın, **Joseph Roth**'un **Radetzky Marşı**'na başlamam için saniyeler var.

Çevirisi beni hiç sukutuhayale uğratmamış Ahmet Arpad'ın...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Defne Sandalcı, Max Scheler...

Mehmet Güreli 11.04.2013

En azından benim bildiğim, takip ettiğim, paylaştığım ya da paylaşmadığım bazı değerlere, ışıklara hiçbir şey olmuyor bu hayatta, olmayacak da...

Onlar her zaman pırıl pırıl yazılarıyla dünyaya açıyorlar pencerelerini. Bir **Beckett** kahramanı için nedir ki zaman? Ve o dopdolu yıllar her zamanki şakacı, çokbilmiş, kayda geçmiş edasıyla geçiyor yanımdan. Aynı ışık sabaha kadar yanmış, masanın başında kelimelerle oynuyor. Ve o sözcükler onun elinde nasıl da yerlerini buluyorlar usulca. O kadar rahat kuruluyorlar ki cümlelerin içine, onu seyreden biri olsa, kelimeleri yanında getirdiğine bile inanabilir.

Defne Sandalcı'nın **Ah** kitabıyla baş başayım. Öyle yerlerde dolaşıyorum ki, birden kahkahası eşlik ediyor sokaklarda bana...

"Zaman suların altından yükseldi, öyle başladı. Ruhlar geçti, otları karıştırdılar. Dağın ardından zamanöncesinin ağır davulları duyuldu, çok eski bir keçi sürüsü indi, yine oralardan, ince çingiraklarıyla. Gökyüzü durdu ara sıra bir yıldız kendini sonsuzluğa kaydırıyordu hafif bir hisirtiyi. Başka bir şey olmuyordu. Ölümlülüğün hüznü belirti köylüleri de silikleştirdi, görüntüden çekildiler hatta. Biz kaldık. Mahsustan mı oluyor, dedi."

"Ben yazarları elleriyle ve gözleriyle birlikte okurum" demişti **Bedrufi**.

Okumayı sürdürüyorum Defne'yi:

"Ama işte burası bir liman. Burada uyumayanlar ve gemilerin yaşamını sürdürenler kentteki uykuyu kaale almazlar, sis boruları, kampanalar, limana geldim yok çıkıyorum düdükleriyle hengâmenin sesi uykuları delik deşik edebilir ya da öyle bir kendilerine çekerler ki insanı, uyku çarpıntılarla ertelenir!"

Sandalcı'da büyü, çarpan cümleler ahlaki değerleri yeniden diziyor duvarın önüne. Şiirlere artık dönmeyecek sanki dizeler, toplumun azizleriyle paylaşıyor ihmal edilmiş günahları, geceleri; ve müthiş gözleriyle korkusuzca yarıyor denizi. Ne fırtınalar konuşabiliyor, ne de ejderhalar sokağa çıkabiliyor, sönmüş volkanlarda bile yürüyemiyoruz, yarıyor ayaklarımız.

"Usandırıcı bir alışkanlıkla" yazının şehveti Sandalcı'nın her satırında bir şarkıya dönüşüyor.

Ne demişti **Robert Bresson**, "**Sesli sinema sessizliği yarattı**". Biz de hakikatin peşinden sürükleniyorduk önceleri. Giderek kaybettik kendimizi.

Zamanı geldi belki; gerçekte konuşuyoruz artık. Dışarıdan bakıldığında kendi kendimizle konuşuyor gibiyiz. İnsan zaman zaman kendine söyleyecek de bir şeyler buluyor. Hatta bazen konuşmayı o kadar uzatıyoruz ki, başka birine aktarma duygusu çıkıyor sahneye.

Ortaya çıkmadıkça her türlü ihanetin gizlenme biçimleri üzerine uzmanlar dolu etrafta. Yeter ki yüzümüze vurmayın diyorlar. Her yerde yetersiz hocalar; öğrenemeyecekler çağının habercileri gibi pişkin pişkin dolaşıyorlar, suç ortakları sanki...

Neyse ki, az söz edilen filozoflardan **Max Scheler**'de keşfedilmemiş alanlarda müthiş saptamalar yakalamak mümkün. **Ressentiment** (Hınç) adlı eserinde "**Schadenfreude**" (başkasının talihsizliğinden zevk alma) kavramı üzerine küçümseyici ve unutulmaya bırakılmış saptamalar üzerine kum atılmış birçok kavramı gün ışığına çıkarır ve bizde ancak ilk kez 2004'te çevrilmiştir.. (Çeviri: **Abdullah Yılmaz, Orhan Koçak**'ın sunumuyla.)

Felsefenin söz edilmeyen alanlarına bırakır Scheler okuru; bir anlamda gündelik olaylar malzemesine bir büyük tehlikeli yolculuk...

Stalin'in cinayetlerinden söz ettiğinde **Troçki**'nin, kendi meselesinden söz ediyor diye duymazlıktan gelenlerin çok uzağında geçmedik bu yüzyıla. O günleri göremeyen ya da görmeyen, duymayan **Aragon**'unu tanıyor artık dünya, **Bulgakov**'un yazamamasından üzüntü duymayan nice şairi tanıdığı gibi.

Evet, "**Schadenfreude**", zarar ve sevinç kelimelerini biraraya getirmiş; bazı dillerde ancak dört kelimeyle karşılık buluyor. Ama kendisi her an mevcut ve kavram olarak da izahı zor, hatta uygulanıyor, bir kâbus gibi her yana sızıyor, bakışların altında vücut buluyor, gözyaşlarının içinde, ardına saklanıyor ama adı konmuyor. İspatı imkânsız garaz, hınç ve kinin yakınlarında dolaşan bir duygu kılığında dolaşıyor her yerde.

Nietzsche şöyle yazıyor:

"Hiçbir şey görmüyorsam da, oldukça iyi işitiyorum. Her köşe bucaktan tedirgin, nazik ve sinsî bir fısıltı yükseliyor.

Sanki yalan söylüyorlarmış gibi geliyor bana; her seste tatlı bir yumuşaklık var. Zayıflık marifet sayılacak, kuşkusuz tam da sizin dediğiniz gibi."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Henry Miller ve bir fotoğraf...

Mehmet Güreli 18.04.2013

Dikkat ederseniz iyi çözümcüler meseleleri çok küçük, belki de gözle görülemeyecek kadar belirsiz noktalardan alıp halka halka yayarlar ve bütüne böyle ulaşırlar.

Bu bir örgü gibi öğrenilebilecek, adım adım geliştirilebilecek, ıskalanmaya tahammülü olmayan ve zaman alan bir yolculuktur. Çalışma, akıl, yürek, direnme gücü, tarih bilgisi, cesaret ve enerji ister.

Bazen ne yaptığınızı anlamayanların hışmına uğrar itilirsiniz, bazen de ne yaptığınızı anlayanların ihanetine uğrarsınız.

Ayların en güzeli nisan...

Ben yol uzunsa da uyuyamam.

Balzac, büyük bir ağacın çiçek açmak ve meyve verebilmek için tüm enerjiyi kendisine çektiğini, çevresini saran toprağı nasıl kuruttuğunu görür. Ama bu tabiat olayını burada kullanmayı gereksiz de bulabilir.

Yeni bir şarkı çalıyor bugün her yerde; sevincin türküsü bu. Herkes için çalıyor. Duymak istemeyenler için tekrarlanıyor durmadan ve bir ses şöyle diyor:

"Ve öyle kendinizle baş başa kalırsınız ki yanıldığınızı fısıldayan yaratıkların çevrenizde dolaştığını sanmaya başlarsınız. Bir an gelir, bir bariyerin önünde takılıp kalmış, noktalanmış bir ömrün tarihteki fotoğrafını görürsünüz kâbuslara dönmüş rüyalarınızda.

Ama ne adına, nasıl, bilinmez bir tıkanıklığın sonucu olarak geçersiniz kayıtlara. Bir dosyanın içinde kâğıttan bir uçakta bulursunuz kendinizi. Yeni çizilmiş bir hostesle, bir kahve ya da doğru anlatılmış bir engel gibi..."

Binlerce yol vardır ve **Henry Miller** okumak da bunlardan biridir, belki de en iyisidir:

"Başkalarını sevindiremezsiniz yalnızca sevinçli olmakla. İnsanın kendi içinde üretmesi gerekir sevinci, ya vardır ya da yoktur. Anlaşıp iletilemeyecek kadar derin bir temele dayanır sevinç.

Sevinçli olmak üzgün hayaletlerle dolu bir dünyada bir deli olmaya benzer."

Sorun belli ki iyi çalışamayan demesek de, çoğunluğu ışıksız, kullanılmayan hücrelerden oluşmuş, genellikle başlangıç noktalarını unutmaya meyilli beyinlerde.

Ve bunlar yola çıktıklarında, mesafe kaydettikçe zamanlarını bu geriye dönüşlerde harcarlar. Amaçlarını hatırlamaya çalışırken kaçar huzurları, paniğe kapıldıklarını geç fark ederler. Ama bu durumu saklamaya, belli etmemeye yönelirler kısaca. Çünkü sanki dünya gerçekte onlar için, anlatılamayan parçaların basit esrarıyla örülmüş; sislerin içinde kaybolmuş ve adlandırılmamış bir yığın bilgiyle yüklüdür. Ve onlara aittir...

Oysa hakikat sokakta herkesin gözü önündedir, saklanamayacak kadar görülür bir yerde durmaktadır.

Bağlantısız ve özgürseniz gözlerinizle bile ona hemen ulaşabilirsiniz.

Bir yüzyıl geçti kayda. Uçtu gitti büyük sözler, böbürlenmeler. Geriye filmler, bombalar, fotoğraflar ve milyonlarca insanın yok oluşunun tanıkları kaldı. Ve aynı yanlışları hâlâ tekrarlayanlardan kurtulamadı dünya henüz. Belki son çabaları.

Onlara ağızlarını bıçak açmayan, çökmüş o eski Nazilerin fotoğrafları gösterilmedi mi yoksa? Hele bir tanesi hepsini temsil ediyor belleğimde. Boşluğun, yanılgıların, tehlikelerin, umutsuzluğun, kâbusların ve sizle göz göze gelemeyen bir parça utancın resmi...

Bugün dönüp baktığımızda ise en büyük hatanın, şu anda da olduğu gibi dışarıda kalmaya ya da olaylara dışarıdan bakmaya kimsenin cesaretinin pek fazla olmadığı görülüyor. Bu da şu anlama geliyor, kimse kolay kolay kendi olarak fikirleriyle yeni yollar yaratmayı göze alamıyor. Herhangi bir şeye katılmadan edemiyor...

Başkasının teyzesi üzerine yazıyorsun ama baban üzerine tek satır oynatamıyorsun. Yazlığa gidince halk birden ahali oluyor dilinde.

Anlatılan sensin oysa; olayları nasıl derinlemesine göremediğinde yatıyor her şey. Belki düşündüklerini söyleyecek cesaretin olmadığını saklamışsın kendinden, karından, çocuklarından, örgütten, partiden, kocandan, babandan, mahalleden. Ama yine istiyorsun bu işlere girmeyi; nasıl da hevesli olduğunu gizleyemiyorsun.

Yeterli sanıyorsun kendini; kârda da yürüyorsun, zararda ise yoksun ortalıkta.

Oysa sana benzeyenler içinde bir fotoğraf var önümüzde. Oturduğu koltukta ağızını bile açmayan o Nazi. Belki konuşacak bir şeyi olmadığı için suskun, belki de gizlediği bir şeyler var. Dışarıyı seyrediyor donuk gözlerle. Kazağının altındaki çizgili gömleğin tek yakası içeride kalmış, kameranın farkında değilmiş havasında.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aristoteles'in kütüphanesi...

Mehmet Güreli 25.04.2013

Şuna inanırım, hakikat eğer varsa bir kelimeye sığar zaten.

İnsan bazen sürekli beyninde yaşattığı hayaller âleminde yalnız da kalsa gizli bir mutluluk çizgisini yakalayabilir.

Yazdığı, kurduğu cümlelerle alıp başını gidebilir, hakikatin benzersiz mahzenlerinde cesurca yürüyebilir. Hatta gördüklerini, düşündüklerini de kimseyle paylaşamamayı bile göze alabilir.

Belki de tüm felsefe tarihinin özeti budur.

Üzerinde kimsenin durmadığı, ama paylaşmanın, tartışmanın tadına varmaya herkesi davet eden beyinlerin çağlar boyu süren ve kaybolmayacak olan özelliği.

Tüm tıkanık, çözümü bulamayanların bakması gereken bir alan.

Kapı çaldığında belki de her şeyin sırrı size bırakılan bilmecenin içinde olması ve önünüze sunulması...

Herder'in dediği gibi, *“tarihte yasalar aramaktan vazgeçilmelidir, her tarihsel olay bir kez ortaya çıkan bir gerçekliktir”*.

Çözümler tüm berraklığıyla karşınızda durabilir, hayat avucunuzda bir kuşun yaşam sevinciyle birleşip size seslenebilir. Yeter ki hâlâ duyma yetinizi kaybetmemiş olun. Ve ilk kez yaşadıklarımız her zaman şaşkınlığımız, çaresizliğimiz ve geçmişten beslenemediğimiz anlardır. Onun için yanlış bir olaydan, benzemeyen bir manzaradan yararlanalım derken içinden çıkılmaz durumlara düşebiliriz. Bir anlamda, derinlemesine inerse çok filozofun hayatının bu serüvenin içinde gizli olduğu görülebilir.

Anlatmak istediklerini tekrarladığını fark etmelerine rağmen devam etmeleri ve kıyılarına ulaşmayı hayal etmelerinin kökünde de bu inanç yatar. Peşine düştükleri hakikatin, kendi gerçeklerinin parıldayan, gözlerini kamaştıran büyü rüyalarına girer. Ve sonunda hep bekledikleri olur.

Düşlerde bile dinlemez kimse onları; arkalarını döner giderler. Ve bir gün ancak zaman, kimlerin yanıldığını anlatır herkese. Yaşarken insanların her şeyi göremediğini, ama bilmedikleri her şeye karıştıklarını açıklar. Ve tarih, acıların, anlaşılmamış yazıların, yanlış yorumların, sahte yüzlerin silinmişliğiyle ilgili, kırık okların, çürük zırhların, akılsız uşakların hikâyeleriyle doludur.

Hayatının bir bölümünde Assos'ta ders vermiş **Aristoteles**, **Büyük İskender**'in hocasıdır. Hekimlik mesleğini sanki kendilerine gelenek yapmış bir ailenin ferdidir. Ve felsefeye merakı da canlı doğa karşısında edindiği dikkat etme alışkanlığından doğmuştur. Bu özellik de onu **Platon**'dan tamamen ayırır. Platon, bilmeyi eşyayı ideal şekillerini tanımak anlamında ele alırken, Aristo bize görüldüğü gibi, kısaca olduğu gibi ele alır.

Aristoteles, **Sokrates** gibi kendisine baldıran zehri içirebileceklerini hissettiğinden kaçmayı seçer ve tarihin bir sayfasını kendi yazar. Atina'yı terk eder ve yaşamını biraz olsun uzatır. Ama o da tıpkı yıllar sonra **Stefan Zweig**'in durumuna düşer. O da kütüphanesinden ayrı kalmaya dayanamayacak biridir.

Aristoteles'in hocası Platon onu *“ayaklı akıl”*, evini de *“sahaf dükkânı”* olarak nitelemiştir.

Dünyada ilk kendi özel kütüphanesine sahip kişi oydu. Bu özelliği de **Borges**, **Umberto Eco** gibi birçok yazarın da eserlerine konu olacak, bugünlere kadar ulaşacaktır. Eco'nun **Gülün Adı** romanı Aristo'nun **Poetika**'sının izleri üzerinedir.

Ayrıca Borges'in *“Averroes'in Arayışı”* hikâyesi de Aristo'nun rüzgârını estirir. Kör keşiş belki Borges'tir... Bilindiği gibi Batı, **İbn Rüşd**'e Averroes der. Platon'un da Aristo'nun kütüphanesini kışkırdığı bile söylenir.

Bir zamanlar bir kral varmış, bir de çok sevdiği soytarısı. Ama soytarının bir de defteri varmış. Aklınca, gözlemlerini, aptal bulduklarını bu deftere kaydedermiş. Bir gün kralı da yazacağı tutmuş. Çünkü kral yüklü bir parayla vezirini bir ülkeye yollamış. Soytarı da vezirin geri döneceğine pek inanmıyormuş. Ama defter bir gün meraklı kralın eline geçmiş; hemen çağırılmış huzuruna soytarını. demiş ki:

“Nasıl yazarsın beni aptalların arasına?”

Soytarı da hiç istifini bozmadan:

“Vezirin paralarla kaybolduğuna inandığımdan...” deyivermiş.

Bunun üzerine öfkelenen kral; *“Peki ya dönerse ne yapacaksın”* demiş.

Soytarı da hemen cevabı yapıştırmış:

“Sizi çizer onu yazarım...”

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdi Aciz'in gönlü...

Mehmet Güreli 02.05.2013

Küçük iki gözün görebileceği kadar bir mesafeden izliyordu dünyayı, anlayabiliyordu dağın haşmetini, muhteşem görünüşünü.

Ne kadar uzakta olursa olsun hissediyordu azametini, titreşimlerini, onu kendine çeken büyüsunü, karlarının erişilemez olduğunu ve daha birçok özelliğini...

Ama değil ürkmek, bu seyir ona müthiş bir güven duygusu aşıliyordu. Nerede olursa olsun seyretmek istiyordu sadece. Ona ulaşmayı hayal ediyordu. Saatlerce öyle durup karşısında hareketsiz kalmak yetiyordu ona. Bu bir anlamda; ona ulaşmış olmak ya da konuşmak demektir. Sorular sormadan, tek söz etmeden, üzerinden dökülen pınarların serinliğini beyninin her hücresinde hissetmekti...

Şaşkınlığın yerini alan hayranlık hâkimdi vadiye. Öyle bir yankının mesajlarını ya da onlar selam diyorlardı; anlatmaya imkân yoktu.

Ve ancak Japon şiirinde **Issa**, Fuji Dağı için birkaç kelimeyi alt alta yazmaya cesaret edebildi:

Peki salyangoz-

Tırman Fuji Dağı'na

Yavaş yavaş ama

Milyonlarca yolcu tanıyorum, bir yere varacağını düşünmeden yürüyen, arada bir ıslık çalan, şarkı söyleyen ve binlerce yanlış içinde bir yerlere kapılanmış akademisyenleri umursamayan. Saçları belki henüz ağarmamış olsa da beyazın nüanslarını iyi bilen, ayaklarına, aklına güvenen binlerce gezgin...

Tuhaf zamanlar dediğimiz, iyi okunmamış tarihin uzantısı gibi korkutuyor bazılarını. Oysa hep böyle olmuş dönüm noktalarının sancısı.

Değişim saatlerinin çanları. Tabii alışmak zor ilk başta, tarihi **Boris**'ten okumamak gibi.

Hokusai'nin resimlerinden Fuji'yi görememek, zevk alamamak.

Bir filmini iki kez çekerek **Hitchcock** olamayacağını artık iyice anlayan **Peter Haneke**'nin kof bakışına değinmemek belki en iyisi. Bir **Robert Musil**'in, bir **Thomas Bernhard**'in, bir **Beckett**'in yanına onu çekmek isteyen jüri üyelerine her festivalde rastlansa da, kendini gizleyen her yetersizin kariyeri takılır bir yerlere... O tatlı görünen basamağın neresi olduğunu zaman gösterecek.

Küçük öğretmenlerin tuttuğu kronometreyle koşucu yetişmezdi tabii. Böyle dönemlerde körlük, ısrarlı ihtirasla beraber çalışırdı her zaman. **Thomas Bernhard** şöyle anlatıyor:

"Daha küçükken hep provalara gittiğimi anımsıyorum, Salzburg'daki Felsenreitschule'ye. Orda Werner Krauss Sezar'ı oynardı. Bunu söylemek bile çok komik değil mi?"

Werner Krauss Sezar rolünde. Budalaca bir şey. Yani son derece gülünç bir şey. Ewald Balser de Brutus rolünde, değil mi? Krauss büyük bir oyuncuydu, Balser'se bir hiç. Beş para etmezdi, tınlayan bir sesi vardı, beyni de karnı gibiydi, tümünden boştu, aptalca...

Benim için yalnız iyi iş geçerlidir, acımam yok, işte o kadar."

Japon şiirinde sürekli benle beraber yaşayan, bir türlü gönlümden atamadığım, atmaya da hiç niyetimin olmadığı bir çiçek vardır. Sürekli yazarım; nazunya temel bitkilerden biridir. Bende ilk sıradadır.

Oysa bilindiği gibi sıradan, otu andıran bir çiçektir. Yolun kenarında yeşerir sessizce. Sanki konuşmasını bir tek ben duyarım. O kadar sıradandır ki kimse bakmaz ona; bahçivana, bakıma da ihtiyacı yoktur. Gözün bir güle, bir lotuse bakarken mutlaka gözünden kaçırırsın o. Onu yakalamak için güçlü sezgilere, başka yetilere muhtaçsındır.

Nazunya, belki de senin ruhunu, beynini harekete geçirmek için kendini feda eden bir bitkidir.

Onun amacı başkadır; o bir şaire ilham verir istemeden. Yalnız yaşamak istediğini haykırır, hayretler içinde bırakır bizi. Bir lotus, bir gül olmadığını o kadar iyi bilir ki, sessizce yaşamak istediğini bile belli etmez.

Onla ilgili her satır zamanla şiire dönüşür, kendi melodisini yaratır, ağlatır beni...

Ona dikkatli baktığın zaman görürsün.

Ona kalbinle bakmadığın sürece göremezsin.

Edmond Rostand'ın **Cyrano de Bergerac**'ından, unutulmaz, muhteşem **Sabri Esat Siyavuşgil** çevirisinden:

*Azizim bak anlatayım onu;
Öümde birçok yollar vardı, hepsi bir türlü,
Hepsi karmakarışık. Abdi acizin gönlü
Bir tanesini seçti.*

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derrida ve Parma Manastırı...

Mehmet Güreli 09.05.2013

Küçük bir odada sıkışmış kalmış bir adam bir gün bir doktora gitmiş; açık seçik durumunu anlatmış, demiş ki:

"Biliyorum benim gibi birçok insan var, en azından benim tanıdığım. Size de her hafta gelenler oluyor tabii. Yine diyeceksiniz ki; mesele odanın küçüklüğü değil, senin durduğun yer. Ama biliyorsunuz kaç kez değiştirdim yerimi, yine kurtulamadım. Ayrıca siz hepsinin hastalığını biliyorsunuz, ama onlar akşamları evde yine hastaymış gibi yaşıyorlar. Bir tek sizin yanınızda kendileri oluyorlar. Bu sizi rahatsız etmiyor mu?"

"Hayır," demiş doktor, başlamış konuşmaya:

"Bir yıl önce bu kasabaya geldiğimde bir gün tramvayda karşımda oturan bir adam dikkatimi çekmişti. Sürekli gözleriyle beni süzüyordu. Birden bana 'siz doktorsunuz değil mi?' dedi. Kendinden o kadar emindi ki ben daha tek kelime etmeden konuşmaya başladı. Hayatımda hiç duymadığım bir durumdan söz ediyordu. Tabii dinledikçe şaşkınlıktan, biraz da konuyu tam anlayamadığımdan iyice sıkılmışım. Ama anlattıkça garip bir hastalık olduğunu kavradım; en azından bazı hastalıklarla olan yakınlığını keşfettim. Şimdi ona aradığı cevapları verebilecektim. Ama aksilik işte, tam beni dinlemek için bana bakarken, ineceğim durağa geldiğimizi fark ettim, hemen fırladım ve onu öylece bıraktım. Hâlâ içimde kalmış bir uhdedir.

Ve yıllar geçtikçe o hastalığı her yerde görür oldum; o adama ise bir daha hiç rastlamadım."

La Bruyere'den:

"Bu kişiliklerden hoşlanmayanlar olursa şaşırırım; bunlardan hoşlananlar çıkarsa yine şaşırırım."

Lichtenberg şöyle diyor:

"Bütün nesneler gerçekten bizim sandığımız gibi olsaydı, aklımızın hâli nice olurdu?"

Sonra bir düşünür olarak bir de inceleme konusu sunar bize;

"Yas tutan genç dullar niçin o kadar güzeldir?"

Bazı hayatlar inişli çıkışlı görünümüyle sürükler insanı bir yerlere. Şaşırtır, yine de öyle ipuçları verir ki, bir yaratıcının muhayyilesinden çıkmış gibi görünür. Yıllarca Parma'da bir manastır aramıştır **Stendhal** hayranları...

Ama yoktur öyle bir manastır orada.

Oysa arayanların hepsinin mutlu olduğunu düşünüyorum ben.

Hayatı icat eder birileri...

Louis Althusser'in annesi savaşta ölen nişanlısının kardeşiyle evlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlara esir düşen Althusser, savaşın sonuna kadar tutsak kalır.

Yıllarca geçirdiği depresyonlar, tedaviler, Katoliklikten Marksizm'e geçişler ve günün birinde karısını boğması...

Kolayca değ erlendirilemeyecek bir hayat.

Ve duruşmadan men edilir, kendi açısından bir savunmaya dönüşür anıları. Gizli yanlarıyla mücadele, arayış ve kesin çizgilerin bir trajedisi sunulur önümüze.

Gelecek Uzun Sürer'den:

"Ele geçirilmek istendiğim fikri, (ya da böyle düşünmeme neden olan durumlar) bende bunaltıya varan aşırı bir tikslenme ve korku uyandırıyordu."

Düşünür olmak, düşünmeye çalışmak, okumak, okuduğundan anlamlar çıkarmak ve yeni düşüncelere ulaşmak, başkalarının metinlerini çözümlemek ve akılı zinde tutabilmek.

Son yılların en parlak yaratıcılarından **Jacques Derrida** kuşkusuz tıpkı **Hannah Arendt**'in, **Martin Heidegger** için söylediği, "düşüncenin yeniden hayat bulması"na en çok katkıda bulunan kişilerin başında gelir.

En doğru ve en sahici örnektir belki. Her metne ulaşabilir; başkasının metninden yola çıkarak yazar, tartışır, kendine döner, açıklamalara girişir, kendi kelimelerini bile yaratacak kadar  zg r, yaratıcı ve bir o kadar da felsefenin gururu olabildiği. Napolyon'un yıllar önce söylediği, "bir felsefeciden hiçbir şey olmaz" savını yerle bir etmiştir. Derrida'nın ışıl ışıl parlayan stratejisi, bir anlamda başkasının metninde onun için başka biçimler arayan, kendi sınırlarını genişletmek isteyen yetenekli, onu seçebilecek, onunla yaşıyabilecek kelimeleri, harfleri ortaya çıkarmaktır...

Yine ne bulacağım, neler keşfedeceğim diye yola çıktığı her gün onu seçen kelimelerle hayatı renklendirir ve zihinlere yeni maceralar sunar.

Bazen bir cümle, bazen bir kelime, çoğunlukla da bir harf her şeyi şekillendirir, anlamlı kılar onda. Ona ulaşanlar bu harfle olan ilişkinin esrarını bilmeden onu peşine takılıp yıllarını bu işe adamayı göze alabilirler.

Tek amaç, samimiyetin, gizemin bedelini ödemeye hazır olmaktır. Parma'da dolaşmanın tılsımı gibi...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yasemin  ongar'ın denemeleri ve Magritte...

Mehmet G reli 16.05.2013

Uykunun son saatlerine doğru canlanıyor hücreler yavaş yavaş. Kapanıyor düşlerin kapısı; dağılıyor rüyalar, bozuluyor büyü. Bir düşünce çalıyor kapıyı, elinde bir ışık çağırıyor seni masana... Fransa'nın güneyinde **Godot**'nun varolmadığını ama saklandığı yeri bir tek sen biliyorsun, Gestapo peşinde. Siperdesin elinde kalem, bildiğin kelimeler kadar mermin kalmış, belki **Tractatus**'u yazıyorsun, belki biraz sonra kahraman olacak, ilerde **Rilke**'ye yardım edeceksin.

Doğuyor yazı yavaş yavaş güneşle birlikte.

Kelimeler toplanıyor bir bir, seni düşlerinden koparıyor, söküp alıyor, bir kâğıda bırakıyorlar kendilerini.

Yeni bir dünya kurmanı bekliyorlar, yani bir cümle istiyorlar senden. Anlamı kaybolmasın diye cümlenin kuruyor mürekkep süratle. Sana bağlanmak, seninle birlikte sürüklenmek isteyen bir ses belki. Ama senin ondan kaçacağını da hissetmiyor değil. Başboş gezmenin keyfini, kokusunu, özgürlüğün hikâyesini, otların içinde korkmadan yürümenin şiirini duymuş senden. Bu yüzden gülümsüyor...

Sadece bir düşüncenin dolaştığı bir hücre bile seni koparıyor sistemlerden. Kaçırıyor ormanlara, okyanuslara aklını. Acaba dedirtiyor ıssız bir köşede, "nedir beni buralara sürükleyen güç, bir rüzgâr mı yoksa öğrendiğim bir kelime mi?"

René Magritte, Michel Foucault'ya yazdığı bir mektupta şöyle diyor:

"Benzer olmak, sadece düşünceye ait. Düşünce, gördüğü işittiği ya da bildiği hâline gelerek benziyor, dünyanın kendisine sunduğu şey hâline geliyor. Düşünce, haz ve acı kadar görülemeyen bir şey. Ama resim bir güçlük getiriyor burada, gören ve görülebilir olarak betimlenen düşünce var.

'Nedimeler', Velázquez'in görülemeyen düşüncesinin görülemeyen bir imgesidir.

Öyleyse görülemeyen kimi zaman görülebilir midir?

Yeter ki düşünce, sadece görülebilir figürlerle meydana getirilebilsin."

İyi ki birarada o yazılar artık, bir vazgeçilmez sembol olarak "ex Libris"leri Yasemin Çongar'ın...

"Gitmeyi iyi bilirim. Gitmek istemeyi de. Her yerden ve her zaman. Her şeyden ve herkesten gitmeyi.

Benim için zor olan kalmaktı hep."

Kitaplarla arkadaşlık, dostluk kurmanın tüm ihtişamını eksiksiz yaşatabilen enfes yazarlar vardır ki Çongar da onlardan biridir. Onlar, kitabın ruhunu, gizemini, yazılan kalemin mürekkebinin bile hissettirirler size. Ve bu işi en iyi denemeciler yapar; çünkü onlarda söylemesi biraz zor ama, fazla bir şeyler vardır. Bunu belli etmeyecek kadar derin de olsalar bu böyledir.

Onların yazılarında dolaşmaya başladığınızda insan tabiatını, ruhunun labirentlerinde, en az uğranmış odalarında, gözden kaçmış satıraralarında bulursunuz kendinizi. Bir anda okumanın muhteşem zenginliğini yaşarken, okumamanın da ne korkunç bir yaşam biçimi olduğunu görürsünüz, tabii okursanız...

Yasemin Çongar'ın son kitabı **İsyân ve Yerçekimi** işte böyle bir yapıt. **Borges**'in dediği gibi, dünyayı "kitaplık" olarak ananlara bir armağanı...

"Huzursuz bir kuş olmasaydı yürek, belki çok daha uzun sürerdi ömrümüz ama daha az yaşadık. Bunca cinayet

İşlenmezdi o zaman, bu kadar çok roman yazılmazdı.”

Çongar'ın kitabı, anlatmak için bir giriş tasarlarlarken insanı aciz kılan, kelimeleri seçerken ne kadar zorlandığınızı kendinize bile söyleyemediğiniz, güzel şeylerin abartı sayılmaması gerektiğini fısıldayan, okumanın da bir sanat olduğunun altını çizen, her satırı bir incinin yarattığı acılar kadar kalıcı ve sahici...

Ve her satırında kaybettiğiniz bir şeyleri yeniden bulduğunuz ama yeniden kazanmayı aklınıza bile getirmedığınız zenginlikler yumağı...

“Gözlerimin önünde, diliyle kimliğiyle karman çorman bir çocuk yetişiyor işte ve koca koca adamların ‘tek’ olma, ‘bir’ olma sevdası nasıl kesif bir evham veriyorsa bana, bir çocuğun hercai hallerine bakarak aidiyet duygusunun çoğul, gevşek ve nihayetinde zayıf olma ihtimalini hatırlamak da öyle huzurlu bir nefes aldırıyor.

İçine doğduğu arafın adını niye koyar ki insan?

Niye ilk iş, tarafını seçer? Âlemin ona reva gördüğü tarife niye ve nasıl sığar?

Biliyorum; bir kimlik, bir dil uğruna, anasından süt emerken işittiği o ilk kelimelerin, hançeresini doğar doğmaz şekillendirmeye başlamış o derin sesli harflerin hürriyeti uğruna, bugün hâlâ kanayan ve hâlâ kanatan insanların memleketinde, kimliğin ve hatta dilin duyguyu hapseden duvarlarından dem vurup, o duvarları düşlemenin ‘vakitsiz’ bir yanı var.

Hikâyeler de vakitsizdir ama... Şiir vakitsizdir.”

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ferit Edgü ve Yaralı Zaman...

Mehmet Güreli 23.05.2013

Nasıl ulaşacak pencereler kapalıysa sabah kalktığınızda sizi sürükleyecek olan kelimeler.

Hangi şarkıyla başlıyorsunuz güne.

En azından yağmurun kapınızı çaldığı, vahşi ve rüzgârlı bir gecenin ardından yüreğiniz hangi satırı hayatınıza katıyor.

Gözyaşlarınızı tutamadığınız bir hatıranızı anlatmak için bir kürsü mü aradığınız?

Galiba çok bekleyeceksiniz.

Bir çerçevesi olmamalı mı önünüzde.

Size bakan, sizi zenginleştirecek, kayalara çarpmanıza engel olacak bir çocuğun elinin değdiği bir çizgi gibi...

Ya da kurtarıcı bir güvercinin varlığını size hissettirecek bir melodi.

Nereden ulaşacak size, sizi var eden rüzgârın azizliği.

Biliyorum, artık kullanmıyorsunuz o cümleleri.

Değiştirmek istiyorsunuz. Her şey istediğiniz biçime uygun olarak yerini alsın diyorsunuz.

Politikanın aşağı çeken çengelleri her şeye değsin istiyorsunuz.

Eğer duymak istemiyorsanız o kelimeleri sizin için değil artık bu dünya.

Başka yol yok, bıraktığınız her şeyin yanından geçeceksiniz ne yazık ki...

Başka bir yoldan gidemez miyiz diye sorduğunuz kişileri de unutmuş gibisiniz.

Yüz yüze degecek adımlar.

Sağa sola dağılmış bıraktığınız nesneler bile rahatsız ediyor. **Oscar Wilde**'ın dediği gibi, azı tehlikeli değil midir içtenliğin?

Kartalı izliyor gözleriniz; yoruluyorsunuz.

Tabii umurunuzda olmasa da nereye çarpacak diye merak ettiğinizi düşünmelerini istiyorsunuz.

Ama gerçekte, sadece üşüyorsunuz.

Ne zaman fark edeceksiniz anlattığınız kişi olmadığınızı.

Eksikleri tek tek sayacak kimse kaldı mı mahallenizde.

Elinizde, avucunuzda ne varsa harcasanız bile size güzelce bakan hakiki bir göze rastlayabilecek misiniz?

Hiç yaşadığınız kişi olmadığınızı yüzünüze söyleyecek bir kişiyle tanıştınız mı?

Yürürken Toto'ya eşlik eden bir karganın filmini hiç gördünüz mü?

Ya da hiç masallarının gerçeğe dönüşmesini yaşamış bir yazara rastladınız mı?

Çağdaş öğrencilerin ulaştığı ayrıntılı tarihsel bilgilerle yetinmeyen bir bilgenin yanında hiç oturdunuz mu?

Penceren kapalı hâlâ.

Gökyüzünde parlayan her ışığı, her yıldızı sorun olarak ele almaktan yanaydı **Bedrufi**. Hazırlığını yapıyordu, açılarını çiziyordu, gece başlıyordu yolculuğu, hiç bitmeyecek gibi...

Unutulmaz bir **Beatles** şarkısında (*The Long and Winding Road*) **Paul McCartney** şöyle sesleniyor:

Senin kapına doğru giden

Uzun ve rüzgârlı yol
Asla yokolmayacak

Ferit Edgü'nün "Bir Doğu Yolculuğundan Notlar" alt başlığıyla nefis bir kitabı vardır; *Yaralı Zaman*.

"Bu darmadağın akan suya bakıp sordum:

Nedir bu?

Bu yeni su, dedi rehberim. Henüz yatağını açamadı. Zamanla yatağını açacak; bir çay, bakarsın bir ırmak oluşacak. Hep böyle olur. Sonra o da kurur."

Kimsenin ulaşamadığı, yalnız insanların dolaştığı dağlarda karlar içinde, kimsenin sizi duyamayacağı bir yerlerde, nasılsa yazılabilmiş duygusu uyandıran bir başucu yapıtı...

Nereye gitseniz yanınıza alabileceğiniz, size yoldaşlık edebilecek, kapınızı kimsenin çalmadığına sizi sevindirecek, sahneyi sadece yaylılara bırakmış, beyaz aralıklarla yazılmış bir sonat inceliğinde...

Tepelerden düşen sözcüklerin destanı.

"Artık buradan kurtulmam gerekiyor.

Sanki buraya, özel bir av için çağrılmışım gibi bir duygu var içimde. Bir tuzak kurulmuş, kimin için bilmiyorum, ama tuzağın varlığını seziyorum.

Kendimi zorluyorum, kafamı çalıştırmaya çalışıyorum: Bende bu av tutkusunu, yıllar sonra yeniden uyandıran ne oldu?

Bırakmışken, yıllar yılı elime tüfek almamışken, niçin içimdeki o ölmüş istek dirildi? Kim diriltti bunu? Kim verdi elime tüfeği? Kim tanıştırdı beni bu yazarla? Niçin, nasıl bu olayların içine düştüm? Niçin bu olayların tanığı oldum?

Kendi küçük yaşamını yaşayan biriydim.

Ne değiştirdi beni?

Dağlar.

Dağlar ve insanlar.

Hayır, yalnızca insanlar.”

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih dersleri...

Mehmet Güreli 30.05.2013

Karanlık bir salondan çıkmış yürüyor yine.

Kaybolmuş bir çocuk gibi caddede. Öyle sıkıntılı ki, zihninin tüm neşesini elinden almışlar sanki. Kasabadaki son sinema kapatılmış, yanından biri geçiyor eli baltalı, koşuyor...

Yağmur giderek hızlanıyor.

Ağaçlar ve sinemalar arasında bir ömür, diyor.

Unutuyor hayal gördüğünü.

Tarih, benim görebildiğim kadarıyla doğruları, yanlışları, eğilimleri yansıtmaktan çok, saklananların, gizlenenlerin gölgesinin peşinde gibidir.

Dürüstlüğün, araştırmacının taraması olarak belge niteliğinde her şeyin arasında dolaşma cesaretidir sanki. Her şeyden önce de merak duygusunun, bilgiyi sevmenin, paylaşmanın ağaçlar altında özgürce dolaşabilmesidir.

O yüzden de sabırla kişiliklerin, olayların kapatılmış çizgilerinin, saklanan oyuklarının izini sürer.

Gözlerin baktığı yönle yetinmez, tüm yanılsamaları varsayarak dokümanların içinde kaybolmayı göze alır.

Ve yaranma içgüdüsünden arınmış insanların alanıdır.

Mesela, Waterloo savaşına yaklaşımı da kendisini Napoleon ya da Wellington yerine koymaktan çok isimsiz yaralı bir Fransız askeri gibi hissetmek olmalıdır.

Yarası ağır da olabilir.

O yüzden tarihte yazılanlar, nasıl okunduklarıyla da bir anlam taşır. İç içe yaşamaktır bu, bir yolculuktur.

Tarihte, kişilerin kendilerini sizin kendinizi sandığınız gibi anlatmalarını pek beklememek gerekir.

Biri bir gün size nasıl biri olduğunuzu anlatabilir.

Sonuçta siz sinirlenebilir ve öyle biri olmadığınızı da söyleyebilirsiniz. Ama bu da genellikle pek işe yaramaz. Hayatın sonrası da vardır tabii. Çünkü yapılanlar, analizler, kürsüler, tozlar, eldivenler, büyüteçler, kalemler, kâğıtlar hep bu işler içindir.

Sizin göremediğiniz kırışıklıkları bile görür tarih, ama merhem gibi değildir. Sadece görür ve yazar. Meraktan ve dürüstlükten beslenir.

Annesinin, babasının ekmeği bölerkenki eşitlikçi sadeliklerinden alır gücünü.

İlkeleri vardır iyi tarihçilerin. Yorumlarını ayırırlar belgelerden, yanıltmazlar kimseyi.

Kuşku duydukları her satırı üç kez okurlar, bilmedikleri konuda hiç kafa sallamazlar. Kimseyi küçümsemezler, överken de ölçülü davranmaya çalışmazlar.

Kimsenin mutsuzluğunu kabullenmek istemezler.

Belki sizi tedavi edemezler, ama öyle ortada bırakıp da gitmezler.

Ve hikâyeye dönüştürebilirler hayatınızı.

Galiba orada hiç bulunmadılar, hiç koşmadılar, hiç yürümediler, bir ağacın altında bir sevgiliyi hiç beklemediler. Ve sinemanın heyecanını hiç yaşamadılar.

Yavaş yavaş sönen ışıkların ardından sunulan dünyayı göremediler, o şarkıları hep birlikte söyleyemediler.

Ne acı, diyordu, bütün bunları bilmek...

Artık o sevgilinin hiç gelmeyeceğini ona söyleyebiliriz.

Saray Sineması’nın anılarını nasıl öldürdülerse, **Emek Sineması**’nın bir devri kapattığını yazmak gerekiyor. Saray’ın yıkıldığını nasıl gizleyememişlerse, Emek’in de yok olduğunu saklayamıyor hayat...

Bütün mesele bu; orda hiç bulunmayışları, tek bir film bile izlememiş olmaları.

Buna inanmak zor ama hayat her şeyi ortaya koyuyor sessizce, kof bir dünyanın tüm elementleri parçalanıyor caddede; yayılıyor her yana.

Artık nasıl ki en iyi düşünenlerin gülümsemelerini yansıtan fotoğraflara tebessümle bakanların sayısı ne kadar azalıyorsa, bize de yeni alanlar keşfetmek düşüyor.

Biliyorum, bu bir anlamda her şeye yeniden başlamak; sanki siyasete meraklı bir arıyla konuşmak gibi. Onun da hayatımıza katılacağını kestirememenin sonuçları...

Bu her dönemin şikâyetlerine de benzemiyor.

Daha acımasız ve tahammül edilemez bir çağda yaşıyorsak da; **Seneca**’nın yaşadığı dönemlerde de, kötünün yararına, iyiyi kamudan gizlemek amacıyla hizmetlerin haince susma ve görmezden gelme yoluyla örtbas edilmesi sanatına rastlanır.

Bu bir tür yenilenen afet haberi gibi yerini alsa da **Rilke**’nin şu sözü örter her şeyin üzerini:

“Dayanabilmek, işte bütün mesele...”

Hobbes şöyle demişti:

“Zihnın tüm neşesi, tüm canlılık, insanın onunla kendini kıyaslayarak yüksek görebileceği bir kimsenin varlığına dayanır.”

Ve yazılamayan tarih sinema biletlerinin üzerinde sürer gider...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Carlos Gardel ve Piazzola...

Mehmet Güreli 06.06.2013

Eskiden maymunlar insanların eline düştüklerinde çalıştırılmamak için hiç seslerini çıkarmazlarmış; vardı herhalde bir bildikleri.

Çoğu kimse timsahların gözlerini görmeden önce de bir nehirde karşıdan karşıya geçmenin ne olduğunu bilmiyordu. Binlerce belgesel artık gerçek hayatı resimli romana çevirdi çoktan. Avlar, kurbanlar seyrediliyor sessizce. Vahşi yaşam her pençede evcilleşiyor, korkular azalıyor, yağmur ormanlarında herkes birlikte koşuşturuyor, birlikte ıslanıyor. Her çaba, her deneme hayatı sırlarından arındırıyor, sarmaşıkların büyümlü birleştiriciliği klimalı kâbuslara meydan okuyor.

İşin tuhaf yanı bir zamanlar okuduklarını anladığını sanıyordu insanlar. Oysa bugünün giderek izahı zorlaşan hızı hayal gücünün kopup gitmiş dünyasında geriye dönüp bakamayacak kadar meşgul, acımasız ve kararlı...

Doğru diye bilinenler telaş içinde, tarihin yeniden yazıldığı düşüncesi bile eskidi. Taşlar oynuyor yerinden, ansiklopedilerdeki birçok madde, birçok çizim çöplüğe atıldı bile.

Victor Serge kitaplarından birinde, 1917 Rus Devrimi sırasında ele geçirilen belgelerde Çar’a çalışan binlerce ajanın sadece kod adlarına rastlandığından, gerçekte kim olduklarına ulaşılamadığından söz eder. Tabii bu kişilerin çoğunun, belki de hepsinin ihtilali yapan Bolşevik partide olma ihtimallerinin de büyük olduğunu ekler. Zaten başka nerede işe yarayabilirler ki? Çar’ın devrildiği sırada içişleri bakanlık arşivlerine ilk giren grubun içinde yer alan kişilerden biridir.

Şimdiki öğrenciler bir tarih kitabında bizim yıllarca resmini gördüğümüz kişinin başka biri olduğunu öğrenmiş durumdalar.

Bazen hayat o kadar yakından geçer ki; insan ne kadar değiştiğini, size nasıl sürprizler hazırladığını çarpsa bile hissetmeyebilirsiniz.

Belki yenilenmenin gereğini hiç duymayanlar için de yaşam hep aynı boyutta kalmış veya kalacağına inanılan, değiştirilemez bir olgu. Hatta değiştirilmesinin gereksizliği üzerine söylenenler de ortadayken.

Yıllar önce ilk müzik kayıtlarına giren biri bana şöyle demişti: *“Ne korkunç; ilk dinlediğimde, yıllarca duyduğum sesle teypten dinlediğim ses aynı değilmiş gibi gelmişti. Konuşurken sesimin hoş olduğunu düşünüyordum, hele*

şarkı söylerken daha da iyi olduğunu.

İlk kez mikrofona geçtiğimde bir şey anlamamıştım da; ama sonra dinlerken irkildim, insanın kendi sesini de bilmediğini anladım..."

"Kişinin, kendisiyle meşgul olduğu bir yalnızlık, gerçek yalnızlık değildir henüz." Böyle yazmış **Karl Kraus...**

Taksim'de on yaşında top oynamış bir çocuk neden anısını size anlatsın ki; neden böyle bir şeye zorlansın?

Kadrini kıymetini bilmek, dediğimizde nerelere kadar gidebiliyoruz, neleri hatırlıyoruz. Bir yere bağlanmamış uzaktan da seyredilebilecek, unutulmuş sanılan bir deyiş. Neleri çağırıyor oysa; ne kadar zengin, ne kadar kucaklayıcı, ne kadar bağışlayıcı.

Buenos Aires şehrinin **"İyi havalar"** anlamına geldiğini öğrenmek gibi ne kadar ferahlatıyor insanı.

Sizi yanınıza **Carlos Gardel**'in tangolarıyla **Borges**'in, **Cortázar**'ın, **Astor Piazzola**'nın yanına çekiyor. Bir şehrin kültürünün havasının ne anlama geldiğini onu taşıyanların neleri yaşattıklarını gözlerinizden akan yaşlarla sunuyor size.

Borges'ten:

"Güzelim dünya yavaş yavaş ondan ayrılmaya başladı; bir daha kalkmayacak bir pus elinin çizgilerini sildi yok etti, gece o yüzlerce yıldızını yitirdi, ayaklarının altındaki toprak belirsizleşti.

Her şey gittikçe uzaklaştı ve bulanıklaştı.

Körleşmeye başladığında haykırdı; Stoacı dayanıklılık daha o zamanlar keşfedilmemişti, Hector da Akhilleus'dan onuru kırılmadan kaçabiliyordu.

Bundan böyle gökyüzüne, gökyüzünün destansı görkemine de, yılların durmadan değiştireceği bu yüze de bakamayacağım (diye geçirdi içinden)."

Kendi deyişiyle, ün **Borges**'e, tıpkı körlüğü gibi yavaş yavaş gelmiştir.

Tangoların unutulmaz ismi **Carlos Gardel**'den **"Por Una Cabeza"**'yı dinlerken yıllar öncesine uçuyor insan. Ve Gardel'in uçağının düşüşü geliyor gözlerimin önüne. Bandoneouyla Gardel'e eşlik eden **Astor Piazzola**'nın uçağı kaçırışı ve ömrü boyunca yaşadığına sevinemeyişi geliyor aklıma.

Sonra dalıyorum bir arabala (kenar mahalle) gecenin bir vakti. Masada Borges'in **"Evaristo Carriego"** kitabı; gelişigüzel bir tangonun bıçağı bölüyor ortadan şiiri:

Güçlü canlar acılarla denenir

Ölümcül ve zorlu işler

Çökertse de omuzlarını

Eğilmez soylu boyunları.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zen ve ben...

Mehmet Güreli 13.06.2013

Her satır, her cümle kendi sonuna doğru ilerliyor. Biraz sonra biteceğini bile bile, eridiğini görmezden geliyor. Noktasına kavuşmak üzere çırpıyor kanatlarını. Okunurken ne hâle geleceğini sadece hayal edebiliyor ve utancından körleşmiş zekâsıyla başbaşa öylece duvara bakıyor. Uzaklara gitme fikrini tanzim etmeye çalışırken kendini sokakta buluyor. Hiç yardım gelmeyeceğini iyice biliyor, yavaş yavaş eriyeceğini de.

Yanına **Beckett**'le **Karl Kraus**'u alıyor ve sadece gidiyorum yazıyor o güzel defterine...

Bana kalırsa en iyisi sessizce elveda bile demeden, karanlıkların ruhunu kendini tehlikeye atanlarla buluşturmadan tüm kelimeleri yağmurun sesine bırakır gibi kaygılı, bıkmış ve dingin bir filozofun son arzusunu yerine getirmek...

Pencereyi kapamak ve öylece her şeyi bırakıp gitmek. Zaten uzun süre bir yerde kalmayı sevmem demenin ne kadar aldatıcı olduğunu yeni anlamış olmanın hayal kırıklığından söz etmiyor muydun?

Yağmur yağıyor, öykü sandıklarında birikmiş yazılar seni bekliyor.

Charles Juliet'in **Sema Rifat**'ın çevirdiği o nefis **Samuel Beckett ile Görüşmeler** kitabına göz atıyor:

"Ayağa kalkıyor, çekmecelerden birinden kabı solmuş oldukça kalın bir defteri çekip alıyor ve bana uzatıyor.

En attendant Godot'nun (**Godot**'yu Beklerken) el yazması.

Savaş dönemine ait gri renkte, küçük kareli, kalitesiz kaba kâğıtlar bunlar. Yalnızca sağ sayfalar güçlükle okunabilen küçük yatık yazılarla doldurulmuş. Heyecanla çeviriyorum yaprakları."

Şöyle diyor **Beckett** bir yerde:

"Yazı yazmak beni sessizliğe sürükledi."

Bazı satırların başka anlamlarla yeniden yorumlanmasına da gerek yok artık.

Her şey öyle bıraktığın gibi kalmalı...

Karl Kraus'un dediği gibi:

“Gerçek sadakat, düşmandan çok dostu terkeder.

Aforizma yazmak, eğer kişinin elinden geliyorsa zordur çoğu kez. Gelmiyorsa çok daha kolaydır.”

Eğer bir gün masaya oturduğunda şunu baştan kabul etmelisin ki; bir gün bilmediğin bir fikir seni ziyaret edebilir. Seni yeni bir yolun varlığından haberdar edebilir; ilk aklına gelen cümleyi kurmaktan vazgeçirebilir. Hatta mutluluk sandığın çizginin ötesine götürebilir.

Bir dönüş fikrini yaşamak isteyen bir karakterin izlerini sana anlatabilir.

Birileri seni dinliyor diye doğru konuştuğunu sanmıyorsun tabii... Yoksa her aldatmacanın sonsuza kadar süreceğini mi düşünüyorsun?

Yüzünde senin de farkına varamadığın bir endişe seziliyor. Yayılıyor dimağın mavi akarsularına.

Kraus'la beraberiz:

“Tanrım, onları bağışla, ne yaptıklarını biliyorlar çünkü!”

Şimdi bir dereden geçiyoruz, soğuk kendi hâlinde berrak... Karşında bulursan onu şöyle demelisin:

“Küçük bir alanda sıkışıp kalmış olsan da, yaşadığın bir ânı bile anlatamadığın, sevincini sakladığın bir zamanı taşıyabilirsin yüreğinde. Kimseye söyleyemediğin uçurumdan dönüşünü, mesellerle başbaşa kaldığın geceleri, kaygılarını tümünden terk ettiğini...”

Seni tanımayanların, okumayanların, anlamayanların ayakta tuttuğu gibi.

Böyle yakar güzel oyunlar insanı.

Hayat, baştan çıkarıcı meyvelerle dolu bir bahçe olmaktan çıktıkça kaybeder kendini, ama coşkusunu bırakmaz kolayca, el yazmalarına sarılmış incirlerin isyanıyla da konuşmasını bilir.”

Erkut Sezgin, *Esrariengin Arkeolog* adlı kitabında şöyle diyor:

“İnsanın dünyayı kullanma temelli operasyonel alışkanlıkları, ‘dünyanın dokusundaki’ varoluş tarzını; dil, kültür ve insan varlığının ortak dokusunu fark etmesine engel oluyor, bu nedenle ‘dünyanın dokusu’, ‘dünyanın teni’ gibi metaforların ardında yatan felsefi anlayışlarla ilişki kurmasına da. Kültürü, dilin işleyişini, zihinsel alışkanlıkların içinde yapılandığı dokunun ritimlerini, insan zihnine, imgelemine de diyebiliriz, oynadığı oyunu insan bu nedenlerle fark edemiyor.”

Johann Peter Hebel'in **“Pahalı Yumurtalar”** hikâyesinde geçmiş zamanlarda yabancı bir ülkenin prensi

Fransa'ya yolculuk ederken iyice acıkır ve ilk bulduğu bir halk lokantasına girer, üç tane haşlanmış yumurta ister.

Prens yemeği bitirdiğinde hesabı ister. Lokantanın sahibi 300 lira deyince tabii prens fiyatı fazla bulur ve: *"Buralarda zor mu bu kadar yumurta bulmak"* der.

Lokantanın sahibi gülümser ve, *"yok"* der, *"bu kadar para ödeyecek beyefendiler bulmak zor bulunur"*.

Ne diyordu **Beckett**: *"İnsan kendini dinlediğinde, duyduğu şey edebiyat değildir."*

Sizleri çok özleyeceğim...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir Gary Cooper filmi...

Mehmet Güreli 05.09.2013

"Bir tek cümle için bağlanırım insanlara ve bir kelime için giderim, terkederim o diyarı..."

Uzun zaman önce yaşamış büyük yaratıcıların ve bize sundukları nimetlerin bugün de bizi heyecanlandırmasının, geçerli olmasının şaşkınlığı içinde, hep şunu düşünmüşümdür, birçok yönden malzemenin eksikliğine rağmen bu kadar lezzet nasıl katılır yapıtlara, nasıl tüm zamanları kucaklayan, ışıltı saçan ciltler konur önümüze? Hemen de bir çıkış noktası aramayalım.

Belki de küçük bir pencere, kırık dökük bir heykel, bir taşta yarım kalmış bir yazı, bir mızrak ya da denizin dibinde bir şehir bize yol gösterebilir. Yaşam biçimleri, duruşlar bize tüm dünyayı kucklamaya yarayan ipuçları sunabilir.

Sihrin görünmez yüzü belki de aydınlığın, berraklığın, saflığın simyasına ulaşmış olmada, hayattan hiçbir karşılık beklememede yatıyor.

İşin sırrı dağların ötesine seslenme cesaretinde mi yoksa?

Değil birilerinin yazacaklarını tahmin etmek, yapacakları imla hatalarını bile önceden sezebilen kişilerin dışlanmasından daha sahici ne olabilir hayatta?

Artık o yanlışları alkışlayabilenlerin donuk yüzlerinin çürümüş elmalardan daha önce yerlere düştüğünü görmüyor musunuz?

Adı konmamış, kimselerin ulaşamadığı beldelerde dolaşmış, sistemlerin dışında kalmış bir kuşun yolculuğu gibi... Yaralı da olsa kimseye katılmayan, kendi başına her ülkenin açık hava sinemalarını ziyaret etmiş bir özgür varlık...

Çok anlatacağı film var.

Yine kaybolmuş bir duygunun resmi.

Tıklım tıklım bir açıkhava sineması.

Sevincin buluşma yeri, heyecan dorukta...

Tabii geçmişin kocaman beyaz perdesi.

Büyülü fener, hayatın anlamı sinema...

Film başlıyor...

Perdede **"Kahraman şerif" (High Noon)**. Müziği **Dimitri Tiomkin**'e ait. Eski bir Rus halk şarkısından alınmış şarkıda yeni evlendiği karısına kovboy, **"beni terketme"** diyor. Daha filmin başında bu balad bize çok şeyi özetliyor. Kısaca anlaşılan **Gary Cooper** zor durumda.

1952 yılı yapımı **Fred Zinnemann** imzalı bu film, Western türünün yapıtları arasında apayrı bir yerde durur.

Kötü adamlara karşı yalnız bırakılan bir şerifin hikâyesidir. Çok yalın anlatımla klasik bir temanın yeniden işlenmesidir. Sadece kanun dışına çıkanlara karşı değil adaleti kendilerine yontan medeni cesareti olmayan çürümüş bir toplumun karşısında kalmış bir bireydir Cooper. Herkes tarafından yalnız bırakılır. Karısı da onu terkeder. Bir aldırılmazlık, kayıtsızlık ve duyarsızlık sıfatları arasında sıkışmış bir kasabanın ateşe attığı bir yalnız adamdır o...

Dürüst insanların oluşturduğu bir toplumda yaşadığını düşünürken, **"ben de korkuyorum ama ka sam da zaten fazla uzaklaşmadan bana ulaşırlar"** der.

Tüm tanındıklarını dolaşır, yardım ister. Yardımcısı bile t yer. Sonuna doğru karısı şerif Kane'in yanında olmaya karar verir birden.

Bedrufi, bir yazısında, bir kelimeyi yazmaya giriştiğinizde onun yakın anlamlı ya da anlamsız yakınlarını bulmak yerine onu hiç tanımayan, onu çözmeye çalışan değişik kavramlara, yazıya dökülmemiş sözcüklere başvurmalısınız, diye yazar.

Tüm yenilikçiler önce yanında duranlar tarafından yalnız mı bırakılırlar? Yoksa aforoz edilmişlere bir hayranlık gibi altı çizilmiş bir hayatı seçmiş **Cioran**'ın direnişindeki büyük gururu mu taşırlar sessizce.

İnsan ne olacağını ne bilsin, cesaretinin sınırlarını hele?

Yine filme dönelim diyor arkadaşlarım...

Hafif bir esinti sinemada ağaçların küçük dalları arasında geziniyor, tren gelmek üzere, nefesler tutulmuş. Bir yalnız adam, nasıl bir tehlikenin gelmekte olduğunun farkında, kasabanın ıssızlığı rüzgârın sesine sığınmış. Cooper istasyona doğru yürüyor.

Beklenen biri var, şerifin bir zamanlar içeri attığı bir katil, mahkûm olmuş biri. şimdi serbest. Ve istasyonda onu bekleyen    adamı var. Cooper'ın kahraman olma şansı hiç yok sanki, inandiğı değerler manzumesi zaten kaybolmuş gözünde. İhanete uğradığını düşünüyor. Toplum için savaşacak hâli de yok tabii, kendi canını kurtarmaya çalışacak.  ğle sıcağında iki tabancayla ilerliyor. Sonuna doğru karısı şerif Kane'in yanında olmaya karar veriyor. D elloda kazanan taraf şerif oluyor, karısıyla kasabayı terk ediyor... Bu arada haydutlardan birini de karısının hakladığını söyleyelim. Yani **Grace Kelly**'nin.

Ve tıpkı klasik Western kahramanı gibi, o da bir yere gitmiyor, sadece gidiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Maksim Gorki...

Mehmet Gürelî 12.09.2013

Yolculuğu sen yaparsın ama nereye kadar olduğunu kader belirler. Yolculuk yarım kalmışsa bu bitmiş demektir.

Bütün bu çabalar ışığın kendi gücünü, sıcaklığını hissedebilmemiz için konur önümüze. Bazen çoğaldığımızda, kümeler hâline geldiğimizde, kendimizi çok güçlü hissettiğimizde öyle devirler hep olur yeniden körleşiriz ve gelecek elimizden kaçırır.

Söz geçiremeyiz kendimize, çünkü artık kendimiz değilizdir. Peki, ne olmuştur bize, onu da bilmeyiz.

Belki de nefret ettiklerimize dönüşmüşüzdür.

Bu yüzden de geri döner hayat, kendimizden çekinmeye başlarız ve çevremiz de bize gereksiz bir şekilde daha çok yaklaştırmaya başlar. Övgüler artar, hızla kazananlar kendilerini belli etmeye başlar.

Bu arada yaşarken aklımızla eskiden yapmış olduğumuz gibi bazı şeylere şekil vermeyi unutuveririz, sendelediğimizi bile hissetmeyiz.

Berberce yapmaya karar verdiğiniz yapıların size güzel görünmesi de bundandır. Çünkü kusursuz insanı anlatan temalar terk edilmiştir.

Zihnini ayna gibi kullanan insan, sanki Çin efsanelerinden ödünç alınmış gereksiz bir mesele dönüşmüştür.

Chuang Tzu'nun sözleri yeniden canlanır, gönderir sayfalarını yeniden:

"Kusursuz insan, zihnini bir ayna gibi kullanır.

Hiçbir şeyi elinde tutmaz, hiçbir şeyi geri çevirmez, alır ama tutmaz."

Şimdi geçen yüzyılın heba edildiğini, zamanın tarihçilerinin de çoğunun yolda kaldığını söylemek, eşsiz tarihçi **Tony Judt**'u da hemen ayrı bir yere koymak gerekiyor. Bir de çalışmaları bitmek bilmeyen **Boris**'i de hesaba katabiliriz.

İki büyük tehlike...

Korku ve angaje olma kuşkusuz olayları inceleyenlerin, tarihçilerin yoldan çıkmalarına, büyük kusurlarına zemin hazırlamıştır.

Eksik değil, bilerek yazılmamış paragraflar...

Bağlanma üzerine sayfalar döktürmüş **Sartre**'in da çabalarıyla düşünmenin, analiz etmenin yerini sofuluk ve itaat alır. Ve yanlış uygulamalar, coşkun umudun kökünü kurutur.

Yine, olmuş bir hikâye...

Bir gün onun da sırası gelir belki. Hiç konuşmadığınız, şimdilik ondan hiç söz etmediğiniz bir filozof şehre gelir ve bir taşa oturur... Oyun hevesini bastırmış, bir **Samuel Beckett** metninde ancak huzur bulmuş bir gencin ona doğru geldiğini görür.

Elinde bir solucan vardır. Ağır hareketlerle bırakır yere yavaşça.

Solucan taşa doğru ilerler ve şöyle der:

"Bana zaman ver, seni oyayım..."

O gün yanında taşıdığı kâğıtlarına hiç dokunmadı filozof; bu hikâyenin nasıl bittiğinden de haberi yoktu. Belki de hâlâ sürüyor demişti. Daha sonraki yıllarda bu olayın onu hiç şaşırtmadığını, ama kime anlattıysa bir de izah etmek zorunda kaldığını yazmıştı. Tabii birkaç kişi dışında.

Yıllarca soyadı yüzünden takip edilmiş **Groucho Marx**, bir gün şöyle demişti: **"Beni kabul eden hiçbir kuruluşa katılmam..."**

Bilmem başkaları adına konuşan insanlar için ne düşünürsünüz, ben oldum olası haz etmem.

Kimdir bu başkaları denince de genellikle size dolaylı ödeme yapanlara yaranmak isteyen birileri gelir gözümün önüne. Bunlar, mutlak otoritenin uzantıları, köhne fikirlerin de sözcüleridirler. Birilerini memnun etmenin rahatlığı içinde sürdürürler hayatlarını. Kaybolacaklarını bildikleri için de hızlı hareket etmeye çalışırlar.

Konuşmalarının özensiz, boş ve yaranma üzerine olduğunu bile hissedemezler. Tarihi, kayıtları, belgeleri de ev eşyası sanırlar. Tabii onlara çeşitli yerlerde öğretilmiş olan küçük bilgi kırıntılarının yettiğini düşünürler.

Şimdi yanımda çocukluğunu en güzel anlatmış yazarlardan, bana her zaman yaşam sevinci aşlamış, yazılarıyla odayı aydınlatan kendine 'acı' soyadını almış **Maksim Gorki** var:

"Bir akşam erken uyudum, uyanınca ayaklarımın düzeldiğini hissettim, karyoladan sarkıttım bacaklarımı, o anda gene tutmaz oldular; ama artık sağlam oldukları, yürüyebileceğim bilinci yer etmişti içime. Bu öylesine güzel bir şeydi ki, sevincimden haykırdım, bedenimin bütün ağırlığını bacaklarıma vererek ayağa kalktım, düştüm, dizlerimin üzerinde sürünerek kapıya gittim, merdivenden indim. Beni karşılarında gördüklerinde nasıl şaşıracaklarını, sevineceklerini hayal ediyordum."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dartanyan'ın anıları...

Mehmet Güreli 19.09.2013

Öyle bir şey söylemek gerekiyor ki, hem bugünün dünyasından kopuk olmadığını hissettirsin insana, hem de ona sıkı sıkıya bağlı olduğunu, içinde yarına kalacak sahici, öz, derinlikli unsurlar barındırsın.

Çok şey belki ama bir görüşe göre temiz duvarlardan açılan pencerelerin eksikliğinden doğan düşünceler arasında gülümsemenin, ölüm-kalım meselesinin özü budur.

Cioran şöyle diyordu:

“Varolmak köşeye sıkışmaktır.”

Bir felsefenin, bir yazılar bütünlüğünün en azından bir düşünce bahçesi olarak tasarlandığını, fiction özellikler taşıdığını, hiç bilmediğimiz özel bitkiler de barındırdığını anlatmanın zamanının çoktan geldiğini hatırlatmak gerekiyor. Ve bir gün o çiçeğin varolmadığını yazacak kadar ileri gidilebileceğini de... Gorki'nin dediği gibi:

“Sanatçı gerçeği aramaz, gerçeği yaratır.”

“Tolstoy’un evinde, Tolstoy’a açık mektup” başlığıyla bir makale yayımlayan şair **Bulgakov**, yazısında büyük yazara çamur atıyor, yalanlar, iftiralar ve cahilce cümleler peşi sıra geliyordu. Makale o kadar kötüydü ki hiç kimse basmaya yanaşmadı. Ve bir yerde şöyle bir not düşülmüştü:

“Çok kaba ifadeler içirdiği için yayınlanamaz.”

Ama yine de Tolstoy’a ulaşan mektup için büyük yazar, **“kendisiyle ilgili gerçek”** tanımını yapmıştı ve basılmasının onun için problem olmayacağını belirtmişti. Onda hoşgörünün alanını çizmenin olanağı yoktu.

Gorki, Tolstoy’u anlattığı bir denemede şunları yazıyor:

“İnsanlara anlattığı gerçeğin Lev Tolstoy’u tatmin ettiğini sanmıyorum. Tolstoy’da iki temel akıl tipi birbirine karşıt ve büyük olasılıkla da çok büyük acılar vererek birarada bulunuyordu.

Bir sanatçının yaratıcı akli ve bir araştırmacının kuşkucu akli.

‘Savaş ve Barış’ın yazarı, kendi inanç öğretisini belki de sırf bir sanatçı olarak gerilimli ve titiz çalışmasına engel olmasınlar diye yaratmış ve sunmuştu.

Dahi sanatçı Tolstoy, inatçı vaiz Tolstoy’a hoşgörüyle gülümseyerek, başını alaycı bir şekilde sallayarak bakmış olabilir.”

Tolstoy şöyle yazar günlüğüne:

“İç boş bir kafaya aynı anda pek çok düşünce sığabilir.”

Geçen hafta Aslı Han’da sevgili sahaf **Mihrican**’ın 32 No’lu dükkânında rastladığım bir kitap beni aldı çocukluk günlerime, **Gerard Barray** ve **Mylene Demongeot**’nun oynadığı **Üç Silahşorlar** filmine ve **Dumas**’nın dört cildine götürdü.

Kılıç şkırtılarının, dostluğun, ihanetin, sadakatin ne olduğunu öğrendiğimiz yıllardı bunlar.

Üç ciltlik bu kitap **“Memoirs of Monsieur D’Artagnan ”** adını taşıyordu, Fransızcadan **Ralph Nevill** tarafından İngilizceye çevrilmişti ve kısaca **Dartanyan’ın anıları**ydı.

Yazarı büyük bir ihtimalle **Courtiz de Sandras** olmalı, çünkü sadece çevirmenin adı öne çıkarılmıştı, ya da ben bulamadım. Sandras’la ilgili tahminim başka kaynaklardan...

Tabii **Alexandre Dumas**’nın etkisi ve büyüğü bu kitabı yıllar içinde büyük ölçüde gölgede bırakmıştır. Dumas’ın kaynak olarak aldığı, büyük ölçüde yararlandığı kesin olan bu kitaptan bugün artık pek söz

edilmese de, şövalyenin bir roman kahramanı olmadığını gözler önüne sermesi açısından ayrı bir önem taşıyor.

Ve **Dartanyan**’ın gerçekte yaşamış biri olduğunu kanıtlıyor. Belki de bu bilgi bile birçok kişinin düşlerini parçalayabilir, hayalkırıklığına uğratabilirdi. Ama eminim ki benim gibi birçok kişi için Dartanyan ve arkadaşları birer roman kahramanı olarak kalmaya devam edecektir.

Ayrıca Dumas’ın tarihî gerçekleri pek kale almadığı da iyi bilinir.

Şu anda yanımda 1958 baskısı, **Selami İzzet Sedes** çevirisi, Dumas’ın eserinin dördüncü cildi var. **Üç Silahşorların Sonu** ’ndan küçük bir alıntı sunuyorum:

“Dartanyan arkadaşlarına:

—Dört kişiyiz, dedi.Kardinali sırayla bekleyeceğiz. Üçer saat nöbet tutarız.

Atos şatoyu dolaşsın, kuşatıldığımız takdirde, müdafaa tertibatı alsın.

Portos, sen erzak ve cephane işiyle meşgul ol.

Aramis’in vazifesi de şatoya girecek garnizonları teftiştir.”

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korkuluk ve mizah...

Mehmet Güreli 26.09.2013

Sona ermek üzere başlamış trajediye katılmaksınız, dehşetin şiirini yazar gerçek mizahçı.

Etrafında bitmemiş, gerçekleşmemiş yapıtların önünden geçer ağır adımlarla.

Sezgisi zekâsının, kahkahanın önünü açar, bazen bir palyaço kılığında kendini yok etmeyi seçer, yüzündeki boyayı silmeden katılır kalabalığa...

Bir gün **Groucho Marx**’a neden içtiğini soruyorlar, o da **“Unutmak için”** diyor, sonra da ekliyor: **“Ama neyi?”**

1968 yılında Danimarka’da bir okulda, bakire olduğu için bir öğrenciyi okuldan atmışlardı. Oysa daha önceki yıllarda da bakire olmayanları atıyorlardı.

Tarihten bir sayfa sürekli olarak gidip geliyor.

Kierkegaard şöyle diyor:

“Neyse ki tabiatla insan onurunun hâlâ bir saygınlığı var, kuşları ağaçlardan uzak tutmak için, insanı andıran bir şey dikiliyor, hatta korkuluk gibi insanla uzaktan yakından benzerliği olmayan bir şey bile saygı uyandırmaya kâfi.”

Geçen hafta biri geldi yanıma, nereden tanımış olabilirim diye düşünmeye başlamadan konuşmaya başladı.

Öyle şeyler anlatmaya girişti ki hiç yorulmadan başka birinden bahsettiğini hemen anladım.

İnsan bazen kendinde olabiliyor nasılsa.

İşin garibi anlattığı o kişiyi de çok iyi tanıyordum...

Gözünün içine bakıyordum, ama o emindi benim o olduğumdan, hatta hiç gitmediğim bir ülkeden de bahsetmeye başlayınca, sözünü kestim, **"Yeter"** dedim,

"Size bir şey söyleyeyim mi, siz ikimizi de tanıımıyorsunuz, bari birimizi biraz tanısaydınız sizi dinleyebilirdim."

Sahi siz kimsiniz bile diyemeden çıktım dükkândan.

Bir gün de şöyle demiş **G. Marx**:

"Önünüzden kara kedi geçmesi, hayvanın bir yere gitmekte olduğuna delalettir."

"Keyif alarak bir işi sürdürmenin yerini gereğini yapmak, birilerine hizmet etmek aldı ve ben de ne yazık ki bu tuhaf insanlar arasında dolaşıyorum," diyordu sürekli. Onu ne zaman görsem, birkaç cümle ediyor, sonra duruyor, elinin altındaki çay bardağını kaybetmiş gibi gözleri masada geziniyor ve sanki kendi başına oturuyormuş hissini yayıyordu çevresine.

Gerçekte ise hep tek başına oturuyordu.

Onu birkaç aydır görmüyorum. Masasında hep başkaları oturuyor artık...

Oysa tuhaf insanlar arasında dolaşan bir tek o mu? Birçok kişi sabahtan akşama kadar söylenmiyor mu, değerler manzumesin dışında kalmanın çeşitli nağmelerini haykırıyor mu?

Kimsenin duyup duymaması da önemli değil galiba...

Oysa hayat bir binanın yükselişi gibi gelişmiyordu.

İş harap bir tramvay hattını tamir etmekle de bitmiyordu.

Ve bugünün söz sahibi olduğunu sananlar, yarını nasıl karşılayacaklarını biliyorlar mı?

Hiç herkesin yüzünün güldüğü bir okulun sıralarını hayal edebiliyorlar mı?

Yine **G. Marx**'a bırakıyorum sözü:

"Başkalarının hatalarından ders çıkarmalıyız. Bütün hataları kendimiz yapacak kadar çok zamanımız yok."

Bazı çizgiler silikti tarihin merdivenlerinde. Hatalardan çok bilinçli tavırlar sözkonusuydu. Her zaman birileri sizin görünmez sandığınız açılardan bakabilirdi.

Karşınızdaki kişinin en az sizin kadar akıllı olduğunu düşünmeniz yetmez mi?

Zaten tarih, birçok çizgiyi insanların nasıl geçtiklerini hep anlatmıyor mu?

Ve **Hobsbawm** için, çağın dehşet ve utancını uykuda geçirdiğini yazdıkları gibi...

Yazarlığına hayran olduğum **Sartre** şöyle yazıyor bir yerlerde:

"Gerçek deniz soğuk ve karadır, içinde hayvanlar kaynaşır, insanları aldatmak için yapılmış ince zarın altında sürüklenerek ilerler.

Çevremdeki şu hava perileri, kendilerini bu aldanışa bırakmış, yalnız ince zarı görüyorlar;

Ben altını görüyorum.

Her an, ardından geleni getirmek için ortaya çıkar.

En büyük günah pişmanlıktır."

Ve **Ömer Hayyam**'dan...

**"Bahtımın kökü yeşerip dal budak da verse
Eğretidir bu ömür diye giydiğin elbise;
Mıhlar gevşek bir gölgeliktir beden çadır
Pek dayanma sakın ne kadar sağlam da görünse."**

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaman ve kuşku...

Mehmet Güreli 03.10.2013

Hayatı belki de ekmek ve oyunlar belirliyor.

Ve çağlar boyu giderek büyüyen tüm temenniler gibi kaderin kırılğan halkaları da gözle görülemeyecek kadar hassas unsurları sessizce birleştiriyor, kendi alanını yaratıyor ve iyi şiir gibi yüksek sesle okunan bir şarkıya dönüşüyor zamanla...

Biz hareketsiz kalsak da bazen ekmeğin ikiye bölünüşünü, kırıntıların maddeden manaya dönüşmesini hissediyoruz. Ve çok uzakta kesilmekte olan bir ağacın gölgesinin fotoğrafına bakarken bir bebeğin ağlamasını duyuyoruz.

Belki de hep aynı kelimeyi yanlış yazan adamın mektuplarını tekrar okurken, giderek gözden düşmüş olduğunu keşfederiz yalanlar ve utanç içinde...

Aziz Augustinus şöyle yazmış bir yerlere:

"Zaman nedir? Sormazsanız, biliyorum; sorarsanız, bilmiyorum."

Bir odaya girdiğinizde gözünüze ilk çarpan sessizce pencereden dışarıyı seyretmeye birkaç dakika ayırmış bir kadının duruşundaki sakinlik mi?

Yoksa ocaktan yayılmaya başlamış biber kokusu mu, huzuru yakalamış bir yüz mü?

Yıllardır aynı işi yapıyor olsa da her seferinde farklı bir malzemeyi denemeye çalışan biri mi?

Kendi mabedinde bulundurduğu erzakın ne kadar olması gerektiğine kendinin karar vermiş olması mı?

Özgürlüğün, mutfağın karolarına kattığı esinti mi?

Her şey belki de insanların küçük mabetlerinde başlıyor ve zaman içinde hangi yola gideceğine orada karar veriyor.

Neyi ne zaman birilerinin başlattığı tam olarak bilinmese de sözgelimi insanların neyi ne kadar öğrenmelerine karar verme yetkisini kendilerinde hissetmeleri bir hastalık mı yoksa?

Oysa hayat, kendi akışında tüm kesintilere, tüm acılara rağmen örüyor ağını yüzyıllardır.

Bakın **Ömer Hayyam** nasıl söylüyor:

Gül gibi

Bir yüzü okşamadan önce, dikenlerini

çıkarmalısın bedeninden, benliğinden!

Bak şu tarağa: Bir odun parçasıydı...

Kesildi, parçalandı, ne acılar çekti.

Ama şimdi, bir güzelin kokulu saçlarında!

La Rochefoucauld'dan:

"Küçük şeylerle fazla uğraşanlar, çok zaman büyük işleri göremez hâle gelirler."

"Herkes belleğinden yakınır da kimse aklından yakınmaz."

Eski Roma'da Zensor memur demekti. Daha sonra mektupların, yazışmaların kontrolü anlamını aldı.

Kısaca ileride sansür başlığı altında toplanacak kısıtlamalar, yasaklamalar, kesip çıkarma çalışmaları, bir tür müdahale hastalığı olarak bugünlere kadar sürüklendi. Yönetici sınıfların bu büyük silahı binlerce yıldır bir yıldırma, denetleme kâbusu kılığında dolaştı durdu.

Her şeyden kuşku, çekinme, bir tehlike olarak değerlendiriliyordu. Bir satırın, bir kelimenin bile küçük bir çağrışım yapacağına tahammül edememek, müdahale ihtirası, güvensizlik, korku ve daha yüzlerce nedenleri vardı sıralanan.

Hep anlatılmıştır; **Henry Miller**'ın eserlerini müstehcen bulan zatın, ona mektup yazarak, **"bana cinselliğin ne olduğunu anlatır mısınız?"** demesini ve **"Cinsellik Dünyası"** kitapçığının böyle ortaya çıkmasına yol açtığını.

Oysa o nasıl tanımlayacağımızı bir türlü bilmediğimiz zaman, her şeyi nasıl da tanzim eder, saçmalıkları siler atar, gerçek değerleri çıkarır ortaya.

İfade ve biçim tüm huzursuzluklarla birlikte nefes almaya başlar, müthiş açıklamalar yapar yaşama dair.

Borges, Budacılık'la ilgili nefis denemesinde şöyle yazar:

"Çin'de ve Japonya'da keşişlerin manastırlarda yaptıkları zihin alıştırmalarının konularından biri de Buda'nın varlığından kuşku duymaktır. İnsanın doğruya erişebilmek için kendi kendine dayatması gereken kuşkulardan biri de budur."

Buda der ki: **"Engin denizlerin tek bir tadı vardır, o da tuzun tadıdır. Yasanın tadı da kurtuluşun tadıdır."**

Herkesin bir idoller tapınağı, yıldızları olmalı, sürekli konuştuğu, kaygılandığı, her zaman başvurabildiği...

Ve onlara söylediklerinin duyulmadığını bile göze almalı.

Cioran'dan:

"İnsanların bana vermeyi çok istediklerini küçümseyerek, hor görerek güçlendiriyorum kendimi, ve sadece tek bir iyilik istiyorum: onların gözünde hiçbir şey olmamak iyiliğini."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cioran ve masalların büyüü...

Mehmet Güreli 10.10.2013

Belki de bugünün insanı kendini geçmiş yıllardan soyutlamayı seçti. Tarihi istediği gibi okuyarak ya da dinleyerek sahip olduğu nimetlerle başka bir varlık sanma güdüsü içinde bakıyor aynaya.

Ne gördüğünü söylemekten önce neyi göremediğini gizliden gizliye hissediyor ve sessiz de kalamayışın kışkırmasıyla da boş bir alanda sayıklamayı sürdürüyor.

Tuhaf bir mecburiyet içinde ailesinin, çevresinin onu benimsediğine inanıyor.

Oysa ne onu anlayacak biri var yanında ne karşısında...

Geçiciliğin, hissedemeyişin, bilemeyişin acı bir yansıması bin bir kılıkta doluşmuş odaya. Tıka basa dolu dolaplar... Biraz olsun fark eder gibi ama görüntünün aldaticılığı tüm sahici harflerin varlığını gizliyor... Ayaklarınızın altında halının huzursuz tüyleri yaşanmamışlığın izlerini haykırıyor.

Bazıları suda biraz kalabildiklerinde yüzdüklerini sanıyor.

Yıllarca torunlarını doyurmak için her yemekte masallar anlatan bir kadın vardı. O kadar ki yemekleri hazırlarken bile ne anlatacağını düşünüyordu.

Doğrusu, her gün bir şeyler icat etmek demektir bu.

İlk zamanlar o kadar zorlanıyordu ki, eğer iyi bir başlangıç yapamazsa kimsenin bir lokma yediği yoktu.

Ama gel zaman git zaman nine iyice alışmıştı bu işe.

İlk cümleden hikâyeye çok iyi giriş yapmayı müthiş beceriyordu. Sonrası da geliyordu.

O kararlı ve canlı sesle de çocuklar yemeğe öyle dalıp gidiyorlardı.

Bir gün küçük kardeş şöyle dedi: "**Bu masalı daha önce anlatmıştın ninecim...**"

O günden sonra yemeklerini kendileri yediler.

Kendisine dünyada yer kalmayacak duygusuna kapılmış insanı teskin etmek zordur. Onu eğitmek de güçtür. Ne anlatırsanız anlatın başladığı yere döner, oysa birini huzursuz ederseniz bilin ki sizi de bir gün huzursuz edeceklerdir. Yeraltı zenginlikleri, anlam diye söz edenlerin bir ağacın altında bekleyen kişiyi görememesini şöyle tasvir ediyor **Bedrûfi**:

"Bir taslaktır saadet, bir başlangıç duygusu.

Artık değişmeyeceğimden eminim. Bekliyorum güneşin doğuşunu. Neden her şeyi anlamayı bekliyorsun ki?

Hiç bilmediğin bir yerde, hiç duymadığın bir sesle karşılaşabileceğini hiç kimse söylemedi mi sana?

Belki de kandırıldığını itiraf edemiyorsun.

Bağlı olduğun her şeyi sahici sanıyorsun.

Dağların ötesinden sarı rüzgârla birlikte gelen tüm sesler seni şaşırtmasın yolundan. İçinde seni saracak temkinli prensipler daima mevcuttur.

Dünyamız o kadar geniştir ki, üzerindeki bütün toprakları işgal etmek imkânsızdır..."

Ömer Hayyam şöyle diyor:

Düşün:

Cankuşu kafesten uçtuğu gün,

mutluluk kapıya vururken, incek perde!

Nerden geldin? Bilen var?

Peki, şimdi yolun nereye?

Miguel de Unamuno'nun **Günlükler**'inde altını çizdiğim bir cümle; öyle geniş bir araziye uzanıyor ki peşinden koşmak, iz sürmek beyhude:

"Suçtan nefret etmek insandaki en hazin duygulardan biridir."

Ve her gün kendi konumumuzun içindeki birikintilerin gerçekliği üzerine kuruyoruz yaşamı. Hiç beklemediğimiz bir çizgi ya da kelime öylece geçiyor yanımızdan.

Yasakların tümünü kaldıramazsan tadamazsın özgürlüğün ne anlama geldiğini. **Tarkovski**'nin dediği gibi **"bir ruh halidir özgürlük"**.

Şöyle diyor **Cioran**:

"Özgür olmak, bir insanın ödül düşüncesini sonsuza dek başından savmasıdır; insanlardan ve tanrılardan bir şey ummamaktır, bu dünyayı ve ne kadar dünya varsa yalnızca hepsini reddetmekle kalmayıp, kurtuluşun kendisini de reddetmektir; zincirler arasındayken bile, bu zincir düşüncesini parçalamaktır."

Bilmemenin karanlığında kenetlenmiş gözlere ve söylediklerine bir bakın hâlâ nelerde ısrar ediyorlar. Kendi şiirini her ne pahasına olursa olsun söyleyenlere, yuvasızlara, başıboş bağlantısızlara ve **Cioran** okuyan mülksüzlere ne mutlu...

Timoslav Suniç bir denemesinde feylezofu şöyle anlatıyor:

"Gerçekten de Cioran için, insanın görevi kendisini varoluşsal beyhudelik okulunda yıkamasıdır, çünkü beyhudelik ümitsizlik demek değildir; beyhudelik, kendisini umut virüsünden ve yaşamın salgın hastalığından kurtarmayı isteyenlere bir ödüldür."

Belki de, bu tablo, en iyi, kendisini hiçbir kanaati bulunmayan bir fanatik ve çabucak gözden kayboluşuna nostaljik bakışlar fırlatan evrende mahsur kalmış bir kazazede olarak tanımlayan bir insana uyuyor."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Rasim ve Güzel Eleni...

Mehmet Güreli 17.10.2013

Kendi ilahlarını yaratmıştır Avrupa düşüncesi ve her zaman sıkı takipçilerini. Değişken yapısını, konu yaratma özelliğini büyük bir özenle taşımıştır kürsülere ve düşünmenin büyüsunü.

Ve tarih yanlışların saklanması değilse eğer hoş bir yazı alanı da tabii... "**Fikirlerim birbirini çürüterek yol alacak**" diyordu **Bedrufi**.

Feylozoflar, pek üzerinde durulmasa da kendi dünyalarını zenginleştirmenin, hayata verdikleri önemin her alanını kurcalamanın ne anlama geldiğini, insana gerekli malzemenin ayrıntılarını çoktan keşfetmişlerdir.

Sistemlerin dışladıkları bile tartışmanın içinde yer almayı başarmışlardır.

Sanatın gerçek hayatın bir parçası olması ise "**Feuilleton**" denen, bugünün kültür-sanat eklerinin gazetelere on dokuzuncu yüzyıldan itibaren yerleştiğinde bir anlam bulabilmiştir.

Gündelik hayata deneme, tiyatro, eleştiri, hikâye, opera da böylece girer ve her türlü detay hayata katılır, gereksiz addedilen köşelere itibar ya da göz kırpma yaygınlaşır zamanla.

Bugün de karşı çıkılan ya da benimsenen her akım akademik çevrelerden dergilere, oradan da gazetelerin bu garip köşelerinde, eklerinde hayat bulmayı sürdürür.

Boş yere konuşma yerine, uzun sürmeyecek bir ateşin bile yüzlerce kitabı, tartışması yayılır her alana; yanlışlar taşınır korkusuzca. Sonra o fikirden vazgeçildiğinde başka sahipleri çıkar ortaya ve çoğu kez düşünce pahalı bir oyuncağa dönüşür.

Alain Badiou, bir yerde şöyle diyor:

"Bununla beraber, 1960'lardaki Lacancı entelektüellerin büyük kısmının 1970'lerde niçin Mao'cu olduğunu izah etmek gerekiyor. Tuhaf bir tesadüften mi ibaret bu?"

Tabii ki hayır! Aynı şey tam anlamıyla Lacancı özne kavramı için de geçerlidir. Bu kavrama felsefe aracılığıyla, yıkıcı bir siyasal boyut kazandırmak ille de gerekli olsa da tamamen tutarlıdır. 'Kişinin arzusundan vazgeçmemesi gerektiğini' söyleyen Lacan'dan 'İsyan etmek bir haktır' diyen Mao'ya geçiş bizler için aşikârdı."

Tabii o da **Sartre** ve daha birçokları gibi Çin'de '**Kültür İhtilali**' adı altında neler yapıldığını, kimlerin katledildiğini bilmiyordu belki. Bugün de yanlışları, hataları sevaba çevirme konusunda Stalincilerden pek ayrı düşmüyor gibiler. Ama ne yazık ki hangi konumda olursa olsunlar yine de geçmişlerine itinayla yaklaşma zayıflığından kurtulamıyorlar. Oysa işin garip cilvesi kürsülere yakın duranları rehber edinmiş olanların peşinde de yeni sesler çalınıyor kulağa...

Yok saydığı yapılar içinde bile kendini geliştirmiş Avrupa düşüncesi, özellikle Fransızlar bugün takipçilerinin de elbirliğiyle kuytu köşelerde yıkılmaz iktidarının keyfini sürdürüyor.

Kısaca filozoflar bir şeylerden söz ediyorlar, düşünmenin bir gelenek olduğunu haykırıyorlar. **Hegel**'i eleştirirken, onun düşünme özellikleri, tarzı üzerine kafa patlatıyorlar.

Artık arama devri belki sona erdi, kimse farkında olmasa da. Hatlar çok netleşti, şimdi bulacağın yerin çeşitli çizimleri üzerinde geziniyorsun.

Çok uzağa gitmeye hiç gerek yok. Sana gösterilen ya da sunulan bir eserin içinde yaşamak devri çoktan başladı belki. **Slavoj Zizek**'in bir kitabında rastladığın **Robert Siodmak**'ın "**Harry Amcanın Garip İlişkisi**" ya da

Hitchcock'un "**Vertigo**" filmlerine merak duymuyorsan onun heyecanını, hızını, kitaplarının geçtiği sokaklarda da pek dolaşamayacaksın demektir.

Bu fikir, sonucu hayal etmekle, o yolu geçmek için harcanacak çabanın zorluklarını hissetmek arasındaki yoldur belki.

Ahmet Rasim'i anmak istiyorum bugün.

"**Güzel Eleni**"den bir bölüm sunuyorum size:

"Fakat öyle kalpler vardır ki onlardaki üzüntü girdabının derinliği bilinemez. Orası bir çıkmazdır. Oraya düşen sonsuz bir etkiyle yuvarlanır. O gizlenme yerinde sürekli susan duygular, yok oluşun büyüklüğünü bir kere gösterecek olsa gören gözleri kederinden ağlatır.

Yine merdiven çıkıyor. Zavallı çocuk..."

Roberto Rossellini'nin **Ingrid Bergman**'ın oynadığı "**Korku**" filminden bende kalanlar...

Ve sokağı hızlı adımlarla döndü; peşinde birinin olduğunu hissediyordu. Yüzü acınacak hâlde, yardıma muhtaç ve bir o kadar çaresiz görünüyordu. Kalbi yerinden kopacak kadar değilse de tüm vücudunu titretiyor ve üzerinden atamadığı endişe bir gölge gibi sinirlerinin en uç noktalarını tahrip ediyordu. Kopmuştu artık kendi güzelliğinden...

"Korku, cezadan daha berbattır, çünkü ceza bellidir, ağır veya hafif; bilinmeyene, sınırlandırılmış kıyasla ceza, daha az ürkütür.

İçerdeki gözyaşları dışarı akandan daha fenadır."

Defalarca okuduğum **Stefan Zweig**'ın "**Korku**" hikâyesinden...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Michaux ve Woody Allen...

Mehmet Güreli 24.10.2013

Günün birinde, hiç beklemediğiniz bir anda daha önce duyduklarınız, okuduklarınız, yazdıklarınız, bağlandığınız her şey uçup gidebilir. Konu ya da alan önemli değil, neleri savunduğunuz, hayatınızı nelerle doldurmuş olduğunuzu hatırlamak bile istemeyebilirsiniz.

Ama bu ağır gelir size, klasik tabirle travmatik görünür; pek söz edilecek bir şey değildir sanki.

Gerçekte öyledir de...

Bir de kimseyle paylaşmak arzusu sökülüp atılmıştır içinizden. Tüm ezberlerinizi, sizi ayakta tutmuş değerlerinizi unutmaya çabalarsınız.

Nasıl kendinize geleceğinizi düşünürken, kendinizi yapayalnız hissedersiniz.

Oysa çevrenizde daha bir şeylerin farkında olmayan bir sürü kimse olduğunu görürsünüz.

Onları yıllar önce söylediklerinizi hâlâ tartışıyor, konuşuyor bulursunuz.

Geri çekilip bir müddet susmayı tercih edersiniz ve hemen yeni bir akım aramaya başlarsınız.

Ve bulursunuz da...

İnsan anlam üzerine deneme yazabilir, ama anlamadığı şey üzerine asla kalemi eline almamalıdır.

Bir konuşmasında sinema düşünürü ve bir dönem göstergebilimin önde gelen isimlerinden **Christian Metz**, göstergebilimin modasının Fransa'da çoktan geçtiğini söyler ve ilave eder:

"Sinema göstergebilimi üçüncü dünya ülkelerinde, sözgelimi Latin Amerika'da, Venezuela'da bugün oldukça yaygın. Bu ülkelerde göstergebilim dergileri çıkartılıyor, ortak çalışmalar yapılıyor."

Sadece orada mı yapılıyordu bayım, yoksa?

Ve **Ortega y Gasset**'in dediği gibi: **"İnsan olma yolunda ve olduğundan dönme yolundadır."**

Hep arayışların anahtarı verilir bize bir deneme/essay inceliğinde. Hayata giden bir yol vardır tabii, konusu olmayan, olduğu gibi yalın ve hesapsız.

Kapıda birileri de vardır tabii, kendilerini göstermek isteyen.

Hayata kendini yazdırmak için gelmiş...

"Yaşamın anlamını yaşamın kendisinden çok sevmek günahtır", der **Dostoyevski**.

Bu belki de insanın kendini yeterli bulma meselesine kadar binlerce düşünceye açılan bir kapıdır...

Anlam üzerine bir ders ve tabii sevme üzerine de.

Ya da insanın kendine döndüğü, kendini hapsettiği ya da kendi görüşünü yeterli bulduğu, yeni bir şey öğrenmeye kapalı hissettiği bir dünyanın habercisidir, katılma arzusudur.

Bir de sahici olanlar vardır...

Cioran, bir söyleşisinde en sevdiği dostlarından **Henri Michaux**'yu bakın nasıl anlatıyor:

"Onu tanıyalı otuz yıldan fazla oldu. Çok iyi anlaştık ve daima dost kaldık. Saatlerce telefonda konuşurduk ve sürekli görüşürdük."

Onda yaşın hiçbir önemi yoktu, çünkü her zaman canlı, kavgacı, eleştirel ve gülünçtü; hayat onu tuhaf bir biçimde esirgemişti. Kendimi ondan yaşlı hissediyordum."

Geçen yıllarla üzerimize çöken o burukluk onda yoktu ve bazen onu, iyimserlik suçunu işlerken suçüstü yakalıyordum.

Dalgacı ve müstehziydi.

Dünyanın dışında olduğu izlenimi veriyordu, ama aslında daima her şeyden haberdardı.

Özellikle sinemadan.

Hayatı bir başarı oldu, çünkü tam olarak ne istiyorsa onu yaptı."

Cioran'ın,"Plume" karakterinin yaratıcısı Michaux için söylediği şu söz de ona çok yakışıyor:

"Kendilerini hayata geçirmemiş olanlara düşkünümdür."

Andre Gide'in de Michaux'yu anlattığı bir kitabı vardır.

Ve Ortega y Gasset'in dediği gibi belki de hayat dediğimiz şey ya da varoluş, en kısa anlatımıyla insanın kendini bir deniz kazasından sonraki durumunu keşfetme uğraşı....

İçine nasıl düştüğünü hatırlamadığı, içinden nasıl çıkacağını kestiremediği, yollarını bilmediği bir alanda kendiyi başbaşa kalmış, varolmaya çabalayan insanın yer aldığı bir macera...

Woody Allen, "Annie Hall" filminde şöyle bir şey anlatır:

"Bir espri vardır, bilirsiniz. Yani işte, iki yaşlı kadın dağ başında bir lokantada yemek yemektedir. Biri 'lanet olsun' der, 'Yemekler ne kadar da berbat.'

'Evet' der diğeri, 'Üstelik ne kadar da az!'...

Bu benim yaşam hakkındaki düşüncemin kısa özetidir...

Evet, yalnızlıktır, sefilliktir ve mutsuzluklarla doludur.

Ama keşke bu kadar kısa olmasaydı."

Bedrifi'nin dediği gibi, "Bildiğiniz oyunu oynayın, bilmediğinizi seyredin..."

Bu arada sinema meraklıları için üç kitap önermek isterim. **Hakan Savaş**'ın "**Sinema ve Varoluşçuluk**", **Slavoj Zizek**'in "**Lacan Hakkında Bilmeyi Hep İsteddiğiniz Ama Hitchcock'a Sormaya Korktuğunuz Her Şey**" ve **Dücane Cündioğlu**'nun "**Sinema ve Felsefe**" ...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Van Gogh, Theo ve Buson...

Mehmet Güreli 31.10.2013

"Hem değerleri hem renkleri yakalamak olanaksız."

Böyle yazmış **Van Gogh**. Belki de kaygının, hüznün şiirini hayal ederken, sevgili kardeşi **Theo**'ya özetler hayatın sırrını. Her satırı renkli, acı dolu gözleri kamaştıran parlak **Arles sarısının** ışığı altında ruhunun esrarını aydınlatır.

Rengini değiştirir güneşin her gün...

Neyi nasıl yaptığını, ilerlemesinin ipuçlarını, çalışmasını, sıkıntılarını, bunalımlarını, sevinçlerini kısaca her şeyini döker bir günlük havasında. Ve Theo'nun da ona yazdıklarını aynı paralellikte bulur.

"Theo'ya Mektuplar" sadece resim tarihinin en yakıcı, en aydınlatıcı, en içten kitaplarından biri değildir tabii. Bir anlamda bir felsefecinin günlüğü, bir anlamda dünyanın ortasında yapayalnız kalmış bir dâhinin kardeşine nabzının her atışını iletmesidir.

Ayrıca bunlar, bulduğu her rengin karmaşasını, öfkesini, mutluluk çiçeğini ve sarının binlerce tonunu keşfetmek üzere hayatını risk etmiş bir azizin satırlarıdır.

Her sayfasında çalışmanın, yaratmanın hazzını yaşayan ve bunları paylaşmak için kanat çırpınışlarını bile yazıya döken biridir **Vincent**.

Bir yerde şöyle yazıyor:

"Kendimi biraz bıraktım ya bu günlerde, her şeyin yapısını irdelemek, eklem yerlerine dikkat etmektense kirpiklerimin arasından bakmaya başladım ya, karşımdakileri doğrudan doğruya yan yana gelmiş renk lekeleri olarak görmeme yardımcı oluyor bu."

Gelişmesinin tüm ana hatlarını da açık yüreklilikle yazarken yıllar içinde tüm adımlarını, cesaretini, yıkıntı anlarını takip ederiz usulca.

Yeni kavramlar, yeni bakışlar getirir dünyaya...

"Figüre hayat veren çizimin doğruluğu da değil üstelik, çünkü aslında çizgi, desen yok o resimde."

Demek istediğim şu ki, doğaya kirpiklerinin arasından baktığında, yani dış çizgiler silikleşip renk

karışımıları hâline geldiklerinde, oluşan esrarlı havayı andıran bir şeyler vardır bu iki etütte."

Avustralyalı yönetmen **Paul Cox** da "**Vincent**" belgeselinde, ressamın yazılarından yola çıkarak yarattığı alanları, yerleri eşine kolay kolay rastlanmayacak bir güzellikte **John Hurt**'ün sesiyle adeta yeniden canlandırmıştır. Ve izleyenleri **Van Gogh**'un yaşamı ve ölümü arasındaki derin çizgiye fazlasıyla yaklaştırabilmiş, bir sanatçının hayatı, yaratıcılığın gizemi ancak bu kadar mükemmel yansıtılabilir dedirtmiştir...

"İnsan herkes tarafından pek önemsiz görülebilir, en aleladedelerden biri sayılabilir, kendi kendisini sıradan kişilerin en sıradanı olarak hissedebilir gene de sonunda oldukça sürekli bir ruh dinginliğine kavuşur.

Vicdanını geliştire geliştire öyle bir düzeye getirebilir ki, o artık kişiliğinin en iyi, en yüksek öğelerinin sesi olur ve gündelik kişiliği bu sesin hizmetine girer.

Artık o zaman skeptizme, sinikliğe dönemez kişi, her şeyi alaya alan bir yıkıcılığa da giremez.

Birdenbire olacak bir şey değil bu elbette."(*)

Otuz altı yaşında hayatına son verir **Van Gogh**. Belki de, evlenip çocuğu olan **Theo**'ya artık maddi yük olmak istemediği için her şeyi bırakıp gitmeyi, değerlendirilmemiş yüzlerce yapıtın içinden geçip kaybolmayı seçmiştir. Oysa hayatın akışı Theo için de aynıdır sanki. Bir yıl sonra o da veda eder yaşama...

Van Gogh, Antonin Artaud'nın dediği gibi, toplumun intihar ettirdiğidir.

Kısaca dışarı attığı, yok saydığı, hiçe saydığıdır.

Oysa bugün her yerde ondan kalmış bir eskiz, kocaman bir güneş, hep döneceğimiz, hafızamızın bize armağan edeceği bir sayfa ya da bir satır bulunur...

Ve Theo'nun ona yardımlarını hissederiz resimlerin abartılı fırça darbeleriyle dağlara dönüşmüş kıvrımlarında.

O yüzden de tüm tedirginlikleri geride bırakırız; odamızın bir duvarına onun bir otoportresini yapıştırıp, **Don McLean**'in onu anlatan şarkısını dinlemeye başlayabiliriz.

Japon resminin piri **Hokusai**'nin yapıtlarını seyre ve haikuların dehşete düşüren sadeliğine ulaşmak için bir yolculuğa hazır olduğumuzu kendimize fısıldamanın zamanı gelmiştir artık.

Şiir öyle bir eser ki odada kaybettiğiniz her şeyi bir çırpıda geri getirir sanki. Ve uzun süre öyle susar kalırız...

Otsuyu'dan bir haiku:

Kırlangıç

Takla atıp dönüyor –

Ne unuttu acaba?

Ve bir tane de **Buson**'dan gelir, çarpar duvara...

**Tapınağın çanında
uyuyakalmış
bir kelebek (**)**

(*) "**Theo'ya Mektuplar**" Pınar Kür'ün çevirisindendir.

(**) Haikulardan **Otsuyu**, **Kenan Sarıalioğlu**, **Buson** ise **Cevat Çapan**'ın çevirileridir.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Max Stirner ve Susan Sontag...

Mehmet Güreli 07.11.2013

Ne kadar aldatıcı, ne kadar inkâr doludur tarihin sayfaları.

Ve ne kadar hazindir ki görmezliğin tutsağı olmuştur bazı hakikatler, bazı yaratıcılar; kuytu köşelerde unutulur, fark edilmez. Konuşulur, tartışılır ve fikirleri her alana yayılır.

Ama her nasılsa gündeme getirilmez, öylece bırakılır bir yerlere.

Oysa her kelime, her düşünce durmadan yol alır karanlıklarda. Bir yanıp sönse de ışığı aydınlatır benliğini.

Her çağın kendine özgü meraklıları vardır.

Her eserin kendi ışığı, her gözün bir sakınanı olduğu gibi...

Her satır kendi enerjisini yaratır, bir gün yine birileri bulur onu ve sokağa taşır ve o da yıllar sonra söyleyeceğini söyler.

Bir o kadar da yanıltıcıdır bazı yaşamöyküleri.

Ne kadar yalanlarla doludur. Ve belki düzeltmek de bizim işimizdir.

İşte **Max Stirner** de bu kategoriye giren, kolay tanımlanamayacak böyle unutulmuş bir düşünürdür.

Marx'ın, **Engels**'in, **Proudhon**'un dikkatini çeker ama o kadar. Yazdıklarıyla başbaşa bırakılır. Öyle bir birey yaratır ki; yalnızlığın kendisi olur.

Belki de talih onun taraftarlarını ondan etkilenenlerin arasından seçecektir ileride.

Buna **Nietzsche**'yi de ekleyebiliriz usulca.

"Hasta bir devlet için tek kurtuluş yolu, içindeki insanı geliştirmektir."

1844'te ilk kez yayımlanan ve bizde yeni çevrilen Kaos Yayınları'ndan gün ışığına çıkan "**Biricik ve Mülkiyeti**" öyle kapsamlı bir eser ki, korkum **Stirner**'i tanıtmaya çalıştığının sanılması. Çünkü en çok yanlış kullanılan kavramlardan biri olan '**anarşi**' başlığı gibi Stirner'e de haksızlık etmek istemiyorum, ona bırakmalı sözü diye düşünüyorum. Ona egoist, nihilist ve anarşist denir.

"Önce şunu belirtmeli: Önemli bir hakikati keşfeden biri, bunun diğer insanlara yararlı olabileceğini bilir ve bunu kıskançlık duygusuyla başkalarından esirgemekten zevk almadığı için, keşfini açıklar. Fakat açıklamasının başkaları için büyük değer taşıdığının bilincinde olmasına rağmen, bulduğu hakikati hiç de başkalarının iyiliği için araştırmış ve ortaya çıkartmış değildir; bunu kendisi için yapmıştır, çünkü kendisi bunu yapma isteği duymuştur, hakikati saklayan karanlık ve belirsizlik ona huzur vermediği için, gücünün yettiği kadar aydınlık ve aydınlatma uğruna çaba sarf etmiştir."

Etkilenenlerin kendi aralarında, mektuplarında sözünü ettiği ama yapıtlarına alma inceliğini gösteremedikleri Stirner, bir genç Hegelci olarak yola çıkar felsefi yolculuğuna ve **George Woodcock**'ın deyişiyle onu ters yüz eder yazılarında. Woodcock, "**Anarşizm**" kitabında ona büyük yer ayırmıştır:

"Stirner'in düşüncesinde biriciklik ya da 'kendilik' anarşistlerin büyük çoğunluğu için en yüce amaç olan özgürlüğün bile önüne geçer."

Stirner bir yerde şöyle der:

"Kurtulmuş olduğum şeyden özgürüm, iktidarım içinde olan şeyin ya da denetlediğim şeyin sahibiyim. Kendime nasıl sahip olacağımı bilirsem ve kendimi başkalarına emanet etmezsem ben her zaman ve her koşulda kendimim."

Özgür olmak gerçekten açıklayamayacağım bir şeydir, çünkü onu yapamam, onu yaratamam; onu ancak isteyebilirim ve ona göz dikebilirim, çünkü o bir ideal, bir hayalet olarak kalır. Gerçekliğin zincirleri etimde durmaksızın derin yaralar açar."

Ama kendim olan ben kalır."

Stirner'i anlatan **Hanifi Macit**'in de bir kitabı olduğunu belirteyim.

Bugün ikinci tanıtacağım kitap ise **Osman Akinhay**'ın çevirdiği Agora'dan çıkan 2004'te kaybettiğimiz **Susan Sontag**'ın denemeleri, "**Satürn Yıldızı Altında**"...

Sontag'ın bu yazıları **Elias Canetti**'den **Roland Barthes**'a, **Antonin Artaud**'dan **Syberberg**'in '**Hitler**' filmine, **Walter Benjamin**'e, **Paul Goodman**'a kadar çok geniş bir alanı kapsıyor. Benim için belki de bir tür olarak hayatın kendisi sandığım düşünce, sanat yapılarını ziyaret etmek anlamına gelen denemenin eşsiz örneklerinden biri. Adı konmamış bir rehber, bir oda müziği tadında rengârenk, kişiyi başka alanlara gönderen, zenginliklerle tanıştıran deneme sevdalıları için bir başyapıt.

Artaud için şöyle yazıyor **Sontag**:

"Artaud, edebiyat tarihine en fazla miktarda ıstırap sunmaktadır. Çektiği acılara dair yaptığı çeşitli betimlemeler o kadar tesirli ve acınasıdır ki, satırların altında ezilen okurlar Artaud'nun delirmiş olduğunu akıllarına getirerek metinle aralarına bir mesafe koymayı tercih edebilirler."

Her toplumda akıllılık ve delilik tanımları keyfidir (en geniş anlamıyla siyasaldır)."

Ve **Goethe**'den bir alıntı kitaptan:

Son üç bin yılı kendine

Anlatamayan biri

Kalır karanlıkta günden güne

Deneyimsiz yaşayarak.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kierkegaard ve Regina...

Mehmet Güreli 14.11.2013

Kelimelerin tabii ki böyle olacaktı hazin sonu birilerinin dilinde, duymak istemesek de... İnsana yararlı olmak ve iyilik dediğinizde nerelere kadar uzanacaktı ana fikrin büyüü. Nerede başlayacaktı sözleriniz ve ne kadarını hayatınız boyunca savunabilecek kadar bilgi dolu gözlerle yürüyecektiniz sokaklarda? Sevincin bir kuşa dönüşmüş hâlini hayal etmemiş miydiniz hiç? Öyle mi yaşamıştınız?

Bütün bu bilgisizliklerin çıkış noktaları, huzursuz edici etkileri bir tek nedene gelip dayanıyor gibi. Ufkun derinliğinde görme çabalarının anlatılamaz coşkusu idrak edememe ya da yetersizlikler.

Çünkü artık ilerlemelerin pek tuhaf sayılmadığı, bazı noktaların netleşmeye başladığı çağımızda belki de ilk kez süratin baş döndürücü niteliği bu kadar belli ediyor kendini.

Öyle bir hız ki kendine çarpıyor giderken. O kadar çabuk eskiyor ki buluşlar, yeni eskiyi tanımıyor. Böyle bir derdi de yok ayrıca. Ve yakalanamaz çağın seyri imkânsız sanki. Taşan sellerin hazin görüntüsü... Bir tren düşünün ki önce binmenin zorluğu sizi esir alıyor. Düdükler, raylar, koltuklar, hayal gibi sarıyor benliğinizi. Korkutuyor dışarıda kalmanın ürkütücülüğü.

Mitolojiden bir sayfa düşüyor nehre.

Kharon, yeraltı ülkesinde ölüleri **Akheron** ırmağından geçirip toprağa kavuşturuyor.

Bu yüzden de bırakın değişimi, değişenin ne olduğunu bile kısa bir sürede unutturuyor yakalanamaz ânın resmi.

Görüyorsunuz ama algılayamıyorsunuz. Bu acizliği gizleyenler her yerde...

Ama onları da fark edemiyorsunuz.

Bir panik sonrası karaya vuran küçük bir tahta parçasına takılmış gözünüz. Dalgalara yalvarıyorsunuz, güneş yakıyor akrebi, elleriniz son kez yarıyor suları. Bu bir his belki; çoktan beri aynı rüyayı gördüğünüzü sanıyorsunuz. Yine de bir kez daha denemeniz gerektiğini fısıldıyorsunuz kendinize. Daha önce tüm duyduklarınızı, yaşadıklarınızı bir çırpıda bırakıyorsunuz. Sular ellerinizin titremesine izin vermiyor. Boğulma öncesi bir incelik...

Goethe'nin dediği gibi:

"Yolculuğu sen yaparsın, nereye olduğunu kader belirler."

Felsefecilerin en müthişi **Kierkegaard** dünyaya niye geldiğini belki de en iyi hisseden bireylerin başında gelir; ne yapmak istediğini önceden çizer adeta. Onun için her şeyin özünde yatan çatışmayla geçer ömrü. Ondan fazla müstear isim kullanır. Ve bir gün sevgilisi Regina'ya bir kitap yazacağını söyleyerek Berlin'e gider. Çalışmalarına hız verdiği bir anda bir mektup alır Regina'dan; bir nişan haberidir bu, kulakları sağır eden ayrılığın çanları... Ve gerçek kırılma noktası budur ve Kierkegaard'ın eserlerinin de içinde yıllarca bir temaya dönüşür bu kopuş. Ama Regina ile en azından bir kavram olarak ilişki bir türlü bitmez. Hatta kendisinden nefret etmesi için kaleme aldığı yapıtı da bir işe yaramaz. Regina'yı etkilemez hiçbir şey; ne kopuş vardır ne de birleşme. Sayfalardan taşacak kadar dipnotlara ihtiyacı olan bir felsefi metin gibidir aşkları, ta ki Regina'nın Kopenhag'ı terk etmesine kadar.

Ve bu bir gerçek kopuşun görüntüsüdür.

Ölüm de 43 yaşında 1855'te bulur filozofu.

Parasının bitmesine saniyeler kala...

Ve Kierkegaard'ın ironi, mizah ve derinlikli eserleri yağmalanmayı bekleyecektir. Ve yıllar sonra **"Varoluş"** kavramıyla incelenmeye başlanacaktır.

"Kahkaha Benden Yana" kitabından:

"İnsan resmî bir işe girmekten kaçsa bile hareketsiz olmamalı, aylıklıkla aynı anlama gelecek işleri takip etmeli; ekmek kazandırmayan zanaatlarla uğraşmalı."

"Bu bağlamda kendini geliştirme yaygın değil, yoğun olmalı ve olgun yaşına rağmen, 'çocuklar çingirakla eğlendirilir, samanla gıdıklanır' atasözünü haklı çıkarabilmelidir."

Ve bir yerde de şöyle der:

"Hayatın hiçbir zamanı kişinin her buluşmada, her bakışta üzerinde sonradan düşündükçe yeniden mutlu olduğu bir şey bulduğu aşkın ilk günleri kadar güzel değildir."

Bu arada meraklılar için yeni yayımlanan, **Alastair Hannay**'ın **'Kierkegaard'** biyografisini de salık veririm.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Robert Walser'in son resmi...

Mehmet Güreli 21.11.2013

"İşte özgürlük budur" dedi Hoca hanım. **"Kış gibidir, ona uzun süre dayanamazsın. Özgürlükte, burada yaptığımız gibi her zaman hareket ve dans etmelisin. O, soğuk ve güzeldir. Fakat sakın ona gönlünü kaptırma. Bu ileride seni sadece üzer. Çünkü özgürlüğün yanında sadece bir an durabilirsin, daha uzun değil."**

Şu an bile haddinden fazla kaldık.

Bak, üzerinde süzöldüğümüz bu harikulade pist yavaş yavaş çözülmeye başladı.

Şimdi gözlerini açarsan özgürlüğün ölümüne şahit olabilirsin. İlerideki yaşamında bu yürek burkan manzarayla sıkça karşılaşacaksın."

Özellikle **Kafka**'nın çok sevdiği **Robert Walser**'in **"Jacob von Gunten"** romanından bu satırlar...

Önce aktör olmak istiyordu sonra kader onu yazıyla buluşturdu. Geleceğini çizen adam bile denebilir ona.

Kelimelerinin büyüleyen etkisiyle, aklın çözemediği görüntülere uzanan, büyük yapıtların her türlü saçmalıkla, duygusuzlukla başedebilecek güçte olduğunu hiç sesini yükseltmeden anlatır o. Erişilemez üslubuyla bir başka yazardır, ekoldür kısaca. **Quay Kardeşler**'in **"The Institute Benjamenta"** filmi de müthiştir.

Son otuz yılını dünyadan kopuk, her türlü yetisini kaybetmiş olarak yaşamıştı Walser.

Aklı kelimeleri toparlayamıyor, son resmi biraraya getiremiyordu bir türlü. Kötü bir oyunda, yazabilmesini elinden almıştı hayat. Aklı ile eli arasındaki tüm yolları kapamıştı. Ve otuz yıl yazmadan yaşamaya mahkûm etmişti. **Hölderlin**'i hatırlatan bir tavırla. Acılarla, yalnız ve kuramadığı cümlelerin gölgesinde...

Bir gün karlı bir havada yine tipik yürüyüşlerinden birinde yığılır kalır beyazlıklar üzerinde. Ve o sırada, yıllar sonra onu hatırlayan bir fotoğrafçının o gün orada olması bize bir fotoğraf bırakır; son fotoğraf, yani tesadüfle gelen bir armağan. Sanki **Walter Benjamin**'in dediği gibi, **"Peri masallarının bittiği yerde, Walser başlar"**.

Belki de bir yazar için söylenebilecek en güzel söz...

Yıllar önce her anlattığı dersin bir bölümünden ahlak manzumeleri aktarmaya çalışan, hep ayakta bir hocamız vardı. Bir gün bir vecize yumurtlamıştı: **"Oturursam arka sıradakiler beni göremez."** Sanırım kendinin göremeyeceğini söylemek istemişti. Hele soruları geri çevirmekte, hatta püskürtmekte çok ustaydı.

Bir gün sınıfta bir yazardan pasajlar okumuştı. O kadar heyecanlıydı ki, ne yalan söyleyeyim o zaman için hepimiz **'ne oluyor'** diye neredeyse ayağa kalkacaktık.

Sonra bize derslere geldiği sürece hep bu yazarı okuttu.

İşin tuhafı ben bu yazarla yıllar sonra bir kitapçada tanıştım, onu artık okumuyordum, ama zaten her şeyi okumuştum, ilgim de hiç yoktu. Biraz da unutulmuştu sanki ama belli etmemeye de çalışıyordu. Ben de birden geçmiş yıllarıma döndüm...

Onun bir romanından söz ettim; zamanında en ilgi çekeniydi sanırım. Ahbap olduk, beni içmeye davet etti. Ben de hocamımdan söz ettim bol bol.

Bize kendisini nasıl tanıttığını anlattım. Heyecanını, onu ne kadar sevdiğini söyledim. Gecenin sonuna doğru bana artık yazamadığını söyledi. Yargılayacak kimse yoktu onu, hayat bildiği gibi akıyordu istediği yöne. Hocanın heyecanı geldi gözümün önüne; **"Yine de her şey ne güzelmiş o zamanlar"** dedim.

Gustave Flaubert'in şu sözüyle daldım gittim...

"Budalalık, sonuç çıkarmak istemektedir."

Eve geldim, yine **Robert Walser**'e döndüm:

"Bu satırları büyük bir telaş içinde yazıyorum. Tüm vücudum tir tir titriyor. Gözlerimin önünde dans eder gibi yıldızlar uçuşuyor. Korkunç bir şey oldu, olmuş gibi oldu; henüz kendime gelemedim, olanların farkına da tam olarak varamadım. Bay Benjamenta bir kriz geçirdi ve beni... öldürmek istedi. Gerçek mi bu?"

Ayrıca **Walser**'in **"Gezinti"**, **"Tanner Kardeşler"** ve **"Yardımcı"** adlı kitaplarının da **Cemal Ener** tarafından Türkçeye çevrildiğini belirtelim.

"Jacob von Gunten" çevirisi ise **Gül Gürtunca**'ya ait.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jean-Pierre Melville ve Susan Deniz...

Mehmet Güreli 28.11.2013

Borges'in dizelerinden...

Bu sabah

İnanılmaz rayihası var havada

Fırat kıyısında

Adem keşfediyor suyun serinliğini.

Altından yağmur düşüyor gökyüzünden:

Zeus'un aşkıdır.

Bir balık sıcıyor denizden

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Fransa'da geçen bir film izlemiştim. Yıllarca insanın başına gelebilecek tatsızlıklar, beklenmedik, düşünülmemiş olaylar üzerine derinliklere sürüklemişti beni.

Bir kasabada, bir köprünün ortasında bir adam duruyordu öylece. Ve sonra bir başka adamın elinde bavulu ona doğru yaklaşmakta olduğunu görüyorduk. Yan yana geldiklerinde bavullu adam bavulu bırakıyordu köprünün ortasına.

Bavul açıldığında gömleklerin altında bir kitap göze çarpıyordu:

"Susan Deniz". Adam yavaşça sayfaları çevirmeye başlıyordu. Böyle başlıyordu **Melville**'in filmi...

Belki de, özetle, işgal edilmiş bir ülkenin insanların ruh durumları üzerine müthiş zorlayıcı, yeni parantezler açan bir hikâyenin uyarlamasıydı.

Bir anlamda kolay sonuçlara varan, yargılayan ve bilgisizlikleri, ruhsuzlukları sorgulayamayanlar için tehlikeli bile sayılabilirdi. Beyinleri de ele geçirilmiş ruhlar üzerine ezberleri en yalın anlamıyla bozan, sessizce akan bir yapıtı. Almanların ülkeyi işgal ettiği günlerde geçiyordu. Yönetmen, sinema tarihinin özel adamlarından **Jean-Pierre Melville**'di.

Bir yaşlı adamla yeğeninin yaşadığı eve yerleşen bir Alman subayının ilişkilerini konu ediniyordu.

Vercors'un **"le silence de la mer"** adlı uzun hikâyesinden uyarlanmıştı ve şöyle başlıyordu:

"Kendisi henüz görünürlerde yoktu, fakat asker tantanasının o ezici havası kendini her şeyde duyurmaya başlamıştı. İlk iki er geldi. İkisi de kumraldı, biri titrek ve cılız, öbürü geniş omuzlu ve iri elli. Evi dışından incelediler. Birkaç saat sonra bir gedikli çavuş gözüktü. Yanında o titrek er vardı. Kendilerine göre bir Fransızcayla bana seslendiler. Bir kelimelerini bile anlamadım. Yine de onlara boş odalarını gösterdim.

Hoşnut kaldıkları sezilmekteydi."

Yaşlı adamın penceresinin önünde şimdi dalmış o günleri düşünürken aklına ilk gelen resim buydu. Daha sonra subayın geldiği, kendini tanıttığı ve adını söyledikten sonra ağzından dökülen ilk cümleyi hatırladı.

"Çok üzgünüm!"

"Utanarak söylediği son kelime sessizliğin içinde kayboldu.

Yeğenim kapıyı örtmüş ve duvara yaslanmış olduğu halde hep önüne bakarak duruyordu. Ben ayağa kalkmamıştım.

Boşalmış bulunan fincanımı piyanonun üstüne yavaşça bıraktım. Kollarımı kavuşturdum ve bekledim."

Sessizlik konuşuyordu her yerde. Ne kadar süreceğini bilmedikleri, boyun eğmenin trajedisini anlatıyordu gözleri, başları öne eğik de olsa...

Geceleri titrek ışık Alman subayını **Caligari** ya da **Nosferatu**'nun duvardaki gölgelerine dönüştürüyordu sanki.

Alman subayı Werner von Ebrennac aslında bir müzisyendi. Savaş üzerine her geçen gün artacak olan bilgisi onun geleceği için de bir muammaydı.

Ellerini piyanodan uzaklaştırdıkça bombaların seslerinin her şeye hâkim olacağını hissediyordu.

Tek bacağı takmaydı ve kader onu piyano çalınan bir eve bırakmıştı.

Oysa bu evde artık piyano çalmıyordu adamın yeğeni. Kendini denizin sessizliğine mahkûm etmişti. Bir gün yaşlı adam yukarda odasındaiken çok sevdiği bir parçanın nağmeleriyle irkildi oturduğu koltuğunda. Yine çalmaya başladı yeğenim diye düşündü. Ve doğruca merdivenlere yöneldi. Aşağı indiğinde ise piyanonun başında Alman subayını gördü. İrkildi ama belli etmedi. Bu ortak yanın gizemi yıllarca aklından çıkmadı.

Bir melodide buluşmuşlardı...

Filmde bir yerde **Anatole France**'ın "**Bir askerin suç teşkil eden bir emre itaatsizlik etmesi doğru bir şeydir**" sözü geçiyordu. İnsana doğru düşünebilmesi, savaşı, mantıksızlıkları aşması üzerine bir ikazdı...

Vercors'ün bizde de "**Susan Deniz**" adıyla yayımlanan bu eserinin son satırları:

"Her sabah olduğu gibi sütümü içmek için ertesi sabah aşağı indiğimde, o gitmişti.

Yeğenim kahvaltımızı hazırlamıştı.

Sessizce sütümü fincana koyarak önüme sürdü.

Hiç konuşmaksızın fincanlarımızdakileri yudumladık.

Dışarıda sis vardı ve gün ışınları pek soluk gözüküyordu.

Serin bir gün daha başlıyor diye düşündüm."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alain'le yolculuk...

Mehmet Güreli 05.12.2013

Şöyle diyordu **Epiktetos**:

"Yanlış kanaati ortadan kaldır, ıstırapı yok edersin."

Belli ki insanlar uzun zamandır küçük yolculuklarda ya da işe giderken onlara eşlik eden güzel bir sözün, onlardan bir şey talep etmeyen bir bakışın yokluğunun farkında bile değiller. Belki de zamanın bizde yarattığı aldanişı geri getiren bir dehliz içindeyiz.

Bir yanlış muhakeme de olabilir. Ve herkesi yanıltan da ona inananların, yanlışları tekrarlayanların günlük yaşamdan aldıkları. Bizim görmediğimiz, duymadığımız, tenezzül etmediğimiz tuhaf ilişkilerin telaşı. Kaybolacağını unutmuş kişilerin formatlara dönüşmüş yansımaları...

Pascal'a dönelim birden:

"Duyumlar akli gerçeğe uymayan görüntülerle yanıltır; ve akla soktukları bu yanılgıları sırası geldiğinde akıldan geri alırlar. Akıl duyumlardan öcünü almıştır."

Ruhun kapıldığı tutkular duyumları allak bullak eder ve onlara yanlış izlenimler yükler. Bu ikili birbirine sürekli yalan söyler ve birbirini aldatır."

Yıllar önce **Alain**'i ilk bulduğum günlerde, kendimi hep bir trende bu büyük yazarla sohbet ederken hayal ederdim. Karşısına oturmuş, ona sorular sorarken.

O da beni her gün yeni yazarlarla tanıştırdı, onlarla ilgili harika şeyler anlatırdı. Mesela, nesneleri incelemenin büyüsünü, damların nasıl yapılması gerektiğini hep ondan öğrenmişimdir.

Üstadı rahatsız edeceğimi hissettiğim anda ise susup dışarıyı seyrederdim. Ağaçların hızlı geçişlerini, tarlaları, kuşları, koşan çocuklara takılırdı gözüm, sonra kitabıma dönerdim.

"Severim yağmuru. Hava yıkanır, toprak da bana, kokla diye kokularını verir. Severim camlarda ip gibi tıkrıdayan yağmuru, yumak yumak ayrılan bulutları, durmadan değişen aydınlığı, ufkun üstünde beliren çizgiyi."

Onu okumak tüm yolculuklar için her zaman bir nimetti.

Yani onla yolculuk etmek fazladan, hesapta olmayan istasyonlara uğramak demekti. Bir yere vardığınızda sadece iki noktanın birleşmediğini anlatırdı size. Yazılarına '**söyleşi**' demesi de sizle sürekli konuşması anlamına geliyordu zaten. Tabiattaki tüm güçlerin size yardımcı olduğunu hissettirirdi size.

Bir yazısında **Epiktetos**'un şu sözüne yer veriyordu:

"Şu koskoca denizi yutacakmışsın gibi fırtınadan korkuyorsun; ama pekâlâ biliyorsun ki boğulman için iki ölçek su kâfi."

Filozofların dünya nimetlerinden en arınmış olanı **Epiktetos**, istediği kırmızı kurdelaya sahip olmak için kendini parlayan kişiye de heyecanını yenmesi için olsa gerek, şöyle seslenir:

"Üzgünsün; sirkte layık olduğun yere oturamadın da ondan. Bak, sirk şimdi bomboş; gel şu harika taş a elini sür, hatta için çekiyorsa üstüne otur."

Evet, belki de üzerinde durulan ve bir türlü kapının açılmasına fırsat tanımayan bir olgudur kanaatler.

Neleri zorladığını tam kestiremediğimiz bir korkunun kötü bir uzantısı. **Alain** bir yazısında da bahçesinde çürümekte olan ağaçlar için mücadele gücü olmayan birini anlatır. Adam, tırtılların er ya da geç ağaçların işini bitireceğine öyle inanmıştır ki yenilgiyi kafasında çoktan yaşamıştır.

Nihayet kararını da verir:

"Cesaretim yok, tırtılların istilasını görmemek için bir müddet başımı alıp gideceğim."

Jean-François Bouvet'nin yazdığına göre sinek, insandan çok önce vardı.

"Soğuğa dayanamayan yeni yaratık, içeride kalıp üşümeden dışarısını görmeye yarayan camı icat etti. Demek ki insandan önce sinek vardı ama cam yoktu."

Sinek camdan görünen manzaraya yönelmek isteğinde, bir aldatmaca ile karşılaşılıyor. O zaman, sineğin üstünkörü beyni, yeniden denemesini söylüyor. Deneme, yanılma, deneme, yanılma...

Sinek olduğu yerde uçuyor, zorla geçmeye çalışıyor, saydam engele çarpıyor, gücü boş yere tüketiyor, bir dakika duruyor... sonra titreşimli ve sesli çalışmasına yeniden koyuluyor."

Ne vazgeçişler zemininde, ne politikada, ne de insanın konumunun ona sunduğu sofralar muhakememizi, akıl yürütmemizi zedelemeli. İnsan, geçmişin soğukluğunu, geleceğin kanıtlanamaz olabileceğini hiç aklından çıkarmamalı. Ve bugünü sıkıcı kılan suretlerin varlığından uzak durmayı öğretmeli kendine. Yolu başka malzemelerle geçmeyi denemeli...

Zor olduğunu tekrarlamaktan da vazgeçmeli.

Cioran'ın dediği gibi: ***"Hoşgörü, can çekişen birinin gönül avcılığıdır."***

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

M.C. Escher ve Beckett'le karlı bir gün...

Mehmet Güreli 12.12.2013

Kar yağdığında yine de düşenler olurdu bizim merdivenlerde. Tüm mahalle tenekelerle sobalarından taşırdı külleri. Hafif bir grilik kaplardı basamakları. Artık ne soba var ne de kül. Oysa şehir dediğin de merdivenlerle örülmüş olmalı, İstanbul gibi...

Aklımda hep inişlerimiz kalmış merdivenlerden.

Oysa çıkılmak için olduğu öğretilir yıllarca.

Kendine yettiğine inanılan bir metafor olarak, hedefe varmanın altı çizilmiş ilk merhalesi gibi.

Basamaklar, çıkmanın esrarını, dayanıklılığı, dinamizmi ve sabrın ağırlığını da taşır belli etmeden.

Zamanla unutursun yanına ne alacağını, yolun neresinde olduğunu, nereye gittiğini, söylediklerini ve incelikleri...

İşte öyle basamaklar üzerine kafa yormaya başlayınca bin bir düşünce akar gider. Hele bazı basamakların ne kadar tehlikeli olduğunu sonra anlarsın. Bazen de inerken kaybolur insan. Yanında koluna tutunacağını kimsenin olmadığını fark ettiğinde her şey çoktan bitmiş de olabilir.

Tarih, inmeyi ihmal etmiş insanların fotoğraflarıyla doludur. Ama her zaman onları bir şeyler sürükler aşağı, suya bırakır. İşte hikâyenin sonu önceden seziemeyecek kadar şaşırtıcı, bir o kadar da sürprizli gibi sanılsa da hiç de öyle değildir. Basittir, herkesin göreceği kadar.

Yukardan baktığınızda kedinin uyuduğunu göremeyebilirsiniz, ezebilirsiniz hatta. Ama aşağıdan baktığınızda önünüzdedir kedi. Kediye ezişinizi size anlatmalarını anlamayışınız bundandır.

Her çıkışın bir inişi vardır ve buralarda dolaşanlarla beraber basamaklar da yıpranır. Her gün bir zerre, bir taş kopar gider. Zamanla kaybolur korkunç hikâyelerin izleri.

İtilmeler, yuvarlanmalar ve düşüş hikâyeleri de farklı yazılır. Goethe şöyle der:

“Zeki bir Fransız demiş ki herhangi kafalı biri, başarılı bir eserle halkın dikkatini çekmişse, bir daha öyle bir şeye kalkmasını engellemek için ne gerekiyorsa onu yaparlar.”

Bazı masallarda her inişin bir çıkışı vardır.

Bazen bir filozofa rastlarsın yolda, bazen okuruna. Bazen de boştur sokaklar, üşürsün...

Önyargılar basamaklara gizlenmiş mayınlar gibidir. Çıkarken ve inerken fark etmez, size eşlik ederler.

Kare aslardan söz eder Bedrufi bir yazısında.

“Esas olan, varlığın mutluluğuyla, seçtiğin dört maddenin uyumudur. Tek kelimeye hapsetmek istemediğin cesaretinin, özgürce nefes almasıyla sahici bir dokuya ulaşması, kavuşmasıdır önemli olan...

Büyük ve meçhul bir yolculuktur yaşam; bazen uzun sürer, bazen nasıl geçtiğini anlamazsınız.

Kısa demeye dilimiz varmaz, zor gelir.

Önemli olan yanımıza almak istediklerimiz, karanlıkta seçtiklerimizdir.

İçindekilerle karakterini yaratan, derisi bilinmeyen ve kilitlenemeyen bir çantayı taşımaktır hayat, belki de

sadece taşımak...

Onu hazırlarken yorulur beyin, ellerinizle, parmaklarınızla saymaya başlarsınız günleri, yılları. Karar mekanizması dedikleri en zor anları yaşarsınız.

Aynanın olmadığı bir odada makineyle başbaşa kalmaktır bu. Telifisi olup olmadığını hayat gösterecektir. Yani çantanın içindekiler. Bu arada bilinemez adımların belirlediği, taşıdığı yükün niteliğiyle orantılı, seçtiğin kelimelerin azizliğiyle kutsanmış hiç beklemediğin bir serüven de tıklatabilir kapını.

Hatta senin karakterini oluşturan eksiklikler teselli kılığında kitapların birinde bekliyor olabilir seni.

Kuyrukta beklerken, 'belki de geç keşfettiğin eserler kurtaracak seni' der biri..."

Beckett'in "Malone Ölüyor" romanından:

"Tüm duyularım kendi üzerime çevrili. Karanlık, suskun ve tatsızım, ötekilere göre değilim. Kan ve soluk seslerinden uzakta gizleniyorum. Acılarımdan söz etmeyeceğim.

Onların en derinlerine gömülmüş, hiçbir şey duyumsamıyorum. Orada ölüyorum işte, aptal bedenim ayırdına varmadan."

Sonra Escher'in felsefi grafikleri gelir gözümüzün önüne. Açılar üzerine, farklı çizgilerin değişik yollarını sunar bize. Sezemeyiz onun çizgilerinde kişilerin ne yaptıklarını...

İniyorlar mı? Çıkıyorlar mı? Muammaya dönüşür merdivenler, kapılar yakılmıştır çoktan; kolaylaşır geçişler ve çoğalır nereye gittiğini bilmeyen yolcular. Hayatın sıkışmış yönleri içinde gezinirken, Escher size bakış açılarının zenginliğini fısıldar. Dehası, can sıkıcı statik mekanizmaları yok eder.

Merdivenlerden çıkan adamlardan birini kendin zannedersin ama yanılırsın, çünkü sıradaki başka biri sana inmekte olduğunu fısıldar.

Tabii o da yanılmaktadır...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oktay Rifat ve Pablo Neruda...

Mehmet Güreli 19.12.2013

Birileri soğuk der, birileri kaside, birileri merhamet.

Hece veznindeki zor görünen itibardan söz eder Bedrufi.

Çeşitli dönemlerde fark edilmez bazı değişimler; bazı toplumlar geçiş sürelerinde öyle silkelenirler ki sırtını yere getirir faraziyeler, sanki gözler kararır, diller kurur, peş peşe birbirini izleyen hareketlerle kul kurban olur, bir belirsiz leke gibi duvara yansıyan bir gölgeye dönüşür hayat. Maşaları tutamaz eller, kararır portakal kabukları sobanın üzerinde... Hatta yeni noktalama işaretleri, geleceğin haberci zerrelere hissedilmez artık. Ne dediğiniz anlaşılmaz, ama anlam çıkarmaya hazır binlercesi bekliyordur terminalde sizi...

Birden kendinizi çölde frenleri kopmuş bir otobüste, Meksikalı şoföre derdini anlatırken bulursunuz...

Hızdan karışmıştır eller kollara, camda patlar tekila şişesi. İnmeyi bile düşünmezsiniz; böylece birçok şeyi göremeden geçer gider hayat.

Başka bir yerde ise hiç ses çıkarmadan yakaları eskimiş paltolarıyla trenlere binen yolcuları görürüz.

Sakin sakın oturlar pencere kenarlarında, öyle dalar giderler ayna vazifesi gören vagonların camlarına bakarak.

Yüzlerin anlamlarını, neler düşündüklerini çözmeye çalışırlar, ayakta gazete okuyan adamlara kızarlar.

Belki de adı henüz konmamış bu çağın hastalığı da, bildiklerinin tek doğru olduğuna inananlarla, eskiden öğrendiklerinin yanlış olduğunu fark edenlerin travmalarından oluşuyor.

Ateşin yükselmesi de hiçbir şey bilmeyenlerce her gece televizyonlarda tartışılır gibi olması.

Oysa şairlere ne olur ki?

Bir böceği bile öldüremeyecek birkaç sözcüğü biraraya getirirler, birileri de çok korkar bu insanlardan.

Sözümüne yasaklar ve çürümüş mekanizmalar her çağda, her yere birlikte pirelerle veba taşırlar.

Bir zamanlar büyük bir çiftlik ağası varmış. Her gün dolaşır, tarlalarda çalışan ırgatların güneşin altında nasıl çalıştıklarını izlermiş. Kan ter içinde ırgatların hâlini görür, yine de az görmüş bu çalışmaları.

"Gün çok kısa. Bir gün süre içinde pek az iş görüyorsunuz.

Günlerin biraz uzatılmasını istiyorum. Günü uzatmanın bir yolunu bulacak olana bir altın var," demiş.

Genç bir ırgat ortaya çıkarak günleri çeke çeke uzatacak bir makine yapabileceğini söylemiş.

Delikanlı hemen işe koyulmuş; bir araba tekerleği almış, bir kazığa geçirmiş, bir de kulp takmış tekerleğe, makine ortaya çıkmış.

Ağa ama hemen küçümsemiş bu makineyi.

Şaşıracak, "bu kulp takılmış tekerlek" demiş.

Delikanlı, "Evet ama bu makinenin özelliği onu sizin çalıştırmanızdır. Çevirdikçe günlerin nasıl uzadığını göreceksiniz. Yeter ki sabahtan akşama kadar üşenmeden çevirin," demiş.

Ağa da gülerek, "Ondan kolay ne var, çeviririm..."

Sabah olduğunda tüm ırgatlar işe gidince ağa da oturmuş tekerleğin başına, kulpuna yapışmış akşama kadar çevirmiş durmuş. Tabii tekerlek büyümüş, saatler geçtikçe daha da büyümüş sanki, ağırlaşmış. Ağa hazretleri de başlamış buram buram terlemeye. Beli ağrımış, kolları tutmaz olmuş bir süre sonra ve bir türlü akşam olmuyormuş. Neden sonra güneş batmış, delikanlı belirmiş karşısında.

"Nasıl aғamız bugün öteki günlerden daha uzundu değil mi? "

"Uzun da ne söz. Gün değil hafta gibi geldi bana. Hiç sona ermeyecek sandım. Bu makine çok iyi ama başkası çevirse olmaz mı?"

Delikanlı hemen cevabı yapıştırmış:

"Olmasına olur ama günü uzatmaz o zaman..."

Ağa biraz düşünmüş:

"Yazık, öyleyse günler yine eskisi gibi kısa kalsın, ben vazgeçtim bu işten," demiş.

Delikanlı da bir altını cebe indirmiş.

Pablo Neruda'nın, Ahmet Arpad çevirisi "Yaşadığımı İtiraf Ediyorum " masamın üstünde. Hayatının bütün hayatlardan oluştuğunu söyleyen Şilili şairin anıları, tam anlamıyla ülkelerle portrelerin bulunduğu incelikli yazılardan oluşuyor. Geçen yüzyılın ayrıntılı bir tarihi, bir yolculuklar kitabı, bir mabet, kısaca bir panorama...

"Şiirlerin konularının kelimelerin dışına taşıdığını seziyordum. Aynı zamanda yeni bir büyüklüğün onları değiştirdiğini, vahşi bir parlaklık getirdiğini, sihirli bir şekilde eski kanın yerini tazesinin aldığını da fark ediyordum. Bütün şair ve gezginlik yıllarım boyunca hayat bana böylesine güzel bir armağanı bir daha vermemiştir? "

Benim yanımdan ayırmadığım şairlerimden, Oktay Rifat'tan...

Köşe başını tutan leylak kokusu

Yakamı bırak da gideyim.

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bergman ve Arthur Schnitzler...

Mehmet Güreli 26.12.2013

Lichtenberg şöyle der: "**Sempatî kötü bir sadakadır.**"

"**Cul-de-sac**" deyimini Fransızcadaki '**çuvalın dibi**' anlamına gelir ve '**çıkılmaz sokak**' demektir ve birçok dilde de ortak kullanılır. Bir görüşe göre de şehir planlamasında kasıtlı olarak, yani bilerek kapatılan yol olarak tanımlanır. Ghattoların çıkışı fikri de olabilir, izahı çok zor bir trafik meselesi de! Anlamı da sanırım araçlar için rahatlayacağı düşünülen bir nefes alma bölgeleri yaratmak.

Kısaca araç sahiplerine çıkışı olmayan bir yöne gitmemeyi öğütleyen bir düşünce belki. Ayrıca mantığa da uygun gibi görünüyor ama tartışmaya açık. En azından araçların nereye gitmemeleri konusunda bir açıklama getiriyor denebilir. Tabii yayalar için de eğlenceli.

Oysa çıkılmaz sokaklara şöyle bir göz attığımızda yaygın olarak şehir planlamasının netlik kazanmadığı dönemlerden kalma sokağa yapılan ev ya da evleri görüyoruz. Bazen de merdivenleri. Ama nereden bakarsak bakalım çoğu zaman şehri tanımak, bilmek fikriyle bu sokakları gezmenin tatlı, hüznü havası ağır basar. Ama '**çıkılmaz sokağa girmişim**' dediğinizde daha önce tabii ki yolu bilmediğiniz anlaşılır. Bazen, hatta çoğunlukla '**dönülmez**' yazısı yanıltır insanı.

Çocukluğumda mahallemizdeki iki çıkılmaz sokağın artık çıkılır olduğunu söylememin zamanı da çoktan geldi sanırım. Ama nereye? Bunları düşünürken "**Kinks**" grubunun "**Dead end street**" şarkısı ve **Françoise Dorleac**'ın oynadığı **Polanski**'nin "**Cul-de-sac**" filmlerini hatırlıyorum.

"Bir gezinti yaptım. Bulutsuz bir kış günü. Gökyüzü öylesine soluk, öylesine ayaz, öylesine uzaktı ki...

Ve ben çok sakindim. Dün rastladığım yaşlı amca,...

Kendisine haftalar önce rastlamış gibiyim. Yeğenini düşündükçe, onu kendine özgü sert, kusursuz hatlarıyla gözümün önüne getirebiliyorum; ama eksik olan bir şey var: Öfke; hatta en son âna kadar anılarıma gelip katılan öfke. Onun artık yaşamadığını, bir tabutun içinde yattığını, bir mezara gömüldüğünü, doğrusu tasavvur edemiyorum...

Hiç üzüntü yok içimde. Dünya gözüme bugün daha sakin görünüyor. Öyle bir an oldu ki, sevinç ve üzüntü diye bir şeyin var olmadığını anladım, hayır, ikisi de yoktu, sadece bunların maskeleri vardı yüzlerde."

Arthur Schnitzler'in "**Ölümler Susar**" kitabından bu satırlar. **Schnitzler, Stanley Kubrick, Max Ophüls** gibi büyük sinemacıların başucu yazarlarındandır.

Apollinaire'den...

Ey soyluluğunu yitiren ne çok ırk var

Ve yılanlar sadece boyunları mıdır

Ölümsüz olmayan ve şarkıcı olmayan kuğuların

İşte yenilenmiş hayatım

Bir gider bir gelir koca koca gemiler

Ve ben bir kez daha sokarım ellerimi Okyanus'a

Yazılarında, aforizmalarında her zaman ne düşüneceğini değil de nasıl düşünülmesi gerektiğinin altını çizer **Lichtenberg**. Önyargılar, genç dullar, midyeler, şüphe ve akıl onun mizah dünyasında bin bir kılığa bürünür.

"İnsan haftalar boyunca ava çıkıp hiçbir şey vuramayabilir elbette, fakat şu kadarı kesindir: Evde kalsaydı da hiçbir şey vuramayacaktı, hem de kesinlikle vuramayacaktı, oysa kırdı bayırda dolaşırken ne kadar küçük de olsa, bir olasılık var hiç değilse. Tabii ki bir şeye tutunmamız gerekiyor. Ama her şey bizim sandığımız gibi mi acaba?"

Bu noktada hep soruyorum kendime: Ne demeye bir şeyin tasavvur ettiğin gibi olduğunu söylüyorsun?

Onun öyle olduğu yolundaki inancın hiç yoktan iyi de, gerisinden hiç mi hiç haberin yok. Bu da (yanılıyorsam Tanrı affetsin) midyelerin dağlarda yetişmiş olabileceğini düşünmeye başladığım zamanlardı.

Ama bu pozitif bir inanış değildi de, tabiatın sırlarının derinine inme konusunda ne kadar yetersiz olduğumuza, veya en azından benim yetersiz olduğuma dair muğlak bir duygudan ibaretti."

Ingmar Bergman şöyle diyor bir yerde:

"Bir gün kış yerini ilkyaza bırakırken, ben yaşındayken, bitişik dairede piyano çalınıyordu. Valsler çalıyordu, yalnızca valsler. Duvarda büyük bir Venedik resmi asılıydı. Güneşliğin resmin üzerinde gezinirken, kanaldaki sular akmaya başladı, alandan güvercinler havalandı, insanlar konuşuyor, ellerini kollarını sallıyorlardı. Çan sesleri geliyordu, ama Uppsala Katedrali'nden değil, resmin kendisinden. Piyano ezgileri de o eşsiz Venedik resminden geliyordu."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edip Cansever, hüznün ve Madonna...

Mehmet Güreli 02.01.2014

Umutsuzluğa yer olmadığını düşünüyorum artık.

Zaten her şey ortada değil mi?

Bazı şarkılarda bu açıkça söylenmemiş mi?

Kaç şarkı biliyoruz ki?

Hep aynı fotoğraftan para mı kazanılır?

Hangi yıl olduğunu neden unuttun ki?

Bazı soruların cevabı her yıl verilmez mi?

Yine de sorulur mu bu soruyu neden sorduğum?

Hangi köprüden geçtiğini bilmez mi insan?

Ama hep gidilen yerler vardır, dönülen limanlar, unutulmayan sevgililer vardır, enerjisiyle dünyanın üzerinde uçarak dolaşan **Madonna** vardır ve hep kapısı çalınan şairler...

Bir de **Edip Cansever** vardır...

Geçirmiyor gövdeleri soğuğu

Geçirmiyor sıcak da

Ve ikiye ayrılmış bir nehir gibi bacakları

Akıyorlar sonsuza

Ölü mü denir şimdi onlara

Kimse hüznü olmasın

Sırası değil hüznün daha

Bir gün bir şehrin alanında

Bir mermer yığınının gözlerine

Omuzlarına düşerse bir çınar yaprağı

Hüznü lensin yaşayanlar o zaman

Sırası değil hüznün daha.

Euripides bir tragedyasında şöyle söyler:

"Şair eserlerini sevinç içinde yaratmalıdır, kendisi dertli olursa başkalarını nasıl sevindirebilir?"

Belki de tam anlatılamayan yer burasıdır.

Sanki huzurun dilemması, özgürlüğün alanıdır. Anlayışsızlıktan kurtulmak ve başkalarını dinlemek gerekir.

Atina'da huzursuz yaşamış yaratıcılardan biriydi o da.

Makedonya hükümdarının davetini kabul ederek terk etti ülkesini. **Arkheleaios** uygarlık getiren hükümdar olarak geçmişti tarihe ve yaratıcı beyinlere açmıştı kapılarını. **Euripides** de son yıllarını huzur içinde geçirdi, yapıtlarını yazabildi. Son eserlerinden **"Bakkhalar"**da şöyle diyor:

"Akıllı bir insan güzel fırsatlar bulunca güzel konuşmakta güçlük çekmez. Sen de akıllı bir adam gibi konuşuyorsun, ama sözlerinde sağduyudan eser yok. Sağduyusu olmayan bir insan ne kadar cesur, ne kadar kudretli olursa olsun, ne kadar güzel konuşursa konuşsun, işe yaramaz ve aptal bir yurttaştır."

"Yaşamımıza karışmış olan kişilerin bencillikleri, onları şöyle bir düşündüğümüzde, yaşlandığımız zaman, karşı çıkılmaz biçimde ortaya çıkarır, olduğu gibi, yani çelikten, platinden hem de zaman aşımına bile dirençli."

Böyle yazmış **Céline**, **"Gecenin Sonuna Yolculuk"**ta.

Bazen çok da ağır gelmeyen, uzun bir cümlede durup düşünürüm. Beklenmedik, şaşırtıcı hiç üzerinde durulmamış bir deyiş de olabilir bu.

Özenle seçilmiş kelimeler arasında şöyle bir dolaşır, tek sıra tuğlalardan oluşan bir duvarın ardına geçmek isterim, çünkü ordadır o...

Onlardan bekleneni verememiş olmalarına üzüldürken, gözüm bir şarkıcıya takılır ve melodiler tüm geceye yayılır.

Onun sahneye çıkması yeter her şeye.

Yavaş yavaş atar adımlarını.

Hızlanacağını anlar herkes kalbinin atışlarından...

Birden bütün sesler kaybolur; bir tek o kalır.

Sahici, hareketli ve ışığın kendisi...

Sanki tüm şehir susmuş, onu dinlemektedir.

Gerektiği gibi usulca.

Kimse yoktur sokaklarda, herkes ona odaklanmıştır.

Uzun zamandır hayatın hangi yönde aktığını şaşırmış milyonları başka bir dünyaya götürüyordur bu güzellik.

Onları yaşadıkları korkunç günlerden uzaklaştırıyor, onlara saçmalıkların geride kalabileceğini haykırıyordu.

O parlak gözler önünde sadece hayaller vardır artık.

Yaşayan ve tüm nağmelerin acılarını içinde taşıyan, sözlerle duaları birleştirmiş bir güç kaynağı...

Sahnedeki birbiriyle uyumlu, ortak bir gösterinin tüm inceliklerini kendinde barındırıyordu.

Kazandıklarını hak eden, gözlerindeki sevinci yayan ve haklı gururu üzerine almayan, tüm sahte çabalara ders veren bir mucizedir bu...

Saatlerce süren bir yolculuk sanki.

Ve bir ayın...

Her şey bitti dediği âna kadar nefes almadan her şeyi paylaşan, takdir edilmemişlerin kibrin sönmüş ateşi üzerinde **Dionysos**'a bir dansı, bir selamıdır **Madonna**.

Akıyorlar sonsuza

Ölü mü denir şimdi onlara...

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tolstoy ve André Suaréz...

Mehmet Güreli 09.01.2014

André Suaréz şöyle yazmış "**Üç Ölümsüz**" kitabında:

"Kim mutluluktan söz ederse ahlaka zarar verir.

Böyle olmakla beraber, ancak sağlam ahlak, kendisi ve başkası için mutluluğun peşine düşer.

Her şeyin kırılğanlığı buradadır."

Bütün gözleriyle görür açık olanı

yaratık. Yalnız bizim gözlerimiz tersine

dönmüş gibidir, birer tuzak, onun

çevresine kurulmuş, açık kapısının ağzına.

Bu dizeler **Rilke**'nin "**Duino Ağıtları**"ndan.

Yıllarca ulaşabildiğim tüm kahramanların, dervişlerin, yaratıcıların hayat hikâyelerinde bir çizgiden söz edilir.

Tabii geçilebilmiş, hiç ulaşılamamış ya da yaklaşılmış olduğu varsayılan bir çizgi.

Belki de bırakılmış, gözden kaçmış ya da anlatılmak istenmemiş bir mevkidir burası.

Bir hayalî perdeyi çağrıştıran bir mekân...

Uzun bir çizgi tabii, nerden başladığı belli olmayan bir sınır. Bir nokta bile denebilir; muğlâk denmese de belirgin olmadığı kesin.

Pek dile de gelen bir yer değil sanki.

Konuşulan, dolaşılan ama çizilemeyen bir belde misali, sisler içinde, kaynağı belirsiz bir ışıkla aydınlatılmış gibi.

Ve insanı ürperten ve büyüleyen geniş gövdeli ağaçların gölgeleri kalır hafızalarda...

Düşüncelerinden vesveseyi atamamış olanlar, gözün aydın demeye giden maymunlar, zayıf düşmüş yabankazları, dev ağaçların dallarına yerleşmiş gece kuşlarının ezgilerini duyamazlar burada.

Onlar çok uzaklarda dururlar, hatta çizgiye ne kadar mesafede olduklarını bile kestiremezler.

Bir görüşe göre de bu çizgi bir hikâyeyle kesiştiği için bu kadar yorar birçok insanı, ayağına ip takar...

Nasıl bir yazıyla ya da kapıyla karşılaşacağını kestiremeyenler için de zordur bu belde. Bir bataklığı andırır, cıvıltıların yerini uğultular almıştır.

Onlara sunulan beklemedikleri bir şey olunca bırakırlar her şeyi, koparlar ve hayalifener gibi solarlar, bitkin düşerler.

Suaréz, Tolstoy bahsinde bakın neler diyor:

"Tolstoy, hiçliğin eşiğine kadar gelmede etkin olur.

Gelir gelir, tam burada durur. Peki, neden büyük reddedilişin kapısından geçmez; bu da korktuğundandır.

İnsan inkâra kadar varabilir: Bunda tutarlı olamaz insan.

Büyük ruh sahibi insanların, hiçliğe boyun eğme konusunda sözleri birbirini tutmaz.

Hiçlik de bir fikirdir.

Düşünce inkârcıdır; fakat kalp böyle değildir. Sadece hiçbir şey olamayanlar, hiçbir şey olamadığını ve hiçbir şey olamayacağını kabul edebilir.

Tolstoy, kendisi ölü bir dinin dünyasına yerleşiyor.

Kaçıyor, karanlıklar içinde kafasını nereye vuracağını bilmiyor. Soğuk bir mantık onu ele geçiriyor.

Ölü bir dini saymazsak, ahlak mantığı nedir?

Ne de olsa, bu bir kuraldır; sevilme de zorla itaat edilmeli. Hatta sevgiye başvurmalı.

İyi bilmediğim bir ahlakın kurallarını zorla kendime kabul ettirmekle aslında iğrenç bir şekilde kendime şiddet uygulamış olurum sadece."

Yine o çizgiye dönecek olursak, hikâyenin sonunun daha önce yazıldığını görürüz.

Nasıl yazıldığını, kimin yazdığını ise bilemeyiz.

Bütün sihir, hayatımıza anlam katan, her seçtiğimiz düşünürün mabedine yolculukları çoğaltmakta yatıyor.

Kopmamak, ayrılmamak ve hep yanımızda taşıyabilmek. Belki de her zaman dil ve gerçekliği buluşturan ışığın hızına ayak uydurabilmek için çalışmalıyız. **Bedrifi** şöyle diyor bir yerde:

"Hakikatin yüzleri kaplayan tülünden kopamadı o da. Konuşmasa da bulduğu her gerçeği ölçtü, biçti ve zamanla kendine mal etti. Ve hiçbir zaman başkalarıyla paylaşma düşüncesini, kendisinden öncekiler gibi hayata geçiremedi.

O müthiş çizgiye yaklaştığını hissetse de her cümlesi uzak bir diyardan gelen seslerin kanıtlarıydı.

Yüce hedeften ne kadar koptuğunu ona söyleyecek kimse kalmamıştı etrafında.

Çürümüştü artık iyiliği öğreten temel savlar, artık eski vaatler bir yatıştırma kılığında dolaşıyordu. İhlal edilmiş kurallardan söz etmek istemiyordu kimse. Herkesin anlayacağı kadar yenilik katmışlar birer istisna olarak girebilir şehre, diyorlardı.

Korunan sanılan yıkık surlardan geçiyorlardı.

Harabeler, taşlar konuşuyordu; selamın, kelamın büyük ustaları susuyordu yine..."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kalabalıkların Adamı...

Mehmet Güreli 16.01.2014

Poe'nun, unutulmaz hikâyelerinden biri de sevgili **Tomris Uyar**'ın çevirdiği "**Kalabalıkların Adamı**"dır. Beni her okuduğumda başka düşüncelere, farklı görüntülere götürür ve beni çarpan '**göğüs kafesindeki yırtıcı tarih**' cümlesine bırakır.

La Bruyere'den Şu epigramla açılır yazı:

"Ne büyük talihsizlik,

tek başına olamamak."

Anlattığı Londra'dır ama daha ilk satırda bir Şehir olmaktan çıkar, **Poe**'nun keŐfedilmesi gereken ve çıkılmaz izlenimi uyandıran, sisli, esrarlı, büyülü bir labirentine dönüşür.

Sokak lambaları ve sokaklar birden canlanır.

Kelimeler bizi sisler içindeki Londra sokaklarında müthiş bir yolculuğa çıkarır. Hasta yatağında aylarca kalmış birinin bir gün yeniden sokaklara çıkmasıyla, hızlı adımlarıyla sürüklenir hikâye. O saatin geldiğini hissederek adam ve çıkar sahneye, gözlemlere dalar.

Kaybolmanın, yalnızlığın titrek ışığını köprülerde, sokak aralarında yaŐatır...

Yıllar önce altını çizdiğim bir bölümü aktarıyorum:

"Bir anlık iki gözlemim sırasında, yüzde okunan anlamın bir çözümlemesini yapmaya kalkıŐtıĐımda, kafamda karmakarışık ikilemler depreŐti, engin bir zihin gücüne, sakınganlığa, pintiliğe, serinkanlılığa, k t c ll Ğe, kan-içiciliğe, zafere, neŐeye, korkunç bir dehşete, müthiş bir evet müthiş bir umutsuzluğa ilişkin düşünceler.

Tepeden tırnağa sarsıldım, donup kaldım, b y lendim.

'Kimbilir' dedim kendime, **'bu göğüs kafesinde ne yurtıcı bir tarih yazılıdır!'**

Sonra onu gözümden uzak tutmamak hakkında daha çok Şey öğrenmek isteğiyle yanıp tutuŐtum.

abucak paltomu üstüme geçirip Őapkamla bastonumu kaparak sokağa fırladım, demin onun gittiği yöne doğru yürüdüm kalabalığı yarararak; çünkü gözden yitmiŐti bile.

Fazla güçlük çekmeden yetiŐtim ona, yanına yaklaŐtum, ilgisini çekmemek için birkaç adım ardından yürümeye başladım."

Walter Benjamin, bu öykü için Şöyle yazar:

"Bu öyküde bazı dikkate değer noktalar bulunmaktadır; bu noktalar izlendiği takdirde karŐılaŐılacak iktidar düzlemleri öylesine güçlü ve gizemlidir ki, bunları sanatsal üretimi hem hassas bir biçimde, hem de derinliğine etkileyen, türlü kanallara dağılmış etkenler arasında saymak olasıdır."

Cim karnında bir noktadan söz ettiğinizde bilgisiz birinden bahsetmiŐ olursunuz. Bazıları birileri hakkında konuşmaktan hiç hoŐlanmaz. Zaaflardan dem vuranların yanında da bulunmazlar. Onlar için sıfatlar, mevkiler her taŐı tarih sanmakla eŐtir. İçedönük duruŐlarında sizin takılmamanız için önlemler gizlidir.

Onları sokağa çıkaran, uzun yürüyüşlere bırakan hemen görülmesi zor bir şiir duygusudur. Çarşılardaki konuşmalardan uzakta bir melodinin içinde yaşayan kendi keşfini bekleyen bir cisimdir o.

Oysa herhangi bir beldeyi, bir sokağı, bir gölü ya da bir fıkrayı size sunan birine rastladığınızda birdenbire her şey bir değişime uğrar, bir memnuniyet havasına bürünür, yüzü soğuk çehrelerden koparır sizi.

Yeni bir mucize çalar kapınızı. **Bedrufi** şöyle der:

"Eğer neyin vuku bulduğunu size hissettiren bir işarete yakınsanız bunun yeni bir cümle olma ihtimali büyüktür.

Herkesin en az bir kez yaklaştığı mucizenin sesidir.

Daha ötesini merak etmenin lütfkâr bir selamıdır. Çevrenizde sizi oyalayan, yürümenizi bile engelleyen her canlıya karşı bir uyarıdır belki.

Bastonunuzun oymaları arasındaki şekillerin sahne almasıdır.

Avucunuzdaki gerçektir artık size yol gösteren..."

Refik Halid Karay'ın "**Memleket Yazıları**"ndan:

"Otobüsün söyledikleri saatte kalkmayacağını bilmekle beraber garajın önündeyiz; kahveye oturduk; bekle babam bekle! Bir hafta sonra yapılacak bir kervan seferine hazırlanıyormuş gibi kimsede telaş eseri yok.

Daha doğrusu telaştan vazgeçtik canlı harekete şahit olamıyorum. Yolcular fıstıki makam yürüyor; hamallar emeklercesine adım atıyor; otobüsün üstüne eşyayı sanki afyonkeşler sıralıyor. Benim ise içim içime sığmıyor."

Bugünü de **Ömer Hayyam**'la noktalayalım:

*Hayyam bu zamanda vahlanıp durmak boşuna;
Kendi derdine düşmek utanç verir insana.
İyisi mi şarap iç, çalgı dinleyerek
Nerdeyse bir taş düşer senin de sofrana.*

*

*Sevgili, bir başka güzelsin bugün;
Ay gibisin, pırl pırl gülüşün.
Güzeller bayram günleri süslenir:
Seninse bayramları süsler yüzün.*

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pascal ve Carver...

Mehmet Güreli 23.01.2014

Alan W.Watts şöyle der: "**Alışılmış şeylerden kurtulmayı istemek onları aşağılamak değil, onlarca aldatılmaya boyun eğmemektir.**"

Belki de işin özü, dolaştığın yerlere yeniden gittiğinde göremediklerini fark ettiğini kendinden gizlememen. Ruhunu dinginleştiren açıklığı kendinle paylaşırken gözyaşlarını saklamaman.

Yağmuru ne sanıyorsun ki, diyor bir ses.

Peş peşe damlalar ve duyamadığımız damlardaki sesler konuşmaya başlıyor bizle. Hiç bilmediğimiz bir yerden, boşluk sandığımız bir dehlizden sanki...

Raymond Carver, bir şiirinde şöyle sesleniyor:

Peki elde ettin mi?

Bu hayattan istediklerini yine de?

Ettim.

Peki ne istemiştin?

Sevilen biri oldum diyebilmek,

Sevildiğimi hissedebilmek yeryüzünde.

Hayat belki de dokunulduğu, kaydedildiği ve ona yaklaşıldığı zaman bir anlam kazanmaya başlar.

Anılar, günlükler de yaşanan zamanın çizgilerini, heyecanlarını biraraya getirir. Tüm keşiflerin, tüm sokakların tarihini gözden geçirmeye başladığınızda, evler, insanlar canlanır, geçmiş yeniden yazılmasa da, konuşmaya başlar.

Faulkner'in dediği gibi, "**Geçmiş asla ölü değildir, hatta geçmiş bile değildir**".

Taşlar kırırdar, ve bardaktan boşanırcasına bir yağmur sonrası bir eylül ayına gider hatıralar.

Ve bir adamın dükkânını soyarlar o gece.

Adı İspiro'dur bu adamın. Bir ayağı sakattır, yalnız yaşar.

Dükkânını kapayıp gittikten sonra karşı binadan bir sepet sarkıtılır. Kilidi de aşağıda kırar biri, Başlarlar teneke teneke peynirleri taşımaya.

Sabaha kadar boşalır dükkân.

Ertesi gün boş bir dükkâna gelen adam gizleyemez şaşkınlığını, gözlerinden yaşlar boşanır.

Komşular sarmıştır etrafını, teselli ederler onu.

Akşam yine içersin rakını derler, kesersin iki parça pastırmanı. Düşmez sigara ağzından, şöyle bir merdivenlere doğru bakar, siler gözlerini.

İki kişi sarılır ona, "**üzülme**" derler, "**biz buradayız...**"

Biri o sepeti indiren kadındır.

Gizlenmiş sayfalarda şöyle yazar:

"Tarihin en bilinmeyen yanı bile varlığı hiç kale alınmamış bir göze karşı koyamaz."

Suçlu da kendi kapalı dünyasında rahatsız edilebilir, meydanın kendine ait olmadığı uyarısıyla karşı karşıya gelebilir.

Dostoyevski'nin kahramanı Raskolnikoff, Sibiry'a'da sürgün bulunduğu sırada, dinî bir ayin esnasında imansız, kayıtsız ve lakayt tavırlarıyla dikkatleri çeker, rahatsız eder.

Onun bu hâli diğer kürek mahkûmlarını galeyana getirir ve fena hâlde hırpalanır.

Belki de gerçekte şeytanla yemeğe oturanın kaşığı uzun olmalı.

Sadece belirli malzemelerle beslenen kişilerin duydukları güvenin az şey olduğunu düşünmemeli insan.

Çünkü o bir korunma, bir çit, bir duvar olarak tasarlanmış ve öyle sunulmuştur.

Geleceğin habercisi kılığında da aldatılabilir sizi bazen küçülen dünyalar. Her şeyi gördüğünü sanır insan.

Sessizce işte bu der. Hakikate çok yakınım.

Hatta bazen de şöyle der, '**ne güzel gittikçe hakikatten, gerçekten her gün biraz daha uzaklaşıyorum**'.

Oturur koltuğuna verir müjdeyi karısına.

Öyle duygular içinde tütsü gibi yaklaşır ki size, geleceğin geçmişten az süreceğine bile inanırsınız. Ve duruşunuzun sizi ele vermediğini sanırsınız.

Tüm çabalarınızın resmi yayılır oysa.

Anlamayan çocuk değildir.

Anlamayan onun bir gün büyüceğini bilmeyendir.

Gözünüzü kaçırdığınız her an eksilir hayatınızdan; ama hiç fark edemediğiniz şeyleri kimse söyleyemeyecektir artık size. Hatta kaybolup gittiğinizi bile...

İki üçkâğıtçının hikâyesini anlatır **O'Henry** bir yerde.

Biri şöyle der: "**Bana bak azizim, bu öyle pis bir iş ki burada dürüst davranalım.**"

Öbürü de, "**haklısın**" der.

Birden tüm beklentiler, tüm sevinçler yok edilir gibi gelir; her şey birbirine karışır gibi olur.

Oysa babasını onu matematikten uzaklaştırmaya çalıştığı **Pascal**'in dediği gibi:

"Çok büyük ihtimalle, bir gemiye kaptan olarak o gemide doğmuş birini seçmeyiz.

Bilgi için de durum aynıdır. İnsan kendini bilginin sahibi sanır. Ama bir hastalık gelir, tüm bilgisini alır götürür."

mgureli@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)